

Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek

NEJVYŠŠÍ SOUD

9/2019

Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu

Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu je jediným pramenem, který obsahuje výlučně judikaturu vycházející z kolektivní procedury upravené zákonem, jejím vydavatelem je Nejvyšší soud. Výběr rozhodnutí provádějí a o zařazování rozhodují kolegia Nejvyššího soudu.

Před projednáním jednotlivých vybraných rozhodnutí jsou tyto judikáty zasílány na připomínková místa uvedená v tiráži. Rozhodnutí publikovaná v této Sbírce nepředstavují názor jednotlivce ani nevycházejí z volného uvážení nakladatelství, nýbrž jsou výsledkem kolektivního projednání a kolektivního názoru o vhodnosti zveřejnění řešení nového nebo dosud neřešeného problému.

Redakční rada:

Předseda: prof. JUDr. Pavel Šámal, Ph.D.

Místopředseda: JUDr. Roman Fiala

Členové: JUDr. Antonín Drašík, JUDr. Václav Duda, JUDr. František Púry, Ph.D.,
JUDr. Zdeněk Krčmář

Adresa redakce: Nejvyšší soud, Burešova 20, 657 37 Brno

tel.: +420 541 593 111, fax: +420 541 213 493

e-mail: podatelna@nsoud.cz

Ročník LXXI, Index 47 301

Číslo 9/2019 vychází 16. 12. 2019

ISSN 0036-522X, EMK 1 200

Připomínková místa:

Nejvyšší správní soud, Vrchní soud v Praze, Vrchní soud v Olomouci, Ministerstvo spravedlnosti, Ministerstvo vnitra, Česká advokátní komora, Právnická fakulta Univerzity Karlovy, Právnická fakulta Masarykovy univerzity, Právnická fakulta Palackého univerzity, Právnická fakulta Západočeské univerzity, Ústav státu a práva Akademie věd České republiky, Krajský soud v Ústí nad Labem, Krajský soud v Hradci Králové, Krajský soud v Plzni, Krajský soud v Brně, Krajský soud v Ostravě, Krajský soud v Českých Budějovicích, Krajský soud v Praze, Městský soud v Praze, Institut pro kriminologii a sociální prevenci, Nejvyšší státní zastupitelství

Vzor citace rozhodnutí uveřejněných ve Sbírce:

- stanovisko pléna Nejvyššího soudu ze dne 5. 1. 2017, sp. zn. Plsn 1/2015 (uveřejněné pod č. 1/2017 Sb. rozh. st.)
- rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 11. 2012, sp. zn. 29 Cdo 300/2010 (uveřejněný pod č. 32/2013 Sb. rozh. obč.);

nebo

- rozsudek Nejvyššího soudu uveřejněný pod č. 99/1995 Sb. rozh. tr.

Vzor citace rozhodnutí neuveřejněných ve Sbírce:

- usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 4. 2012, sp. zn. 3 Tdo 225/2012

Rozhodnutí uveřejněná ve Sbírce jsou redakčně zpracovávána.

OBSAH

Rozhodnutí ve věcech trestních

Ohrožování výchovy dítěte	č. 50
Pachatel	č. 48
Pokus trestného činu	č. 49
Řízení o odvolání	č. 46
Souhrnný trest	č. 46
Úhrnný trest	č. 46
Úvěrový podvod	č. 49
Zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění	č. 47, 48

OBSAH

Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Byt	č. 110
Exekuce	č. 109, 110
Forma právních jednání (o. z.) [Právní jednání (o. z.)]	č. 113
Incidenční spory	č. 117
Insolvence	č. 118, 119
Insolvenční řízení	č. 116, 117
Majetková podstata	č. 118
Manželství	č. 110
Náklady řízení	č. 106, 107
Oddlužení	č. 118, 119
Odměna advokáta	č. 106
Odporovatelnost	č. 116
Odpovědnost státu za škodu	č. 106
Podnájem bytu	č. 111
Pojištění	č. 113
Pojištění odpovědnosti za škodu	č. 114
Pojištění osob	č. 113
Postoupení pohledávky	č. 115
Rodinná domácnost (o. z.)	č. 110
Směnečný a šekový platební rozkaz	č. 107
Smír	č. 107
Smlouva kupní	č. 115
Splnění závazku	č. 109
Úroky	č. 118
Úroky z prodlení	č. 115
Uznání cizích rozhodnutí	č. 118
Výkon rozhodnutí	č. 117
Výpověď z nájmu bytu	č. 111, 112
Započtení pohledávky	č. 115, 116
Zastavení exekuce	č. 119
Způsob řešení úpadku	č. 117

ROZHODNUTÍ
VE VĚCECH TRESTNÍCH

Č. 46

Č. 46

Řízení o odvolání, Souhrnný trest, Úhrnný trest
§ 259 odst. 1, 3 tr. ř., § 43 odst. 1, 2 tr. zákoníku

Odvolací soud, který rozhoduje o odvolání, má zásadně uložit trest, jestliže v důsledku jeho rozhodnutí nabude část odsuzujícího rozsudku soudu prvního stupně právní moci a pokud současně zčásti zruší tento rozsudek soudu ve výroku o vině i v navazujícím výroku o trestu a věc vrátí soudu prvního stupně k novému projednání a rozhodnutí. Uzná-li poté soud prvního stupně obviněného vinným i ve zbývajících částech sbíhajících se trestné činnosti, za splnění zákonných podmínek uloží souhrnný trest podle § 43 odst. 2 tr. zákoníku, a to za současného zrušení výroku o trestu v předcházejícím rozsudku odvolacího soudu, jakož i všech dalších rozhodnutí obsahově navazujících na tento výrok, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo tímto zrušením, pozbyla podkladu, případně upustí od uložení souhrnného trestu podle § 44 tr. zákoníku.

Pokud výjimečně, zejména nemá-li dostatečné podklady pro takové rozhodnutí a jejich opatření by bylo spojeno s obsáhlým a obtížně proveditelným dokazováním, odvolací soud neuloží obviněnému trest sám a vrátí věc soudu prvního stupně k novému projednání a rozhodnutí pouze ohledně části viny a trestu, uloží soud prvního stupně úhrnný trest podle § 43 odst. 1 tr. zákoníku, a to jak za tu část viny, která je obsažena v dřívějším rozsudku, který je v tomto rozsahu již pravomocný, tak i za tu část viny, o níž nově rozhodl odsuzujícím rozsudkem po vrácení věci k novému projednání a rozhodnutí odvolacím soudem.

(Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 10. 2018, sp. zn. 5 Tdo 1134/2018, ECLI:CZ:NS:2018:5.TDO.1134.2018.1)

Nejvyšší soud podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř. odmítl dovolání obviněného M. P. podané proti usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 1. 3. 2018, sp. zn. 11 To 56/2018, který rozhodoval jako soud odvolací v trestní věci vedené u Okresního soudu Praha-východ pod sp. zn. 1 T 111/2015.

I.**Dosavadní průběh trestního řízení****č. 46**

1. Rozsudkem Okresního soudu Praha-východ ze dne 6. 5. 2016, sp. zn. 1 T 111/2015, byl obviněný M. P. uznán vinným pod bodem 1. jednak přečinem neoprávněného podnikání podle § 251 odst. 1 tr. zákoníku a jednak přečinem porušení práv k ochranné známce a jiným označením podle § 268 odst. 1 tr. zákoníku a pod bodem 2. návodem k přečinu porušení práv k ochranné známce a jiným označením podle § 24 odst. 1 písm. b), § 268 odst. 1 tr. zákoníku. Za tyto trestné činy byl obviněný odsouzen podle § 251 odst. 1 tr. zákoníku za použití § 43 odst. 1 tr. zákoníku a § 60 odst. 1 tr. zákoníku k úhrnnému trestu domácího vězení v trvání 15 měsíců s tím, že je povinen se po dobu výkonu trestu domácího vězení zdržovat v místě svého bydliště na adrese XY, a to ve dnech pracovního klidu a pracovního volna v době od 10:00 hodin do 17:30 hodin a od 19:00 hodin do 8:30 hodin; a v ostatních dnech v době od 18:45 hodin do 6:00 hodin následujícího dne, nebrání-li mu v tom důležité důvody uvedené v § 60 odst. 3 tr. zákoníku. Podle § 68 odst. 1, 2, 3 tr. zákoníku mu byl uložen peněžitý trest ve výměře 465 denních sazeb s výší jedné denní sazby 215 Kč, tedy celkem ve výši 100 000 Kč. Podle § 69 odst. 1 tr. zákoníku pro případ, že by obviněný ve stanovené lhůtě nevykonával peněžitý trest, mu byl stanoven náhradní trest odnětí svobody v trvání 9 měsíců. Podle § 70 odst. 2 písm. a) tr. zákoníku byl dále obviněnému uložen trest propadnutí věci, a to věci specifikovaných ve výroku rozsudku.

2. Podle skutkových zjištění soudu prvního stupně (zjednodušeně uvedeno) spočívala trestná činnost obviněného v následujících skutcích. Pod bodem 1. výroku o vině obviněný v období od 29. 3. 2012 do 23. 1. 2013 v místě bydliště v XY nedovoleně nabízel k prodeji na síti internetu léky na léčbu erektilní dysfunkce Viagra a Cialis neoprávněně označené ochrannými známkami Viagra, k níž přísluší výhradní právo obchodní společnosti P. I. B., se sídlem N. Y., USA, a Cialis, k níž přísluší výhradní právo obchodní společnosti E. L. and C., se sídlem L. C. C., I., USA. Přitom s ohledem na způsob, jakým získal léky do své dispozice, a skutečnost, že je prodával v blistrech, bez papírového obalu a za nízkou prodejní cenu, mohl být minimálně srozuměn s tím, že může jít o padělky originálních léků Viagra a Cialis. Kromě těchto léků obviněný nabízel k prodeji též léčiva Kamagra, Lovegra, Apcalis a další generické přípravky, a to prostřednictvím veřejné počítačové sítě uvedením kontaktní elektronické adresy XY a telefonu č. YZ na aukčním portálu aukro.cz a na různých dalších webových portálech specifikovaných ve výroku o vině. Následně je prostřednictvím České pošty, s. p., odesílal zájemcům po celé České republice nebo jim je osobně předal na různých místech v XY, YZ a jinde. Uvedeného jednání se obviněný dopustil, ačkoliv nebyl osobou oprávněnou k zacházení s léčivými přípravky podle § 7 odst. 2 zákona č. 378/2007 Sb., o léčivech, ve znění pozdějších předpisů (dále ve zkratce jen „ZoL“), navíc zásilkový

výdej léčivých přípravků může podle § 84 odst. 2 ZoL zajišťovat jen provozovatel lékárny (tzv. lékárna zajišťující zásilkový výdej) a předmětem zásilkového výdeje mohou být podle § 85 odst. 1 ZoL jen registrované léčivé přípravky, jejichž výdej podle rozhodnutí není vázán na lékařský předpis. Obviněný takto prodal uvedené léky neoprávněně označené jako Viagra a Cialis v 10 případech specifikovaných ve výroku o vině a dále uskutečnil prodej různých generických léčiv, případně jiných věcí, v několika stech dalších případech specifikovaných ve výroku o vině.

3. Skutku pod bodem 2. výroku o vině se obviněný dopustil tím, že před započítím výkonu trestu odnětí svobody za jinou trestnou činnost, k němuž nastoupil do věznice ve V. dne 23. 1. 2013, navedl manželku, obviněnou P. P., k tomu, aby v době jeho nepřítomnosti pokračovala v trestné činnosti, kterou předtím sám páchal, jak bylo popsáno shora, tedy aby po dobu jeho uvěznění místo něho nabízela a prodávala prostřednictvím inzerátů léky na léčbu erektilní dysfunkce neoprávněně označené ochrannými známkami Viagra a Cialis, k nimž přísluší výhradní právo výše specifikovaným obchodním společnostem. Z jeho podnětu pak obviněná P. P. prodala v období od 24. 1. 2013 do 11. 3. 2013 nejméně v 11 případech konkrétně uvedených ve výroku rozsudku léky neoprávněně označené ochrannou známkou Viagra a Cialis a dále za účelem dalšího prodeje přechovávala další tablety těchto léků, které u ní byly dne 11. 3. 2013 nalezeny.

4. Proti uvedenému rozsudku podal obviněný M. P. odvolání. O tomto odvolání rozhodl Krajský soud v Praze rozsudkem ze dne 29. 9. 2016, sp. zn. 11 To 389/2016, tak, že podle § 258 odst. 1 písm. d), odst. 2 tr. ř. zrušil v napadeném rozsudku výrok o peněžitém trestu a podle § 259 odst. 3 tr. ř. sám znovu rozhodl tak, že podle § 67 odst. 1 a § 68 odst. 1, 2 tr. zákoníku uložil obviněnému peněžitý trest ve výměře 465 denních sazeb s výší jedné denní sazby 215 Kč. Pro případ, že by ve stanovené lhůtě nebyl peněžitý trest vykonán, stanovil podle § 69 odst. 1 tr. zákoníku náhradní trest odnětí svobody v trvání 9 měsíců.

5. Proti citovanému rozsudku Krajského soudu v Praze podal obviněný M. P. prostřednictvím svého obhájce dovolání z důvodů uvedených v § 265b odst. 1 písm. g) a l) tr. ř. O tomto dovolání již dříve rozhodl Nejvyšší soud svým usnesením ze dne 3. 5. 2017, sp. zn. 5 Tdo 213/2017, které bylo později publikováno s právními větami pod č. 3/2018 Sb. rozh. tr., tak, že podle § 265k odst. 1 tr. ř. zrušil rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 29. 9. 2016, sp. zn. 11 To 389/2016, jakož i jemu předcházející rozsudek Okresního soudu Praha-východ ze dne 6. 5. 2016, sp. zn. 1 T 111/2015. Podle § 265k odst. 2 tr. ř. zrušil také všechna další rozhodnutí obsahově navazující na zrušená rozhodnutí, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu. Podle § 265l odst. 1 tr. ř. pak Nejvyšší soud přikázal Okresnímu soudu Praha-východ, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl, zároveň mu stanovil, které úkony a doplnění má provést, vyslovil závazné právní názory a též upozornil soudy nižších stupňů na zákaz změny k horšímu ve vztahu k předchozímu rozsudku soudu prvního

stupně ve spojení s rozsudkem soudu druhého stupně (tzv. zákaz *reformationis in peius*) ve smyslu § 265s odst. 2 tr. ř.

č. 46

6. Okresní soud Praha-východ poté znovu rozhodl rozsudkem ze dne 29. 6. 2017, sp. zn. 1 T 111/2015, jímž znovu uznal obviněného vinným pod bodem 1. výroku o vině jednak přečinem neoprávněného podnikání podle § 251 odst. 1 tr. zákoníku a jednak přečinem porušení práv k ochranné známce a jiným označením podle § 268 odst. 1 tr. zákoníku a pod bodem 2. výroku o vině návodem k přečinu porušení práv k ochranné známce a jiným označením podle § 24 odst. 1 písm. b) a § 268 odst. 1 tr. zákoníku. Za to uložil obviněnému úhrnný trest, a to trest domácího vězení ve výměře 15 měsíců, peněžitý trest ve výměře 465 denních sazeb s výší jedné denní sazby 215 Kč a s náhradním trestem odnětí svobody v trvání 9 měsíců a trest propadnutí věcí vypočtených ve výroku o tomto trestu v rozsudku soudu prvního stupně.

7. Proti poslední uvedenému rozsudku soudu prvního stupně podal obviněný odvolání, o němž rozhodl Krajský soud v Praze svým usnesením ze dne 5. 10. 2017, sp. zn. 11 To 361/2017, tak, že podle § 258 odst. 1 písm. b), d), odst. 2 tr. ř. zrušil napadený rozsudek ve výroku o vině pod bodem 2., jakož i ve výroku o trestu a v tomto rozsahu podle § 259 odst. 1 tr. ř. vrátil věc soudu prvního stupně k novému projednání a rozhodnutí.

8. Rozsudkem Okresního soudu Praha-východ ze dne 20. 11. 2017, sp. zn. 1 T 111/2015, byl posléze obviněný M. P. uznán vinným návodem k přečinu porušení práv k ochranné známce a jiným označením podle § 24 odst. 1 písm. b) a § 268 odst. 1 tr. zákoníku. Za tento trestný čin a za přečiny neoprávněného podnikání podle § 251 odst. 1 tr. zákoníku a porušení práv k ochranné známce a jiným označením podle § 268 odst. 1 tr. zákoníku, jimiž byl uznán vinným pod bodem 1. ve výroku o vině v rozsudku Okresního soudu Praha-východ ze dne 29. 6. 2017, sp. zn. 1 T 111/2015, který ve spojení s usnesením Krajského soudu v Praze, sp. zn. 11 To 361/2017, nabyl právní moci dne 5. 10. 2017, mu byl uložen podle § 251 odst. 1 tr. zákoníku za použití § 43 odst. 1 a § 60 odst. 1 tr. zákoníku úhrnný trest domácího vězení v trvání 15 měsíců s tím, že je povinen se po dobu výkonu trestu domácího vězení zdržovat v místě svého bydliště na adrese XY, a to ve dnech pracovního klidu a pracovního volna v době od 10:00 hodin do 17:30 hodin a od 19:00 hodin do 8:30 hodin; a v ostatních dnech v době od 21:00 hodin do 8:15 hodin následujícího dne, nebrání-li mu v tom důležité důvody uvedené v § 60 odst. 3 tr. zákoníku. Podle § 68 odst. 1 tr. zákoníku byl obviněnému uložen peněžitý trest ve výměře 400 denních sazeb s jednou denní sazbou stanovenou podle § 68 odst. 2, 3 tr. zákoníku ve výši 200 Kč, tedy celkem ve výši 80 000 Kč. Pro případ, že obviněný by ve stanovené lhůtě nevykonával peněžitý trest, byl mu podle § 69 odst. 1 tr. zákoníku stanoven náhradní trest odnětí svobody v trvání 8 měsíců. Podle § 70 odst. 2 písm. a) tr. zákoníku byl dále obviněnému uložen trest propadnutí věcí specifikovaných ve výroku rozsudku (zároveň soud prvního stupně konstatoval zákonný důsledek, že tyto věci náleží státu).

9. Návodu k přečinu porušení práv k ochranné známce a jiným označením podle § 24 odst. 1 písm. b) a § 268 odst. 1 tr. zákoníku se obviněný podle poslední uvedeného rozsudku soudu prvního stupně dopustil (zjednodušeně uvedeno) tím, že před započítím výkonu trestu odnětí svobody za jinou trestnou činnost, k němuž nastoupil do věznice ve V. dne 23. 1. 2013, navedl manželku, obviněnou P. P., k tomu, aby v době jeho nepřítomnosti pokračovala v trestné činnosti, kterou předtím sám páchal, tedy aby po dobu jeho uvěznění místo něho nabízela a prodávala prostřednictvím inzerátů léky na léčbu erektilní dysfunkce neoprávněně označené ochrannými známkami Viagra a Cialis, tedy padělky těchto léků, k nimž přísluší výhradní právo obchodním společností specifikovaným ve výroku rozsudku. Z jeho podnětu pak obviněná P. P. nabízela a prodala v období od 24. 1. 2013 do 11. 3. 2013 nejméně ve 12 případech konkrétně uvedených ve výroku rozsudku léky neoprávněně označené ochrannou známkou Viagra a Cialis, ač si byla vědoma, že by mohlo jít o padělky, a že tak svým jednáním může porušit práva majitelů ochranných známek, dále za účelem dalšího prodeje přechovávala další tablety těchto léků, které u ní byly dne 11. 3. 2013 nalezeny. Zároveň soud prvního stupně oproti svému prvnímu rozsudku (viz shora) upřesnil popis skutku ohledně obou složek zavinění, tj. jak složky vědomostní, tak i složky volní, a to jak ve vztahu k vlastnímu návodu, tak i ve vztahu k činnosti obviněné P. P.

10. Proti citovanému rozsudku podal obviněný M. P. odvolání, o kterém rozhodl Krajský soud v Praze usnesením ze dne 1. 3. 2018, sp. zn. 11 To 56/2018, tak, že je podle § 256 tr. ř. zamítl jako nedůvodné.

II.

Dovolání obviněného

11. Proti poslední zmíněnému usnesení Krajského soudu v Praze podal obviněný M. P. prostřednictvím svého obhájce dovolání z důvodů uvedených v § 265b odst. 1 písm. g) a h) tr. ř. V úvodu svého dovolání obviněný nejprve zrekapituloval dosavadní průběh řízení, posléze specifikoval rozsah, v jakém brojí proti výsledku předchozího řízení. Obviněný zaměřil své dovolání proti usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 1. 3. 2018, sp. zn. 11 To 56/2018 (dále též jen „napadené rozhodnutí“) ve spojení s předcházejícím „třetím“ rozsudkem soudu prvního stupně ze dne 20. 11. 2017, sp. zn. 1 T 111/2015, jehož se též týkaly námitky obviněného uvedené v dovolání.

12. V další pasáži obviněný konkrétně uvedl své námitky, které podle jeho názoru naplňují uplatněný dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. Podle obviněného právní kvalifikace skutku popsaného ve třetím odsuzujícím rozsudku soudu prvního stupně není v souladu s požadavky obsaženými v usnesení Nejvyššího soudu ze dne 3. 5. 2017, sp. zn. 5 Tdo 213/2017, jímž bylo rozhodnuto

č. 46

o prvně podaném dovolání obviněného v této trestní věci. V novém odsuzujícím rozsudku totiž není náležitě vyjádřena subjektivní stránka vytýkaného jednání, a to tzv. dvojí úmysl, konkrétně ve vztahu k jednání obviněné P. P. chybí popis alespoň nepřímého úmyslu. V tomto směru obviněný poukázal na dřívější zrušovací rozhodnutí Nejvyššího soudu a má za to, že rozhodnutí soudů nižších stupňů spočívají na nesprávném právním posouzení skutku a je naplněn dovolací důvod uvedený v § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř.

13. Podle obviněného byl rozhodnutími soudů nižších stupňů naplněn i dovolací důvod uvedený v § 265b odst. 1 písm. h) tr. ř., protože mu byl uložen úhrnný trest domácího vězení, ačkoliv byl ukládán též za skutek uvedený pod bodem 1. ve výroku o vině v rozsudku Okresního soudu Praha-východ ze dne 29. 6. 2017, sp. zn. 1 T 111/2015, který nabyl právní moci dne 5. 10. 2017. Přitom uložení úhrnného trestu podle obviněného přichází v úvahu pouze tehdy, pokud jde o jednočinný nebo vícečinný souběh dvou či více trestných činů, o nichž se rozhoduje ve společném řízení jedním („společným“) rozsudkem. Podle názoru obviněného nebyla tato podmínka splněna, protože o části viny bylo rozhodnuto dříve jiným rozsudkem a v důsledku zásahu odvolacího soudu nabyt tento výrok o vině právní moci, ale nebyl za něj uložen žádný trest, proto v dalším rozsudku, jímž bylo rozhodnuto o vině za další skutek, měl být ukládán samostatný trest. Obviněný je přesvědčen, že nemohl být uložen ani souhrnný trest za analogického užití § 43 odst. 4 tr. zákoníku, neboť ohledně skutku původně uváděného pod bodem 1. ve výroku o vině byla sice vyslovena jeho vina, ale nebyl uložen žádný trest. Z tohoto důvodu byl podle obviněného naplněn dovolací důvod uvedený v § 265b odst. 1 písm. h) tr. ř., neboť po právní moci části výroku o vině v druhém rozsudku soudu prvního stupně nebylo možné pro nesplnění podmínek uložit obviněnému úhrnný trest.

14. Obviněný tedy navrhl, aby Nejvyšší soud zrušil jak usnesení soudu druhého stupně, tak i rozsudek soudu prvního stupně, a aby věc přikázal soudu prvního stupně k novému projednání a rozhodnutí.

III.

Vyjádření k dovolání

15. Státní zástupce Nejvyššího státního zastupitelství ve vyjádření k dovolání uvedl, že obviněným uplatněné námitky sice lze podřadit pod deklarovaný dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., nicméně nepovažuje je za důvodné.

16. Státní zástupce nesouhlasí s námitkami obviněného, že nebyla dostatečně vyjádřena subjektivní stránka při popisu okolností hlavního trestného činu spáchaného obviněnou P. P. Za postačující považoval státní zástupce vyjádření subjektivní stránky návodu k přečinu porušení práv k ochranné známce a jiným označením podle § 24 odst. 1 písm. b) a § 268 odst. 1 tr. zákoníku, konkrétně

ve formě nepřímého úmyslu podle § 15 odst. 1 písm. b) tr. zákoníku. Pokud jde o hlavní pachatelku – obviněnou P. P., pak soud v tzv. skutkové větě vymezil některé dubiózní okolnosti prodeje léků (prodej bez papírových obalů a příbalových letáků, za nízké prodejní ceny) a dále konstatoval, že si „byla vědoma toho, že by mohlo jít o padělky, a že tak svým jednáním může porušit práva majitelů ochranných známek, přesto jejím záměrem bylo obchodovat s tímto zbožím nejasného původu“. Státní zástupce vyloučil pouhou vědomou nedbalost hlavní pachatelky, jak uváděl obviněný. Přitom v dřívějším popisu skutku, který Nejvyšší soud svým předchozím zrušovacím usnesením shledal vadným, byly ve vztahu k obviněné P. P. popsány okolnosti zakládající objektivní stránku trestného činu a subjektivní stránka zde nebyla vůbec vyjádřena.

17. Dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. h) tr. ř. podle státního zástupce uplatnil obviněný nepřiléhavě, neboť vady týkající se aplikace ustanovení o ukládání úhrnného, souhrnného a společného trestu je třeba vytýkat jako jiné nesprávné hmotněprávní posouzení v rámci dovolacího důvodu podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. Proto státní zástupce navrhl, aby Nejvyšší soud podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř. odmítl podané dovolání obviněného jako zjevně neopodstatněné.

IV.

Posouzení důvodnosti dovolání

a) Obecná východiska

18. Nejvyšší soud nejprve zjistil, že jsou splněny všechny formální podmínky pro konání dovolacího řízení, a zabýval se otázkou povahy a opodstatněnosti uplatněných námitek ve vztahu k označeným dovolacím důvodům.

19. Obecně lze konstatovat, že dovolání z důvodu uvedeného v § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. je možno podat, jestliže rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení skutku nebo na jiném nesprávném hmotněprávním posouzení. Jde tedy o nesprávný výklad a použití norem trestního práva hmotného, případně na něj navazujících hmotněprávních norem jiných právních odvětví. Podstatou je vadné uplatnění příslušných ustanovení hmotného práva na skutkový stav zjištěný soudem prvního a druhého stupně. Dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. je dán zejména tehdy, jestliže skutek, pro který byl obviněný stíhán a odsouzen, vykazuje znaky jiného trestného činu, než jaký v něm spatřovaly soudy nižších stupňů, anebo nenaplnuje znaky žádného trestného činu. Nesprávné právní posouzení skutku může spočívat i v tom, že rozhodná skutková zjištění sice potvrzují spáchání určitého trestného činu, ale soudy nižších stupňů přesto dospěly k závěru, že nejde o trestný čin, ačkoli byly naplněny všechny jeho zákonné znaky. Tento dovolací důvod ovšem nespočívá v případném procesním pochybení soudů nižších stupňů ani v tom, že se dovolatel sice domáhá použití

norem hmotného práva, ale na takový skutek, k němuž dospěl vlastní interpretací provedených důkazů, které soudy prvního a druhého stupně vyhodnotily odlišně od názoru dovolatele. Dovolání s poukazem na citovaný důvod tudíž nemůže být založeno na námitkách proti tomu, jak soudy hodnotily důkazy, jaká skutková zjištění z nich vyvodily, jak postupovaly při provádění důkazů, v jakém rozsahu provedly dokazování apod. Dovolání je koncipováno jako mimořádný opravný prostředek, a je tudíž určeno k nápravě pouze závažných právních vad pravomocných rozhodnutí.

20. Podle § 265b odst. 1 písm. h) tr. ř. lze dovolání podat, jestliže obviněnému byl uložen takový druh trestu, který zákon nepřipouští, nebo mu byl uložen trest ve výměře mimo trestní sazbu stanovenou v trestním zákoně za trestný čin, jímž byl uznán vinným.

b) Obecně k dovolání obviněného

21. Obviněný M. P. napadl svým dovoláním usnesení odvolacího soudu, kterým bylo zamítnuto jeho odvolání podané proti rozsudku soudu prvního stupně. Tímto usnesením soudu druhého stupně bylo rozhodnuto jen o původně druhém skutku, který byl obviněnému kladen za vinu a který spočíval v návodu manželky obviněného k distribuci padělků léků Viagra a Cialis. Svým dovoláním obviněný nebrojil proti tomu, že byl v tomto trestním řízení uznán vinným též původně první uvedeným skutkem kvalifikovaným jako jednočinný souběh přečinu neoprávněného podnikání podle § 251 odst. 1 tr. zákoníku a přečinu porušení práv k ochranné známce a jiným označením podle § 268 odst. 1 tr. zákoníku (viz výše).

22. Obviněný tak omezil své dovolání výlučně na přezkum usnesení soudu druhého stupně ze dne 1. 3. 2018, kterým bylo zamítnuto jeho odvolání proti třetímu rozsudku soudu prvního stupně ze dne 20. 11. 2017. Proto je třeba nejprve vytknout, že obviněný sice formálně deklaroval dovolací důvody uvedené v § 265b odst. 1 písm. g) a h) tr. ř., ač ve skutečnosti měl na mysli spíše dovolací důvod uvedený v § 265b odst. 1 písm. l) tr. ř. v jeho druhé alternativě, neboť se domáhal přezkumu rozhodnutí odvolacího soudu, který svým usnesením rozhodl o zamítnutí řádného opravného prostředku, tj. odvolání, proti odsuzujícímu rozsudku soudu prvního stupně, tj. proti rozsudku uvedenému v § 265a odst. 2 písm. a) tr. ř., přestože měly být v řízení mu předcházejícím dány důvody dovolání uvedené v § 265b odst. 1 písm. g) a h) tr. ř.

23. Toto pochybení však samo o sobě nebylo natolik závažné, aby Nejvyšší soud jen proto odmítl dovolání obviněného. Takto Nejvyšší soud rozhodl, jak bude vysvětleno dále, protože obviněným vznesené námitky jsou zjevně neopodstatněné.

c) K námitkám podřazeným pod dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř.

č. 46

24. Obviněný předně ve svém dovolání namítl, že soud prvního stupně nevyhověl svým třetím rozsudkem ze dne 20. 11. 2017 požadavkům Nejvyššího soudu v jeho předchozím zrušovacím usnesení ze dne 3. 5. 2017, sp. zn. 5 Tdo 213/2017, především proto, že popis skutku neobsahuje náležité vyjádření tzv. dvojího úmyslu obviněného jako návodce k úmyslnému trestnému činu. Podle obviněného také popis zavinění obviněné P. P. mnohem spíše odpovídá vědomé nedbalosti než nepřímému úmyslu, neboť z něj není zřejmé, že by tato obviněná byla srozuměna s neoprávněným zásahem do práv vlastníka dotčené ochranné známky. Uvedenou námitku obviněného však Nejvyšší soud shledal jako neopodstatněnou.

25. Nejvyšší soud v obecné rovině nejdříve připomněl, kdo se může dopustit přečinu porušení práv k ochranné známce a jiným označením podle § 268 odst. 1 tr. zákoníku. Účastníkem na dokonaném trestném činu nebo jeho pokusu ve formě návodu podle § 24 odst. 1 písm. b) tr. zákoníku je pak ten, kdo úmyslně v jiném vzbudí rozhodnutí spáchat trestný čin. Obviněnému M. P. bylo konkrétně kladeno za vinu, že „vzbudil v jiném rozhodnutí uvést do oběhu výrobky neoprávněně označené ochrannou známkou, k níž přísluší výhradní právo jinému, a pro tento účel jinému takové výrobky nabízet a přechovávat“. V této souvislosti Nejvyšší soud zopakoval závěry, které v projednávané věci vyslovil již ve svém předchozím usnesení ze dne 3. 5. 2017, sp. zn. 5 Tdo 213/2017, jež bylo posléze publikováno jako rozhodnutí pod č. 3/2018-IV. Sb. rozh. tr.

26. Obviněný nyní v podstatě brojí proti novému popisu skutku v posledním, třetím rozsudku soudu prvního stupně, který podle něj nedostatečně vyjadřuje úmyslné zavinění obviněné P. P., resp. úmyslné zavinění obviněného M. P. ve vztahu k jednání své manželky. Není ovšem pravdou, že by popis jednotlivých složek zavinění ve výrokové části zcela chyběl, byť je možno si představit i vyjádření jiné. Jak totiž vyplývá z popisu skutku v posuzované věci, obviněný vzbudil ve své manželce rozhodnutí pokračovat v obchodech s léky na léčbu erektilní dysfunkce označené jako Viagra a Cialis, ač nešlo o tyto skutečné léky, naopak šlo o padělky uvedených léků neoprávněně označené zmíněnými ochrannými známkami. V popisu skutku je uvedeno, že obviněný (dovolatel) i jeho manželka si byli vědomi toho, že může jít o tyto padělky neoprávněně označené ochrannými známkami, protože je prodávali v tzv. blistrech bez papírového obalu, bez příbalového letáku a za velmi nízkou cenu (tj. popis vědomostní složky – varianta v podobě vědomí možnosti), přesto tak činili, tj. aniž by podnikli cokoli, čímž by tuto eventualitu porušení práv k ochranné známce vyloučili, tedy činili tak, aniž by se spoléhali na nějakou konkrétní okolnost, která by vyloučila takovou možnost, tedy byli srozuměni se zásahem do práv k ochranné známce (volní složka zavinění).

27. Nejvyšší soud již ve svém předchozím usnesení upozorňoval na uznávaný výklad tzv. eventuálního úmyslu podle § 15 odst. 1 písm. b) tr. zákoníku, zmínil též § 15 odst. 2 tr. zákoníku, v němž je vyloženo, co se též rozumí srozuměním. Na tyto pasáže odůvodnění dřívějšího usnesení (ze dne 3. 5. 2017, sp. zn. 5 Tdo 213/2017) je možno i nyní odkázat. Soudy nižších stupňů se tím zjevně řídily, po zásahu odvolacího soudu doplnil soud prvního stupně skutková zjištění a posléze náležitě upravil i skutkovou větu výrokové části svého rozsudku tak, aby vyhověl požadavkům, které vznesl Nejvyšší soud v předchozím dovolacím usnesení. Soud prvního stupně náležitě vyjádřil ve svém rozhodnutí obě složky zavinění obviněného, tedy jak složku vědomostní, tak i složku volní, a to jak ve vztahu k vlastnímu jednání obviněného spočívajícímu v návodu (úmyslnému vzbuzení rozhodnutí v jiném spáchat čin), tak i ve vztahu k jednání navedené osoby, tedy obviněné P. P. V této nové podobě proto již (třetí) rozsudek soudu prvního stupně může obstát, naopak výhrady obviněného nejsou důvodné.

28. Nadto není pravdou, jak se snad obviněný podle svého vyjádření v dovolání mylně domníval, že by jeho jednání bylo beztrestné, pokud by přiměl obviněnou P. P. k distribuci padělků léků, jestliže by obviněná nevěděla, že jde o padělky, popřípadě by sice věděla o možnosti, že jde o padělky, avšak spoléhala by se bez přiměřených důvodů na nějakou konkrétní okolnost, kterou by jí obviněný přesvědčil, že nejde o takové padělky (např. by jí ukázal padělané dodací listy a další dokumentaci prokazující, že jde o pravé léky). V takovém případě by totiž šlo o nepřímé pachatelství ve smyslu § 22 odst. 2 tr. zákoníku, neboť by obviněný využil jiné osoby, která by nejednala v požadované formě zavinění. Jinými slovy se obviněný touto verzí, podle níž obviněná P. P. jednala pouze z nedbalosti, dokonce domáhal zhoršení svého postavení z méně závažné formy trestné součinnosti ve formě návodu na závažnější nepřímé pachatelství, což je výlučně z podnětu dovolání obviněného nepřipustné.

29. Lze tak uzavřít, že námitky obviněného, které sám podřadil pod dovolací důvod uvedený v § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., jsou neopodstatněné.

d) K námitkám podřazeným pod dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. h) tr. ř.

30. Obviněný zde vytkl nesprávné posouzení podmínek pro uložení úhrnného trestu. Nejvyšší soud předně upozorňuje, že námitky směřující proti druhu a výměře uloženého trestu s výjimkou trestu odnětí svobody na doživotí lze v dovolání úspěšně uplatnit zásadně jen v rámci zákonného důvodu uvedeného v § 265b odst. 1 písm. h) tr. ř., a to pouze tehdy, byl-li obviněnému uložen takový druh trestu, který zákon nepřipouští, nebo mu byl uložen trest ve výměře mimo trestní sazbu stanovenou v trestním zákoně za trestný čin, jímž byl uznán vinným. Jiná pochybení soudu spočívající v nesprávném druhu či výměře uloženého

trestu, zejména nesprávné vyhodnocení kritérií uvedených v § 39 tr. zákoníku a polehčujících a přitěžujících okolností uvedených v § 41 a § 42 tr. zákoníku, a v důsledku toho uložení nepřiměřeně přísného, nebo naopak mírného trestu nelze v dovolání úspěšně namítat. Výjimečně mohou námitky vůči výroku o trestu naplnit dovolací důvod uvedený v § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. v alternativě jiného nesprávného hmotněprávního posouzení, a nikoli dovolací důvod uvedený v § 265b odst. 1 písm. h) tr. ř., pokud je např. vytýkáno pochybení soudu v právním závěru o tom, zda měl či neměl být uložen úhrnný, souhrnný či společný trest (viz k tomu rozhodnutí pod č. 22/2003 Sb. rozh. tr.).

31. Podle obviněného soud prvního stupně v posledním případě nesprávně ukládal úhrnný trest, ač měl ukládat samostatný trest výlučně za skutek obsažený ve výroku o vině téhož třetího rozsudku soudu prvního stupně ze dne 20. 11. 2017 (původně šlo o skutek pod bodem 2. ve výroku o vině), neboť první skutek obsažený v druhém rozsudku soudu prvního stupně ze dne 29. 6. 2017, který v této části nabyl právní moci dne 5. 10. 2017, měl zůstat nepotrestán, tedy neměl za něj být uložen žádný trest. Obviněný tak namítl, že soud prvního stupně ve svém třetím rozsudku nesprávně použil ustanovení o úhrnném trestu. Taková námitka je i v řízení před dovolacím soudem přípustná, nicméně obviněný ji nesprávně podřadil pod dovolací důvod uvedený v § 265b odst. 1 písm. h) tr. ř., namísto správného podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř.

32. Obviněný se v dovolání mylně domníval, že druhým usnesením odvolacího Krajského soudu v Praze ze dne 5. 10. 2017, sp. zn. 11 To 361/2017, jímž byl zrušen rozsudek soudu prvního stupně toliko ve výroku o vině pod bodem 2. a ve výroku o trestu a v tomto rozsahu byla věc vrácena soudu prvního stupně k novému projednání a rozhodnutí, došlo k situaci, kdy sice nabyl právní moci výrok o vině v tomtéž napadeném rozsudku soudu prvního stupně pod bodem 1., avšak nebyl uložen žádný trest a ani v budoucnu již nelze trest uložit.

33. Lze souhlasit s obviněným, že by odvolací soud rozhodující o odvolání zásadně měl vyslovit výrok o trestu podle § 259 odst. 3 tr. ř., pokud v důsledku jeho rozhodnutí nabude část výroku o vině v napadeném rozsudku soudu prvního stupně právní moci, avšak v části je podle § 258 odst. 1 a 2 tr. ř. zrušen výrok o vině, jakož i celý výrok o trestu, a současně se věc ohledně části viny vrací podle § 259 odst. 1 tr. ř. soudu prvního stupně k novému projednání a rozhodnutí. Takový postup se jeví jako vhodný a správný z více hledisek. Předně obviněný již po rozhodnutí odvolacího soudu může vykonávat trest za některou část své trestné činnosti, za niž už byl pravomocně odsouzen. Trest za trestnou činnost, o které již bylo rozhodnuto, totiž podle uznávaných penologických zásad má následovat co nejdříve po spáchání činu, aby měl správný výchovný účinek na pachatele trestné činnosti (jen včasný trest je trestem účinným). Výkon tohoto trestu pak bude započítán do později uloženého souhrnného trestu podle § 92 odst. 2 tr. zákoníku. Takový postup může mít význam i v případě odsouzení vazebně stíhaného

obviněného k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, kterým by se již v průběhu trestního řízení mohlo výchovně působit na obviněného, jenž by nadále nemusel být stíhán vazebně. Především však nenastane nevhodná situace, kdy by v dalším řízení obviněný byl v té části, v níž došlo k vrácení věci soudu prvního stupně k novému projednání a rozhodnutí, zproštěn obžaloby, popřípadě by nebyl z jiného důvodu uznán vinným (např. by došlo k zastavení trestního stíhání pro nepřipustnost, k postoupení věci apod.), musel být dodatečně rozsudkem vysloven trest za skutek, který je obsažen v jiném (dřívějším) odsuzujícím rozsudku, který je ve výroku o vině již pravomocný. Jinými slovy by se při takovém opačném postupu mohlo stát, že by soud prvního stupně musel jedním rozsudkem zprostit obviněného obžaloby a zároveň vyslovit trest za tu část viny, která je obsažena v dřívějším odsuzujícím rozsudku (a to se v této argumentaci pomíjí eventualita, že v mezidobí nastane důvod, pro který nebude další trestní stíhání přípustné ve smyslu § 11 tr. ř., tedy ani vyslovení trestu trestný čin, o němž již bylo pravomocně rozhodnuto – např. prezident rozhodne o amnestii, dojde k promlčení trestního stíhání atd.). Zmíněný opačný postup, který i v této věci zvolil odvolací soud (tedy že nerozhodl o trestu za část viny, v níž shledal odsuzující rozsudek soudu prvního stupně správným), není sice nepřipustný, neodporuje žádnému ustanovení trestního řádu, nicméně by měl být využíván ze shora uvedených důvodů jen zcela výjimečně v konkrétně odůvodněných případech. Zásadně by však měl odvolací soud uložit v takovém případě trest za tu část viny, ohledně které v důsledku jeho rozhodnutí nabude rozsudek soudu prvního stupně právní moci.

34. Pokud rozhodnutím odvolacího soudu nabude výrok o vině zčásti právní moci a zároveň odvolací soud uloží za tuto část viny svým rozsudkem trest, musí později soud prvního stupně, uzná-li obviněného vinným v té části, v níž mu byla věc vrácena k novému projednání a rozhodnutí, ukládat souhrnný trest podle § 43 odst. 2 tr. zákoníku za současného zrušení výroku o trestu v předcházejícím rozsudku odvolacího soudu. Souhrnný trest totiž ukládá soud podle § 43 odst. 2 tr. zákoníku v případě, kdy odsuzuje pachatele za trestný čin, který spáchal dříve, než byl soudem prvního stupně vyhlášen odsuzující rozsudek za jiný jeho trestný čin. Do takového souhrnného trestu se posléze započítá již vykonaný trest na základě onoho dřívějšího rozsudku odvolacího soudu ve smyslu § 92 odst. 2 tr. zákoníku, pokud je to vzhledem k druhu trestu možné.

35. Naproti tomu ve výjimečném případě, kdy v důsledku rozhodnutí odvolacího soudu nabude část výroku o vině v napadeném rozsudku soudu prvního stupně právní moci, zatímco v části je výrok o vině spolu s výrokem o trestu a dalšími výroky majícími v něm svůj podklad zrušen a věc je vrácena k novému projednání a rozhodnutí soudu prvního stupně, aniž by zároveň odvolací soud rozhodl o trestu, jako tomu bylo v nyní projednávaném případě, uloží v dalším řízení soud prvního stupně úhrnný trest, pokud i ve vrácené části uzná obviněného vinným. V takovém případě má být zvolen úhrnný trest podle § 43 odst. 1 tr. zákoníku, ne-

bot' je ukládán za dva nebo více trestných činů projednávaných ve stejném řízení. V tomto případě totiž není třeba rušit jiný výrok o trestu obsažený v dřívějším rozsudku, a proto nemá být ukládán souhrnný trest, jehož obligatorní součástí je právě zrušení výroku o trestu v dřívějším rozsudku, jakož i na něj všech obsahově navazujících rozhodnutí, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo tímto zrušením, pozbyla podkladu (§ 43 odst. odst. 2 tr. zákoníku druhá věta). Tyto výroky totiž ve spojitosti s novým odsouzením a potrestáním nemohou obstát, protože za sbíhající se trestné činy je možno uložit jediný trest (jakkoliv by obsahoval více druhů trestů). K těmto závěrům se kloní i odborná literatura (viz ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 584 a 585).

36. Lze tak na základě shora uvedeného učinit následující závěry. Odvolací soud, který rozhoduje o odvolání, má zásadně uložit trest, jestliže v důsledku jeho rozhodnutí nabude část odsuzujícího rozsudku soudu prvního stupně právní moci a pokud současně zčásti zruší tento rozsudek ve výroku o vině i v navazujícím výroku o trestu a věc vrátí soudu prvního stupně k novému projednání a rozhodnutí. Jestliže pak soud prvního stupně i ve zbývajících částech sbíhající se trestné činnosti uzná obviněného vinným, uloží při splnění zákonných podmínek souhrnný trest podle § 43 odst. 2 tr. zákoníku, a to za současného zrušení výroku o trestu v předcházejícím rozsudku odvolacího soudu, jakož i všech dalších rozhodnutí obsahově navazujících na tento výrok, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo tímto zrušením, pozbyla podkladu, případně upustí od uložení souhrnného trestu podle § 44 tr. zákoníku. Pokud ovšem výjimečně odvolací soud v takovém případě neuloží obviněnému trest a pouze věc ohledně části viny a trestu vrátí soudu prvního stupně k novému projednání a rozhodnutí, uloží posléze soud prvního stupně úhrnný trest podle § 43 odst. 1 tr. zákoníku, a to jak za tu část viny, která je obsažena v dřívějším rozsudku v tomto rozsahu pravomocném, tak i za tu část viny, o níž nově rozhodl odsuzujícím rozsudkem po vrácení věci k novému projednání a rozhodnutí odvolacím soudem. Z uvedených důvodů tak ani v tomto směru nemohl Nejvyšší soud souhlasit s námitkami obviněného.

37. Nejvyšší soud proto podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř. odmítl dovolání obviněného M. P. jako zjevně neopodstatněné, aniž by přezkoumával zákonnost a odůvodněnost napadeného rozhodnutí nebo jemu předcházejícího řízení.

Č. 47

Č. 47

Zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění

§ 254 odst. 1, 2 tr. zákoníku

V případě přečinu zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění podle § 254 tr. zákoníku není vyloučeno, aby pachatel jedním skutkem zatajil účetnictví, a ohrozil tak majetková práva jiného nebo včasné a řádné vyměření daně ve smyslu § 254 odst. 1 tr. zákoníku (např. tím, že po získání účetnictví po nabytí obchodního podílu a jmenování jednatelem je umístil na neznámé místo a tvrdil, že je nikdy nezískal), dalším skutkem pak uvedl nepravdivé údaje v podkladech sloužících pro zápis do obchodního rejstříku ve smyslu § 254 odst. 2 tr. zákoníku (např. uvedl v nich fiktivní sídlo, neexistující osobu jako člena statutárního orgánu obchodní společnosti apod.). Tomu však musí odpovídat výrok rozsudku, v němž je třeba oba skutky popsat tak, aby byly dostatečně rozlišený.

Nejde o nepravdivý údaj ve smyslu § 254 odst. 2 alinea 1 tr. zákoníku, pokud je jako statutární orgán obchodní společnosti uvedena skutečně existující osoba, která se stala se svým souhlasem formálně bezvadným způsobem tímto statutárním orgánem, ačkoliv sama nemá zájem reálně vykonávat takovou funkci, zpravidla k tomu nemá ani základní odborné předpoklady a znalosti pro její výkon, obvykle za drobnou úplatu je ochotná vystupovat v orgánech obchodní společnosti a podepisovat předložené dokumenty, jejichž obsah nezná a ani ho mnohdy není schopna pochopit, apod. (tzv. bílý kůň). To platí i tehdy, jestliže obchodní vedení téže společnosti nadále reálně vykonává osoba odlišná od nově zvoleného statutárního orgánu.

(Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 3. 2017, sp. zn. 5 Tdo 1425/2016, ECLI:CZ:NS:2017:5.TDO.1425.2016.1)

Nejvyšší soud rozhodl o dovolání, které podal obviněný J. H. proti usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 16. 6. 2016, sp. zn. 10 To 102/2016, jenž rozhodoval jako soud odvolací v trestní věci vedené u Okresního soudu v Náchodě pod sp. zn. 11 T 103/2013, tak, že podle § 265k odst. 1 tr. ř. ohledně obviněného J. H. a za použití § 265k odst. 2 a § 261 tr. ř. i ohledně obviněných M. K. a P. T. zrušil usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 16. 6. 2016, sp. zn. 10 To 102/2016, a rozsudek Okresního soudu v Náchodě ze dne 18. 12.

2015, sp. zn. 11 T 103/2013, a to v celém rozsahu. Podle § 265k odst. 2 tr. ř. zrušil také další rozhodnutí obsahově navazující na zrušená rozhodnutí, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu. Podle § 265l odst. 1 tr. ř. Nejvyšší soud přikázal Okresnímu soudu v Náchodě, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

č. 47

I.

Rozhodnutí soudů nižších stupňů

1. Rozsudkem Okresního soudu v Náchodě ze dne 18. 12. 2015, sp. zn. 11 T 103/2013, byl obviněný J. H. uznán vinným pokusem zločinu zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění podle § 21 odst. 1 a § 254 odst. 1 alinea 3, odst. 4 tr. zákoníku spáchaným ve spolupachatelství podle § 23 tr. zákoníku a pokusem zločinu zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění podle § 21 odst. 1 a § 254 odst. 2 alinea 1, odst. 4 tr. zákoníku (v obou případech v rozsudku soudu prvního stupně s nesprávně vyjádřenou kvalifikací jako zločinu ... ukončeného ve stadiu pokusu ...). Za to byl obviněnému uložen úhrnný trest odnětí svobody v trvání 2 roků a 6 měsíců, jehož výkon mu byl podmíněně odložen na zkušební dobu v trvání 4 roků. Všichni poškození (označení ve výrokové části rozsudku) byli podle § 229 odst. 1 tr. ř. odkázáni se svými nároky na náhradu škody na řízení ve věcech občanskoprávních. Tímto rozsudkem byli vedle obviněného J. H. odsouzeni také obvinění M. K. a P. T., kteří se na trestné činnosti dovolatele podíleli jako spolupachatelé.

2. Uvedeného trestného činu se obviněný J. H. podle rozsudku soudu prvního stupně (zjednodušeně uvedeno) dopustil tím, že se spoluobviněnými M. K. a P. T. po předchozí dohodě ve druhé polovině roku 2011 začali realizovat změny ve struktuře obchodní společnosti I. CS, a. s., se sídlem v XY (dále jen „I. CS“). Současně s tím odstranili účetnictví a související evidence, které museli vést v souladu se zákonem č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů (dále též jen „zákon o účetnictví“ nebo „ZÚ“), a dalšími navazujícími předpisy. Jejich cílem bylo ukončení činnosti uvedené obchodní společnosti „právní úpravou nepředpokládaným a nežádoucím způsobem“. To provedli tak, že dne 8. 9. 2011 formálně prodali 415 ks akcií společnosti novému akcionáři – obchodní společnosti S., a. s., se sídlem v XY (dále jen „S.“), jejímž jediným členem představenstva byl obviněný P. T. a jediným akcionářem obviněný M. K. Dále dne 9. 9. 2011 odvolali všechny stávající členy představenstva a dva členy dozorčí rady obchodní společnosti I. CS, následně zvolili formálně jediným členem představenstva obviněného P. T., zvoleni byli i noví dva členové dozorčí rady této obchodní společnosti (R. V. a P. R.). O tom byl sepsán notářský zápis a téhož dne obvinění také odvolali prokuristu J. S., formálně tak učinil P. T. jako jediný člen představenstva. Následně v souladu s § 35 a následujícími zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku,

č. 47

ve znění pozdějších předpisů (dále jen „obch. zák.“), obvinění podali návrh na zápis uvedených i dalších změn do obchodního rejstříku spolu s přílohami ke Krajskému soudu v Hradci Králové, který vyhověl tomuto návrhu. Popsanými právními úkony obvinění „ve svém důsledku zcela změnili majetkovou a organizační strukturu obchodní společnosti I. CS a údajně předali veškeré podklady dokumentující průběh a dosahované výsledky hospodaření společnosti v podobě účetnictví a souvisejících evidencí“, tyto změny však „uskutečnili pouze formálně, ačkoliv ve skutečnosti k ničemu takovému nedošlo, neboť sledovaným cílem nebylo to, co jimi bylo navenek prezentováno, ale veškeré kroky ve svém důsledku vedly k ukončení činnosti společnosti bez dalšího a dále k tomu, že věřitelé společnosti nejsou a nebudou schopni zjistit možnost, popřípadě rozsah v úvahu připadajícího uspokojení jejich pohledávek z majetku a dalších aktiv dlužníka z titulu předchozího realizovaného obchodního styku s ním“. Obchodní společnost I. CS měla podle dalších zjištění soudu k datu 8. 9. 2011 dluhy v celkové výši 19 552 290,41 Kč, přičemž dále bylo ve výroku specifikováno několik věřitelů, jimž v souhrnu dlužila obchodní společnost I. CS celkem částku ve výši 12 264 529 Kč, zatímco měla zásoby v souhrnné výši 1 848 503 Kč, dlouhodobý hmotný majetek v celkové výši 2 377 000 Kč a pohledávky vůči svým dlužníkům v celkové výši 14 026 121,74 Kč. Obvinění pak podle zjištění soudu prvního stupně postupovali vybrané pohledávky obchodní společnosti I. CS, které byly specifikovány ve výroku o vině v rozsudku soudu prvního stupně, čímž vyvedli majetek obchodní společnosti I. CS, nijak tyto kroky nezachytili v účetnictví, a snížili tak objem finančních prostředků využitelných k uspokojení závazků vůči věřitelům společnosti. Tímto jednáním obvinění způsobili poškozené obchodní společnosti I. CS, resp. jejím věřitelům, škodu v celkové výši 4 577 830,90 Kč a pokusili se způsobit další škodu ve výši 2 631 857 Kč.

3. Proti shora uvedenému odsuzujícímu rozsudku podali odvolání obvinění J. H. a M. K. a rovněž poškozená obchodní společnost T. CZ, a. s. Krajský soud v Hradci Králové zamítl všechna odvolání jako nedůvodná podle § 256 tr. ř., a to usnesením ze dne 16. 6. 2016, sp. zn. 10 To 102/2016.

II.

Dovolání obviněného

4. Proti citovanému usnesení Krajského soudu v Hradci Králové podal obviněný J. H. prostřednictvím svého obhájce dovolání, a to z důvodu uvedeného v § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., neboť dovoláním napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení skutku. Obviněný nejprve stručně zrekapituloval dosavadní průběh řízení a vyjádřil nesouhlas s názorem odvolacího soudu. Poukázal přitom na rozhodnutí Nejvyššího soudu učiněné ve věci vedené pod sp. zn. 5 Tdo 777/2015, jehož závěry žádal aplikovat ve vlastní věci. Obviněný

připustil, že hodnocení důkazů nespadá pod dovolací důvod, avšak odmítl zjištění soudů nižších stupňů ohledně existence předchozí dohody mezi obviněnými. Dále obviněný zpochybnil tvrzení obviněného P. T., že nepřevzal účetnictví, přičemž zdůraznil, že nepředání účetnictví nemůže naplnit skutkovou podstatu daného trestného činu, zejména za situace, kdy ten, kdo měl účetnictví předat, a ten, kdo je měl převzít, tedy obvinění M. K. a P. T., jsou stíháni jako spolupachatelé. Dále dovolatel namítl, že rozsudek nedal odpověď na otázku, kdo a před kým zatajil účetní knihy a jiné doklady. Navíc účetnictví bylo po „prodeji firmy“ (míněno po prodeji akcií obchodní společnosti I. CS) obchodní společnosti S. k dispozici, a to nejen nabyvateli těchto akcií, ale dokonce i orgánům činným v trestním řízení, které je předložily ke znaleckému posouzení.

5. Pokud jde o právní kvalifikaci podle § 254 odst. 2 alinea 1, odst. 4 tr. zákoníku, obviněný vytkl, že z výroku ani z odůvodnění rozsudku soudu prvního stupně není vůbec patrné, které údaje předložené pro zápis do obchodního rejstříku byly nepravdivé a které z nich mohly vést ke vzniku škody. Dále obviněný citoval některé části odůvodnění rozsudku soudu prvního stupně se skutkovými tvrzeními, která podle něj nemají oporu v provedeném dokazování. Nesouhlasil s tím, že nedošlo k předání účetnictví, že se mu vytýká nezaznamenání obchodních případů v účetnictví z doby, kdy již neměl ve společnosti vliv (kdy již nebyl „majitelem firmy“), a ani s tím, že by se s ostatními obviněnými dohodl na takovém postupu. Zatajení účetnictví mezi spolupachateli navzájem je podle něj právním nesmysl, stejné to je i s údajným uvedením nepravdivých údajů při zápisu změn do obchodního rejstříku, pokud rejstříkový soud provedl zápis. Žádný ze soudů se podle obviněného ani nesnažil upřesnit, které z předkládaných údajů pokládá za nepravdivé.

6. Obviněný uzavřel, že rozsudek soudu prvního stupně neobsahuje potřebná zjištění k přesvědčivému závěru o naplnění znaků skutkových podstat trestných činů, které jsou mu kladeny za vinu. Ze všech uvedených důvodů proto navrhl, aby Nejvyšší soud zrušil napadené usnesení odvolacího soudu i rozsudek soudu prvního stupně a aby věc vrátil soudu prvního stupně k novému projednání a rozhodnutí.

III.

Vyjádření k dovolání

7. Státní zástupce Nejvyššího státního zastupitelství ve vyjádření k dovolání mimo jiné uvedl, že část námitek obviněného směřuje do oblasti skutkových zjištění a obsahově neodpovídá deklarovanému dovolacímu důvodu. Jsou to především výhrady týkající se existence předchozí dohody mezi spolupachateli. S jistou dávkou tolerance lze pod deklarovaný dovolací důvod podřadit námitky týkající se „zatajení“ účetních dokladů jako zákonného znaku pokusu zločinu zkruslování

č. 47

údajů o stavu hospodaření a jmění podle § 21 odst. 1 a § 254 odst. 1 alinea 3, odst. 4 tr. zákoníku. Tvzení obviněného o „právním nesmyslu“ považoval státní zástupce za bezpředmětná. V obecné rovině pro právní kvalifikaci skutku jako pokusu trestného činu podle § 21 odst. 1 a § 254 odst. 1 alinea 3 tr. zákoníku není nutné, aby skutečně došlo k zatajení účetnictví. V dané trestní věci soudy nižších stupňů dospěly k závěru, že k zatajení účetnictví již došlo (jak je uvedeno v rozsudku soudu prvního stupně). Trestný čin byl posuzován jako nedokonaný ve stadiu pokusu, byť se to v odůvodnění rozhodnutí výslovně neuvádí, zřejmě proto, že skutečně způsobená škoda nedosáhla hranice škody velkého rozsahu.

8. Za částečně důvodné je podle státního zástupce nutno považovat námitky týkající se naplnění znaků pokusu trestného činu podle § 21 odst. 1 a § 254 odst. 2 alinea 1, odst. 4 tr. zákoníku, kterého se dovolatel a další spoluobvinění měli podle právní věty výroku o vině v rozsudku soudu prvního stupně dopustit formou uvedení nepravdivých údajů v podkladech sloužících pro zápis do obchodního rejstříku. Za nesprávnou však státní zástupce označil výtku, podle níž předmětné údaje byly soudem skutečně do obchodního rejstříku zapsány, a proto jsou pravdivé. Okolnost, že pachatel trestného činu podle § 254 odst. 2 tr. zákoníku dosáhne zápisu nepravdivých údajů do obchodního rejstříku, nevylučuje jeho trestní odpovědnost, ale naopak zvyšuje společenskou škodlivost jeho jednání. Obviněnému je na druhou stranu nutné přisvědčit, že ze soudních rozhodnutí nevyplývá, které údaje předkládané k zápisu do obchodního rejstříku považovaly soudy za nepravdivé. Podstata protiprávního jednání obviněných podle názoru státního zástupce spočívala nikoli v „klamání“ rejstříkového soudu, ale ve vyvádění majetku, tedy bonitních pohledávek z obchodní společnosti I. CS ke škodě jejich věřitelů. Svým charakterem toto jednání odpovídá spíše právní kvalifikaci trestného činu poškození věřitele podle § 222 tr. zákoníku. Státní zástupce závěrem navrhl, aby Nejvyšší soud zrušil napadené usnesení Krajského soudu v Hradci Králové a aby tomuto soudu přikázal nové projednání a rozhodnutí věci.

IV.

Posouzení důvodnosti dovolání

a) Obecná východiska

9. Nejvyšší soud nejprve zjistil, že jsou splněny všechny formální podmínky pro konání dovolacího řízení, a zabýval se otázkou povahy a opodstatněnosti uplatněných námitek ve vztahu k označenému dovolacímu důvodu.

10. Obviněný J. H. uplatnil dovolací důvod uvedený v § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., pro který lze dovolání podat, jestliže rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení skutku nebo jiném nesprávném hmotněprávním posouzení. Jde tedy o použití norem trestního práva hmotného, případně na něj navazujících

hmotněprávních norem jiných právních odvětví. Podstatou je podřazení hmotněprávních norem skutkovému stavu zjištěnému soudy prvního a druhého stupně, zásadně se nepřipouští posouzení aplikace těchto norem na skutek prezentovaný dovolatelem, případně na skutek, jehož se dovolatel domáhá vlastní interpretací provedených důkazních prostředků, které soudy nižších stupňů vyhodnotily odlišně. Dovolání z tohoto důvodu nemůže být založeno na námitkách proti tomu, jak soudy hodnotily důkazy, jaká skutková zjištění z nich vyvodily, jak postupovaly při provádění důkazů, v jakém rozsahu provedly dokazování apod. Dovolání je koncipováno jako mimořádný opravný prostředek a je určeno k nápravě závažných právních vad pravomocných rozhodnutí. Nejvyšší soud jako soud dovolací není běžnou třetí soudní instancí povolnou k tomu, aby přezkoumával i skutková zjištění soudů prvního a druhého stupně.

11. Dále je třeba uvést, že obviněný sice formálně deklaroval dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., ve skutečnosti ale měl na mysli spíše dovolací důvod uvedený v § 265b odst. 1 písm. l) tr. ř. v jeho druhé alternativě, neboť se domáhal přezkumu rozhodnutí odvolacího soudu, který svým usnesením rozhodl o zamítnutí řádného opravného prostředku, tj. odvolání, proti odsuzujícímu rozsudku soudu prvního stupně, tj. proti rozsudku uvedenému v § 265a odst. 2 písm. a) tr. ř., přestože byl podle názoru obviněného v řízení mu předcházejícím dán důvod dovolání uvedený v § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. Takové pochybení spočívající v neuplatnění dovolacího důvodu podle § 265b odst. 1 písm. l) tr. ř. však Nejvyšší soud nepovažoval za natolik významné, aby jen proto dovolání odmítl.

b) Námitky neodpovídající dovolacímu důvodu

12. Obviněný J. H. vznesl ve svém dovolání zčásti námitky skutkového charakteru a zčásti námitky ryze procesní povahy týkající se způsobu hodnocení provedených důkazů, které neodpovídají uplatněnému dovolacímu důvodu uvedenému v § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. ani žádnému jinému (jak ostatně sám dovolatel připustil). Současně však obviněný odmítl skutkový závěr soudů nižších stupňů ohledně prokázání existence předchozí vzájemné dohody mezi všemi spoluobviněnými o postupu při ukončování faktické činnosti obchodní společnosti I. CS a majetkových dispozicích, jak jsou popsány v tzv. skutkové větě odsuzujícího rozsudku soudu prvního stupně, a rovněž vyjádřil pochyby o pravdivosti výpovědi obviněného P. T. ohledně (ne)převzetí účetní evidence. Takové výhrady směřují výlučně proti hodnocení provedených důkazů soudy obou stupňů a zpochybňují jimi učiněná skutková zjištění, tudíž nenaplňují uplatněný dovolací důvod. V tomto směru je třeba připomenout, že provádění dokazování je doménou především soudu prvního stupně jako soudu nalézacího, a to s možnou korekcí v řízení před soudem druhého stupně jako soudem odvolacím, nikoli však v řízení o dovolání. Dovolací soud je totiž zásadně vázán skutkovými zjištěními, které ve

věci učinily soudy prvního a druhého stupně, a námitky proti těmto skutkovým zjištěním, tedy i proti hodnocení důkazů jakožto nezbytnému předpokladu vyvození skutkových závěrů, zásadně nemohou být předmětem přezkoumání v rámci řízení o dovolání. Dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. není naplněn námitkami, které jsou polemikou se skutkovými zjištěními soudů, se způsobem hodnocení důkazů nebo s postupem při provádění důkazů (viz např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 9. 2002, sp. zn. 7 Tdo 686/2002).

13. Vzhledem k tomu, že obviněný směřoval další výtky proti naplnění znaků obou trestných činů, ohledně nichž je proti němu vedeno trestní řízení, Nejvyšší soud mohl na jejich podkladě přezkoumat napadené usnesení i jemu předcházející řízení podle § 265i odst. 3, 4 tr. ř. a zjistil, že rozhodnutí soudů obou stupňů trpí mj. vytýkanými vadami, pro něž je nutné je zrušit. Poté dovolací soud přihlédl i k některým výhradám ohledně nedostatečných skutkových zjištění, neboť je třeba dát obviněnému za pravdu, že z tzv. skutkové věty výroku o vině v rozsudku soudu prvního stupně lze stěží dovodit, čím měl být naplněn ten který znak trestného činu zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění, jak bude rozvedeno níže.

c) K popisu skutku ve výroku o vině rozsudku soudu prvního stupně

14. Obviněný J. H. předně namítl, že zjištěný skutkový stav je neúplný, neboť nebylo prokázáno, že byly naplněny veškeré zákonné znaky zločinu zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění podle § 254 odst. 1 alinea 3, odst. 4 tr. zákoníku, resp. jeho pokusu podle § 21 odst. 1 tr. zákoníku. Především měl za to, že skutkové okolnosti týkající se „zatajení účetnictví“ jako zákonného znaku objektivní stránky skutkové podstaty tohoto trestného činu jsou v tzv. skutkové větě výroku rozsudku soudu prvního stupně vymezeny nepřiléhavě, navíc nelze zatajit účetnictví mezi spolupachateli. Výtkl soudu, že řádně neodůvodnil, kdo účetní knihy zatajil (ačkoli současně označil takové tvrzení za nepravdivé), protože účetnictví bylo po prodeji akcií I. CS obchodní společnosti S. posledně uvedené společnosti k dispozici a následně je orgány činné v trestním řízení předložily ke znaleckému zkoumání.

15. Obviněnému je třeba dát za pravdu, že poměrně rozsáhlý popis skutkových okolností ve výroku o vině v rozsudku soudu prvního stupně je značně nepřehledný. Obsahuje celou řadu skutečností, které mají zřejmě jen dokreslovat celou situaci, aniž by současně vyjadřovaly naplnění některého ze znaků skutkové podstaty trestného činu zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění. Nadto v této jediné souvislé větě na třech stranách písemného vyhotovení rozsudku soudu prvního stupně mají být zakomponovány okolnosti naplňující znaky dvou trestných činů, a sice jednak přečinu zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění podle § 254 odst. 1 alinea 3 tr. zákoníku a jednak téhož přečinu podle § 254 odst. 2 alinea 1 tr. zákoníku.

Uvedené trestné činy ovšem stěžejší mohou být spáchány v jednočinném souběhu, mají-li zcela odlišná jednání a též odlišné následky (k tomu viz níže). Ze shora zmíněného popisu není vůbec zřejmé, které pasáže mají odpovídat znakům jednoho a které znakům druhého ze zvolených trestných činů. Podrobně jsou vyličený jednotlivé kroky směřující k ukončení činnosti obchodní společnosti I. CS, následuje popis řízení o zápisu změn do obchodního rejstříku, aniž by bylo uvedeno, které z těchto údajů jsou nepravdivé, stejně tak zcela chybí popis toho, co se stalo s účetnictvím. Jedinou pasáží výroku o vině, která se týká těchto stěžejních znaků skutkových podstat trestných činů, je část věty, podle níž ke změnám a předání účetnictví došlo pouze formálně, a nikoli ve skutečnosti, což je odůvodněno údajně sledovaným cílem jednotlivých kroků ukončit podnikání obchodní společnosti I. CS. Není tak vůbec zřejmé, co se stalo s účetní dokumentací, kdo z obviněných s ní jak naložil, stejně tak tvrzenému zatajení účetnictví neodpovídá skutečnost, že na jeho základě byl zpracován znalecký posudek, jak důvodně namítal obviněný v podaném dovolání, a Nejvyšší soud mu v tomto ohledu musí dát za pravdu. V uvedeném směru skutečně není dostatečně srozumitelné, jak bylo naloženo s účetnictvím, kdo a jak s ním disponoval, případně manipuloval, zda bylo zatajeno celé účetnictví či jeho část apod. Stejně tak, jak bude poukázáno ještě níže, není vůbec zřejmé, které z údajů uvedených v návrhu na zápis změn do obchodního rejstříku posoudily soudy jako nepravdivé.

d) K trestnému činu zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění podle § 254 odst. 1 tr. zákoníku

16. Nejprve je třeba připomenout, že ustanovení o trestném činu zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění podle § 254 odst. 1 tr. zákoníku chrání zájem společnosti na řádném vedení a uchování účetnictví a dalších dokladů sloužících k přehledu o stavu hospodaření a jmění nebo k jejich kontrole, zajišťuje ochranu majetkových zájmů dalších osob a zájem státu na řádném vyměření daní. Ustanovení § 254 odst. 1 tr. zákoníku obsahuje tři alinea, tedy nečíslované odstavce, v nichž jsou sankcionovány nejzávažnější případy vadného vedení a uchovávání účetnictví. Trestného činu zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění podle § 254 odst. 1 tr. zákoníku se dopustí, kdo nevede účetní knihy, zápisy nebo jiné doklady sloužící k přehledu o stavu hospodaření a majetku nebo k jejich kontrole, ač je k tomu podle zákona povinen (alinea 1), kdo v takových účetních knihách, zápisech nebo jiných dokladech uvede nepravdivé nebo hrubě zkreslené údaje (alinea 2), nebo kdo takové účetní knihy, zápisy nebo jiné doklady změní, zničí, poškodí, učiní neupotřebitelnými nebo zatají (alinea 3), a ohroží tak majetková práva jiného nebo včasné a řádné vyměření daně (ve vztahu ke všem alinea 1 až 3). Jde tak o skutkovou podstatu složitou, která obsahuje dokonce u některých znaků více alternativ. Obviněnému J. H. byla v této věci kladena za vinu varianta

č. 47

uvedená v § 254 odst. 1 alinea 3 tr. zákoníku, již měl podle soudů nižších stupňů naplnit tím, že „zatajil účetní knihy, zápisy a jiné doklady sloužící k přehledu o stavu hospodaření a majetku nebo k jejich kontrole“, a to podle právní věty „ač k tomu byl podle zákona povinen“, a „ohrozil tak majetková práva jiného“. Soudy nižších stupňů tedy v případě znaku jednání vybraly alternativu spočívající v zatajení, v případě alternativně stanoveného ohrožovacího následku pak alternativu ohrožení majetkových práv jiného.

17. Do právní věty výroku rozsudku soudu prvního stupně tak při citaci § 254 odst. 1 alinea 3 tr. zákoníku byla nesprávně vložena část věty z § 254 odst. 1 alinea 1 tr. zákoníku o tom, že obviněný „k tomu podle zákona byl povinen“. Tato formulace právní věty odporuje logice, protože podle ní měl být obviněný podle zákona „povinen zatajit účetnictví“ (ve skutečnosti se uvedené sousloví vztahuje k povinnosti vést řádně účetnictví, jejíž porušení je postihováno právě v alinea 1 uvedeného ustanovení, kde také tento odkaz na další zákon dává smysl).

18. Z citovaného výroku o vině rozsudku soudu prvního stupně tedy vyplývá, že obviněný měl svým jednáním naplnit znaky § 254 odst. 1 alinea 3 tr. zákoníku, neboť zatajil rozhodné účetní doklady. Vést účetnictví je uloženo osobám k tomu povinným podle zákona o účetnictví, který stanoví mimo jiné i rozsah a způsob vedení účetnictví a požadavky na jeho průkaznost, přičemž porušení této povinnosti je sankcionováno též podle § 254 odst. 1 alinea 1 tr. zákoníku jako trestný čin, který je pak možno klást za vinu jen osobám, kterým byla tato povinnost uložena zákonem, resp. osobám za ně jednajícím, jde-li o právnickou osobu (jde o tzv. pravý zvláštní trestný čin ve smyslu třídění trestných činů podle pachatele). Naproti tomu zatajit účetnictví ve smyslu § 254 odst. 1 alinea 3 tr. zákoníku může vlastně kdokoliv, kdo získá přístup k účetnictví (z hlediska třídění trestných činů podle osoby pachatele tak jde o obecný trestný čin).

19. Již z těchto skutečností vyplývá určitá nejasnost v uvažování soudů nižších stupňů ohledně postavení obviněného J. H., tedy zda on byl povinen k vedení účetnictví podle zákona. Soudy v tomto směru vycházely z dosti svérázné konstrukce, že provedené změny ve strukturách obchodní společnosti byly pouze formální a že (zřejmě) obviněný J. H. nikdy nepřestal být předsedou představenstva, aniž by vysvětlily, jak k takovému závěru dospěly, proč považují všechny právní úkony týkající se převodu akcií, jednání valné hromady a změny v personálním obsazení orgánů této společnosti za neplatné či nicotné apod. K tomu bude ještě zmínka níže ohledně uvádění údajně nepravdivých údajů při návrhu na zápis těchto změn do obchodního rejstříku. Dále ze skutkové věty v rozsudku soudu prvního stupně prakticky vůbec nevyplývá, co se vlastně mělo s účetnictvím stát, kdo a jakým způsobem s ním nakládal (je zatajil), a jaké jednání tak má odpovídat zákonným znakům zvolené skutkové podstaty trestného činu, jenž je obviněnému kladen za vinu (namísto toho je v rozvláčné skutkové větě rozsudku soudu

prvního stupně celá řada skutečností, které nenaplnují znaky uvedené skutkové podstaty), jak bylo zmíněno shora.

20. Zákon o účetnictví se vztahuje na účetní jednotky, kterou je podle § 1 odst. 2 písm. a) ZÚ mimo jiné též právnická osoba, jež má sídlo na území České republiky (v daném případě obchodní společnost I. CS). Povinnost vést účetní knihy, zápisy nebo jiné doklady vyplývala pro tuto účetní jednotku, tj. obchodní společnost I. CS, z § 1 a § 2 a násl. ZÚ. Účetní jednotky účtují podle § 2 ZÚ o stavu a pohybu majetku a jiných aktiv, závazků a jiných pasiv, dále o nákladech a výnosech a o výsledku hospodaření. Podle § 9 ZÚ má být účetnictví vedeno správně, úplně, průkazně, srozumitelně, přehledně a způsobem zaručujícím trvalost účetních záznamů. Podle § 6 odst. 1 ZÚ jsou účetní jednotky povinny zachycovat skutečnosti, které jsou předmětem účetnictví (tzv. účetní případy), účetními doklady, tyto účetní případy pak podle § 6 odst. 2 ZÚ jsou povinny zaznamenávat v účetních knihách (tzv. účetní zápisy), a to na základě průkazných účetních záznamů. Povinnost inventarizovat majetek a závazky obchodní společnosti I. CS vyplývala z § 29 a § 30 ZÚ. Na základě takto vedeného účetnictví je mimo jiné třeba za účetní období sestavit řádnou účetní závěrku (§ 6 odst. 4 ZÚ), přičemž účetnictví mělo být vedeno tak, aby účetní závěrka sestavená na jeho základě podávala věrný a poctivý obraz předmětu účetnictví a finanční situace účetní jednotky (§ 7 odst. 1 ZÚ). Účetní závěrku spolu s výroční zprávou měla právnická osoba jako účetní jednotka zapsaná do obchodního rejstříku zveřejnit jejím uložení do sbírky listin obchodního rejstříku podle zvláštního právního předpisu (tj. podle § 38k ve spojení s § 38i obch. zák., od 1. 1. 2014 pak tuto povinnost stanoví § 66 a § 72 odst. 1 zákona č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob, ve znění pozdějších předpisů).

21. V § 254 odst. 1 alinea 3 tr. zákoníku jsou na roveň postaveny různé formy jednání ve vztahu k účetním knihám, zápisům a jiným dokladům sloužícím k přehledu o stavu hospodaření a majetku nebo k jejich kontrole (dále též jen účetnictví) – jejich změnání, zničení, poškození, učinění neupotřebitelnými nebo zatajení. Jde ve všech variantách o podstatný zásah do vedení a uchovávání účetnictví, v důsledku něhož není možno čerpat údaje z řádného a úplného účetnictví, které buď vůbec není k dispozici, anebo sice je k dispozici, ale neposkytuje reálný a pravdivý obraz o stavu hospodaření. Podle konstantní judikatury Nejvyššího soudu jde o zatajení účetních knih, zápisů nebo jiných dokladů ve smyslu § 254 odst. 1 alinea 3 tr. zákoníku zejména tehdy, pokud pachatel vůči daňovým nebo jiným kontrolním orgánům předstírá, že určité doklady vůbec nemá, anebo je umístí či ukryje na takovém místě, kde jsou pro takové orgány, popřípadě pro jiné osoby běžnými prostředky nedostupné (např. je nepředloží při kontrole nebo je na dotaz kontrolního orgánu zamlčí, uvádí, že je nemá, atd.). O zatajení půjde i v případě, pokud pachatel uvádí ohledně takových dokladů rozporné údaje (např. že účetnictví má u sebe doma a toto účetnictví zpracovává, avšak později

č. 47

zase tvrdí, že účetnictví u sebe vůbec nemá a neměl, popřípadě že je mají jiné osoby), a vzhledem k tomu není jasné, kde se rozhodné účetní knihy, zápisy nebo jiné doklady skutečně nacházejí, zda toto účetnictví je kompletní a zda obsahuje konkrétní důležité doklady vztahující se např. k podanému daňovému přiznání a v něm uvedené daňové ztrátě. Zatajení uvedených rozhodných dokladů nemůže být v zásadě vyloučeno jen pouhým nekonkrétním tvrzením pachatele v určité situaci, že účetnictví se nachází na nějakém místě (např. něho doma), zvláště když je později toto tvrzení zase popřeno (viz k tomu např. rozhodnutí publikované pod č. 7/2009 Sb. rozh. tr.).

22. Obviněný J. H. byl předsedou představenstva obchodní společnosti I. CS do 9. 9. 2011, než došlo k formální změně a dosazení do funkce jediného člena představenstva obviněného P. T., podle závěrů soudů nižších stupňů typického tzv. bílého koně. Ve výroku o vině v rozsudku soudu prvního stupně, ač je zde uveden obsáhlý popis změn ve zmíněné společnosti, však není vůbec obsaženo, jaký vztah k této obchodní společnosti měl obviněný J. H., jakým způsobem se měl podílet na celém jednání, co konkrétně měl udělat, dokonce není ani uvedeno, že působil jako předseda představenstva obchodní společnosti I. CS před popsányi změnami. Jediná zmínka o něm je pouze na prvním řádku popisu skutku. Pokud jde o předání účetnictví, obviněný J. H. ve své výpovědi uvedl, že účetnictví (nosiče CD, soupis účetnictví v předávacím protokole sestavený ekonomkou a podepsaný obviněným P. T., soupisy provedené ekonomkou – svědkyní J. S.) předal obviněnému P. T. u notářky JUDr. A. M. Verze obviněného ohledně J. H. předání účetnictví však neodpovídá verzi obviněného P. T., který vypověděl, že nepřevzal účetnictví a že jednotlivé úkony činil pouze formálně za drobné odměny, i vzhledem k tomu, že byl nemajetný a bydlel na ubytovně. Soud prvního stupně hodnotil výpověď obviněného P. T. jako věrohodnou, což je jeho výsostné oprávnění jako soudu, který prováděl dokazování v souladu se zásadami bezprostřednosti a ústnosti a který v souladu se zásadou volného hodnocení důkazů důvodně dospěl k takovému závěru. Obviněný P. T. se tedy stal jediným statutárním orgánem této obchodní společnosti, aniž by současně převzal účetnictví od bývalého předsedy představenstva – obviněného J. H. Z dalších výpovědí svědků, zejména ekonomky J. S. a bývalé zaměstnankyně J. O. a dřívějších členů představenstva obchodní společnosti I. CS – svědků P. H. a Ing. J. R., vyplývá, že účast obviněného P. T. na fungování obchodní společnosti byla jen formální. Podle skutkových zjištění soudu tedy obviněný J. H. dne 9. 9. 2011 nepředal účetní evidenci při provedení změn v obchodní společnosti I. CS svému nástupci obviněnému P. T. Současně k tomuto datu (9. 9. 2011) obvinění většinu pohledávek obchodní společnosti I. CS postoupili jiným osobám a tyto obchodní transakce s vybranými dlužníky nebyly v účetnictví obchodní společnosti zachyceny. Obchodní společnost I. CS byla (resp. stále je) povinná podle § 4 odst. 1 ZÚ vést účetnictví po celou dobu své existence. Účetnictví obchodní společnosti za posuzované období však ne-

bylo úplně, neodráželo skutečný ekonomický stav společnosti a neposkytovalo ani dostatečný přehled o jejím hospodaření, čímž byla ohrožena majetková práva věřitelů na řádné uspokojení jejich pohledávek. Ze znaleckého posudku Mgr. Ing. D. Ch. vyplývá, že obchodní společnost I. CS vedla účetní deník za rok 2011. Účetnictví bylo řádně zpracováno pouze v rozhodném období od 8. 9. 2011 do 19. 12. 2011 a v následujícím období již obchodní společnost neúčtovala vůbec a neprovedla ani inventarizaci majetku. Po datu 19. 12. 2011 nedošlo k zaúčtování pohledávek a nedošlo ani k zaúčtování výnosů z postoupení pohledávek v hodnotě přesahující částku 7 milionů Kč, které mohly být využity k uspokojení věřitelů, což svědčí o záměru obviněných pozvolně ukončit podnikání a vyvést aktiva z obchodní společnosti ke škodě jejích věřitelů. Ve shora uvedeném je tedy alespoň částečná opora pro vyvození skutkových závěrů ohledně nakládání s účetnictvím obchodní společnosti I. CS, čímž se soudy nižších stupňů sice zabývaly, nevyvodily však z těchto údajů odpovídající závěry, které by promítly do skutkové věty výrokové části svých rozhodnutí.

23. V průběhu trestního řízení nebylo objasněno a z odůvodnění rozhodnutí ani nevyplývá, zda soudy nižších stupňů zjistily, jak měl obviněný naložit s účetnictvím a kde se fakticky nacházelo. Obviněný J. H. ve svém dovolání tvrdil, že účetnictví bylo po prodeji akcií obchodní společnosti I. CS obchodní společnosti S. dosažitelné tomuto nabyvateli akcií (k dispozici ale mělo být především samotné obchodní společnosti I. CS, tedy jejímu obchodnímu vedení, popřípadě určeným zaměstnancům) a mělo být poskytnuto i orgánům činným v trestním řízení, které je předložily ke znaleckému posouzení. Jak uvedl soud prvního stupně v odůvodnění svého rozsudku, obviněný J. H. musel být v rozhodném období od 8. 9. 2011 seznámen s faktickou situací v obchodní společnosti i stavem pohledávek a závazků, tj. s postoupením pohledávek, neboť to byl právě on, kdo dalším osobám předkládal podklady, např. svědkovi M. K. nebo ekonomce (svědkyni J. S.), té však nepředal příslušné účetní doklady (např. doklady o postoupení pohledávek). Není tedy zřejmé, jaké skutkové závěry o nakládání s účetnictvím učinily soudy nižších stupňů, jaké jednání vlastně obviněnému kladou za vinu, jakým konkrétním způsobem se měl podílet na zatajení účetnictví, jak toto zatajení mělo proběhnout, jakou vědomost o tomto účetnictví měl on sám, případně jak s ním naložil, pokud jím disponoval, či jakým konkrétním způsobem spolupracoval s dalšími osobami při nakládání s ním.

24. Soudy nižších stupňů v součinnosti s procesními stranami v tomto směru nedostály své povinnosti náležitě zjistit skutkový stav bez důvodných pochybností a v rozsahu potřebném pro rozhodnutí ve smyslu § 2 odst. 5 tr. ř., v důsledku čehož ani pak následně nemohly správně právně posoudit zjištěný skutkový stav. Taková skutková zjištění je pak třeba promítnout do skutkové věty výrokové části rozsudku, která má být pokud možno stručná, popis skutkových okolností má vystižovat znaky trestného činu, který je v daném skutku spatřován, má být vyme-

zen tak, aby nebyl zaměnitelný s jiným skutkem, a to zejména místním a časovým určením, uvedením způsobu spáchání a případně jiných skutečností, jak požaduje § 120 odst. 3 tr. ř. (více viz v odborné literatuře, např. ŠÁMAL, P. a kol. Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1669 a násl.; JELÍNEK, J., ŘÍHA, J., SOVÁK, Z. Rozhodnutí ve věcech trestních. 3. vydání. Praha: Leges, 2015, zejména s. 206 a násl.; lze zmínit i bohatou judikaturu k tomu se vážící, na niž odkazuje i uvedená odborná literatura). Zároveň je třeba upozornit, že v případě složitější tzv. skutkové věty výroku o vině je možné vyjádřit popis skutku i více samostatnými větami, nikoli jediným komplikovaným souvětím. Rozhodně však musí odrážet výsledky provedeního dokazování a odpovídat znakům trestného činu, který je v takovém skutku soudem spatřován, což se v daném případě nestalo. Shodné výhrady k postupu téhož okresního soudu, resp. následně i krajského soudu, vznesl Nejvyšší soud i v jiné typově obdobné věci v usnesení ze dne 1. 6. 2016, sp. zn. 5 Tdo 549/2016.

e) K trestnému činu zkršlování údajů o stavu hospodaření a jmění podle § 254 odst. 2 tr. zákoníku

25. Obviněný J. H. namítl ve vztahu k právní kvalifikaci skutku podle § 254 odst. 2 alinea 1, odst. 4 tr. zákoníku, že z výroku ani z odůvodnění rozsudku soudu prvního stupně není vůbec patrné, které údaje v podkladech sloužících pro zápis do obchodního rejstříku byly nepravdivé a které z nich mohly vést ke vzniku škody. Uvedení nepravdivých údajů pro zápis do obchodního rejstříku podle obviněného není možné, protože soud provedl změny v zápisu podle předloženého návrhu.

26. Jak už bylo shora v tomto usnesení pod bodem IV. c) naznačeno, z nepřehledně a nejasně formulované skutkové věty výrokové části rozsudku soudu prvního stupně není vůbec zřejmé, které údaje v podkladech sloužících pro zápis do obchodního rejstříku posoudily soudy jako nepravdivé, v čemž je třeba dát obviněnému J. H. za pravdu. Tím je ovšem současně zkráceno právo obviněného na obhajobu a na spravedlivý proces, pokud z nejasně formulovaného skutku není zřejmé, čemu se má vlastně bránit. Navíc tyto významné skutečnosti nevyplývají ani z odůvodnění rozhodnutí soudů nižších stupňů. Zřejmé má jít podle jediné pasáže skutkové věty rozsudku soudu prvního stupně o to, že ke „změně majetkové a organizační struktury“ obchodní společnosti I. CS vůbec nedošlo, protože ji obvinění „uskutečnili pouze formálně, ačkoliv ve skutečnosti k ničemu takovému nedošlo“. Soudy nižších stupňů v tomto směru zřejmě vycházely z toho, že prodej akcií a následná personální obměna orgánů společnosti je neplatná či nicotná, aniž by vysvětlily, jak dospěly k takovému závěru, o jaké ustanovení a kterého právního předpisu opírají tento svůj závěr a v čem spočívá *ratio* jejich úvahy. Převody obchodního podílu v kapitálové obchodní společnosti a následně

personální změny v orgánech takové společnosti jsou celkem běžnou záležitostí, mnohdy jsou skutečně tyto změny prováděny cíleně tak, aby na odpovědné místo statutárního orgánu byla dosazena osoba nazývaná jako „bílý kůň“, tedy osoba nemající zájem reálně vykonávat takovou funkci, zpravidla též bez základních odborných předpokladů a znalostí pro výkon této odpovědné funkce, která je za drobnou úplatu ochotná vystupovat v orgánech obchodní společnosti a podepsat předložené dokumenty, jejichž obsah nezná a často ani není schopna pochopit. Uvedené ovšem nic nemění na tom, že se reálně stává taková osoba statutárním orgánem, kterému jsou též zákonem uloženy povinnosti, jako např. vést účetnictví, a proto zmíněné osoby, jsou-li trestně odpovědné, mohou být stíhány pro trestnou činnost, na které se podílejí s ostatními osobami ovládajícími skutkové dění (může spočívat např. právě v nevedení účetnictví, ale i v daňových či jiných podvodech, úpadkových trestných činech apod.).

27. Svěbytná a soudní praxí běžně neakceptovaná konstrukce soudů nižších stupňů užitá v této trestní věci ohledně zmíněné otázky by však měla současně vést k tomu, že vlastně všechny případy obsazení statutárních orgánů by měly být zpochybněny a mělo by se vždy materiálně přezkoumat, nakolik osoby uvedené jako statutární orgány skutečně reálně vykonávají tuto funkci či nakolik jsou tzv. bílými koňmi, a do jaké míry tedy zápis v obchodním rejstříku odpovídá realitě. Takový přístup by vedl ke zpochybnění prakticky všech údajů v obchodním rejstříku nejméně v označení statutárního orgánu, tedy k naprosté právní nejistotě všech adresátů veřejně přístupného obchodního rejstříku. S tímto závěrem však Nejvyšší soud nemůže souhlasit. Dosud se vždy vycházelo z toho, že i převod obchodního podílu se současnou personální změnou v pozici statutárního orgánu, jímž se stal tzv. bílý kůň, je reálnou změnou v orgánech obchodní společnosti, kterou je třeba respektovat. Na tom nic nemění ani to, že za tutéž obchodní společnost může i nadále jednat z jiného titulu dřívější statutární orgán, dokonce může takovou právnickou osobu i skrytě ovládat [ostatně s tím počítá např. i právní úprava v rovině trestněprávní – viz zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů, a to např. § 8 odst. 1 písm. c) či § 8 odst. 4 písm. c) t. o. p. o., viz též § 114 odst. 2 písm. c) tr. zákoníku]. Na dosavadním postoji justiční praxe není důvodu čehokoliv měnit (a není tak ani důvodu přiklonit se k novému řešení zvolenému soudy nižších stupňů v této věci).

28. Otátně v daném případě nebylo vůbec objasněno, proč soudy nahlíží na tzv. společenstevní změny jako na neplatné či nicotné, o jaké ustanovení opírají svůj postoj, z jakých skutkových zjištění vycházejí apod. Není ani zřejmé, které údaje považují za nepravdivé a proč.

29. Ustanovení § 254 odst. 2 tr. zákoníku chrání správnost údajů uváděných v obchodním rejstříku a úplnost sbírky listin, která je jeho součástí. Obchodní rejstřík je veřejný seznam, do kterého se zapisují zákonem stanovené údaje o pod-

nikatelích. Podklady sloužícími pro zápis do obchodního rejstříku jsou návrh na zápis do obchodního rejstříku a listiny dokládající skutečnosti, které mají být zapsány do obchodního rejstříku (viz § 35 a násl. obch. zák.; od 1. 1. 2014 se obchodní rejstřík vede podle zákona č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob a o evidenci svěřenských fondů, ve znění pozdějších předpisů). Z listin, které se zakládají do sbírky listin (§ 38i a § 38j obch. zák.), jsou to jen listiny dokládající ty skutečnosti, které mají být do obchodního rejstříku zapsány, a slouží tedy jako podklad pro tento zápis. Existuje zde tedy obecný zájem na tom, aby údaje zapisované do obchodního rejstříku byly pravdivé. Za nepravdivé se považují údaje, jejichž obsah vůbec neodpovídá skutečnému stavu, o němž je podávána informace, a to byť jen v některé důležité části výkazu nebo hlášení. Za hrubě zkreslené údaje se považují takové, které mylně nebo neúplně informují o podstatných a důležitých okolnostech sloužících ke kontrole hospodaření, což může vést k zásadně nesprávným závěrům. Zamlčení podstatných skutečností v podkladech sloužících pro zápis do některého ze zmíněných rejstříků se dopustí ten pachatel, který neuvede v těchto podkladech jakékoli údaje, které jsou rozhodující nebo zásadní (tj. podstatné) pro takový zápis (resp. pro změnu zápisu nebo jeho výmaz). K uvedenému je možno odkázat na ustálenou judikaturu Nejvyššího soudu – tak např. usnesení ze dne 27. 4. 2011, sp. zn. 5 Tdo 432/2011, usnesení ze dne 29. 5. 2013, sp. zn. 5 Tdo 211/2013, usnesení ze dne 11. 11. 2015, sp. zn. 5 Tdo 1176/2015, či i na jiných místech tohoto rozhodnutí zmiňované usnesení ze dne 1. 6. 2016, sp. zn. 5 Tdo 549/2016.

30. Pachatelem může být ten, kdo připravuje podklady pro zápis do obchodního rejstříku anebo kdo je podle zákona povinen podat návrh do obchodního rejstříku nebo v něm uložit listinu (viz zejména § 31 obch. zák.). Rejstříkový soud je v řízení o provedení zápisu povinen zkoumat, zda jsou splněny předpoklady vyžadované právními předpisy k provedení zápisu. Rejstříkový soud zkoumá podmínky pro zápis do obchodního rejstříku na základě předložených listin, ale již neprověřuje, zda faktická situace v obchodní společnosti odpovídá stavu právnímu, např. zda nově ustanovený statutární orgán bude skutečně vykonávat svoje práva a povinnosti, popřípadě zda subjekt, který se stal jediným akcionářem akciové společnosti, má vážný úmysl vykonávat svoje práva akcionáře. Na jedné straně tak neobstojí námitka obviněného, podle níž uvedení nepravdivých údajů pro zápis do obchodního rejstříku není možné, pokud rejstříkový soud provedl navrženou změnu a zapsal dané údaje. Na druhé straně je nesprávná konstrukce soudů nižších stupňů, že tvrzení v návrhu o obsazení statutárního orgánu tzv. bílým koněm je nepravdivým údajem, dokonce postižitelným prostředky trestního práva, jak bylo rozvedeno shora.

31. Trestného činu zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění podle § 254 odst. 2 alinea 1 tr. zákoníku se může dopustit ten, kdo uvede nepravdivé nebo hrubě zkreslené údaje v podkladech sloužících pro zápis do obchodního rejstříku,

nebo kdo v takových podkladech zamlčí podstatné skutečnosti. Skutkový popis ve výroku o vině v rozsudku soudu prvního stupně je však nedostatečně konkrétní a ze skutkových zjištění soudů obou stupňů není zcela patrné, co vlastně kladou za vinu obviněnému J. H., když příslušným rozvedením tvrzeného jednání obviněných se soud nezabýval ani v odůvodnění rozsudku, kde se omezil pouze na konstatování, že obvinění „věděli, že skutečnosti formálně prezentované při zápisu do obchodního rejstříku neodpovídají skutečnosti a nejsou pravdivé“. Z nepřehledné skutkové věty obsahující údajný popis skutku (případně dvou skutků) není tedy jasné, v čem má spočívat naplnění znaků přečinu zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění podle § 254 odst. 2 alinea 1 tr. zákoníku.

32. Není především zřejmé, kde počíná popis skutku, kterým měly být naplněny znaky tohoto přečinu, tedy především v čem spočívá uvedení nepravdivých údajů v podkladech sloužících pro zápis do obchodního rejstříku. Jak správně uvedl státní zástupce ve vyjádření k dovolání, ze skutkových zjištění nevyplyvá, že by úkony, kterými se jediným akcionářem obchodní společnosti I. CS stala obchodní společnost S. a statutárním orgánem obviněný P. T., vůbec neproběhly, že by ve výroku o vině uvedené notářské zápisy byly zfalšované a notářka JUDr. A. M. je nikdy nesesala apod. Změny v akcionářské struktuře a osobě statutárního orgánu obchodní společnosti I. CS nastaly formálně v souladu s úpravou tehdy platného obchodního zákoníku a údaje o nich nelze jen z důvodu jejich účelovosti považovat za nepravdivé ve smyslu § 254 odst. 2 tr. zákoníku. Okolnost, že změny byly provedeny účelově a že obchodní společnost nadále fakticky řídil nikoli nový statutární orgán – obviněný P. T., ale obviněný J. H., který v ní neměl žádné formální postavení, a že provedené změny směřovaly k tomu, aby činnost společnosti byla fakticky ukončena bez likvidace nebo provedení insolvenčního řízení, nenaplnuje skutkovou podstatu trestného činu podle § 254 tr. zákoníku. Z popisu skutku ve výroku o vině v rozsudku soudu prvního stupně tedy není vůbec patrné, ve kterých podkladech sloužících pro zápis do obchodního rejstříku byly uvedeny nepravdivé údaje a které údaje to byly, jakou spojitost s uvedením takových nepravdivých údajů má obviněný, jak se na tom podílel, kdy a kde k tomu došlo. Tyto skutečnosti pak vůbec nevyplyvají ani z odůvodnění rozsudku (jakkoliv by to uvedené nedostatky výrokové části nemohlo napravit). Zmíněné vady a rozpory v rozsudku soudu prvního stupně nenapravit ani odvolací soud, který se naopak s nimi plně ztotožnil, proto jsou obě rozhodnutí v tomto směru zcela nepřezkoumatelná.

33. Nejvyšší soud tedy nemůže souhlasit s právními závěry soudů nižších stupňů, neboť výše uvedená skutková zjištění jsou zcela nedostatečná či nepřesná a nenaplnují objektivní stránku přečinu zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění podle § 254 odst. 2 alinea 1 tr. zákoníku, a to především ohledně znaku jednání v podobě uvedení nepravdivých údajů v podkladech sloužících pro zápis do obchodního rejstříku.

V. Závěrečné shrnutí

č. 47

34. Vzhledem ke shora zmíněným skutečnostem Nejvyšší soud z podnětu podaného dovolání podle § 265k odst. 1 tr. ř. zrušil napadené usnesení Krajského soudu v Hradci Králové, jakož i jemu předcházející rozsudek Okresního soudu v Náchodě. Uvedená rozhodnutí zrušil dovolací soud v celém rozsahu, a to nejen ve vztahu k dovolateli, tj. obviněnému J. H., ale též ve vztahu k dalším dvěma obviněným M. K. a P. T. Ti sice nevyužili dovolání, ale protože jim prospívají stejné důvody pro zrušení rozhodnutí soudů nižších stupňů jako dovolateli samému, Nejvyšší soud využil oprávnění plynoucího z § 265k odst. 2 *in fine* a § 261 tr. ř., tzv. zásady *beneficium cohaesionis*, neboli dobrodiní souvislosti. Podle § 265k odst. 2 tr. ř. zrušil Nejvyšší soud také všechna další rozhodnutí obsahově navazující na zrušená rozhodnutí, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu. Podle § 265l odst. 1 tr. ř. pak Nejvyšší soud přikázal Okresnímu soudu v Náchodě, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl, a udělil mu k tomu závazné pokyny.

35. Okresní soud v Náchodě zváží, nakolik je třeba s ohledem na výše uvedené závěry týkající se výkladu § 254 odst. 1 alinea 3 tr. zákoníku a § 254 odst. 2 alinea 1 tr. zákoníku, jak vyplývají i z dosavadní ustálené judikatury, doplnit dokazování, či zda je možno učinit nové rozhodnutí bez takového doplnění pouze s ohledem na stávající důkazy. Na základě řádně provedeného dokazování (při plném respektu k zásadám ovládajícím dokazování, jak plynou z právní úpravy i uznávané judikatury Nejvyššího soudu i Ústavního soudu, zejména pokud jde o tzv. opomenuté důkazy) pak učiní jasné skutkové závěry, které řádně právně posoudí. Pokud znovu dospěje k závěru, že není důvod zprostit obviněné obžaloby, ale je namístež uznat je vinnými, jednoznačně naformuluje popis skutku v souladu s učiněnými skutkovými zjištěními tak, aby odpovídal § 120 odst. 3 tr. ř. a především vyjadřoval zákonné znaky trestných činů, které v takovém skutku či skutcích bude soud i nadále spatřovat. Pokud dospěje k závěru, že obviněný spáchal více trestných činů, bude se náležitě zabývat i tím, v jakém vzájemném poměru byly tyto trestné činy spáchány, zda jde o tzv. jednotu či mnohost skutků, zda v případě více trestných činů jde o tzv. konkurenci ideální či reálnou (tzv. skutečná konkurence), či naopak je taková konkurence vyloučena (případ tzv. konkurence zákonů), což nalezne svůj odraz i ve výrokové části rozsudku. Jak již výše Nejvyšší soud upozornil, nebude možné konstruovat popis skutku stejně jako ve zrušeném rozsudku okresního soudu, skutkovou větu bude na místě rozdělit do dvou částí odpovídajících dvěma skutkům, o nichž bude třeba rozhodnout (ať již v obou případech odsuzujícím či zprošťujícím výrokem, případně zčásti odsuzujícím a zčásti zprošťujícím, nebude-li důvod pro jiné rozhodnutí ve věci samé).

36. Nejvyšší soud dále považuje za vhodné doplnit své úvahy v naznačeném směru upozorněním na obecně závaznou judikaturu Ústavního soudu (čl. 89 odst. 2 Ústavy České republiky), který se opakovaně vyjadřoval k možnostem aktivního prokazování viny obviněného soudem bez náležité aktivity státního zástupce jako veřejného žalobce. V tomto směru lze odkázat zejména na nálezy Ústavního soudu ze dne 14. 5. 2008, sp. zn. II. ÚS 2014/07, uveřejněný pod č. 86 ve svazku 49 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu, v němž Ústavní soud uvedl: „Odsouzení pachatele trestné činnosti je v souladu s čl. 80 Ústavy České republiky primárně věcí státního zastupitelství. Je to tedy státní zastupitelství, kdo nese odpovědnost za to, aby soudu předložená trestní věc byla podložena procesně použitelnými důkazy potřebnými k rozhodnutí o vině a trestu v souladu s podanou obžalobou. Obecné soudy se proto nikdy nesmějí stavět do pozice pomocníka veřejné žaloby usilujícího rovněž o odsouzení a nelze k takovému výkladu rolí těchto institucí dospět ani výkladem § 2 odst. 5 *alinea ultima* tr. ř. Posledně uvedené zákonné ustanovení totiž v souladu s ústavními principy spravedlivého procesu a z nich vyplývajících rozvržení rolí jeho jednotlivých účastníků nutno vykládat tak, že je soud povinen doplňovat dokazování v rozsahu potřebném pro spravedlivé rozhodnutí, které nemusí být nutně odsuzující.“ Výtku neprovádění důkazů (např. ohledně zjištění, jak bylo nakládáno s účetnictvím) v řízení před soudem prvního nebo i druhého stupně je tak nutno primárně směřovat vůči státnímu zástupci, který by měl aktivně prokazovat jím tvrzenou vinu před soudem prvního stupně, na soudu potom je rozhodnutí, zda navržené důkazy provede, či v souladu s judikaturou týkající se tzv. opomenutých důkazů zamítne jejich provedení (k tomu viz rozsáhlou judikaturu zejména Ústavního soudu, např. nálezy Ústavního soudu ze dne 12. 6. 1997, sp. zn. III. ÚS 95/97, ze dne 24. 2. 2004, sp. zn. I. ÚS 733/01, ze dne 10. 10. 2002, sp. zn. III. ÚS 173/02, ze dne 18. 11. 2004, sp. zn. III. ÚS 177/04, ze dne 18. 3. 2010, sp. zn. III. ÚS 3320/09, a mnohé další). Podobně je třeba připomenout i judikaturu Ústavního soudu týkající se náležitého popisu skutku, a to např. nálezy ze dne 24. 4. 2006, sp. zn. I. ÚS 670/05, uveřejněný pod č. 88 ve svazku 41 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu, v němž Ústavní soud uvedl, že péče o dokonalost popisu skutku náleží především aktivitě obžaloby, nikoli aktivitě soudu, který se odstraňováním takové vady podílí na prokazování viny obviněného, což rozhodně nelze chápat jako nestranné rozhodování o vině či nevině (byť je k tomu nucen trestním řádem v § 2 odst. 5 *in fine* tr. ř.).

37. Okresní soud v Náchodě tak za součinnosti stran, zejména pak státního zástupce, vyjasní, jaká jsou skutková tvrzení, jež mají odpovídat znakům žalovaných trestných činů, zda a jakými důkazy jsou prokázána, bude-li třeba, dokazování v potřebném rozsahu doplní, resp. vypořádá se s návrhy na doplnění dokazování, věc náležitě při respektování uznávané judikatury a shora rozvedených závazných právních názorů posoudí a znovu rozhodne.

Č. 48

Č. 48

Zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění, Pachatel
§ 114 odst. 1, § 254 odst. 1 alinea 3 tr. zákoníku

Pachatelem přečinu zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění podle § 254 odst. 1 alinea 3 tr. zákoníku může být kterákoli fyzická (nebo i právnická) osoba, která má ve své dispozici příslušné účetní knihy, zápisy nebo jiné doklady, a nevyžaduje se její zvláštní vlastnost, způsobilost nebo postavení ve smyslu § 114 odst. 1 tr. zákoníku.

Může to být i osoba, jež je na podkladě smluvního vztahu s určitou účetní jednotkou povinna vést a zpracovávat její účetnictví. Pachatelem tohoto přečinu tedy může být i statutární orgán nebo člen statutárního orgánu obchodní společnosti, která zpracovává účetnictví jiné účetní jednotky, pokud úmyslně odmítl předat jí účetní doklady a znemožnil podání daňového přiznání této účetní jednotky a vyměření daně finančním úřadem.

Účetní doklady nemohou být předmětem zadržovacího práva, jímž by měl být zajištěn závazek mezi účetní jednotkou a tím, kdo vede a zpracovává její účetnictví.

(Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2019, sp. zn. 5 Tdo 1619/2018, ECLI:CZ:NS:2019:5.TDO.1619.2018.1)

Nejvyšší soud podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř. odmítl dovolání obviněného I. K. podané proti rozsudku Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 11. 5. 2017, sp. zn. 5 To 95/2017, v trestní věci vedené u Okresního soudu v Chomutově pod sp. zn. 29 T 301/2013.

I.

Rozhodnutí soudů nižších stupňů

1. Rozsudkem Okresního soudu v Chomutově ze dne 1. 11. 2016, sp. zn. 29 T 301/2013, byl obviněný I. K. uznán vinným přečinem zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění podle § 254 odst. 1 alinea 3 tr. zákoníku, kterého se dopustil skutkem popsáním ve výroku o vině v citovaném rozsudku.

2. Týmž rozsudkem bylo podle § 44 tr. zákoníku upuštěno od uložení souhrnného trestu obviněnému podle § 43 odst. 2 tr. zákoníku, neboť soud měl za to,

že trest uložený obviněnému rozsudkem Okresního soudu v České Lípě ze dne 22. 6. 2015, sp. zn. 32 T 15/2014, ve spojení s usnesením Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočky v Liberci ze dne 2. 12. 2015, sp. zn. 31 To 406/2015, je dostatečný. Dále byla podle § 229 odst. 1 tr. ř. poškozená obchodní společnost Ú. k. odkázána se svým nárokem na náhradu škody na řízení ve věcech občansko-právních.

3. Proti shora zmíněnému rozsudku Okresního soudu v Chomutově podali odvolání jednak obviněný I. K., který je zaměřil proti výroku o vině, a jednak státní zástupce, který podal odvolání v neprospěch obviněného a zaměřil je pouze proti výroku o upuštění od uložení souhrnného trestu. Z podnětu odvolání státního zástupce rozhodl Krajský soud v Ústí nad Labem rozsudkem ze dne 11. 5. 2017, sp. zn. 5 To 95/2017, tak, že podle § 258 odst. 1 písm. d), e), odst. 2 tr. ř. zrušil napadený rozsudek ve výroku o upuštění od uložení souhrnného trestu a podle § 259 odst. 3 tr. ř. znovu rozhodl o trestu. Odvolací soud při nezměněném výroku o vině odsoudil obviněného podle § 254 odst. 1 tr. zákoníku za použití § 67 odst. 2 písm. b), odst. 3 a § 68 odst. 1, 2 tr. zákoníku k peněžitému trestu v počtu 20 denních sazeb s výší jedné sazby 500 Kč, tedy v celkové výměře 10 000 Kč. Podle § 69 odst. 1 tr. zákoníku byl obviněnému uložen náhradní trest odnětí svobody v trvání 2 měsíců pro případ, že by peněžitý trest nebyl ve stanovené lhůtě vykonán. Krajský soud v Ústí nad Labem pak podle § 256 tr. ř. zamítl odvolání obviněného jako nedůvodné.

II.

Dovolání obviněného

4. Obviněný I. K. podal proti citovanému rozsudku Krajského soudu v Ústí nad Labem prostřednictvím svého obhájce dovolání, které opřel o dovolací důvody uvedené v § 265b odst. 1 písm. g) a l) tr. ř. a napadl jím rozhodnutí odvolacího soudu v celém rozsahu.

5. Podle názoru obviněného v tzv. skutkové větě výroku o vině v rozsudku soudu prvního stupně není náležitě specifikováno, jaké účetní doklady obviněný nevydal obchodní společnosti Ú. k. a které konkrétní účetní knihy zatajil. Z provedeného dokazování totiž nevyplývá, že by obviněný převzal např. prvotní pokladní doklady či doklady o mzdách zaměstnanců. Jak dále obviněný zdůraznil, obsahem smlouvy o poskytování účetních služeb obchodní společnosti Ú. k. bylo oprávnění obchodní společnosti A. C., jejímž jednatelem byl obviněný, zadržet účetní doklady obchodní společnosti Ú. k. pro případ, pokud bude tato společnost v prodlení se zaplacením ceny za účetní služby, přičemž k tomuto prodlení skutečně došlo. Následně obviněný převedl svůj obchodní podíl v obchodní společnosti A. C., přičemž jejímu novému jednateři předal všechny účetní doklady obchodní společnosti Ú. k.

6. Obviněný poukázal ve svém dovolání i na problematické poměry v obchodní společnosti Ú. k., která údajně neplnila své závazky ani vůči dalším věřitelům; svědek P. K., společník této obchodní společnosti, měl navíc opakovaně v podstatných záležitostech vypovídat před soudem nepravdivě. Obviněný také namítl, že obchodní společnost A. C. zadržela takové účetní doklady, které mohla poškozená obchodní společnost snadno nahradit, popřípadě již zpracované nepředané výkazy, které však představovaly nezaplacené dílo, na něž neměla obchodní společnost Ú. k. bez zaplacení ceny za účetní služby nárok.

7. Podle obviněného on ani obchodní společnost A. C. nejsou osobami, které by ohledně poškozené obchodní společnosti měly zákonnou povinnost vést jakoukoliv evidenci, přičemž obchodní společnost Ú. k. měla navíc sama možnost na základě jí dostupných originálů dokladů či údajů zpracovat a podat daňová přiznání. Obviněný zpochybnil postup odvolacího soudu, který dovedl vinu obviněného toliko na základě myšlenkové konstrukce, že prodejem obchodního podílu cizinci, jemuž má končit pobyt na území České republiky, se obviněný dopustil protiprávního jednání. Stejně tak obviněný nesouhlasí se závěrem, podle něhož není trestně stíhán ten, kdo nesplnil zákonem uloženou povinnost, ale smluvní partner tohoto povinného subjektu, přičemž v této souvislosti namítl porušení zásady spočívající v použití trestní represe jako „*ultima ratio*“ s poukazem na rozdílné rozhodování v jiných věcech. Obviněný zpochybnil také naplnění subjektivní stránky skutkové podstaty přečinu, za nějž byl odsouzen, přičemž soudy nižších stupňů dostatečně neprověřily, jaké informace měl obviněný při uplatnění zadržovacího práva k daným účetním dokladům. Podle názoru obviněného při hodnocení důkazů nebyl respektován princip gradace příčinné souvislosti, jelikož případné nesplnění závazku smluvním partnerem nemá bez dalšího za následek porušení zákonné povinnosti jiného subjektu.

8. Obviněný zpochybnil také jemu uložený trest, který je podle jeho názoru nepřiměřeně přísný, a to s ohledem na délku a náročnost trestního řízení.

9. Závěrem svého dovolání obviněný I. K. navrhl, aby Nejvyšší soud zrušil napadený rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem a aby přikázal tomuto soudu nové projednání a rozhodnutí věci.

III.

Vyjádření k dovolání

10. K dovolání obviněného se vyjádřil nejvyšší státní zástupce prostřednictvím státního zástupce činného u Nejvyššího státního zastupitelství. Podle jeho názoru v podstatných bodech dovolacích námitek obviněného jde o opakování jeho obhajoby, s níž se soudy nižších stupňů dostatečně vypořádaly. Skutek je ve výroku o vině v odsuzujícím rozsudku dostatečně popsán, protože konkretizuje, v jakém časovém období byly dané listiny vystaveny a o jaký typ účetních dokladů šlo.

Protože to byly originály účetních odkladů bez pořízených kopií, vyplývá z toho, že poškozená obchodní společnost musela pro potřeby finanční správy rekonstruovat své účetnictví. K námitce obviněného, podle níž uplatnil zadržovací právo k účetním dokladům, státní zástupce s odkazem na judikaturu Nejvyššího soudu konstatoval, že není možné zadržovat účetní doklady určené pro potřeby státu, na jejichž podkladě může orgán finanční správy řádně vyměřit daň. Státní zástupce neshledal důvodnou ani argumentaci obviněného, že nemůže být pachatelem trestného činu podle § 254 odst. 1 alinea 3 tr. zákoníku, protože není subjektem povinným ze zákona vést jakoukoliv evidenci. Jak totiž vyplývá ze zákonného vymezení skutkové podstaty zmíněného trestného činu, jeho pachatelem může být kdokoliv, tedy i subjekt, který na sebe smluvně převzal povinnost vést účetní knihy. V důsledku jednání obviněného byly účetní knihy pro poškozenou obchodní společnost a v konečném důsledku i pro finanční úřad nedosažitelné, což obviněný věděl a byl srozuměn s tím, že tak může ohrozit zájem státu na včasném a řádném vyměření daně.

11. Pokud jde o námitku obviněného, podle níž soudy nerespektovaly princip gradace příčinné souvislosti při hodnocení důkazů, státní zástupce ji s poukazem na zásadu umělé izolace jevů a další pravidla nepovažuje za důvodnou. V posuzovaném případě bylo jednání obviněného spočívající v zatažení účetních dokladů před poškozenou obchodní společností a v konečném důsledku i před finančním úřadem jedinou trestněprávně relevantní příčinou vzniku následku v podobě ohrožení majetkových práv jiného, v nemožnosti podat včas daňové přiznání a v nemožnosti finančního úřadu včas a řádně vyměřit daň.

12. Závěrem svého vyjádření proto státní zástupce navrhl, aby Nejvyšší soud podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř. odmítl dovolání obviněného, neboť jde o dovolání zjevně neopodstatněné.

IV.

Posouzení důvodnosti dovolání

a) Obecná východiska

13. Nejvyšší soud po zjištění, že byly splněny všechny formální a obsahové podmínky k podání dovolání, dospěl k následujícím závěrům.

14. Obviněný I. K. uplatnil ve svém dovolání dovolací důvody uvedené v § 265b odst. 1 písm. g) a l) tr. ř. První z nich je naplněn, jestliže napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení skutku nebo na jiném nesprávném hmotněprávním posouzení. Druhý z dovolacích důvodů pak lze dovodit, bylo-li rozhodnuto o zamítnutí nebo odmítnutí řádného opravného prostředku proti rozsudku nebo usnesení uvedenému v § 265a odst. 2 písm. a) až g) tr. ř., aniž byly splněny procesní podmínky stanovené zákonem pro takové rozhodnutí nebo přestože byl v řízení mu předcházejícím dán důvod dovolání uvedený v § 265b odst. 1 písm. a) až k) tr. ř.

b) K dovolacímu důvodu podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř.**č. 48**

15. K dovolacímu důvodu podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. Nejvyšší soud připomíná, že je dán zejména tehdy, jestliže skutek, pro který byl obviněný stíhán a odsouzen, vykazuje znaky jiného trestného činu, než jaký v něm spatřovaly soudy nižších stupňů, anebo nenaplnuje znaky žádného trestného činu. Nesprávné právní posouzení skutku může spočívat i v tom, že rozhodná skutková zjištění, z nichž vycházely soudy nižších stupňů, neposkytují dostatečný podklad k závěru, zda je stíháný skutek vůbec trestným činem, popřípadě o jaký trestný čin jde. Podobně to platí o jiném nesprávném hmotněprávním posouzení, které lze dovodit pouze za situace, pokud byla určitá skutková okolnost posouzena podle jiného ustanovení hmotného práva, než jaké na ni dopadalo.

c) K přečinu zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění podle § 254 odst. 1 tr. zákoníku

16. Ustanovení o přečinu zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění podle § 254 odst. 1 tr. zákoníku chrání zájem společnosti na řádném vedení a uchování účetnictví a dalších dokladů sloužících k přehledu o stavu hospodaření a majetku nebo k jejich kontrole, zajišťuje ochranu majetkových zájmů dalších osob a zájem státu na řádném vyměření daní. Zmíněné ustanovení trestního zákoníku obsahuje tři alinea, tedy nečíslované odstavce, v nichž jsou sankcionovány nejzávažnější případy vadného vedení a uchovávání účetnictví, jeho nevedení nebo jiných útoků vůči účetním a obdobným dokladům a jejich vypovídací hodnotě. Obviněnému bylo v této věci kladeno za vinu spáchání přečinu ve variantě uvedené v § 254 odst. 1 alinea 3 tr. zákoníku, protože podle soudů nižších stupňů zatajil účetní knihy, zápisy a jiné doklady sloužící k přehledu o stavu hospodaření a majetku nebo k jejich kontrole, a ohrozil tak včasné a řádné vyměření daně. Soudy nižších stupňů tedy u obviněného shledaly alternativu jednání spočívající v zatajení příslušných účetních dokladů, a pokud jde o ohrožovací následek, pak možnost ohrožení včasného a řádného vyměření daně. K otázce zatajení účetních knih, zápisů a obdobných dokladů sloužících k přehledu o stavu hospodaření a majetku nebo k jejich kontrole lze připomenout, že pachatel je zatají zejména tehdy, když předstírá komukoli jinému, zpravidla kontrolním nebo daňovým orgánům, že vůbec nemá tyto doklady, anebo je umístí nebo ukryje na takovém místě, kde jsou pro uvedené orgány nebo pro jiné osoby běžnými prostředky nedostupné. Přitom pachatelem přečinu zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění podle § 254 odst. 1 tr. zákoníku může být kterákoli fyzická nebo právnická osoba, pokud má přístup k příslušným účetním a podobným dokladům, disponuje s nimi nebo má zákonnou povinnost řádně je vést a uchovávat, ale nevyžaduje se zde speciální nebo konkrétní subjekt (viz např. ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 2590 a 2592).

17. Námitku, kterou uplatnil ve svém dovolání obviněný I. K. a podle níž on sám a ani obchodní společnost, jejímž jednatelem byl, není subjektem, který by měl zákonnou povinnost vést jakoukoliv evidenci obchodní společnosti Ú. k., a tudíž ani nemůže být pachatelem přečinu, jímž byl uznán vinným, lze svým obsahem podřadit pod uplatněný dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. Nejvyšší soud ji ovšem shledal neopodstatněnou. Jak totiž vyplývá ze znění skutkové podstaty přečinu zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění podle § 254 odst. 1 alinea 3 tr. zákoníku a bylo to již zdůrazněno výše, pachatelem (subjektem) tohoto trestného činu může být kterákoli fyzická (i právnická) osoba, nevyžaduje se její zvláštní vlastnost, způsobilost nebo postavení ve smyslu § 114 tr. zákoníku. Pokud tedy obviněný na základě zjištěného skutkového stavu s vědomím, že může ohrozit řádné vyměření daní u obchodní společnosti Ú. k., nakládal s jejími účetními a dalšími doklady potřebnými pro řádné vyměření daní tak, že pro příslušné orgány a jiné osoby byly tyto doklady nedosažitelné, resp. další osoby nevěděly o tom, kde se nacházejí (viz rozhodnutí uveřejněné pod č. 7/2009 Sb. rozh. tr.), tímto svým jednáním naplnil skutkovou podstatu přečinu zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění podle § 254 odst. 1 alinea 3 tr. zákoníku. Přitom není podstatné, že tak obviněný činil na základě smluvního vztahu se zmíněnou poškozenou obchodní společností, ale rozhodující bylo, že měl k dispozici účetní doklady obchodní společnosti Ú. k., které převzal, ale nevrátil je a znemožnil zpracování a podání daňových přiznání k dani z příjmů právnických osob a dani z přidané hodnoty. Na spáchání výše uvedeného přečinu, jímž byl obviněný uznán vinným, pak nemá vliv ani to, zda a do jaké míry byly takto zatajené účetní a jiné doklady nahraditelné případnou rekonstrukcí účetnictví.

18. Neopodstatněné jsou rovněž výhrady obviněného, podle nichž údajně nebyl náležitě specifikován zjištěný skutek ve výroku o vině v rozsudku soudu prvního stupně. Podle obviněného z něj není zřejmé, jaké účetní knihy, zápisy nebo jiné doklady sloužící k přehledu o stavu hospodaření a majetku nebo k jejich kontrole obviněný nevydal (nevrátil) obchodní společnosti Ú. k. Jak je ovšem výslovně uvedeno v tzv. skutkové větě odsuzujícího rozsudku a blíže konkretizováno v jeho odůvodnění, obviněný nevrátil účetní doklady, které převzal na základě smlouvy o vedení účetnictví ze dne 2. 2. 2010 od obchodní společnosti Ú. k. za účelem zpracování její účetní dokumentace. U konkrétních účetních dokladů je pak specifikováno, o jaký druh účetního dokladu jde, a časové období, v němž byl vystaven. Stejně tak je v rozsudku soudu prvního stupně jednoznačně konstatováno, že v důsledku nevrácení příslušných účetních dokladů obchodní společnosti Ú. k. obviněný znemožnil včasné podání daňového přiznání a správné vyměření daně z příjmů právnických osob a daně z přidané hodnoty za konkrétní daňová období. Skutek spáchaný obviněným je tedy popsán dostatečně konkrétně v intencích § 120 odst. 3 tr. ř. a umožňuje učinit spolehlivý závěr o naplnění všech zá-

konných znaků skutkové podstaty přečinu zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění podle § 254 odst. 1 alinea 3 tr. zákoníku.

č. 48

19. Spáchání tohoto přečinu nemůže zpochybnit ani námitka obviněného, že vykonával zadržovací právo k příslušným účetním dokladům dotčené obchodní společnosti, a to na základě smlouvy o poskytování účetních služeb uzavřené mezi obchodní společností A. C., za kterou obviněný jednal, a obchodní společností Ú. k., o jejíž účetnictví šlo. Jak totiž vyplývá z judikatury občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu, účetní doklad není způsobilým předmětem zadržovacího práva a nemůže být ve smyslu § 1395 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů, zadržen k zajištění dluhu (viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. 3. 2017, sp. zn. 21 Cdo 4172/2016, uveřejněné pod č. 88/2018 Sb. rozh. obč.). Totéž obdobně platí o tvrzení obviněného, podle něhož údajně soudy nižších stupňů při hodnocení důkazů nerespektovaly zásadu gradace příčinné souvislosti. Jednak z toho není patrné, proč by zde nebyla příčinná souvislost mezi jednáním obviněného a ohrožovacím následkem spáchaného přečinu, a jednak je ze skutkových závěrů soudů zřejmé, že jednání obviněného spočívající v zatajení účetních dokladů před poškozenou obchodní společností a v konečném důsledku i před finančním úřadem bylo jedinou trestněprávně relevantní příčinou vzniku následku v podobě ohrožení možnosti dotčené obchodní společnosti podat včas daňové přiznání a v nemožnosti finančního úřadu včas a řádně vyměřit daň.

d) Závěrečné shrnutí

20. Nejvyšší soud proto uzavírá, že pachatelem přečinu zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění podle § 254 odst. 1 alinea 3 tr. zákoníku může být kterákoli fyzická (nebo i právnická) osoba, která má ve své dispozici příslušné účetní knihy, zápisy nebo jiné doklady, a nevyžaduje se její zvláštní vlastnost, způsobilost nebo postavení ve smyslu § 114 odst. 1 tr. zákoníku. Může to být i osoba, jež je na podkladě smluvního vztahu s určitou účetní jednotkou povinna vést a zpracovávat její účetnictví. Pachatelem tohoto přečinu tedy může být i statutární orgán nebo člen statutárního orgánu obchodní společnosti, která zpracovává účetnictví jiné účetní jednotky, pokud úmyslně odmítne předat jí účetní doklady a znemožní podání daňového přiznání této účetní jednotky a vyměření daně finančním úřadem. Účetní doklady nemohou být předmětem zadržovacího práva, jímž by měl být zajištěn závazek mezi účetní jednotkou a tím, kdo vede a zpracovává její účetnictví.

21. V další části odůvodnění se Nejvyšší soud vypořádal s ostatními námitkami obviněného I. K., a protože ani ty neshledal důvodnými, podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř. odmítl dovolání obviněného jako zjevně neopodstatněné.

Č. 49

Č. 49

Úvěrový podvod, Pokus trestného činu

§ 211 odst. 1, odst. 4, odst. 5 písm. c), odst. 6 písm. a) tr. zákoníku, § 21 odst. 1 tr. zákoníku

Trestný čin úvěrového podvodu vymezený v § 211 odst. 1 tr. zákoníku je dokonán již tím, že jeho pachatel při sjednávání úvěrové smlouvy nebo při čerpání úvěru uvede nepravdivé nebo hrubě zkreslené údaje nebo podstatné údaje zamlčí. Jestliže pachatel naplní znaky základní skutkové podstaty trestného činu úvěrového podvodu podle § 211 odst. 1 tr. zákoníku v úmyslu způsobit škodu ve výši dosahující hranice škody uvedené jako okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby [viz § 211 odst. 4, odst. 5 písm. c), odst. 6 písm. a) tr. zákoníku], která je znakem kvalifikované skutkové podstaty a která však nenastane (typicky nedojde k poskytnutí úvěru), je nutno takové neúspěšné jednání posuzovat jako jeden trestný čin, a to jako pokus trestného činu úvěrového podvodu podle § 21 odst. 1, § 211 odst. 1, odst. 4 nebo odst. 5 písm. c) nebo odst. 6 písm. a) tr. zákoníku.

(Usnesení velkého senátu trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 26. 6. 2019, sp. zn. 15 Tdo 204/2019, ECLI:CZ:NS:2019:15.TDO.204.2019.1)

Nejvyšší soud k dovolání, které podal nejvyšší státní zástupce ve prospěch obviněného J. Ch., zrušil usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 17. 7. 2018, sp. zn. 11 To 191/2018, současně zrušil také další rozhodnutí na zrušené rozhodnutí obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu, a Krajskému soudu v Hradci Králové přikázal, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Rozsudkem Okresního soudu v Hradci Králové ze dne 25. 4. 2018, sp. zn. 1 T 36/2018, byl obviněný J. Ch. (dále též „obviněný“) uznán vinným přečinem úvěrového podvodu podle § 211 odst. 1 tr. zákoníku a zločinem úvěrového podvodu podle § 211 odst. 1, odst. 5 písm. c) tr. zákoníku ve stadiu pokusu podle § 21 odst. 1 tr. zákoníku.

2. Uvedené trestné činnosti se podle skutkových zjištění jmenovaného soudu dopustil tím, že

– „dne 14. 1. 2015 v Hradci Králové úvěrovému pracovníku společnosti R. stavební spořitelna, a. s., předložil vyplněnou a podepsanou žádost o poskytnutí úvěru u společnosti R. stavební spořitelna, a. s., na částku 700 000 Kč, kde uvedl, že je zaměstnán od července 2014 u společnosti S. na pozici ředitel servisního střediska s výší měsíčního příjmu 57 390 Kč, kdy tuto skutečnost doložil potvrzením o výši příjmů, ačkoliv v uvedené společnosti zaměstnán nebyl a deklarovaný příjem nepobíral, kdy po vyhodnocení ze strany společnosti R. stavební spořitelny, a. s., se sídlem P., mu následně nebyl úvěr poskytnut,

– dne 26. 1. 2015 v Hradci Králové úvěrovému pracovníku společnosti R. stavební spořitelna, a. s., předložil vyplněnou a podepsanou žádost o poskytnutí úvěru u společnosti R. stavební spořitelna, a. s., na částku 700 000 Kč, kde uvedl, že je zaměstnán od července 2014 u společnosti S. na pozici ředitel servisního střediska s výší měsíčního příjmu 57 390 Kč, kdy tuto skutečnost doložil potvrzením o výši příjmů, ačkoliv v uvedené společnosti zaměstnán nebyl a deklarovaný příjem nepobíral, kdy po vyhodnocení ze strany společnosti R. stavební spořitelny, a. s., se sídlem P., mu následně nebyl úvěr poskytnut,

– dne 13. 3. 2015 v Hradci Králové úvěrovému pracovníku společnosti W. – stavební spořitelna, a. s., nadiktoval nepravdivé údaje do žádosti o poskytnutí překlenovacího úvěru u společnosti W. – stavební spořitelna, a. s., na částku 500 000 Kč, kde uvedl, že je zaměstnán od roku 2011 u společnosti S. na pozici vedoucí logistiky s výší měsíčního příjmu 54 000 Kč, ačkoliv v uvedené společnosti zaměstnán nebyl a deklarovaný příjem nepobíral, kdy po vyhodnocení ze strany společnosti W. – stavební spořitelna, a. s., se sídlem P., mu následně nebyl úvěr poskytnut.“

3. Za tyto trestné činy byl podle § 211 odst. 5 tr. zákoníku odsouzen k trestu odnětí svobody v trvání dvou let, jehož výkon mu byl podle § 81 odst. 1 tr. zákoníku a § 82 odst. 1 tr. zákoníku podmíněně odložen na zkušební dobu tří let.

4. Odvolání obviněného bylo usnesením Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 17. 7. 2018, sp. zn. 11 To 191/2018, podle § 256 tr. ř. zamítnuto.

II.

Dovolání

5. Proti shora citovanému usnesení Krajského soudu v Hradci Králové podal nejvyšší státní zástupce (dále též „dovolatel“) dovolání ve prospěch obviněného, v němž uplatnil dovolací důvody podle § 265b odst. 1 písm. g) a l) tr. ř.

6. V odůvodnění svého mimořádného opravného prostředku předeslal, že zatímco skutková zjištění soudů lze považovat za správná, nelze souhlasit s právním posouzením jednání obviněného jako dvou trestných činů. Připomněl, že soud prvního stupně odůvodnil právní kvalifikaci skutku jako přečinu úvěrového podvodu podle § 211 odst. 1 tr. zákoníku a zločinu úvěrového podvodu podle § 211 odst. 1, odst. 5 písm. c) tr. zákoníku ukončeného ve stadiu pokusu podle § 21 odst. 1 tr. zákoníku mj. odkazem na rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 20. 12. 2016, sp. zn. 5 Tdo 1414/2016, s čímž se soud druhého stupně ztotožnil a dodal, že v daném případě měl být uložen úhrnný trest podle § 43 odst. 1 tr. zákoníku, což však vzhledem k zásadě zákazu *reformationis in peius* a absenci odvolání státního zástupce v neprospěch obviněného již nebylo možné v odvolacím řízení napravit.

7. Dovatel naproti tomu vyjádřil názor, že s ohledem na popis skutku, resp. jeho dílčí útoky vymezené ve výroku rozsudku soudu prvního stupně, se jedná toliko o jeden pokračující trestný čin úvěrového podvodu, jelikož byly naplněny všechny podmínky stanovené v § 116 tr. zákoníku. K tomu blíže uvedl, že dílčí útoky byly spáchány v H. K. (souvislost místní) ve dnech 14. 1. 2015, 26. 1. 2015 a 13. 3. 2015 (souvislost časová), že v žádostech o úvěr bylo ve všech třech případech nepravdivě tvrzeno, že obviněný je zaměstnán u společnosti S (stejný způsob provedení), že úvěry byly vylákávány dvakrát u R. stavební spořitelny, a. s., a jednou u W. – stavební spořitelna, a. s., (souvislost v předmětu útoku), že z provedeního dokazování vyplývá i jednotný záměr obviněného vylákáním úvěrů si obstarat finanční prostředky, přičemž dílčí útoky v souhrnu i jednotlivě naplňují skutkovou podstatu stejného trestného činu (úvěrového podvodu). Konstatoval proto, že jednání obviněného mělo být kvalifikováno jako jeden pokračující zločin úvěrového podvodu podle § 211 odst. 1, odst. 5 písm. c) tr. zákoníku spáchaný ve stadiu pokusu podle § 21 odst. 1 tr. zákoníku, neboť obviněný se v každém z dílčích útoků za použití nepravdivých údajů o svém zaměstnání snažil vylákat úvěr minimálně ve výši 500 000 Kč, který mu ale nebyl ani v jednom případě poskytnut. Podotkl, že jednání, které je jediným trestným činem, byť složeným z více dílčích útoků, nelze právně kvalifikovat jednak jako přečin v základní skutkové podstatě a jednak jako zločin sice v kvalifikované, ale téže skutkové podstatě, k čemuž uvedl, že zločin úvěrového podvodu podle § 211 odst. 1, odst. 5 písm. c) tr. zákoníku obsahuje kvalifikovanou skutkovou podstatu, která je výslovně navázána na skutkovou podstatu základní. V této souvislosti dodal, že jednání obviněného naplňující základní skutkovou podstatu nebylo vedeno samostatným úmyslem pouze uvést nepravdivé údaje bez dalšího účelu a cíle, nýbrž bylo již od počátku vedeno záměrem získat úvěr v určité výši, takže uvedení nepravdivých údajů bylo v podstatě prostředkem k získání úvěru ve výši naplňující kvalifikovanou skutkovou podstatu. Dále uvedl, že pokud by jednání obviněného bylo hodnoceno jako dva trestné činy téže skutkové podstaty, kdy

v jednom případě se jedná o základní a ve druhém případě o kvalifikovanou skutkovou podstatu, fakticky by byl obviněný stíhán dvakrát za totéž, neboť v případě pokusu úvěrového podvodu v kvalifikované skutkové podstatě by mu bylo opětovně dáváno za vinu jednání v rámci základní skutkové podstaty. Jinak by totiž onu kvalifikovanou skutkovou podstatu nebylo možno použít, neboť tato již v sobě obsahuje zákonné znaky skutkové podstaty základní. Nadto poznamenal, že z výroku o vině rozsudku nalézacího soudu vzhledem k užití pouze odrážek ani dostatečně nevyplývá, které jednání je dokonaným přečinem a které pokusem zločinu.

8. Následně se dovolatel zaměřil na odkaz soudů nižších stupňů na usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 12. 2016, sp. zn. 5 Tdo 1414/2016, s tím, že ani v bodě 42. odůvodnění daného rozhodnutí není tvrzeno, že by v případě kvalifikované skutkové podstaty trestného činu úvěrového podvodu ve stadiu pokusu mělo být jednání obviněného posouzeno jako dva trestné činy. Připomněl zde vyslovený názor Nejvyššího soudu, podle něhož v případě uvedení nepravdivých údajů v žádosti o úvěr ve výši např. 100 000 Kč, který nebyl poskytnut, má být jednání obviněného kvalifikováno jako jeden trestný čin, resp. přečin úvěrového podvodu podle § 211 tr. zákoníku dílem dokonaný (v odst. 1) a dílem ve stadiu pokusu (v odst. 4) podle § 21 odst. 1 tr. zákoníku, a to vzhledem k tomu, že trestný čin úvěrového podvodu je tzv. trestným činem předčasně dokonaným.

9. V souvislosti s výše citovaným rozhodnutím Nejvyššího soudu dále uvedl, že toto je do značné míry ojedinělé oproti jiným rozhodnutím, která se zabývají prakticky shodnou skutkovou otázkou, kdy bylo jednání právně kvalifikováno jako jeden trestný čin, a to jako pokus úvěrového podvodu podle § 21 odst. 1 tr. zákoníku k § 211 odst. 1, odst. 5 písm. c) tr. zákoníku. K tomu odkázal příkladem na usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. 11. 2012, sp. zn. 7 Tdo 1083/2012, jakož i na rozhodnutí týkající se dalších předčasně dokonaných trestných činů (např. trestného činu loupeže), a to rozhodnutí publikovaná pod č. 2/1980 Sb. rozh. tr. a č. 15/1996-I Sb. rozh. tr., která hodnotí jednání obviněných, jimiž byly kvalifikované skutkové podstaty předčasně dokonaných trestných činů naplněny toliko ve stadiu pokusu, jako jeden trestný čin, a to jako pokus kvalifikované skutkové podstaty (nikoliv jako čin dílem dokonaný a dílem ve stadiu pokusu), byť v základní skutkové podstatě již byly trestné činy logicky dokonány. Nad rámec toho zmínil, že rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 20. 12. 2016, sp. zn. 5 Tdo 1414/2016, nekoresponduje ani s komentářovou literaturou, z níž podle něho nevyplývá, že by jednání v případě kvalifikované skutkové podstaty, které dospělo toliko do stadia pokusu, bylo namísto kvalifikovat jako jednání dílem dokonané (v základní skutkové podstatě) a dílem ve stadiu pokusu (v kvalifikované skutkové podstatě).

10. V návaznosti na to uzavřel, že odvolací soud pochybil v neprospěch obviněného, když podle § 256 tr. ř. zamítl jeho odvolání proti rozsudku soudu prvního

stupně, ačkoliv toto odvoláním napadené rozhodnutí spočívalo na nesprávném právním posouzení skutku, což založilo existenci vady ve smyslu dovolacího důvodu podle § 265b odst. 1 písm. l) tr. ř. s odkazem na § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. Vzhledem ke skutečnosti, že rozhodnutí Nejvyššího soudu v této trestní věci může mít s ohledem na četnost páchání trestných činů úvěrového podvodu význam i pro posuzování dalších obdobných případů, je podle něj namístě, aby právní kvalifikace takových jednání byly jednotné v rámci činnosti všech orgánů činných v trestním řízení. V dané souvislosti doplnil, že jelikož je nyní dovozená mnohost trestných činů podle § 42 písm. n) tr. zákoníku obecně přitěžující okolností, k níž se přihlíží i při ukládání trestu a která měla vliv na postavení obviněného, neměl by být aplikován postup podle § 265i odst. 1 písm. f) tr. ř.

11. S ohledem na shora uvedené skutečnosti nejvyšší státní zástupce navrhl, aby Nejvyšší soud v neveřejném zasedání, k jehož konání může přistoupit vzhledem k § 265r odst. 1 písm. b) tr. ř., zrušil podle § 265k odst. 1, 2 tr. ř. za podmínky uvedené v § 265p odst. 1 tr. ř. usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 17. 7. 2018, sp. zn. 11 To 191/2018, jakož i všechna další rozhodnutí na zrušené rozhodnutí obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu, a dále Krajskému soudu v Hradci Králové podle § 265l odst. 1 tr. ř. přikázal, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl. S projednáním věci v neveřejném zasedání souhlasil i pro případ, že by Nejvyšší soud shledal nutnost rozhodnout jiným způsobem než předpokládaným v § 265r odst. 1 písm. b) tr. ř.

III.

Přípustnost dovolání

12. Nejvyšší soud o podaném dovolání rozhodoval nejprve v senátu č. 6, který usnesením ze dne 24. 1. 2019, sp. zn. 6 Tdo 1288/2018, podle § 20 odst. 1 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o soudech a soudcích“), postoupil věc obviněného k rozhodnutí velkému senátu trestního kolegia Nejvyššího soudu (dále též „Nejvyšší soud“ nebo „velký senát“). Při svém rozhodování totiž dospěl v otázce právního posouzení skutku spočívajícího v pokusu o podvodné vylákání úvěru v takové částce, jež by znamenala způsobení škody zakládající již znak kvalifikované skutkové podstaty trestného činu úvěrového podvodu podle § 211 tr. zákoníku k právnímu názoru odlišnému od toho, který byl již vyjádřen v usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 12. 2016, sp. zn. 5 Tdo 1414/2016.

13. V daném rozhodnutí senát č. 5 Nejvyššího soudu vyjádřil názor, že „[v] tomto případě nedošlo k uzavření úvěrové smlouvy a následnému vyplacení úvěrových prostředků a obchodní společnosti R. stavební spořitelna, a. s., tak

č. 49

nevznikla škoda, proto ve vztahu ke kvalifikované skutkové podstatě uvedené v odst. 4 (§ 211 tr. zákoníku) dospělo jednání hlavních pachatelů pouze do stadia pokusu. S ohledem na výše uvedené (zde byla zejména zdůrazněna podstata trestného činu úvěrového/pojistného podvodu jako trestného činu předčasně dokonaného) je proto zřejmé, že soudy obou stupňů nesprávně kvalifikovaly jednání obviněných J. V. a K. M. jako pokus přečinu úvěrového podvodu podle § 21 odst. 1 a § 211 odst. 1, 4 tr. zákoníku..., namísto správné kvalifikace tohoto jednání jako přečinu úvěrového podvodu podle § 211 odst. 1 tr. zákoníku dílem dokonaného a dílem ve stadiu pokusu podle § 211 odst. 1, 4 tr. zákoníku.“

14. Senát č. 6 však má (ve shodě s dovolatelem) za to, že takové neúspěšné pokusy podvodného získání úvěru naopak je nutno posuzovat jako pokus trestného činu úvěrového podvodu podle § 21 odst. 1 tr. zákoníku k § 211 odst. 1, odst. 4 nebo odst. 5 písm. c) nebo odst. 6 písm. a) tr. zákoníku.

15. Dříve přijatý hmotněprávní názor vyjádřený v usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 12. 2016, sp. zn. 5 Tdo 1414/2016, o který se opírají dovoláním napadená rozhodnutí soudů nižších stupňů, ale vytvořil překážku tomu, aby senát č. 6, jemuž podle rozvrhu práce Nejvyššího soudu příslušelo o dovolání nejvyššího státního zástupce rozhodnout, ve věci vydal rozhodnutí, které by odráželo jím zastávaný právní názor stran posouzení jednání, které sice naplňuje všechny znaky základní skutkové podstaty předčasně dokonaného trestného činu, ve vztahu ke znakům kvalifikované skutkové podstaty daného trestného činu však dospěje pouze do stadia pokusu. V nastalé situaci tak přistoupil, jak výše uvedeno, k aplikaci § 20 odst. 1 zákona o soudech a soudcích a předložil věc k rozhodnutí velkému senátu trestního kolegia Nejvyššího soudu, aby ten při rozdílnosti právních názorů senátů Nejvyššího soudu v dané otázce o dovolání nejvyššího státního zástupce rozhodl.

16. Nejvyšší soud, resp. velký senát jeho trestního kolegia, jako soud dovolací (§ 265c tr. ř.) nejprve zkoumal, zda je dovolání přípustné, zda bylo podáno včas a oprávněnou osobou a zda má všechny obsahové a formální náležitosti. Shledal, že dovolání je přípustné podle § 265a odst. 1, odst. 2 písm. h) tr. ř., bylo podáno osobou oprávněnou podle § 265d odst. 1 písm. a) tr. ř. ve lhůtě uvedené v § 265e odst. 1 tr. ř. a na místě určeném tímž zákonným ustanovením, přičemž splňuje obsahové a formální náležitosti podle § 265f odst. 1 tr. ř.

IV.

Důvodnost dovolání

17. Protože dovolání lze podat jen z důvodů taxativně vyjádřených v § 265b tr. ř., Nejvyšší soud dále posuzoval, zda nejvyšším státním zástupcem vznesené námitky naplňují jím uplatněné dovolací důvody.

18. Dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. je dán v případech, kdy rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení skutku nebo jiném nesprávném

hmotněprávním posouzení. Uvedenou formulací zákon vyjadřuje, že dovolání je určeno k nápravě právních vad rozhodnutí ve věci samé, pokud tyto vady spočívají v právním posouzení skutku nebo jiných skutečností podle norem hmotného práva, nikoliv z hlediska procesních předpisů. Skutkový stav je při rozhodování o dovolání hodnocen v zásadě pouze z toho hlediska, zda skutek nebo jiná okolnost skutkové povahy byly správně právně posouzeny, tj. zda jsou právně kvalifikovány v souladu s příslušnými ustanoveními hmotného práva. Dovolací soud musí, s výjimkou případu tzv. extrémního nesouladu, který ovšem svědčí toliko obviněnému, vycházet ze skutkového stavu tak, jak byl zjištěn v průběhu trestního řízení a jak je vyjádřen především ve výroku odsuzujícího rozsudku, a je povinen zjistit, zda je právní posouzení skutku v souladu s vyjádřením způsobu jednání v příslušné skutkové podstatě trestného činu s ohledem na zjištěný skutkový stav.

19. Se zřetelem k těmto východiskům přistoupil velký senát trestního kolegia Nejvyššího soudu k posouzení dovolání nejvyššího státního zástupce. Vzhledem ke skutečnosti, že charakter dovolací argumentace nezaložil podmínky pro rozhodnutí o dovolání způsobem upraveným v § 265i odst. 1 tr. ř., tj. cestou jeho odmítnutí, Nejvyšší soud přezkoumal napadené rozhodnutí podle § 265i odst. 3 tr. ř. i řízení jemu předcházející a poté zjistil, že podané dovolání je důvodné.

20. Předně je zapotřebí přisvědčit dovolateli v argumentaci, že jednání obviněného popsané v tzv. skutkové větě výroku rozsudku soudu prvního stupně vykazuje znaky jednoho pokračujícího trestného činu ve smyslu § 116 tr. zákoníku.

21. Nejvyšší soud v dané souvislosti připomíná, že pokračováním v trestném činu se podle § 116 tr. zákoníku rozumí takové jednání, jehož jednotlivé dílčí útoky vedené jednotným záměrem naplňují, byť i v souhrnu, skutkovou podstatu stejného trestného činu, jsou spojeny stejným nebo podobným způsobem provedení a blízkou souvislostí časovou a souvislostí v předmětu útoku. Jednotlivé dílčí útoky pokračujícího trestného činu tvoří ve svém souhrnu z hlediska trestního práva hmotného jeden skutek.

22. S přihlédnutím k uvedeným východiskům lze konstatovat, že shora popsaná jednání obviněného byla od počátku vedena jednotným záměrem, a to vylákat od daných společností finanční prostředky ve výši nejméně 500 000 Kč (v prvních dvou případech 700 000 Kč). S tímto záměrem pak v případě každého dílčího útoku uváděl úvěrovým pracovníkům dotčených společností v podstatě tytéž, resp. obdobné nepravdivé údaje o svém zaměstnavateli a svých pravidelných příjmech (pouze nevýznamně se lišící v označení pracovní funkce a uváděném příjmu), což ve dvou případech doložil i fiktivní listinou prokazující jeho příjmy ze zaměstnání, pročež lze uvést, že se všechny dílčí útoky vyznačovaly téměř totožným způsobem provedení. Vzhledem k tomu, že obviněný v prvních dvou případech žádal o úvěr dokonce stejnou úvěrovou společnost (R. stavební spořitelna, a. s.) a po těchto neúspěšných žádostech zkusil podvodně vylákat úvěr ještě u jiné společnosti s tímž předmětem činnosti (W. – stavební spořitelna, a. s.),

nelze mít pochybnosti ani o souvislosti v předmětu útoku. Těchto jednání, která pokaždé naplnila skutkovou podstatu trestného činu úvěrového podvodu podle § 211 odst. 1 tr. zákoníku [a pokaždé navíc i kvalifikovanou skutkovou podstatu podle § 211 odst. 5 písm. c) tr. zákoníku], se dopustil v blízké časové návaznosti (necelé dva týdny mezi prvním a druhým dílčím útokem a přibližně měsíc a půl mezi druhým a třetím dílčím útokem), takže byly bezesbýtku dány i podmínky časové souvislosti a naplnění skutkové podstaty téhož trestného činu.

23. Soud prvního stupně se úvahami o povaze jednání obviněného vykazujícího znaky pokračujícího trestného činu vůbec nezabýval, nýbrž nejprve uvedl, že „[o]žalovaný tak svým jednáním po objektivní i subjektivní stránce naplnil zákonné znaky skutkové podstaty přečinu úvěrového podvodu dle § 211 odst. 1 trestního zákoníku a zločinu úvěrového podvodu dle § 211 odst. 1, odst. 5 písm. c) trestního zákoníku ukončený ve stadiu pokusu dle § 21 odst. 1 trestního zákoníku“, a poté s poukazem na usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 12. 2016, sp. zn. 5 Tdo 1414/2016, konstatoval, že „[t]akový skutek je tak nutné posoudit jako přečin úvěrového podvodu podle § 211 odst. 1 tr. zákoníku dílem dokonaný a dílem ve stadiu pokusu podle § 21 odst. 1 a příslušné kvalifikované skutkové podstaty tohoto trestného činu, nikoli jen jako pokus přečinu úvěrového podvodu podle § 21 odst. 1 a § 211 odst. 1 tr. zákoníku a některé jeho kvalifikované skutkové podstaty“ (viz bod 15. rozsudku soudu prvního stupně).

24. Soud druhého stupně se sice možností posouzení jednání obviněného jako jednoho trestného činu v reakci na stanovisko státního zástupce Krajského státního zastupitelství v Hradci Králové vyjádřené v rámci veřejného zasedání o odvolání obviněného zabýval, s oporou o citované usnesení Nejvyššího soudu však výše uvedenému názoru soudu prvního stupně toliko stručně přisvědčil.

25. S právní kvalifikací jednání obviněného dovozenou soudy nižších stupňů se nicméně ztotožnit nelze. K tomu je v první řadě zapotřebí zdůraznit, že z usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 12. 2016, sp. zn. 5 Tdo 1414/2016, neplynou právní závěry tak, jak je aplikovaly soudy nižších stupňů. Soud prvního stupně sice s poukazem na dané usnesení v odůvodnění svého rozhodnutí konstatoval, že skutek obviněného nutno posoudit jako „přečin úvěrového podvodu podle § 211 odst. 1 tr. zákoníku dílem dokonaný a dílem ve stadiu pokusu podle § 21 odst. 1 tr. zákoníku a příslušné kvalifikované skutkové podstaty tohoto trestného činu“ (což by odpovídalo právnímu názoru vyjádřenému v daném rozhodnutí Nejvyššího soudu), právní hodnocení skutku uvedené ve výroku (a ostatně ani v jiné části odůvodnění) jeho rozsudku však tomu neodpovídá (viz zejména bod 1. a 26. tohoto usnesení).

26. Z usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 12. 2016, sp. zn. 5 Tdo 1414/2016, lze připomenout, že předmětem souvisejících úvah Nejvyššího soudu (resp. jeho senátu č. 5) bylo jednání obviněných, jehož se měla dovolatelka v té věci účastnit formou pomoci (šlo o neúspěšný pokus podvodného vylákání překlenovacího úvěru ve výši 200 000 Kč). V citovaném rozhodnutí však senát č. 5 nedospěl

k závěru, že by jednání obviněných bylo třeba posoudit jako dva trestné činy, tedy přečin úvěrového podvodu podle § 211 odst. 1 tr. zákoníku a přečin úvěrového podvodu podle § 211 odst. 1, 4 tr. zákoníku spáchaný ve stadiu pokusu podle § 21 odst. 1 tr. zákoníku, jak to v nyní projednávané věci vyložily soudy nižších stupňů. Senát č. 5 v bodě 42. svého usnesení pouze jako *obiter dictum* vyjádřil názor (který vzhledem k absenci dovolání nejvyššího státního zástupce v neprospěch obviněných nemohl v dané věci aplikovat), že „... v okamžiku, kdy hlavní pachatelky J. V. a K. M. předložily prostřednictvím obviněné M. C. dovolatelce M. R. v její kanceláři předem vyplněné a podepsané listiny (včetně zfalšovaného potvrzení o zaměstnání a výši příjmu) s úmyslem dosáhnout uzavření úvěrové smlouvy, tj. v rámci sjednávání úvěrové smlouvy uvedly nepravdivé údaje, byl trestný čin úvěrového podvodu dokonán, avšak toliko ve vztahu k základní skutkové podstatě podle odstavce 1. V tomto případě nedošlo k uzavření úvěrové smlouvy a následnému vyplacení úvěrových prostředků a obchodní společnosti R. stavební spořitelna, a. s., tak nevznikla škoda, proto ve vztahu ke kvalifikované skutkové podstatě uvedené v odst. 4 dospělo jednání hlavních pachatelů pouze do stadia pokusu. S ohledem na výše uvedené je proto zřejmé, že soudy obou stupňů nesprávně kvalifikovaly jednání obviněných J. V. a K. M. jako pokus přečinu úvěrového podvodu podle § 21 odst. 1 a § 211 odst. 1, 4 tr. zákoníku..., namísto správné kvalifikace tohoto jednání jako přečinu úvěrového podvodu podle § 211 odst. 1 tr. zákoníku dílem dokonaného a dílem ve stadiu pokusu podle § 211 odst. 1, 4 tr. zákoníku“.

27. Velký senát trestního kolegia Nejvyššího soudu se však i s ohledem na dosavadní (převládající) teoretická a judikатурní východiska českého trestního práva hmotného stran právního hodnocení obdobných jednání s takovým právním názorem nemohl ztotožnit, k čemuž uvádí následující.

28. Trestný čin úvěrového podvodu vymezený v § 211 odst. 1 tr. zákoníku je tzv. předčasně dokonaným trestným činem, jelikož u něj *de iure* dochází ke kriminalizaci jednání, které je svou povahou *de facto* pokusem trestného činu. Tento trestný čin je dokonán již tím, že jeho pachatel při sjednávání úvěrové smlouvy nebo při čerpání úvěru uvede nepravdivé nebo hrubě zkreslené údaje nebo podstatné údaje zamlčí. V daném případě tak nemusí dojít k samotnému získání nebo čerpání úvěru na základě takového podvodného jednání, jelikož pro naplnění znaků této základní skutkové podstaty postačí již uvedení nepravdivých či hrubě zkreslených údajů, popř. zamlčení údajů podstatných. Zákonodárce u trestného činu úvěrového podvodu podle § 211 odst. 1 tr. zákoníku tudíž kriminalizuje ne toliko vyvolání majetkových poruch, ale již předpolí takové poruchy, tedy i činy poruchami hrozící (viz např. KRATOCHVÍL, V. a kol. Trestní právo hmotné. Obecná část. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 344; srov. přiměřeně též nálezy Ústavního soudu ze dne 17. 4. 2009, sp. zn. III. ÚS 1748/08, publikovaný pod č. 88 v sešitu 53 Sb. n. a usn. ÚS).

29. U předčasně dokonaných trestných činů majetkové povahy pak může často docházet k neúspěšným pokusům o získání finančních prostředků, v případě úvěrového podvodu podle § 211 odst. 1 tr. zákoníku typicky při zamítnutí žádosti o poskytnutí úvěru dosahujícího výše škody vymezené v některé kvalifikované skutkové podstatě trestného činu úvěrového podvodu [viz § 211 odst. 4, odst. 5 písm. c), odst. 6 písm. a) tr. zákoníku]. Takovým jednáním tedy dochází k naplnění všech znaků základní skutkové podstaty stanovené v § 211 odst. 1 tr. zákoníku, resp. k dokonání trestného činu úvěrového podvodu podle § 211 odst. 1 tr. zákoníku, nikoliv však k naplnění všech znaků některé z kvalifikovaných skutkových podstat, ve vztahu k nimž se pachatel dopustí pouze pokusu trestného činu. Vzhledem ke skutečnosti, že základní a kvalifikovanou skutkovou podstatu je třeba považovat za jeden celek (kvalifikovaná skutková podstata vždy vyžaduje i naplnění znaků základní skutkové podstaty příslušného trestného činu, neboť je vlastně spojením základní skutkové podstaty a okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby), nutno takové neúspěšné pokusy podvodného získání úvěru posuzovat jako jeden trestný čin, a to „pouze“ jako pokus trestného činu úvěrového podvodu podle § 211 odst. 1, odst. 4 nebo odst. 5 písm. c) nebo odst. 6 písm. a) tr. zákoníku.

30. Rovněž z komentářové literatury plyne, že „[j]estliže např. pachatel naplnil znaky základní skutkové podstaty podle § 211 odst. 1 nebo 2, ale jeho úmysl směřoval ke způsobení škody velkého rozsahu, což se mu však nepodařilo realizovat, jde o pokus trestného činu úvěrového podvodu podle § 211 odst. 1 či 2, odst. 6 písm. a). ... Takzvaná kvalifikovaná skutková podstata, která je souhrnem znaků základní skutkové podstaty a znaků podmiňujících použití vyšší trestní sazby, byla totiž již v některých svých znacích realizována, tj. ve znacích naplňujících základní skutkovou podstatu“ (viz ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník: komentář. II. díl. § 140–421. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 2113–2114).

31. Obdobné závěry byly vyjádřeny v judikatuře ve vztahu k trestnému činu loupeže (který je svou povahou rovněž trestným činem předčasně dokonaným, jelikož k jeho dokonání není zapotřebí, aby se pachatel násilně vymáhané cizí věci skutečně zmocnil), z níž plyne, že „základní i kvalifikovanou skutkovou podstatu trestného činu je třeba považovat za jeden celek. Pro dokonání takového trestného činu nestačí naplnit znaky základní skutkové podstaty, ale je třeba, aby pachatel naplnil znaky tzv. kvalifikované skutkové podstaty trestného činu. Jestliže úmysl pachatele směřoval k naplnění základní i kvalifikované skutkové podstaty trestného činu, tj. v daném případě zmocnit se loupeží částky převyšující 20 000 Kčs (nyní 500 000 Kč), je jeho čin dokonán jen tehdy, podařilo-li se mu uskutečnit tento záměr. Jestliže se této větší částky peněz nezmocnil, a nezpůsobil tak značnou škodu, není jeho trestný čin dokonán, ačkoliv naplnil všechny znaky základní skutkové podstaty. Jeho skutek je jen pokusem trestného činu loupeže podle § 8 odst. 1, § 234 odst. 1, 2 písm. b) tr. zák.“ (viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. 4. 1979, sp. zn. 11 To 17/79, publikované pod č. 2/1980 Sb. rozh. tr.).

32. Uvedené judikaturní závěry aprobovala i současná doktrína. K tomu lze poukázat na komentář k ustanovení o trestném činu loupeže, který k případům, kdy pachatel zamýšlí zmocnit se věci v hodnotě dosahující nebo převyšující částku 500 000 Kč [tj. má v úmyslu způsobit trestným činem loupeže značnou škodu ve smyslu § 173 odst. 2 písm. c) tr. zákoníku], tento úmysl se mu však uskutečnit nepodaří, uvádí, že „kvalifikovaná skutková podstata trestného činu, tj. znaky základní skutkové podstaty i znaky okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby tvoří jeden celek. Pro dokonání takového kvalifikovaného trestného činu se proto vyžaduje, aby byly naplněny všechny tyto znaky, tedy jak znaky základní skutkové podstaty, tak i znaky podmiňující použití vyšší trestní sazby, které přistupují ke znakům základní skutkové podstaty. V uvedených případech jde tedy jen o pokus loupeže podle § 21 odst. 1, § 173 odst. 1, 2 písm. c)“ (viz ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník: komentář. II. díl. § 140–421. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1732).

33. V obecnosti pak přichází v úvahu i právní kvalifikace skutku jako trestného činu dílem dokonaného a dílem nedokonaného ve stadiu pokusu, a to právě v souvislosti s pokračováním v trestném činu, pokud pachatelem způsobená škoda sama dosahuje výše škody uvedené v kvalifikované skutkové podstatě, avšak ani spolu se škodou, kterou pachatel zamýšlí způsobit, nedosáhne výše škody odpovídající vyšší kvalifikované skutkové podstatě.

34. K tomu lze přiměřeně poukázat na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 6. 1995, sp. zn. Tzn 17/95 (publikovaný pod č. 15/1996 Sb. rozh. tr.), v němž byl řešen případ pokračujícího trestného činu loupeže spáchaného několika útoky, z nichž jedním se pachateli nepodařilo zmocnit se cizí věci. Nejvyšší soud se zde zabýval vícero v úvahu přicházejícími variantami, přičemž dospěl k závěru, že „[v] případě, kdy škoda již způsobená ani spolu se škodou, kterou pachatel zamýšlel způsobit, nedosáhne výše značné škody, jde o dokonáný trestný čin loupeže podle § 234 odst. 1 tr. zák. V případě, kdy škoda již způsobená teprve spolu se škodou, kterou pachatel zamýšlí způsobit, dosáhne výše značné škody, jde o pokus trestného činu loupeže podle § 8 odst. 1, § 234 odst. 1, 2 písm. b) tr. zák. V případě, kdy již způsobená škoda sama dosahuje výše značné škody a ani spolu se škodou, kterou pachatel zamýšlí způsobit, nedosáhne výše škody velkého rozsahu, jde o trestný čin loupeže podle § 234 odst. 1, 2 písm. b) tr. zák. dílem dokonáný, dílem nedokonáný ve stadiu pokusu podle § 8 odst. 1 tr. zák., a to i za okolností, že pachatel útokem, který se mu nepodařilo dokončit, chtěl získat věc, jejíž hodnota nedosahovala sama o sobě výše značné škody“ (srov. též ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník: komentář. II. díl. § 140–421. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1732).

35. Se zřetelem k těmto východiskům tak nutno konstatovat, že v případě nyní souzeného jednání se o situaci, kdy lze skutek posoudit jako (pokračující) trestný čin dílem dokonáný a dílem nedokonáný ve stadiu pokusu, nejedná. Obviněnému se totiž ani v jednom z dílčích útoků nepodařilo získat úvěr, a způsobit tím daným společností škodu.

36. V nyní projednávané věci lze naproti tomu aplikovat závěry vyjádřené ve výše zmiňovaném usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. 4. 1979, sp. zn. 11 To

17/79. Na jednu stranu totiž bylo soudy nižších stupňů zjištěno, že obviněný měl v úmyslu získat úvěr ve výši nejméně 500 000 Kč (a to jak v případě každého dílčího útoku, tak i v jejich souhrnu), jež však ani v souhrnu nedosáhl výše 5 000 000 Kč, tedy škody velkého rozsahu. Na druhou stranu obviněný ani jedním dílčím útokem pokračujícího trestného činu úvěrového podvodu značnou škodu nezpůsobil, resp. nezpůsobil žádnou škodu. Jeho trestný čin (zločin) tudíž nebyl ve kvalifikované skutkové podstatě podle § 211 odst. 5 písm. c) tr. zákoníku dokonán, ačkoliv došlo k naplnění všech znaků základní skutkové podstaty podle § 211 odst. 1 tr. zákoníku. Vzhledem ke skutečnosti (jak již bylo shora zdůrazněno), že základní a kvalifikovanou skutkovou podstatu trestného činu je třeba považovat za jeden celek, nelze tyto dvě skutkové podstaty, jejichž naplnění dospělo v posuzovaném případě do odlišného vývojového stadia, mechanicky oddělovat. Jednání obviněného popsané ve skutkové větě výroku rozsudku soudu prvního stupně tudíž podle názoru velkého senátu vykazuje znaky pokračujícího pokusu trestného činu úvěrového podvodu podle § 21 odst. 1 tr. zákoníku k § 211 odst. 1, odst. 5 písm. c) tr. zákoníku.

37. Pokud pak soudy nižších stupňů hodnotily jednání obviněného nesprávně jako dva samostatné trestné činy, tedy jednak jako dokonáný přečin úvěrového podvodu podle § 211 odst. 1 tr. zákoníku a jednak jako zločin úvěrového podvodu podle § 211 odst. 1, odst. 5 písm. c) tr. zákoníku ukončený ve stadiu pokusu podle § 21 odst. 1 tr. zákoníku, nerespektovaly tím ani obecný trestněprávní princip zákazu dvojího přičítání, jehož ústavní oporu poskytuje článek 40 odst. 5 Listiny základních práv a svobod (viz WAGNEROVA, E., ŠIMÍČEK, V., LANGÁŠEK, T., POSPÍŠIL, I. a kol. Listina základních práv a svobod. Komentář. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2012, s. 822, a náleze Ústavního soudu ze dne 28. 11. 2018, sp. zn. II. ÚS 482/18, bod 57.), když obviněnému fakticky přičetly dvakrát totéž jednání naplňující základní skutkovou podstatu vyjádřenou v § 211 odst. 1 tr. zákoníku (poprvé u dokonání přečinu a podruhé u pokusu zločinu). Jak navíc přílehavě konstatuje dovolatel, z jejich rozhodnutí není ani patrné, která samostatně posuzovaná jednání měla naplnit dokonáný trestný čin a která měla dospět pouze do stadia pokusu.

38. S ohledem na výše rozvedené skutečnosti lze konstatovat, že usnesením odvolacího soudu došlo k zamítnutí odvolání obviněného, ačkoliv již v řízení před soudem prvního stupně došlo k nesprávnému právnímu posouzení (pokračujícího) skutku popsaného ve výroku jeho rozsudku. Nejvyšším státním zástupcem uplatněné dovolací důvody podle § 265b odst. 1 písm. g), l) tr. ř. tudíž byly naplněny nejen po formální, nýbrž i materiální stránce.

39. Z rozvedených důvodů velký senát trestního kolegia Nejvyššího soudu podle § 265k odst. 1 tr. ř. zrušil usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 17. 7. 2018, sp. zn. 11 To 191/2018. Podle § 265k odst. 2 tr. ř. současně zrušil také další rozhodnutí na zrušené rozhodnutí obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu. Podle § 265l odst. 1 tr. ř. Krajskému soudu v Hradci Králové přikázal, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

Č. 50

Ohrožování výchovy dítěte

§ 201 odst. 1 tr. zákoníku

č. 50

Přechin ohrožování výchovy dítěte podle § 201 odst. 1 tr. zákoníku má povahu konkrétního ohrožovacího deliktu, jehož následek spočívá v ohrožení rozumového, citového nebo mravního vývoje dítěte. Není třeba, aby fakticky došlo k poruše v rozumovém, citovém či mravním vývoji dítěte spočívající v tom, že např. zneužívá drogy, alkohol, provozuje prostituci apod.

(Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. 6. 2019, sp. zn. 8 Tdo 600/2019, ECLI:CZ:NS:2019:8.TDO.600.2019.1)

Nejvyšší soud odmítl dovolání obviněného O. K. proti usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 6. 11. 2018, sp. zn. 10 To 63/2018, jako soudu odvolacího v trestní věci vedené u Městského soudu v Praze pod sp. zn. 56 T 6/2018.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 14. 6. 2018, sp. zn. 56 T 6/2018, byl obviněný O. K. uznán vinným v bodech 1. a 2. zločinem pohlavního zneužití podle § 187 odst. 1, 2 tr. zákoníku a přečinem ohrožování výchovy dítěte podle § 201 odst. 1 písm. a), odst. 3 písm. a), b) tr. zákoníku, jichž se dopustil tím, že

1. po přesně nezjištěnou dobu několika let do března 2017, v bytě na adrese XY, který užíval společně se svou přítelkyní M. P. a jejími nezletilými dcerami AAA-AA (pseudonym), BBBB (pseudonym) a dalšími rodinnými příslušníky, opakovaně nezletilou AAAAA vysvlékl donaha a za účelem svého sexuálního vzrušení ji počal osahávat na prsou a přirození, pokoušel se jí zasouvat prsty do přirození, což se mu pro její nesouhlas nepodařilo, po poškozené požadoval felaci, a když odmítla, položil její ruku na své přirození a požadoval po ní, aby mu provedla masturbaci, což opakovaně činila a penis mu masturbovala až do jeho ejakulace, 2. v přesně nezjištěné době, nejméně od března 2016 do 16. 4. 2017 v bytě na stejné adrese opakovaně přiměl nezletilou BBBB k felaci, když ji vysvlékl donaha, následně ji přiměl k pokleknutí, a poté, co si obnažil penis, zasunul jej poškozené do úst, pohyboval její hlavou po délce svého penisu, následně poškozené zasou-

č. 50

val prsty do oblasti jejího poševního vchodu a třel její pohlavní orgány, to vše za účelem svého sexuálního vzrušení, v důsledku čehož došlo u obviněného k ejakulaci, přičemž při těchto jednáních obviněný zneužil závislosti poškozených na něm jako na osobě, které byly svěřeny k doзору, když fakticky působil a byl poškozenými vnímán jako jejich nevlastní otec, podílejší se na jejich výchově, a tohoto jednání se dopustil, ačkoliv jako nevlastní otec poškozených věděl, že dosud nedovršily věku patnácti let.

2. Za tyto trestné činy byl obviněný odsouzen podle § 187 odst. 2 tr. zákoníku a § 43 odst. 1 tr. zákoníku k úhrnnému trestu odnětí svobody v trvání čtyř roků, pro jehož výkon byl podle § 56 odst. 2 písm. a) tr. zákoníku zařazen do věznice s ostrahou. Rovněž bylo rozhodnuto o tom, aby nezletilým uhradil nemajetkovou újmu v penězích.

3. Vrchní soud v Praze jako soud odvolací odvolání obviněného usnesením ze dne 6. 11. 2018, sp. zn. 10 To 63/2018, podle § 256 tr. ř. jako nedůvodné zamítl.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

4. Proti uvedenému usnesení odvolacího soudu podal obviněný s odkazem na § 265b odst. 1 písm. g) 1) tr. ř. dovolání, jímž vytýkal, že odvolací soud potvrdil skutkové závěry soudu prvního stupně, ačkoliv jsou v extrémním rozporu s provedenými důkazy, a ve vztahu k oběma bodům výroku o vině poukázal na nesprávnost právního posouzení jako přečinu ohrožování výchovy dítěte podle § 201 tr. zákoníku.

5. Proti právní kvalifikaci obviněný namítal, že jemu za vinu kladené činy nelze posoudit jako přečin ohrožení výchovy dítěte podle § 201 tr. zákoníku, protože závěr o tom, že byl spáchán tento přečin, nevyplývá z důkazů před soudem provedených a ani v rozsudku nejsou popsány důvody vztahující se k této právní kvalifikaci, což svědčí o nezákonnosti napadených rozhodnutí. Obviněný poukázal na rozhodnutí č. 64/1978 Sb. rozh. tr., a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 2. 1979, sp. zn. 3 Tz 5/1979, podle nichž je možný souběh trestných činů podle § 187 a § 201 tr. zákoníku, avšak soudy v tomto směru své úvahy neuvedly a bez dalšího jen automaticky uzavřely, že byly naplněny znaky i tohoto přečinu. Pokud opřely své závěry o uvedená rozhodnutí, ta vycházejí ze socialistické morálky založené na systému, který v České republice již třicet let neexistuje, což vyžadovalo, aby soudy v dostatečné míře odůvodnily aplikovatelnost těchto rozhodnutí na posuzovaný případ. Poukázal i na rozhodnutí č. 26/2010 Sb. rozh. tr., podle něhož musí být skutkově prokázány takové okolnosti, které svědčí o tom, že pachatel jedním činem naplnil skutkové podstaty obou uvažovaných trestných činů. Jestliže jsou vyžadovány „konkrétní okolnosti případu“, v posuzované věci takové uvedeny nejsou.

6. Podle obviněného k právní kvalifikaci podle § 201 tr. zákoníku chybí relevantní úvahy ohledně jeho zavinění, které se musí vztahovat na všechny znaky trestného činu, obzvlášť když ho lze spáchat jak úmyslně, tak i z nedbalosti. Tomuto požadavku však soudy nedostály, protože se formou zavinění nezabývaly, resp. v odůvodnění přezkoumávaných rozhodnutí chybějí požadované úvahy. Vzhledem k tomu, že jednání popsané ve výroku rozsudku nalézacího soudu není dostatečné, nenaplníuje znaky přečinu ohrožení výchovy dítěte podle § 201 tr. zákoníku, a to mimo jiné i s odkazem na rozhodnutí č. 47/1992 Sb. rozh. tr., podle něhož za svádění k zahálčivému nebo nemravnému životu nelze označit, když pachatel hrubým násilným útokem naruší psychickou integritu nezletilé tím, že ji sexuálním chováním fyzicky i psychicky týrá. V přezkoumávané věci znalkyně MUDr. I. G. u nezletilé BBBBB shledala její stav za kompenzovaný s tím, že z hlediska dlouhodobých následků se může prožítá událost negativně projevit i s určitým odstupem, zejména v oblasti navazování a kvality partnerských vztahů či poruch sebehodnocení, což může negativně ovlivnit její fungování. Obdobné závěry učinila i u poškozené AAAAA.

7. Ze znaleckých posudků proto podle obviněného nevplynuly a podle jejich závěrů ani nenastaly následky spočívající v ohrožení výchovy mládeže, jak soudy kvalifikovaly, a neexistuje ani možnost, že by takové následky mohly nastat, když psychosexuální vyspělost je u obou nezletilých průměrná. Pro právní kvalifikaci podle § 201 tr. zákoníku nejsou podle výsledků provedeného dokazování dostatečná skutková zjištění, která nebyla v napadených rozhodnutích uvedena a neplynou ani z jejich odůvodnění. Proto skutek specifikovaný v rozsudku soudu prvního stupně soudy nesprávně posoudily jako trestný čin ohrožování výchovy dítěte podle § 201 tr. zákoníku.

8. Nejvyšší státní zastupitelství v písemném vyjádření (§ 265h odst. 2 tr. ř.) prostřednictvím u něj působícího státního zástupce uvedlo, že dovolání obviněného nelze vyhovět. K právnímu posouzení skutku jako přečinu podle § 201 tr. zákoníku státní zástupce odkázal na body 78. a 80. rozsudku nalézacího soudu, podle nichž dovolatel sváděl poškozené „k nemravnému životu“, a soud nemravnost shledal v tom, že poškozené předčasnými pohlavními styky vedl „k pohlavní nevázanosti“. Za neopodstatněné považoval výhrady proti nevhodné aplikaci judikátů z období socialistického státu, protože z podstaty věci je přirozené, že promiskuita byla považována za amorální po řadu generací bez ohledu na střídání politických režimů. Míra vnímané amorálnosti promiskuity „socialistické“ v dobách komunistického režimu je v zásadě stejně vnímaná obecně. Obsahem uvedeného pojmu byla vždy přibližně stejná morálka, nahlízející kriticky na lehkomyšlné sexuální vztahy. Jde o apolitickou hodnotu, která byla jen kvůli kdysi panujícím politickým poměrům označena formálním přívlastkem „socialistický“.

9. Ke kritickému postoji k rozhodnutí č. 26/2010 Sb. rozh. tr. státní zástupce uvedl, že se jedná o věc podstatně odlišnou, nikoliv o „velice podobný případ“,

jak uváděl obviněný. Mimořádnost judikované věci byla dána tím, že měl být jako „svádění“ posouzen jeden jediný útok pachatele a dovolací soud shledal, že se tak může stát za přísných podmínek, jestliže mimořádně závažné jednání skutečně zapůsobilo na morálku poškozeného, kdežto obviněný O. K. byl odsouzen za opakované útoky trvající po dobu několika let, což dostačuje k naplnění znaku „svádění“ i bez splnění přísných hledisek podle shora citovaného judikátu.

10. Státní zástupce považoval za naplněné i „konkrétní okolnosti případu“, které plynou přímo z popisu skutku, v němž je uvedeno, že šlo o dvě dívky ve věku méně než 12 a méně než 15 let, doba závažných sexuálních praktik trvala několik let. Popsané jednání vykazuje i dostatek znaků potřebných pro posouzení formy zavinění (viz bod 83. odůvodnění rozsudku nalézacího soudu), když soud prvního stupně mimo jiné vysvětlil úvahy a důvody pro závěr o úmyslu přímém podle § 15 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku. Z těchto důvodů námitky obviněného neodpovídají obsahu odůvodnění rozsudku nalézacího soudu. Pokud se odvolací soud zaviněním výslovně nezabýval, důvodem bylo, že obviněný vůči němu odvolání nezaměřil a z žádných dalších skutečností nevyplývalo, že učiněné záměry byly vadné.

11. Pokud obviněný považoval za příléhavé rozhodnutí č. 47/1992 Sb. rozh. tr., jednalo se podle státního zástupce ve srovnávané věci o odlišné skutkové okolnosti, které nasvědčovaly ve smyslu pozdější platné úpravy po 1. 1. 2001 znásilnění. Za rozhodné pro § 201 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku považoval, že jde o trestný čin, u něhož postačí, že pachatel při svém „svádění“ bude úspěšný, protože po obsahové stránce jde o ohrožení rozumového, citového nebo mravního vývoje poškozené osoby, aniž by reálně došlo k jejímu morálnímu úpadku a k neschopnosti usměrňovat způsob svého života v souladu s obecnými morálními zásadami občanské společnosti (viz rozhodnutí č. 25/1980 Sb. rozh. tr. nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. 3. 2016, sp. zn. 8 Tdo 138/2016, či usnesení ze dne 26. 9. 2018, sp. zn. 7 Tdo 685/2018). Právě tuto povahu ohrožovacího deliktu odvolací soud v přezkoumávané věci objasnil a své úvahy k němu vyložil. S ohledem na uvedenou judikaturu a povahu činů, které jsou nyní zkoumány, nejvyšší státní zástupce nepovažuje za nutné prokazovat, že v psychice obětí již došlo ke změnám, které mohou k nemravnému životu vést. Takový požadavek považuje za nadbytečný, neboť i podle dovolatelem citovaných závěrů znalkyň byly pohlavní styky u poškozených způsobily se negativně projevit v jejich psychice, a to zejména v oblasti navazování partnerských vztahů a sexuálního života, což je zjištění zcela postačující k závěru, že obviněný ohrozil výchovu obou poškozených.

III. Přípustnost dovolání

č. 50

12. Nejvyšší soud jako soud dovolací nejprve shledal, že dovolání obviněného je přípustné podle § 265a odst. 1, odst. 2 písm. h) tr. ř., bylo podáno osobou oprávněnou podle § 265d odst. 1 písm. b), odst. 2 tr. ř., v zákonné lhůtě a na místě, kde lze podání učinit (§ 265e odst. 1, 2 tr. ř.). Při splnění těchto základních formálních podmínek posuzoval, zda námitky obviněného obsahově odpovídají důvodům podle § 265b odst. 1 písm. g), l) tr. ř., neboť napadená rozhodnutí a řízení jim předcházející může Nejvyšší soud jako soud dovolací přezkoumat jen na podkladě dovolání relevantně opřené o některý z důvodů vymezených v § 265b odst. 1, 2 tr. ř.

13. Podle § 265b odst. 1 písm. l) tr. ř. lze dovolání podat, bylo-li rozhodnuto o zamítnutí nebo odmítnutí řádného opravného prostředku proti rozsudku nebo usnesení uvedenému v § 265a odst. 2 písm. a) až g) tr. ř., aniž byly splněny procesní podmínky stanovené zákonem pro takové rozhodnutí nebo přestože byl v řízení mu předcházejícím dán důvod dovolání uvedený v § 265b odst. 1 písm. a) až k) tr. ř. Podle obsahu podaného dovolání a též vzhledem k tomu, že odvolací soud napadený rozsudek ve smyslu § 254 odst. 1 tr. ř. přezkoumal, je zřejmé, že obviněný použil uvedený dovolací důvod v jeho druhé alternativě, neboť současně v dovolání uvedl i důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř.

14. O důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. je možné dovolání opřít, jestliže rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení skutku nebo jiném nesprávném hmotněprávním posouzení. Jeho prostřednictvím je možné namítat zásadně vady právní, tedy to, že skutek, jak byl soudem zjištěn, byl nesprávně právně kvalifikován jako trestný čin, ačkoli o trestný čin nejde nebo jde o jiný trestný čin, než kterým byl obviněný uznán vinným.

IV. Důvodnost dovolání

15. Obviněný výhrady proti právní kvalifikaci zaměřil výhradně proti právnímu posouzení přečinu ohrožování výchovy dítěte podle § 201 odst. 1 písm. a), odst. 3 písm. a), b) tr. zákoníku, protože tvrdil, že na základě skutku, jak je v bodech 1. a 2. popsán, nelze dojít k závěru, že jsou naplněny všechny jeho znaky, s nimiž se soudy dostatečně nevypořádaly, a zejména pokud jde o subjektivní stránku, nerespektovaly zásady, které je třeba dodržet, aby o vině obviněného nevznikaly pochybnosti, protože nebylo prokázáno, že u poškozených mohly nastat nebo nastaly následky spočívající v ohrožení jejich výchovy, především ohledně toho, zda se jednalo o svádění k nemravnému životu. Vytýkal i nevhodnou interpretaci a aplikaci judikatury vyplývající z rozhodovací praxe soudů.

16. Těmto výhradám nebylo možné přisvědčit, protože soud prvního stupně uvedenému právnímu posouzení věnoval potřebnou pozornost a v bodech 78. až 81. posuzoval, zda obviněný naplnil uvedenými činy i znaky přečinu ohrožování výchovy dítěte podle § 201 odst. 1 tr. zákoníku, a dospěl k závěru, že tím, že obviněný přiměl obě nezletilé děti mladší patnácti let k opakovaným pohlavním stykům, jeho jednání vedlo k jejich pohlavní nevázanosti a lze ho považovat za svádění k nemravnému životu [viz rozhodnutí č. 25/1980 a 64/1978 Sb. rozh. tr.]. Zdůraznil zavrženíhodnou pohnutku spočívající ve snaze se sexuálně uspokojit, i velmi dlouhou dobu, po níž obviněný popsané aktivity zejména u nezletilé AA-AAA praktikoval. Tyto závěry soud prvního stupně učinil v návaznosti na zjištění, která vyplynula mimo jiné ze znaleckých posudků znalců z oboru zdravotnictví psychologa PhDr. K. H. a MUDr. I. G., jakožto znalkyně pro obor dětské psychiatrie (srov. body 25. až 33. rozsudku soudu prvního stupně), v nichž se podávají rozhodné skutečnosti významné pro posouzení psychického stavu nezletilých dívek.

17. Nejvyšší soud správnost obviněným vytýkané právní kvalifikace posuzoval na podkladě skutkového stavu, jenž byl zjištěn soudem prvního stupně, a dodává, že jimi učiněná skutková zjištění zásadně nemůže změnit, a to jak na základě případného doplnění dokazování, tak ani v závislosti na jiném hodnocení v předcházejícím řízení provedených důkazů [srov. náleze Ústavního soudu ze dne 8. 7. 2003, sp. zn. IV. ÚS 564/02, či usnesení Ústavního soudu ze dne 30. 10. 2003, sp. zn. III. ÚS 282/03, aj.]. Zkoumal proto z tohoto hlediska, zda skutečnosti, které jsou uvedeny v popsaných skutkových okolnostech v bodech 1. a 2. rozsudku soudu prvního stupně, dopadají na všechny znaky § 201 odst. 1 písm. a), odst. 3 písm. a), b) tr. zákoníku, podle nichž byly činy obviněného kvalifikovány.

18. Podle výroku o vině rozsudku soudu prvního stupně Nejvyšší soud shledal, že čin, jímž byl obviněný uznán vinným v bodech 1. a 2., obsahuje popis sexuálních aktivit, jimiž obviněný na nezletilých dívkách realizoval své sexuální praktiky za účelem vlastního uspokojení a ukojení sexuálního pudu, jakož i jejich zapojení do této aktivity, např. při masturbaci jeho pohlavního údu, vymezena je doba, která představovala několik let u AAAAA a období jednoho roku u nezletilé BBBBB. Podle tzv. právní věty soud shledal přečin podle § 201 odst. 1 písm. a), odst. 3 písm. a), b) tr. zákoníku naplněn v alternativě, že obviněný „úmyslně ohrozil mravní vývoj dítěte tím, že je sváděl k nemravnému životu, spáchal jej ze zavrženíhodné pohnutky a pokračoval v něm pod delší dobu“.

19. Přečinu ohrožování výchovy dítěte podle § 201 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku se dopustí ten, kdo, byť i z nedbalosti, ohrozí rozumový, citový nebo mravní vývoj dítěte tím, že ho svádí k zahálčivému nebo nemravnému životu, podle odstavce 3 písm. a) je spáchá ze zavrženíhodné pohnutky a podle odstavce 3 písm. b) pokračuje v jeho páchání pod delší dobu. Tato skutková podstata, proti níž obviněný dovolání zaměřil, předpokládá jednak ohrožení rozumového, cito-

vého nebo mravního vývoje dítěte, k němuž dojde tím, že pachatel dítě k takovému životu svádí. Objektem je zájem na řádné výchově dětí, která má být vedena v souladu se zásadami morálky občanské společnosti tak, aby byl zaručen jejich řádný rozumový, mravní a citový vývoj.

20. Pro posouzení správnosti právní kvalifikace posuzovaného jednání obviněného je třeba poukázat na obecné vymezení základních pojmů. Nemravným se rozumí život, který je veden v rozporu se základními morálními pravidly, mimo rámec slušnosti, spořádaného života, řádných rodinných a sexuálních vztahů. Jde o různé vnější projevy a návyky, které se dostávají do rozporu se zájmy chráněnými nejen trestními předpisy (prostituce, alkoholismus, narkomanie apod.). Jednáním spočívajícím ve „svádění“ musí dojít k tomu, že pachatel dítě vydal v nebezpečí takového zahálčivému anebo nemravnému, tj. že takovým, ať již delší dobu trvající, nebo jednorázovým intenzivním činem vytvořil situaci, při níž si dítě osvojilo škodlivé návyky, které budou mít neblahý a nepříznivý dopad pro její další vývoj či úpadek její osobnosti.

21. Ohrožení rozumového, citového nebo mravního vývoje spočívá v tom, že si dítě osvojuje v důsledku jednání pachatele škodlivé návyky, povahové rysy, popř. získává sklony a zájmy, které zpravidla vedou (aniž musí vést v daném případě) k jeho morálnímu úpadku a k neschopnosti usměrňovat způsob svého života v souladu s obecnými morálními zásadami občanské společnosti. Trestní odpovědnost pachatele je proto nutná tam, kde v důsledku pachatelova působení vzniklo reálné nebezpečí, že dítě zpravidla po delší dobu bylo vystaveno svádění k nemravnému životu. Tak tomu může podle stávající judikatury být např., když „pachatel souložil v období téměř dvou let se svou nezletilou dcerou a po téměř šest měsíců s další nezletilou dcerou“. Musí jít o trestné jednání trvající po delší dobu, během níž pachatel vedl poškozenou k pohlavní nevázanosti, resp. k návyku na ni, a tím také k nemravnému životu. Ze způsobu takového jednání obviněného by mělo být zřejmé, že jednal s vědomím, že jeho počínání je způsobilé ovlivnit poškozené k vedení závažného způsobu života. Rozhodné je tedy to, aby již ze samé podstaty trestného jednání obviněného bylo zřejmé, že takové jednání bylo způsobilé k tomu, aby si poškozená osvojovala návyky, které zpravidla vedou k způsobu života, který je v rozporu s pravidly morálky [srov. rozhodnutí č. 25/1980 Sb. rozh. tr.]. V jiných případech za takové jednání byly považovány činy, v nichž pachatel např. „po dobu tří měsíců lákal do svého bytu pod záminkou, že je vedoucím fotokroužku, třináctiletá a čtrnáctiletá děvčata a ukazoval jim pornografické fotografie a svůj ztopořený pohlavní úd; nebo po delší dobu umožňoval osobám mladším než osmnáct let vdechovat toluen; či udržoval homosexuální styky s nezletilými chlapci staršími než patnáct let za peněžité odměny; který se po dlouhou dobu pohlavně stýkal se svou dcerou mladší než patnáct let; pachatelka, která žádala po své nezletilé dceři, aby souložila s různými muži“, čímž byl vyjádřen znak ohrožení v podobě závažného nebo intenzivního ohrože-

ní. Takové závažné nebo intenzivní ohrožení může nastat i v případě ojedinělého, avšak intenzivního ohrožení spočívajícího v tom, že dítě propadne alkoholu nebo drogám, pokud návyk na jejich požívání vede k hlubším poruchám lidské psychiky a osobnosti dítěte [srov. matriál č. 11/1984 Sb. rozh. tr.].

č. 50

22. Z hlediska obviněným vytýkaných vad má též význam, že u tohoto přečinu, jenž má povahu ohrožovacího deliktu, následek spočívá v ohrožení rozumového, citového nebo mravního vývoje, a tudíž nemusí fakticky dojít k tomu, že dítě takovému konkrétnímu nemravnému životu propadne (např. propadlo drogám, propadlo alkoholu, začalo prostituovat, apod.), ale zásadně postačí, jestliže nastal následek spočívající v ohrožení, tzn., že takové ohrožení existuje, což může vyplývat např. z toho, že dítě se podvolí praktice, kterou mu pachatel tím, že ho konkrétním jednáním svádí k takovému nemravnému nebo zahálčivému životu, vlastně navádí, a dítě takové jeho chování akceptuje, a ať i nedobrovolně, se mu podvoluje. Tento závěr vychází z dřívější judikatury, podle níž např. jednání obviněného záležející v tom, že násilím přinutí dvanáctiletou poškozenou, aby trpěla jeho sexuální chování a sama je opětovala a fyzicky i psychicky ji přitom týrá, nelze považovat za svádění k nemravnému životu ve smyslu § 201 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku o ohrožování výchovy dítěte, a to v zásadě proto, že takové jednání není způsobilé přivodit u nezletilé nebezpečí, že povede nemravný život, k ochraně před nímž je § 201 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku určeno. Naopak takový hrubý násilný útok na psychickou integritu nezletilého dítěte neschopného vzhledem k jeho věku i k brutalitě užitého násilného jednání obrany vede zpravidla k jiným následkům, a to k následkům v podobě komplikací a poruch v navazování přirozených partnerských nebo sexuálních vztahů v dospělosti a k obavám před opakováním traumatizujícího zážitku z dětství, nikoli k fixování nepříznivého modelu chování, jehož se dítě stalo obětí. Proto závěr napadeného rozsudku, že obžalovaný nezletilou poškozenou svým brutálním činem „sváděl k nemravnému způsobu života“, je v rozporu s dikcí i se smyslem § 201 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku [srov. právní větu i obsah rozhodnutí č. 47/1992 Sb. rozh. tr.].

23. Znak svádění k zahálčivému nebo nemravnému životu představuje nejen přímé vyzývání, ať slovem, nebo skutkem, nýbrž i takové jednání pachatele před dítětem, které může u něj, a to i při jeho pasivním chování, vyvolat takové zájmy a návyky, které zpravidla vedou k zahálčivému nebo nemravnému životu (dítě totiž napodobuje chování dospělých, a to i neuvědoměle). Nezáleží na tom, zda dítě již před takovým jednáním pachatele nemravný život vedlo, poněvadž jednání pachatele v něm tyto negativní návyky utvrzuje a posiluje. Musí jít z povahy věci o úmyslné jednání, které se podobá návodu a svou povahou musí být způsobilé dítě nepříznivě ovlivnit. Půjde zpravidla o působení trvající delší dobu, případně o působení projevující se opakovaným jednáním [srov. přiměřeně rozhodnutí č. 25/1980 Sb. rozh. tr.]. Jen pro úplnost lze ve srovnání s projednávanou věcí uvést, že uvedený znak svádění u trestného činu ohrožování výchovy dítěte podle

§ 201 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku nezahrnuje jen jednání, které má delší dobu trvající nebo opakující se charakter, ale může být naplněn i tehdy, když se pachatel pouze v jednom případě vůči osobě mladší osmnácti let dopustil mimořádně závažného jednání, které pro ni má do budoucna natolik nepříznivý vliv, že je způsobilé ovlivnit její morálku a vyvolat u ní společensky nežádoucí přístupy k obecně uznávaným společenským pravidlům, posunout mimo obvyklé normy její sexuální život či vytvořit předpoklady pro její závadové chování a nemravný život [srov. rozhodnutí č. 26/2010 Sb. rozh. tr.).]

24. V posuzované věci chování obviněného vůči nezletilým dívkám splňovalo shora uvedená kritéria vymezující znak „svádění k nemravnému životu“. Obě dívky byly ve věku, kdy sexuální aktivity nejsou mravnou činností a je v jejich zájmu se takových aktivit zdržet do dospělosti, aby nebyla ohrožena jejich vývojová integrita v této velmi citlivé oblasti, navíc požadovaná deformita vyplývala i z toho, že byl zneužit vztah osob žijících v rodině, partnera matky a dívek, což ovlivňuje obecně chápání základních rolí v rodině, disciplíny a autority. Zcela nepřijatelné pro vývoj dívek bylo to, že obviněný „se vysvlékl donaha a za účelem svého sexuálního vzrušení ji počal osahávat na prsou a přirození, pokoušel se jí zasouvat prsty do přirození, což se mu pro její nesouhlas nepodařilo, po poškozené požadoval felaci, a když odmítla, položil její ruku na své přirození, a požadoval po ní, aby mu provedla masturbaci, což opakovaně činila, a penis mu masturbovala až do jeho ejakulace“.

25. Podle uvedeného popisu chování obviněného vůči nezletilým je zřejmé, že v něm jsou uvedeny skutečnosti představující znak svádění, jakož i intenzita, která je potřebná k závěru o naplnění znaku, že „úmyslně ohrozil mravní vývoj dítěte“. Tyto znaky soud prvního stupně, byť stručně, v odůvodnění napadených rozhodnutí popsal. Četnost uvedených velmi intenzivních sexuálních aktivit, kdy obě nezletilé se podílely aktivně na sexuálním uspokojení obviněného, byly nuceny strpět i osahávání vlastních pohlavních orgánů, svědčí o tom, že se obviněný dopustil takového jednání, které bylo způsobilé přivodit následek v podobě ohrožení mravní výchovy těchto dětí v tom, že by v důsledku uvedeného činu obviněného byly způsobilé získat škodlivý a nesprávný návyk, a to právě v sexuální oblasti, která je velmi intimní, a determinována správným vývojem v dětství a je kladen na dostatečnou věkovou vyspělost. K takovému následku u jejich mravního vývoje skutečně došlo, jak vyplynulo i ze znaleckých posudků, byť u použité právní kvalifikace stačí již jen samotné ohrožení. Konkrétně se u BBBBB objevila zvýšená emoční labilita, sklon uzavírat se do sebe, sklony k prožívání pocitů viny a uzavřenost, a to navíc s nočními můrami, což svědčí o faktickém negativním dopadu toho, k čemu byla pod vedením obviněného nucena. Obdobné důsledky již byly zjištěny u AAAAA, byť v méně intenzivní podobě. O uvedeném následku svědčí i chování poškozených po činu, kde zejména u nezletilé AAAAA se tíže toho, k čemu byla nucena, projevilo fakticky tím, že si její kamarádka VVVVV všimla

jejího smutku a změněného chování. Z toho je zřejmý negativní dopad jednání obviněného na psychiku poškozených a vše nasvědčuje závěru, že došlo k ohrožení jejich mravní výchovy, jak bylo výše rozvedenými obecnými úvahami poukázáno. Uvedené skutečnosti stačí pro závěr, že došlo k ohrožení mravního vývoje obou nezletilých, které vyplynulo z odděleně posuzovaných všech zjištěných okolností i povahy sexuálních praktik, jež obviněný s nezletilými uskutečňoval.

26. Pokud obviněný v dovolání poukazoval na konkrétní rozhodnutí, jimiž byla praxe u tohoto trestného činu usměrňována, a zmiňoval konkrétní pasáže z těchto rozhodnutí, je třeba zdůraznit, že to, zda byl ohrožen mravní vývoj nezletilých nebo tyto byly k takovému nemravnému způsobu života činem obviněného sváděny, je dáno vždy u každého konkrétního případu jedinečně, protože takový následek je vždy třeba zkoumat u každého dítěte samostatně, o čemž svědčí jednak označení tohoto trestného činu „ohrožení výchovy dítěte“, ale takový závěr plyne i z povahy tohoto trestného činu, jenž slouží k ochraně nikoliv dětí obecně, ale dítěte jako jednotlivce, neboť jen tak může být učiněn spolehlivý závěr, zda předpokládané ohrožení mravní výchovy objektivně mohlo nastat, či nikoliv způsobem uvedeným v § 201 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku, a to s ohledem na konkrétní okolnosti případu. Proto nemá význam, zda judikatura, o níž soud prvního stupně své závěry opíral, pochází z doby před rokem 1989, anebo jde o judikaturu pozdější, jak na ni poukázal ve svém vyjádření nejvyšší státní zástupce, protože tato rozhodnutí plynou z rozhodovací praxe soudů a mají v daných souvislostech jen teoretický a výkladový význam, jsou vodítkem pro to, jakým směrem soudy mají své úvahy upírat a jakými hledisky se mají při posuzování uvedených znaků přechínu podle § 201 tr. zákoníku řídit. Konečné rozhodnutí o tom, zda jde, či nejde o naplnění konkrétního znaku, je však vždy závislé na konkrétních skutkových zjištěních, okolnostech, za kterých k činu došlo, povaze praktik, které k ohrožení výchovy směřovaly, i na intenzitě takového jednání. Bylo proto zcela správné, že soud prvního stupně, i když v jisté stručnosti, takové zjištění na základě reálných možností zkoumal a správně usuzoval, zda s ohledem na věk a zejména délku doby, po kterou byl čin páčán, u každého z dětí v tomto směru došlo k ohrožení jeho mravního vývoje. Přitom pro zvažování, i když v budoucnu hrozící následek, nelze přehlédnout, že obviněný vystupoval ohledně obou poškozených fakticky v roli otce, neboť dlouhodobě byl partnerem jejich matky, žijícím s nimi ve společné domácnosti, což je rovněž skutečnost, která s ohledem na sociální vazby a zejména vztahy v rodině je skutečností, která se na duševním stavu poškozených odrazila. Nelze totiž pochybovat o tom, že je zcela společností odsuzované a nepřijatelné, aby osoba starší, navíc v roli rodiče, ke svým sexuálním hrátkám zneužívala nezletilé děti svěřené jejich doзору. K tomu, že takové jednání na nezletilém dítěti vede k jeho morálnímu úpadku, případně jeho psychické devastaci či závažnému ovlivnění vnímání sexuality v jeho dalším životě, lze poukázat i na obecné pojetí dítěte jako zranitelné osoby, která vyžaduje mimořádnou

ochranu a je ji třeba chránit právě před takovým jednáním, jakého se obviněný na nezletilých po dlouhou dobu dopouštěl [srov. čl. 32 odst. 1 Listiny, čl. 19 Úmluvy o právech dítěte (uveřejněné Sdělením federálního ministerstva zahraničních věcí pod č. 104/1991 Sb.), rozsudek ESLP ze dne 22. 10. 1996 ve věci Stubbings a spol. proti Spojenému království, stížnost č. 22083/93 a č. 22095/93].

27. Jestliže obviněný vytýkal též nedostatky ve vztahu k subjektivní stránce uvedeného přečinu, pak ani těmito námitkám Nejvyšší soud nepřisvědčil, protože z popisu skutkových zjištění je zřejmé, že jde o úmyslné trestné jednání, založené na vědomé a chtěné činnosti, kterou obviněný praktikoval se zcela zřejmým záměrem, k němuž směřoval jak své chování, tak i postupy, jimiž přiměl každou z nezletilých k tomu, aby vykonávala přesně takové úkony, které měly za cíl u obviněného vyvolat ejakulaci, tedy slastný pocit sexuálního vzrušení. Právě to, jak naváděl dívky k tomu, aby se vůči němu chovaly, „přiměl je k pokleknutí“, svůj obnažený penis „zasunul poškozené do úst“, svědčí o zcela cíleném a záměrně chtěném jednání. Nejvyšší soud proto na rozdíl od námitek obviněného uplatněných v dovolání shledal pro soudy učiněné závěry dostatek podkladů, a to jak ve výroku, tak i v odůvodnění přezkoumávaných rozhodnutí, včetně toho, že obviněný jednal úmyslně za podmínek § 15 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku.

28. Nejvyšší soud ze všech rozvedených důvodů shledal, že výrok o vině přezkoumávaného rozsudku obsahuje dostatečný popis všech okolností významných pro právní závěry významné z hlediska použití právní kvalifikace přečinem ohrožování výchovy dítěte podle § 201 odst. 1 písm. a), odst. 3 písm. a), b) tr. zákoníku, a jednak i to, že odůvodnění napadených rozhodnutí rovněž obsahují dostatečné vyhodnocení všech skutečností vedoucích k učiněným právním závěrům.

29. Ze všech rozvedených důvodů Nejvyšší soud dospěl k závěru, že z obsahu dovolání a z příslušného spisu je dostatečně patrné, že napadená rozhodnutí a jim předcházející řízení netrpí dovolatelem vytýkanými vadami, když šlo o námitky sice pod dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. částečně obsahově podřaditelné, avšak zjevně neopodstatněné, a proto dovolání obviněného jako zjevně neopodstatněné podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř. odmítl.

ROZHODNUTÍ
VE VĚCECH OBČANSKOPRÁVNÍCH,
OBCHODNÍCH A SPRÁVNÍCH

Č. 106

Č. 106

Odměna advokáta, Náklady řízení, Odpovědnost státu za škodu

§ 12 odst. 1 vyhlášky č. 177/1996 Sb., § 6 odst. 1 vyhlášky č. 177/1996 Sb., § 31 zákona č. 82/1998 Sb.

Okolnosti odůvodňující mimořádné zvýšení mimosmluvní odměny advokáta podle § 12 odst. 1 vyhlášky č. 177/1996 Sb. spočívají v neobvykle zvýšených odborných či profesních nárocích na advokáta při realizaci konkrétního úkonu právní služby a nelze je paušálně odvozovat od obtížnosti věci, v rámci které je právní služba poskytována.

(Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 1. 2019, sp. zn. 30 Cdo 4016/2016, ECLI:CZ:NS:2019:30.CDO.4016.2016.1)

Nejvyšší soud k dovolání žalované zrušil rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 11. 3. 2016, sp. zn. 14 Co 37/2016, a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Žalobce se (po všech změnách v průběhu řízení) domáhá zaplacení částky ve výši 347 708,50 Kč s příslušenstvím (původně se domáhal částky 527 220 Kč s příslušenstvím) jako náhrady škody ve formě vynaložených nákladů za právní zastoupení (obhajobu) v trestním řízení. Žalobce má za to, že dané řízení bylo mimořádně složité a náročné, a proto požádal o zvýšení mimosmluvní odměny advokáta na trojnásobek podle § 12 odst. 1 vyhlášky č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif). Žalobce navýšení odměny za jednotlivé úkony obhajoby až na trojnásobek odůvodňoval konkrétně předmětem trestního řízení, a to závažností hospodářské kriminality. Žalobce dále uvedl, že předmětem trestního stíhání bylo otevření 12 importních dokumentárních akreditivů a 11 stand-by akreditivů na žádost společnosti B. C. L. Trading GmbH, přičemž orgány činné v trestním řízení, jakož i poškozená Komerční banka, a. s. (dále jen „KB“), mohly k této věci využít rozsáhlý „odborný aparát“. Žalobce rovněž argumentoval celkovou časovou náročností, značnou medializací trestní kauzy a vystavení věci politickým tlakům. Obhájci se museli vyrovnat s náročnou trestněprávní problematikou vyžadující znalost mezinárodního bankovního práva, cizích jazyků, a věc měla i značný mezinárodní a mezioborový

přesah. Vyžadovala především znalosti z oboru ekonomie, bankovníctví, mezinárodního obchodu i celkové problematiky kolem KB, včetně jejích interních předpisů a řídicí struktury. Žalobce rovněž uvedl, že byla nutná orientace v odborných vyjádřeních ČSOB, a. s., ve znaleckých posudcích, dokladech k vnitřnímu auditu auditorské zprávy externího auditora a zprávě SGS o kontrole zboží, materiálech, o jednání představenstva, zprávách o prověrkách z portfolia 3050, zprávách o auditu „portfajtových“ operací, cizozemských rozsudcích, zpětném odkupu akreditivu a stand-by akreditiv. Pokud jde o skutková tvrzení o mimořádné náročnosti oborové i časové trestní obhajoby, žalobce poukázal na stanovisko Vrchního soudu v Praze obsažené v usnesení ze dne 19. 4. 2002, č. j. 4 To 32-02, na stanovisko Vrchního státního zastupitelství ze dne 16. 10. 2009 a na usnesení Městského soudu v Praze ze dne 3. 5. 2007, sp. zn. 6 To 165/2007. Žalobce s ohledem na to podotkl, že již samotné orgány činné v trestním řízení složitost projednávané věci potvrdily.

2. Obvodní soud pro Prahu 2 rozsudkem ze dne 22. 5. 2014, č. j. 19 C 287/2011-235, uložil žalované zaplatit žalobci částku ve výši 4 819,50 Kč s příslušenstvím jako náhradu škody (spočívající v nákladech obhajoby – pozn. Nejvyššího soudu) a částku 10 000 Kč s příslušenstvím jako zadostiučinění za nemajetkovou újmu (výrok I), zamítl žalobu na zaplacení částky 347 708,50 Kč s příslušenstvím (výrok II) a rozhodl, že je žalovaná povinna zaplatit žalobci náhradu nákladů řízení ve výši 71 632 Kč (výrok III).

3. Rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 2 byl ve výrocích II a III zrušen usnesením Městského soudu v Praze ze dne 17. 10. 2014, č. j. 14 Co 366/2014-262, a věc byla v tomto rozsahu Obvodnímu soudu pro Prahu 2 vrácena k dalšímu řízení. Městský soud v Praze se zabýval důvodností nároku žalobce na zvýšení mimosmluvní odměny za obhajobu na trojnásobek, když Obvodní soud pro Prahu 2 toto navýšení v původním rozhodnutí zamítl. Městský soud v Praze v odůvodnění svého rozhodnutí zavázal Obvodní soud pro Prahu 2, aby ve smyslu § 43 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád – dále též jen „o. s. ř.“, vyzval žalobce k doplnění žaloby s poučením o následcích nesplnění výzvy a výsledku pak přizpůsobil svůj další procesní postup, a to pokud jde o posouzení mimořádné obtížnosti skutkové a právní náročnosti jednotlivých úkonů obhajoby za každý provedený úkon právní služby jednotlivě. Taktéž uvedl, že je nutné doplnit dokazování spisem Útvaru odhalování korupce a finanční kriminality služby kriminální policie a vyšetřování tak, jak navrhl žalobce. Městský soud v Praze rovněž zaujal názor, že z tvrzení žalobce (že celé řízení, v němž obhájce právní služby poskytoval, bylo po skutkové i právní stránce mimořádně složité) lze dovodit, že za mimořádně složité považoval všechny poskytnuté úkony právní služby. Městský soud v Praze tak nesouhlasil se závěrem Obvodního soudu pro Prahu 2, že žalobce v tomto směru neunesl břemeno tvrzení a důkazní.

4. Obvodní soud pro Prahu 2 jako soud prvního stupně následně rozsudkem ze dne 13. 10. 2015, č. j. 19 C 287/2011-417, uložil žalované zaplatit žalobci část-

ku 227 920,50 Kč s příslušenstvím (výrok I), zamítl žalobu na zaplacení částky 119 788 Kč s příslušenstvím (výrok II) a dále rozhodl, že je žalovaná povinna zaplatit žalobci na náhradě nákladů řízení částku 99 878,20 Kč (výrok III).

5. Soud prvního stupně ve smyslu závazného právního názoru Městského soudu v Praze vyzval žalobce podle § 43 o. s. ř. k doplnění žaloby a dospěl k následujícím skutkovým zjištěním. V řízení u Obvodního soudu pro Prahu 1 pod sp. zn. 2 T 97/2006, posléze u Obvodního státního zastupitelství pro Prahu 1 pod sp. zn. 2 ZT 45/2008, bylo proti žalobci vedeno trestní stíhání, které bylo zahájeno dne 22. 11. 2001 sdělením obvinění pro trestný čin podvodu podle § 250 odst. 1 a 4 zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, a pro trestný čin vystavení nepravdivého potvrzení podle § 129 trestního zákona, resp. dne 15. 3. 2004, kdy bylo žalobci opětovně sděleno obvinění pro trestný čin podvodu spáchaného ve formě spolupachatelství podle § 9 odst. 2 trestního zákona, posléze byl trestný čin překvalifikován na trestný čin porušování povinnosti při správě cizího majetku podle § 255 odst. 1 a 3 trestního zákona ve formě spolupachatelství s dalšími obviněnými. Trestní stíhání bylo následně usnesením Obvodního státního zastupitelství pro Prahu 1 ze dne 24. 2. 2011, č. j. 2 Zt 45/2008-232, zastaveno z důvodu, že posuzované skutky nejsou trestným činem a není dán důvod k postoupení věci. Podanou stížnost Městské státního zastupitelství v Praze zamítlo jako nedůvodnou usnesením, které bylo doručeno právnímu zástupci žalobce dne 28. 4. 2011. Soud prvního stupně dále uvedl, že pro žalobce bylo ze strany obhájce za rok 2004 provedeno celkem 25,5 úkonů právní služby, které spočívaly především v účastech při výsleších svědků, dále šlo o poradu s klientem, přípravu a převzetí věci a podání stížnosti proti usnesení o zahájení trestního stíhání. V roce 2005 se jednalo o 19,5 úkonů právní služby, které zahrnovaly především účasti při výsleších svědků, prostudování spisu, dne 3. 6. 2005 poradu s klientem, ve dnech 15. a 16. 6. 2005 účast na seznámení se se spisem a dne 28. 5. 2005 sepsal návrhu na zastavení trestního stíhání. Po změně právní kvalifikace podle § 255 odst. 1 a 3 trestního zákona, a novelizaci vyhlášky č. 177/1996 Sb., ve znění účinném k 1. 9. 2006, byly odlišně účtovány režijní paušály a taktéž částky paušální náhrady, pokud jde o sazbu za úkon, ta se zvýšila z původních 6 000 Kč na částku 6 900 Kč (u režijního paušálu z částky 75 Kč na 300 Kč). V roce 2007 učinil obhájce pro žalobce celkem 3 úkony právní služby, které spočívaly v poradě s klientem a 2 účastech na výsleších. V roce 2009 se pak jednalo celkově o 4 úkony právní služby, které spočívaly v podnětu k přezkoumání postupu Městského státního zastupitelství z 20. 8. 2009 a 3 účastech na výsleších obviněných, respektive klienta. V roce 2010 bylo provedeno 16 úkonů právní služby, které spočívaly v účastech na výsleších klienta a svědků, nahlédnutí do spisu dne 23. 2. 2010 a 4. 6. 2010, prostudování spisu ve dnech 16. a 24. 9. 2010 a 11. 10. 2010, poradě s klientem dne 21. 10. 2010 a sepsu návrhu na zastavení trestního stíhání dne 16. 12. 2010. Celková výše nákladů na obhajobu byla žalobcem uvedena v částce 439 350 Kč,

po připočtení daně z přidané hodnoty ve výši 527 220 Kč. Bylo však prokázáno, že žalobce na fakturovaných nákladech právního zastoupení v trestním řízení zaplatil obhájci toliko částku 407 432 Kč, jiné doklady nebyly ze strany žalobce dohledány a založeny. Dále bylo zjištěno, že žalovaná v rámci předběžného pojednání nároku žalobci mimo jiné přiznala dne 15. 10. 2012 částku 174 692 Kč jako náhradu škody spočívající v nákladech obhajoby (řízení ohledně této částky bylo pro zpětvzetí žaloby zastaveno). Z obsahu spisu Policie České republiky, Útvary odhalování korupce a finanční kriminality služby kriminální policie a vyšetřování, ČTS: OKFK-54/2004, vyplynula náročnost daného trestního případu spočívající v množství vyslychaných svědků, založených listinných důkazů, znaleckého posudku, odborných vyjádření a zpráv. Soud prvního stupně také uvedl, že výslech svědků v roce 2010 vyžadoval jednak znalost struktury vnitřních předpisů KB, problematiky dokumentárních akreditivů a taktéž pokud jde o jednoho svědka znalost struktury vnitřních předpisů a kontrolních mechanismů KB, kontroly odboru 3050 KB a úseku mezinárodního financování. Soud prvního stupně rovněž zjistil, že ve věci byly opakovaně žalobcem podávány návrhy na zastavení trestního stíhání.

6. Žalobce uvedl demonstrativní výčet mimořádně obtížných úkonů poskytnuté právní služby, které konkrétně spočívaly ve výsleších svědků prováděných v roce 2004, 2005 a 2010. Pokud jde o výslech svědka z 10. 11. 2004, šlo o zajištění obchodu blokací peněžních prostředků, kdy byla nutná znalost struktury vnitřních předpisů KB, problematiky dokumentárních akreditivů a stand-by akreditivů, orientace v konstrukci obchodů se společnostmi B. C. L. Trading GmbH; jde-li o výslech ze dne 11. 11. 2004, šlo o zajištění obchodu blokací peněžních prostředků a warrant listů, znalost struktury a vnitřních předpisů KB a problematiky dokumentárních akreditivů a stand-by akreditivů; u výslechu ze dne 29. 11. 2004 žalobce poukázal na nezbytnou znalost struktury a vnitřních předpisů KB a problematiky dokumentárních akreditivů a stand-by akreditivů; u dalšího výslechu z 29. 11. 2004 taktéž orientaci v konstrukci obchodů se společností B. C. L. Trading GmbH, znalost struktury a vnitřních předpisů KB, problematiky dokumentárních akreditivů a stand-by akreditivů; obdobně pak u výslechu z 8. 12. 2004; u výslechu z 9. 12. 2004 byla nad rámec uvedeného probrána také problematika možného praní tzv. špinavých peněz; jde-li o výslech z 15. 12. 2004, šlo o kontrolu odboru 3050 KB, s nutnou orientací i v konstrukci obchodů se společností B. C. L. Trading GmbH, znalostí struktury vnitřních předpisů a kontrolních mechanismů KB; obdobně tomu bylo při výslechu z 5. 1. 2005.

7. Zjištěný skutkový stav soud prvního stupně posoudil podle zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), dále jen „OdpŠk“, a uzavřel, že usnesení o zahájení trestního stíhání žalobce je nezákonné.

ným rozhodnutím, neboť nedošlo k pravomocnému odsouzení žalobce a trestní stíhání bylo zastaveno. Soud prvního stupně souhlasil se žalobcem v otázce oborové a časové náročnosti dané věci. Již ze spisového přehledu vyplývá množství odborných materiálů, na které bylo nutné reagovat v rámci obhajoby žalobce, znaleckých posudků, odborných zpráv a také rozsudku vydaného cizozemským soudem. Ze spisu vyplývá rovněž velká časová náročnost, pokud jde o výslech svědků, kterým byli obhájci přítomni. Jde-li o kladené předpoklady na obhajobu dané věci, věc byla i odborně náročná. Výslech svědků v roce 2010 vyžadoval jednak znalost struktury vnitřních předpisů KB, a. s., problematiky dokumentárních akreditivů, a pokud jde o jednoho ze svědků taktéž znalost struktury vnitřních předpisů a kontrolních mechanismů KB, a. s., kontroly odboru 3050 KB, a. s., a úseku mezinárodního financování. I opakované podávání návrhů žalobce na zastavení trestního stíhání, studium spisu a reagování na rozhodnutí orgánů činných v trestním řízení, vyžadovaly mimořádnou náročnost přípravy těchto opravných prostředků. Soud prvního stupně dospěl k závěru o prokázání tvrzené mimořádné náročnosti obhajoby žalobce v trestním řízení a uzavřel, že je namístě využít § 12 advokátního tarifu a navýšit sazbu mimosmluvní odměny za obhajobu na trojnásobek. Soud zvažoval individualitu daného trestního stíhání spočívající v předmětu a složení skutků, které byly žalobci kladeny za vinu, když žalobce vždy vystupoval jako obviněný s ostatními spolupachateli, a především složitost prováděného dokazování a zaměření trestné činnosti spočívající v nutné znalosti práva mezinárodního, finančního a obchodního nad rámec pouhých trestních předpisů. Soud prvního stupně dále konstatoval, že pokud jde o proplacení celkové náhrady ve výši 527 220 Kč, kterou žalobce požadoval, pak neunesl své břemeno tvrzení a důkazní, když bylo prokázáno skutečné proplacení nákladů obhajoby ze strany žalobce obhájci v celkové výši 407 432 Kč. Soud prvního stupně od této částky (ve výši 407 432 Kč) odečetl částku již zaplacenou ze strany žalované v rámci předběžného projednání nároku (ve výši 174 692 Kč) a částku přiznanou rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 2, č. j. 19 C 287/2011-235 (ve výši 4 819,50 Kč), a rozhodl, že žalobci náleží další prokázaný nárok na náhradu nákladů obhajoby ve výši 227 920,50 Kč.

8. Městský soud v Praze jako soud odvolací v napadeném rozsudku ze dne 11. 3. 2016, č. j. 14 Co 37/2016-462, v odvoláním dotčeném rozsahu, co do vyhovujícího výroku I o věci samé a výroku III o nákladech řízení, výrokem I rozsudek soudu prvního stupně potvrdil. Výrokem II rozhodl, že žalovaná je povinna zaplatit žalobci náklady odvolacího řízení ve výši 11 519 Kč.

9. Odvolací soud vyšel ze skutkových zjištění soudu prvního stupně. Po výzvě dle § 43 odst. 1 o. s. ř., kdy žalobce doplnil tvrzení a označil důkazy ohledně náročnosti obhajoby v trestní věci, odvolací soud souhlasil se soudem prvního stupně, že projednávaná trestní věc byla z hlediska odborných požadavků velice náročná. Vyžadovala znalost struktury vnitřních předpisů a kontrolních mecha-

nismů KB a problematiky bankovních obchodů, to vše s existencí zahraničního prvku (tedy s nutnou znalostí cizích jazyků). Náročnost se odrážela i v délce trestního řízení (které trvalo 10 let) a v postupu samotných orgánů činných v trestním řízení, neboť došlo k vrácení věci k došetření a nakonec k zastavení trestního stíhání. Přehlédnout nelze podle odvolacího soudu ani silný mediální tlak, který přispěl k mimořádné obtížnosti zastupování. Náročnost zastupování v dané trestní věci spočívá v samotné složitosti a náročnosti projednávaného trestněprávního skutku, kdy lze stěží odlišit náročnost jednotlivých úkonů právní služby, když se každým z nich prolíná věcná náročnost celého případu. Uvedené platí nejen o úkonech účasti na jednáních orgánů činných v trestním řízení při svědeckých výpovědích, úkonech studia spisu, porad s klientem, apod., ale i v procesních úkonech (např. zpracování návrhu na zastavení trestního stíhání). Na všechny úkony právní služby provedené obhájcem žalobce je tedy namístě aplikovat § 12 odst. 1 advokátního tarifu, když takto navýšená odměna za zastupování žalobce v trestním řízení je účelně vynaložená ve smyslu § 31 OdpŠk. Odvolací soud uzavřel, že soud prvního stupně správně provedl výpočet náhrady škody, a v tomto směru na jeho rozsudek plně odkázal. Konstatoval, že odkaz žalované na rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 2. 7. 2014, sp. zn. 11 Co 196/2014, není přílehavý, neboť soudy nižších stupňů založily zamítavá rozhodnutí ohledně navýšení odměny za zastupování podle § 12 odst. 1 advokátního tarifu na tom, že žalobce neprokázal pro takové navýšení podmínky. Naopak v nyní projednávaném případě žalobce díky své procesní aktivitě tvrdil dostatek rozhodných skutečností a označil dostatek důkazů k závěru, že zastupování v dané trestní věci bylo natolik náročné, že lze navýšit odměnu u každého úkonu právní služby.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

10. Rozsudek odvolacího soudu napadla žalovaná ve výroku I dovoláním, ve kterém uplatnila následující dovolací důvody.

11. Žalovaná se domnívá, že zvýšení odměny na trojnásobek by přicházelo v úvahu pouze při současné existenci obou důvodů pro zvýšení mimosmluvní odměny, tedy pokud by úkony právní služby byly mimořádně obtížné a zároveň časově náročné.

12. V návaznosti na předchozí námitku žalovaná uvádí, že za mimořádně složitou věc ve smyslu příslušného ustanovení advokátního tarifu lze považovat pouze trestní věc, ve které jde o řešení velmi náročných skutkových nebo právních otázek. Skutečnosti zmíněné odvolacím soudem jako délka řízení, postup orgánů činných v trestním řízení či medializace věci však nejsou skutečnostmi, z nichž mimořádná obtížnost úkonů právní služby vyplývá.

13. Žalovaná dále namítá, že se provedené úkony nevyznačovaly časovou náročností, nevyžadovaly podrobnou znalost problematiky akreditivů, použití cizího jazyka nebo mezinárodního práva. Povaha stíhaného skutku je navíc zohledněna již v základní sazbě odměny za úkon podle advokátního tarifu. Písemná podání právních zástupců žalobce (stížnost proti usnesení o zahájení trestního stíhání nebo návrh na zastavení trestního stíhání) nezahrnují složitou právní argumentaci vyžadující mimořádné znalosti v oblasti obchodního práva.

14. Odvolací soud se podle názoru žalované rovněž dostatečně nevypořádal s její námitkou, že je nutné posuzovat náročnost jednotlivých úkonů právní služby, a nikoliv pouze z tvrzené celkové náročnosti případu paušálně dovozovat náročnost každého jednotlivého úkonu. Odvolací soud mimořádnou obtížnost dovodil pouze ze složitosti projednávaného trestněprávního skutku a odměnu navýšil na trojnásobek globálně u všech uskutečněných úkonů právní služby s tím, že lze stěžii odlišit náročnost jednotlivých úkonů právní služby. Podle žalované však lze základní odměnu zvýšit pouze u konkrétních úkonů právní služby, a to ze zcela konkrétních (specifických) důvodů, které se k danému úkonu právní služby vztahují.

15. Přípustnost dovolání pro výše uvedené námitky žalovaná spatřuje v tom, že se odvolací soud při řešení podmínek pro přiznání zvýšení odměny u úkonů právní služby z důvodu mimořádné obtížnosti ve smyslu § 12 odst. 1 advokátního tarifu odchýlil od rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 11. 5. 2011, sp. zn. 28 Cdo 4184/2009.

16. Žalobce ve vyjádření k dovolání žalované v prvé řadě uvedl, že dovolání nelze věcně projednat, neboť dovolací důvod spočívá pouze v tvrzení žalované, že se odvolací soud odchýlil od ustálené judikatury, aniž by bylo uvedeno, kterou konkrétní judikaturu dovolacího soudu má žalovaná na mysli. Rozsudek Nejvyššího soudu pod sp. zn. 28 Cdo 4184/2009, na který žalovaná v dovolání odkazuje, není v dané věci příléhavý, neboť vychází z jiných skutkových okolností. Žalobce konstatoval, že se ztotožňuje se skutkovými a právními závěry odvolacího soudu a dále upřesnil, že k navýšení odměny obhajoby byly provedeny důkazy, ze kterých vyplynulo, že žalovaná S. zaplatila zvýšenou odměnu podle § 12 odst. 1 advokátního tarifu na trojnásobek. S. byl spoluobžalovaným v trestním řízení žalobce a v jeho případě se jednalo pouze o odškodnění za krátký časový úsek, když poté trestní řízení pokračovalo ještě více jak 8 let. Dokazování bylo následně doplněno o další důkazy a o zprávy z tisku dokládající značnou medializaci celé kauzy a vystavení politickým tlakům. Domněnky žalované o způsobu vypořádání uplatněného nároku zakládá podle žalobce ohrožení jeho práva zakotveného v čl. 36 odst. 3 a čl. 40 odst. 3 věty první Listiny základních práv a svobod. Žalobce dále uvedl, že projednávaná věc byla časově náročná a komplexně složitá, jak nasvědčují i provedené důkazy, což odůvodňuje zvýšení odměny advokáta na trojnásobek za použití § 12 odst. 1 advokátního tarifu. Žalobce s ohledem na řeče-

né navrhl, aby dovolací soud podané dovolání odmítl, eventuálně zamítl, a uložil žalované zaplatit žalobci náhradu nákladů dovolacího řízení.

III.

Přípustnost dovolání

č. 106

17. Nejvyšší soud v dovolacím řízení postupoval a o dovolání rozhodl podle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění účinném od 1. 1. 2013 do 31. 12. 2013 (viz čl. II bod 7 zákona č. 404/2012 Sb. a čl. II bod 2 zákona č. 293/2013 Sb.).

18. Dovolání bylo podáno včas, osobou k tomu oprávněnou, za splnění podmínky § 241 odst. 2 písm. b) o. s. ř. a obsahovalo náležitosti vyžadované § 241a odst. 2 o. s. ř.

19. Nejvyšší soud pro úplnost dodává, že dovolání žalované není vadné, jak namítá žalobce, když žalovaná spatřuje rozpor s konkrétním rozhodnutím Nejvyššího soudu (k tomu srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 3. 2017, sp. zn. 30 Cdo 301/2017, proti němuž podaná ústavní stížnost byla odmítnuta usnesením Ústavního soudu ze dne 29. 6. 2017, sp. zn. I. ÚS 1871/17, a judikaturu tam uvedenou), neboť z hlediska náležitostí dovolání ve smyslu § 241a odst. 2 o. s. ř. není podstatné, že dovolatel případně spatřuje rozpor napadeného rozhodnutí s judikaturou, jež na posouzení sporné právní otázky nedopadá. Dovolací soud se proto zabýval přípustností dovolání.

20. Podle § 236 odst. 1 o. s. ř. lze dovoláním napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští.

21. Podle § 237 o. s. ř., není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešená právní otázka posouzena jinak.

22. Námitka žalované, že pro zvýšení mimosmluvní odměny podle § 12 odst. 1 advokátního tarifu je nezbytné, aby byly splněny současně obě podmínky uvedené v daném ustanovení, tedy aby byl úkon právní služby mimořádně obtížný a zároveň časově náročný (srov. odst. 11 tohoto rozsudku), přípustnost dovolání podle § 237 o. s. ř. nezakládá, neboť ohledně ní nepředstavuje rozsudek odvolacího soudu jiné řešení, než jakého bylo dosaženo v judikatuře Nejvyššího soudu (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. 5. 2011, sp. zn. 28 Cdo 4184/2009, nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 11. 2014, sp. zn. 30 Cdo 2666/2014), pokud odvolací soud uvedené podmínky vnímal jako podmínky samostatné.

23. Námitka žalované proti zvýšení mimosmluvní odměny na trojnásobek (srov. odst. 11 tohoto rozsudku) nemůže založit přípustnost dovolání, neboť zvýšení mimosmluvní odměny advokáta v konkrétní věci vychází z tam učiněných skutkových zjištění, na které je úzce navázáno, a je proto výsostně otázkou úvahy soudu prvního stupně, jejíž přezkum náleží odvolacímu soudu. Samotný rozsah zvýšení tak nemůže představovat právní otázku ve smyslu § 237 o. s. ř., která by byla dovoláním zpochybnitelná. Nejvyšší soud se v rámci dovolání může zabývat jen předpoklady aplikace § 12 odst. 1 advokátního tarifu, nikoli již rozsahem zvýšení mimosmluvní odměny.

24. Skutečnosti, že provedené úkony nebyly časově náročné, že nevyžadovaly podrobnou znalost problematiky akreditivů, použití cizího jazyka nebo mezinárodního práva, a že podání právních zástupců nezahrnují složitou právní argumentaci, která by vyžadovala mimořádné znalosti v oblasti obchodního práva (srov. odst. 13 tohoto rozsudku), ze skutkových zjištění soudů neplynou. Žalovaná konstruuje své odlišné právní posouzení věci na jiném skutkovém zjištění než odvolací soud, a její námitky proto přípustnost dovolání založit nemohou, neboť jde ve skutečnosti o námitky proti skutkovým zjištěním odvolacího soudu, které jsou nezpůsobilým dovolacím důvodem (§ 241a odst. 1 o. s. ř.), nikoli proti jím učiněnému právnímu posouzení.

25. Dovolání je však přípustné pro posouzení otázky, zda lze z důvodu mimořádné obtížnosti úkonů právní služby zvýšit paušálně (komplexně) mimosmluvní odměnu u všech úkonů právní služby, nebo zda se možnost zvýšení mimosmluvní odměny týká pouze odměny za konkrétní úkony právní služby (srov. odst. 14 tohoto rozsudku). Dovolání je rovněž přípustné pro posouzení otázky, zda medializace věci, délka řízení a postup orgánů činných v trestním řízení (vracení věci k došetření a nakonec zastavení trestního stíhání) představují kritérium pro zohlednění mimořádné obtížnosti úkonů právní služby (srov. odst. 12 tohoto rozsudku). Uvedené otázky nebyly v rozhodování Nejvyššího soudu dosud vyřešeny.

IV.

Důvodnost dovolání

26. Dovolání je důvodné.

27. Podle § 6 odst. 1 advokátního tarifu, jehož rozhodné znění v posuzovaném období nedoznalo změn, se výše mimosmluvní odměny stanoví podle sazby mimosmluvní odměny za jeden úkon právní služby a podle počtu úkonů právní služby, které advokát ve věci vykonal.

28. Podle 12 odst. 1 advokátního tarifu, jehož znění se v rozhodném období nijak nezměnilo, u úkonů právní služby mimořádně obtížných, zejména je-li k nim třeba použití cizího práva nebo cizího jazyka, nebo u úkonů právní služby časově náročných může advokát zvýšit mimosmluvní odměnu až na trojnásobek.

29. Nejvyšší soud se na prvním místě zabýval otázkou, zda lze z důvodu mimořádné obtížnosti úkonů právní služby zvýšit paušálně (komplexně) mimosmluvní odměnu u všech úkonů právní služby, nebo zda se možnost zvýšení mimosmluvní odměny týká pouze odměny za konkrétní úkony právní služby.

30. Z § 6 odst. 1 advokátního tarifu je zřejmé, že se mimosmluvní odměna advokáta stanoví vždy za konkrétní úkon právní služby. Rovněž § 11 odst. 1 a 2 advokátního tarifu rozlišuje výši poskytované odměny podle náročnosti v něm demonstrativně uvedených úkonů právní služby, z nichž pro některé stanoví odměnu za jednotlivý úkon v plné výši (odst. 1) a pro jiné v poloviční výši (odst. 2). Konečně i z jazykového vyjádření § 12 odst. 1 advokátního tarifu plyne, že zvýšení mimosmluvní odměny advokáta přichází do úvahy jen u těch úkonů právní služby, které splňují podmínky pro zvýšení mimosmluvní odměny. Dané ustanovení tedy nepředpokládá paušální zvýšení mimosmluvní odměny ve vztahu k úkonům právní služby učiněným ve věci s určitou mírou náročnosti (ta je zohledněna v tarifní hodnotě stanovené podle § 8 až 10 advokátního tarifu a ve způsobu stanovení mimosmluvní odměny podle § 7 advokátního tarifu). Nelze přirozeně vyloučit, že všechny úkony právní služby v určité věci bude možné posoudit jako mimořádně obtížné, kupříkladu proto, že při nich bude muset advokát hovořit cizím jazykem nebo při nich bude muset vykládat cizí právo. Ani tato skutečnost však neznamená, že by bylo možné odhlédnout od charakteru jednotlivých úkonů právní služby a poskytnout za všechny tyto úkony mimořádné zvýšení mimosmluvní odměny paušálně.

31. Pokud se odvolací soud nezabýval náročností jednotlivých úkonů právní služby v posuzovaném trestním řízení (viz níže), a odvodil mimořádnou náročnost jednotlivých úkonů právní služby paušálně pro všechny úkony od složitosti předmětu řízení, v rámci kterého byla právní služba poskytnuta, je jeho právní posouzení žalobcova nároku neúplné, a tudíž nesprávné.

32. Nejvyšší soud se dále zabýval otázkou, zda medializace věci, délka řízení a postup orgánů činných v trestním řízení spočívající v tom, že věc byla vrácena k došetření a trestní stíhání bylo zastaveno, zakládají mimořádnou obtížnost úkonů právní služby jakožto podmínku pro zvýšení mimosmluvní odměny.

33. Žalobce v daném případě požaduje, aby byla mimosmluvní odměna advokáta zvýšena na trojnásobek, a to s ohledem na mimořádnou složitost a náročnost trestního řízení. K tomu Nejvyšší soud uvádí, že řízení ve věcech trestních mívají často, a to v mnoha jejich aspektech, (do jisté míry) náročnou povahu, a to ať již z hlediska časového, či skutkového a právního. Za takové situace by tedy advokáti mohli požadovat zvýšení odměny za úkony právního zastoupení ve většině případů. Z tohoto důvodu proto § 12 odst. 1 advokátního tarifu otevírá tuto možnost pouze pro ty případy, jež jsou buď mimořádně obtížné, nebo časově „nadlimitně“ náročné, kdy je pak odůvodněna jeho aplikace a navýšení ceny právních služeb tu má své opodstatnění (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. 5. 2011, sp. zn. 28 Cdo 4184/2009).

34. Jak bylo výše uvedeno, z § 12 odst. 1 advokátního tarifu vyplývá, že u úkonů právní služby mimořádně obtížných advokát může zvýšit mimosmluvní odměnu až na trojnásobek. Advokátní tarif v tomto ustanovení pouze demonstrativně uvádí, že o úkony právní služby mimořádně obtížné půjde zejména, je-li k nim třeba použití cizího práva nebo jazyka. Blížší specifikaci daných pojmů předmětné ustanovení neobsahuje, a bude tedy nutné posoudit, zda jsou v každém konkrétním případě podmínky pro zvýšení odměny splněny.

35. Jde-li o úkony právní služby mimořádně obtížné, již z pouhé terminologie § 12 odst. 1 advokátního tarifu je evidentní, jak již bylo zmíněno, že se nemůže jednat o běžnou obtížnost, nýbrž o obtížnost skutečně neobvyklou, tedy mimořádnou, vymykající se běžné praxi (k tomu srov. výše uvedený rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 28 Cdo 4184/2009 a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 11. 2014, sp. zn. 30 Cdo 2666/2014).

36. Z příkladem uvedeného použití cizího práva či cizího jazyka v § 12 odst. 1 advokátního tarifu jako důvodu pro zvýšení mimosmluvní odměny advokáta je zřejmé, že se mimořádná obtížnost úkonu právní služby vztahuje k nárokům na odbornost tohoto advokáta, a tím i odbornou či profesní náročnost poskytovaných právních služeb.

37. Obecně sice nelze vyloučit žádnou okolnost vztahující se k odbornosti či profesní zdatnosti advokáta z toho, že by mohla zapříčinit mimořádné zvýšení nároků na advokáta při poskytování právní služby. Nelze tedy ani vyloučit, že by takovou okolností mohl být postup orgánů činných v trestním řízení, medializace případu či délka trestního řízení. Tyto okolnosti však nemohou být pro účely aplikace § 12 odst. 1 advokátního tarifu zvažovány ve vztahu k věci samé, ale vždy jen ve vztahu ke konkrétním úkonům právní služby, jak je výše vysvětleno.

38. Úvaha odvolacího soudu o tom, že by samotný postup orgánů činných v trestním řízení, spočívající ve vrácení věci k došetření a následném zastavení trestního stíhání, kladl na žalobcova obhájce zvýšené nároky, a to dokonce v míře mimořádné, není nijak odůvodněna. Stejně tak není z odůvodnění napadeného rozsudku zřejmé, v čem (v porovnání s jinými věcmi) bylo poskytování jednotlivých úkonů právní služby žalobcovým obhájcem mimořádně obtížné v důsledku medializace věci či délky jejího trvání. I v posouzení uvedených otázek je tak právní posouzení věci odvolacím soudem neúplné, a tudíž nesprávné.

39. Nejvyšší soud vzhledem k výše uvedenému napadený rozsudek odvolacího soudu včetně navazujících výroků o náhradě nákladů řízení před soudy obou stupňů podle § 243e odst. 1 o. s. ř. zrušil.

40. V dalším řízení odvolací soud posoudí nároky na odbornost při poskytování právní služby u úkonů poskytnutých žalobci jeho obhájcem v rámci předmětného trestního stíhání, a to z hledisek žalobcem uváděných a ve vztahu ke každému úkonu právní služby zvlášť. Zváží přitom, zda a případně v čem žalobcem uváděné okolnosti činily každý jednotlivý úkon právní služby mimořádně obtížným ve smyslu § 12 odst. 1 advokátního tarifu a nově o žalobcově nároku rozhodne.

41. Soudy jsou ve smyslu § 243g odst. 1 části první věty za středníkem o. s. ř. ve spojení s § 226 o. s. ř. vázány právními názory dovolacího soudu v tomto rozsudku vyslovenými.

Č. 107

č. 107 Směnečný a šekový platební rozkaz, Smír, Náklady řízení

§ 175 o. s. ř., § 99 o. s. ř., § 146 odst. 2 o. s. ř.

Povaha řízení o námitkách proti směnečnému platebnímu rozkazu nevylučuje skončit probíhající řízení soudním smírem podle § 99 o. s. ř. Schválí-li soud smír účastníků, rozhodne rovněž o zrušení směnečného platebního rozkazu.

(Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 11. 2018, sp. zn. 29 Cdo 5949/2016, ECLI:CZ:NS:2018:29.CDO.5949.2016.1)

Nejvyšší soud k dovolání žalobkyně zrušil usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 22. 1. 2016, sp. zn. 2 Cmo 301/2015, ve výroku II. a věc v tomto rozsahu vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Žalobkyně se návrhem na vydání směnečného platebního rozkazu (doručeným Městskému soudu v Praze dne 6. 6. 2014) domáhala po žalovaném a dále po společnosti P. ZH s. r. o. (dále též jen „společnost P“) plnění ze směnky vlastní vystavené v H. dne 25. 11. 2013 společností P na řad žalobkyně, znějící na směnečný peníz 430 000 Kč, se splatností dne 15. 3. 2014 (dále též jen „sporná směnka“), za jejíž zaplacení měl žalovaný převzít směnečné rukojemství. Věc byla soudem prvního stupně vedena pod sp. zn. 55 Cm 151/2014.

2. Městský soud v Praze směnečným platebním rozkazem ze dne 20. 6. 2014, č. j. 55 Cm 151/2014-18, návrhu žalobkyně vyhověl a uložil žalovanému a společnosti P, aby společně a nerozdílně zaplatili žalobkyni částku 431 433,33 Kč s 6% úrokem od 16. 3. 2014 do zaplacení, směnečnou odměnu ve výši 1 433,33 Kč a na náhradu nákladů řízení částku 59 541,80 Kč.

3. Žalovaný podal proti směnečnému platebnímu rozkazu včasné námitky, v nichž zpochybnil pravost podpisu směnečného rukojemce na sporné směnke (s tím, že nejde o podpis žalovaného). Námitky podané společností P soud prvního stupně odmítl jako opožděné usnesením ze dne 28. 7. 2014, č. j. 55 Cm 151/2014-24.

4. Usnesením ze dne 24. 2. 2015, č. j. 55 Cm 151/2014-68, soud prvního stupně – poté, co žalobkyně navrhla, aby soud schválil smír podle dohody, kterou

uzavřela se žalovaným dne 20. 2. 2015 – zrušil vydaný směnečný platební rozkaz ve vztahu k žalovanému (výrok I.), rozhodl o „zrušení“ jednání nařízeného k projednání námitek a vyloučil žalobu žalobkyně vůči žalovanému k samostatnému řízení (výrok II.).

5. V odůvodnění usnesení soud prvního stupně zdůraznil, že zákon sice výslovně nezakazuje, aby také spor týkající se směnky skončil soudem schváleným smírem podle § 99 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále též jen „o. s. ř.“), je-li však smír uzavřen až po vydání směnečného platebního rozkazu, je třeba „žádost o jeho schválení podanou žalobcem dle obsahu hodnotit také jako částečné omezení žaloby ve smyslu § 96 o. s. ř., a to v procesním požadavku na rozhodnutí směnečným platebním rozkazem“. Protože žalobkyně ve vztahu k žalovanému „již na směnečném platebním rozkazu netrvá, na uplatněných nárocích však ano, nezbylo než dle § 96 odst. 2 o. s. ř. směnečný platební rozkaz v tomto vztahu zrušit, aniž by ovšem rozhodl o zastavení řízení“.

6. Vyloučená věc byla soudem prvního stupně nadále vedena pod sp. zn. 55 Cm 120/2015.

7. Usnesením ze dne 22. 6. 2015, č. j. 55 Cm 120/2015-14, soud prvního stupně rozhodl, že smír uzavřený mezi žalobkyní a žalovaným se podle § 99 odst. 2 o. s. ř. neschvaluje.

8. Proti tomuto usnesení podala žalobkyně odvolání. V průběhu odvolacího řízení vzala žalobkyně (podáním ze dne 6. 10. 2015) žalobu vůči žalovanému v celém rozsahu zpět, s tím, že v exekučním řízení vedeném (na základě vydaného směnečného platebního rozkazu) proti společnosti P došlo k úplnému vymození pohledávky ze sporné směnky (včetně 6% úroku, směnečné odměny a přiznané náhrady nákladů řízení), čímž zanikla také pohledávka, jež je předmětem probíhajícího řízení.

9. Vrchní soud v Praze usnesením ze dne 22. 1. 2016, č. j. 2 Cmo 301/2015-35, zrušil usnesení soudu prvního stupně ze dne 22. 6. 2015 a řízení zastavil (první výrok). Dále uložil žalobkyni, aby žalovanému zaplatila na náhradě nákladů řízení před soudy obou stupňů částku 31 080 Kč (druhý výrok).

10. Odvolací soud – odkazuje na § 222a odst. 1 o. s. ř. – uzavřel, že žalobkyně vzala žalobu vůči žalovanému zpět v době, kdy usnesení soudu prvního stupně ze dne 22. 6. 2015 ještě nenabývalo právní moci, a je tak namístě označené usnesení soudu prvního stupně zrušit a řízení zastavit.

11. Výrok o nákladech řízení odvolací soud odůvodnil § 224 odst. 1 a § 146 odst. 2 věty první o. s. ř. s tím, že žalobkyně zpětvzetím žaloby zavinila, že řízení muselo být zastaveno, přičemž uspokojení pohledávky žalobkyně ze sporné směnky v exekučním řízení vedeném na majetek společnosti P (výstavce směnky) nelze považovat za chování žalovaného ve smyslu § 146 odst. 2 věty druhé o. s. ř.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

č. 107

12. Proti (druhému) výroku usnesení odvolacího soudu o nákladech řízení podala žalobkyně dovolání, jehož přípustnost opírá o § 237 o. s. ř., majíc za to, že rozhodnutí odvolacího soudu závisí na vyřešení otázky procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe odvolacího soudu.

13. Podle dovolatelky byla v projednávané věci důvodem zastavení řízení, resp. důvodem pro zpětvzetí žaloby skutečnost, že dluh byl uhrazen druhým solidárním dlužníkem, jímž byla společnost P jakožto výstavce sporné směnky. Úhradu navíc fakticky provedla stejná osoba, neboť dlužnou částku v exekučním řízení použil právě žalovaný (coby jednatel společnosti P). Přehlédnout podle dovolatelky nelze ani to, že veškeré procesní úkony vůči žalovanému činila v době, kdy byl žalovaný jejím dlužníkem.

14. Se zřetelem k výše uvedenému měl podle názoru dovolatelky odvolací soud v souladu s konstantní rozhodovací praxí Nejvyššího soudu rozhodnout podle § 146 odst. 2 věty druhé o. s. ř. a přiznat dovolatelce právo na náhradu nákladů řízení proti žalovanému.

15. Proto dovolatelka požaduje, aby Nejvyšší soud rozhodnutí odvolacího soudu změnil tak, že uloží žalovanému zaplatit žalobkyni na náhradě nákladů řízení před soudy obou stupňů částku 37 606,80 Kč.

III.

Přípustnost dovolání

16. Dovolání žalobkyně je přípustné podle § 237 o. s. ř., když v řešení dovolatelkou předestřené právní otázky (tj. ve výkladu § 146 odst. 2 o. s. ř.) je napadené rozhodnutí v rozporu s (zčásti přijatou až po jeho vydání) judikaturou Nejvyššího soudu.

17. Pro úplnost Nejvyšší soud k otázce přípustnosti dovolání podotýká, že v projednávané věci se neuplatní ani omezení přípustnosti dovolání dle § 238 odst. 1 písm. c) o. s. ř., když součet částky, kterou odvolací soud v dovoláním napadeném rozhodnutí uložil žalobkyni zaplatit žalovanému jako náhradu nákladů řízení před soudy obou stupňů (31 080 Kč) a částky, jejíž přiznání naopak dovolatelka u odvolacího soudu (stejně jako u soudu odvolacího) na náhradě nákladů řízení požadovala (37 606,80 Kč), nepochybně převyšuje 50 000 Kč. K tomu srov. též závěry přijaté Nejvyšším soudem v usnesení ze dne 26. 9. 2013, sen. zn. 29 ICdo 34/2013, uveřejněném pod č. 5/2014 Sb. rozh. obč., a v rozsudku ze dne 20. 10. 2016, sp. zn. 25 Cdo 173/2016.

IV. Důvodnost dovolání

18. Podle § 146 odst. 2 o. s. ř., jestliže některý z účastníků zavinil, že řízení muselo být zastaveno, je povinen hradit jeho náklady. Byl-li však pro chování žalovaného (jiného účastníka řízení) vzat zpět návrh, který byl podán důvodně, je povinen hradit náklady řízení žalovaný (jiný účastník řízení).

č. 107

19. Z ustálené judikatury Nejvyššího a Ústavního soudu k výkladu citovaného ustanovení se podává, že:

[1] Rozhodování o náhradě nákladů řízení obecně ovládá zásada úspěchu ve věci, která je doplněna zásadou zavinění.

[2] Zásada zavinění se uplatní zejména v případech, kdy je řízení zastaveno. Smyslem využití této zásady je sankční náhrada nákladů řízení, které by při jeho řádném průběhu nevznikly, uložená rozhodnutím soudu tomu, kdo je-
jich vznik zavinil. Pokud soud zastavuje řízení, zabývá se v souladu s § 146 odst. 2 o. s. ř. při rozhodování o nákladech řízení nejprve otázkou, zda ně-
který z účastníků zavinil, že řízení muselo být zastaveno.

[3] Zavinění typicky může spočívat např. v tom, že účastník podal žalobu ve věci, o níž bylo již pravomocně rozhodnuto nebo v níž už probíhá jiné řízení, že podal žalobu proti někomu, kdo nemá způsobilost být účastníkem řízení, nebo že vzal žalobu zpět.

[4] Je-li důvodem zastavení řízení zpětvzetí návrhu na jeho zahájení, žalobce nezavinil zastavení řízení, jestliže vzal zpět návrh, který byl podán důvodně, pro chování žalovaného. K tomu, aby se při zpětvzetí žaloby ne-
jednalo o zavinění žalobce, musí být splněny zároveň dvě podmínky, a to že žaloba byla podána důvodně a že ke zpětvzetí došlo pro chování žalova-
ného. Jen tehdy, jsou-li zároveň splněny obě podmínky, má žalobce právo, aby mu žalovaný nahradil náklady, které účelně vynaložil na uplatňování svého práva.

[5] Protože nárok na náhradu nákladů řízení je nárokem vyplývajícím nikoli-
liv z hmotného práva, ale z práva procesního, je na to, zda šlo o důvodně
podanou žalobu, nutno usuzovat z procesního hlediska (z hlediska vztahu
výsledku chování žalovaného k požadavkům žalobce). Jde tedy o to, zda se
žalobce domohl uplatněného nároku, či nikoliv.

[6] Pro posouzení, zda byla (důvodně podaná) žaloba vzata zpět pro
chování žalovaného, je rozhodné, zda chování žalovaného vedlo k uspo-
kojení žalobcova nároku a následnému zastavení řízení, tedy zda se ža-
lovaný po podání žaloby choval tak, jak žalobce v žalobě požadoval,
a to bez ohledu na skutečnost, zda žalovaný podle hmotného práva žalo-
vanou povinnost měl, či nikoliv; podstatné je, zda žalobcův požadavek
byl uspokojen.

[7] Při posuzování otázky, zda žaloba byla podána důvodně a zda byla vzata zpět pro chování žalovaného, však nelze postupovat toliko formálně; je-li např. předčasně podaná žaloba vzata zpět proto, že žalovaný po jejím podání zaplatil žalobou uplatněnou částku, nelze pominout, že žalovaný nemá jinou možnost než žalobou uplatněnou částku po podání žaloby (a poté, kdy žalobou uplatněná pohledávka dospěje) uhradit. Trvání na závěru, že § 146 odst. 2 o. s. ř. je nutno posuzovat výlučně z procesního hlediska, by pak mohlo svádět k šikanóznímu podávání žalob ještě před splatností, jejichž následkem by v každé situaci bylo uložení povinnosti žalovanému nahradit žalobci náklady řízení.

[8] Ustanovení § 146 odst. 2 o. s. ř. je ve vztahu k § 146 odst. 1 písm. c) o. s. ř. [s účinností od 1. ledna 2014 jde o § 146 odst. 1 písm. b) o. s. ř.] ustanovením zvláštním; postup podle § 146 odst. 1 písm. c) o. s. ř. [od 1. ledna 2014 podle § 146 odst. 1 písm. b) o. s. ř.] přichází v úvahu teprve tehdy, nedošlo-li k zastavení řízení v důsledku zavinění některého z účastníků řízení.

20. K tomu v rozhodovací praxi Nejvyššího soudu srov. např. usnesení ze dne 28. 1. 2014, sp. zn. 22 Cdo 4308/2013, ze dne 9. 9. 2015, sp. zn. 29 Cdo 170/2015, ze dne 27. 4. 2017, sp. zn. 29 Cdo 4155/2015, nebo ze dne 22. 1. 2018, sp. zn. 32 Cdo 5515/2016. V judikatuře Ústavního soudu pak srov. např. nález ze dne 17. 1. 2017, sp. zn. III. ÚS 3592/16.

21. Nejvyšší soud dále ve usnesení ze dne 15. 3. 2018, sp. zn. 29 Cdo 1668/2016 (které občanskoprávní a obchodní kolegium Nejvyššího soudu dne 14. 11. 2018 schválilo k uveřejnění ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek), vysvětlil, že:

[1] Jestliže má více dlužníků splnit témuž věřiteli dluh společně a nerozdílně, nelze žalobci klást k tíži, že svůj nárok uplatní vůči všem solidárním dlužníkům. Zaplatí-li jeden z více solidárních dlužníků uplatněný nárok, zaniká (v rozsahu poskytnutého plnění) i závazek ostatních žalovaných (solidárních dlužníků). Žalobci pak nezbývá, než vzít žalobu zpět, a to i vůči ostatním solidárně zavázaným žalovaným (kteří vlastním jednáním nárok žalobce neuspokojili, ale jejichž povinnost odpovídající žalobou uplatněnému nároku zanikla v důsledku plnění poskytnutého jejich „spolužalovaným“).

[2] Výklad, podle kterého nelze v takovém případě považovat (pro účely rozhodování o nákladech řízení) plnění poskytnuté jedním žalovaným za chování ostatních žalovaných, solidárně zavázaných spoludlužníků, vede ke zjevně nespravedlivému (a neudržitelnému) závěru, podle kterého je v těchto případech při rozhodování o nákladech řízení ve vztahu mezi žalobcem a těmi žalovanými, kteří na žalobou uplatněnou pohledávku sami neplnili, vždy třeba postupovat podle § 146 odst. 2 věty první o. s. ř. Nejen že se tak žalobci nedostane náhrady jím účelně vynaložených nákladů na uplatnění svého nároku vůči těmto žalovaným, ale současně bude zavázán k náhradě jimi vynaložených nákladů řízení. Jinými slovy, pouze proto, že jeden ze so-

lidárně zavázaných žalovaných plní na žalobou uplatněnou pohledávku, by byl žalobce trestán za racionální postup (spočívající v uplatnění své pohledávky vůči všem solidárně zavázaným škůdcům), jenž odpovídá obecnému principu *vigilantibus iura scripta sunt* (bdělým náleží práva).

[3] Na místě je naopak přístup opačný; je-li žalobou uplatněn nárok vůči více žalovaným, kteří mají z hlediska hmotného práva postavení solidárně zavázaných dlužníků, je plnění poskytnuté jedním z nich na žalobou uplatněnou pohledávku, v jehož rozsahu zanikne závazek všech žalovaných (tj. i těch, kteří plnění neposkytli), zásadně třeba považovat pro účely rozhodování o náhradě nákladů řízení za chování všech (solidárně zavázaných) žalovaných a žalobu za podanou důvodně vůči všem (solidárně zavázaným) žalovaným.

[4] Nicméně nelze přehlížet, že automatická (bezvýjimečná) aplikace shora popsaného pravidla by mohla vést k zjevně nespravedlivému výsledku v těch případech, kdy žalovaný, který na žalobou uplatněný nárok neplnil, není solidárně zavázaným dlužníkem, popř. kdy žalobou uplatněný nárok (byť na něj jeden ze žalovaných plnil) není po právu a žalovaný, který plnění neposkytl, se v řízení brání právě tím, že není pasivně věcně legitimován, resp. že nárok není dán. Jinak řečeno, žalovanému, který na žalobou uplatněný nárok neplnil a který se v řízení bránil tím, že (obecně řečeno) žalobou uplatněný nárok vůči němu není po právu, nelze pro účely rozhodování o náhradě nákladů řízení bez dalšího přičíst plnění poskytnuté jiným žalovaným a uzavřít, že žaloba byla (i vůči němu) podána důvodně a byla vzata zpět pro jeho chování.

[5] V takovém případě je soud povinen, byť jen pro účely rozhodnutí o náhradě nákladů řízení, posoudit i důvodnost obrany dotčeného žalovaného; je-li taková obrana důvodná, je na místě rozhodnout o náhradě nákladů řízení mezi žalobcem a tímto žalovaným podle § 146 odst. 2 věty první o. s. ř. (srov. i usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 6. 2011, sp. zn. 29 Cdo 1507/2011, a usnesení sp. zn. 29 Cdo 170/2015, jakož i výše citovaný náleze Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 3592/16).

22. Z pohledu shora uvedených závěrů je zřejmé, že právní posouzení věci odvolacím soudem, podle něhož je třeba o náhradě nákladů řízení ve vztahu mezi dovolatelkou a žalovaným bez dalšího (aniž by soud zohlednil, že tvrzeným důvodem zpětvzetí žaloby vůči žalovanému směnečnému rukojmímu byla okolnost, že uplatněnou směnečnou pohledávku po podání žaloby uhradil výstavce sporné směnky) rozhodnout podle § 146 odst. 2 věty první o. s. ř., nemůže obstát.

23. Nejvyšší soud proto, aniž ve věci nařizoval jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.) usnesení odvolacího soudu v napadeném výroku o nákladech řízení zrušil a věc vrátil v tomto rozsahu odvolacímu soudu k dalšímu řízení (§ 243e odst. 1, odst. 2 věta první o. s. ř.).

24. Právní názor Nejvyššího soudu je pro odvolací soud závazný (§ 243g odst. 1 část věty první za středníkem, § 226 odst. 1 o. s. ř.).
25. V novém rozhodnutí odvolací soud rozhodne i o nákladech dovolacího řízení (§ 243g odst. 1 věta druhá o. s. ř.).
26. V další fázi řízení se při posuzování, zda byla žaloba v projednávané věci podána důvodně i vůči žalovanému (směnečnému rukojmímu) a zda plnění poskytnuté společností P (výstavcem sporné směnky) na žalobou uplatněnou pohledávku je možné považovat pro účely rozhodnutí o náhradě nákladů řízení (rovněž) za chování žalovaného, odvolací soud vypořádá také s obranou žalovaného, tj. s námitkou, podle níž podpis směnečného rukojmího na sporné směnce není jeho (pravým) podpisem. Přitom nepřehlédne obsah dohody o smíru ze dne 20. 2. 2015, v níž se žalovaný zavázal (v námitkách proti směnečnému platebnímu rozkazu popřeny) závazek ze sporné směnky uhradit.
27. Toliko v rámci preventivního působení (a nad rámec důvodů, pro které shledal dovolání žalobkyně důvodným) pokládá Nejvyšší soud za vhodné doplnit, že v poměrech dané věci (v situaci, kdy dovoláním napadeným rozhodnutím odvolací soud řízení pro zpětvzetí žaloby zastavil) nemůže již mít pro další řízení (v němž bude pouze rozhodováno o náhradě nákladů řízení) žádný význam to, jakým způsobem soud prvního stupně postupoval v řízení poté, co mu byl doručen návrh žalobkyně na schválení účastníky uzavřeného smíru. O tom, že šlo o postup nesprávný, nicméně Nejvyšší soud žádné pochybnosti nemá.
28. Budiž v této souvislosti dodáno, že ani povaha řízení o námitkách proti směnečnému platebnímu rozkazu, ani povaha samotného směnečného řízení nepochybně nevylučuje (jak správně vystihl soud prvního stupně v odůvodnění usnesení ze dne 22. 6. 2015) skončit probíhající řízení soudním smírem podle § 99 o. s. ř. Hmotněprávní dispoziční volnost účastníků směnečného vztahu totiž není zákonem nijak omezena, nic jim proto nebrání v tom, aby si svá práva a povinnosti upravili dohodou, již vyřeší vzájemné rozpory ohledně nároků, které jsou předmětem daného směnečného řízení. Smír se přitom může týkat jak celého předmětu řízení, tak jen jeho části, s tím, že o zbývajících částí předmětu řízení pak bude rozhodnuto rozsudkem na základě výsledků projednání námitek podaných proti směnečnému platebnímu rozkazu. Účastníci si také mohou smírem vypořádat nejen směnečné nároky, o něž v daném řízení jde, ale i jiné právní vztahy, ať již se směnkou, o jejíž úhradě bylo směnečným platebním rozkazem rozhodnuto, souvisejí, či nikoliv. Vždy však musí být z uzavřeného smíru zřejmé, jakým způsobem byly vyřešeny (směnečné) nároky, jež byly předmětem probíhajícího řízení (srov. obecně k soudnímu smíru např. důvody usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 10. 2017, sp. zn. 22 Cdo 4125/2017, a judikaturu tam citovanou).
29. Přestože tak zákon výslovně nestanoví, z povahy věci je zřejmé, že schválí-li soud smír účastníků, musí současně odklidit již vydaný směnečný platební rozkaz, jehož právní moc a vykonatelnost byla podáním námitek odložena a o jehož

správnosti již (v důsledku účastníky uzavřeného a soudem schváleného smíru) nebude v námitkovém řízení moci být rozhodováno. Soud proto v usnesení, kterým schvaluje smír účastníků, rozhodne rovněž o zrušení směnečného platebního rozkazu. Jakkoli je uvedený postup důsledkem účastníky učiněných dispozitivních úkonů vedoucích k uzavření a schválení smíru, nemohou se sami účastníci smírem dohodnout na tom, že směnečný platební rozkaz bude zrušen. Dispoziční volnost účastníků se týká jejich právních vztahů, nikoli toho, jakým způsobem bude v řízení o námitkách soudem rozhodnuto o směnečném platebním rozkazu (účastníci nemohou „disponovat“ soudním rozhodnutím).

č. 107

30. Postup soudu prvního stupně, který v projednávané věci zrušil vydaný směnečný platební rozkaz jen na základě toho, že mu byl doručen návrh žalobkyně na schválení účastníky uzavřeného smíru (aniž by současně uzavřený smír také schválil), oproti tomu zjevně za správný považovat nelze. Odklizení vydaného směnečného platebního rozkazu v průběhu námitkového řízení bez toho, aby bylo zřejmé, zda smír, jímž mají být vypořádány směnečné nároky, o něž v daném řízení jde, bude soudem schválen, nelze označit jinak než za předčasné (a tudíž i nesprávné).

31. Rozhodné znění občanského soudního řádu pro dovolací řízení (do 29. září 2017) se podává z části první čl. II bodu 2 zákona č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

Č. 108

č. 108 Uznání cizích rozhodnutí

čl. 38 nařízení (ES) č. 44/2001, čl. 32 nařízení (ES) č. 44/2001

Výrok o nařízení exekuce podle cizozemského rozhodnutí vydaný soudem jiného členského státu Evropské unie nelze prohlásit vykonatelným na území České republiky.

(Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 12. 2018, sp. zn. 20 Cdo 3689/2018, ECLI:CZ:NS:2018:20.CDO.3689.2018.1)

Nejvyšší soud k dovolání povinné zrušil usnesení Městského soudu v Praze ze dne 16. 12. 2016, sp. zn. 12 Co 156/2016, a usnesení Obvodního soudu pro Prahu 4 ze dne 22. 2. 2016, sp. zn. 13 EXE 1004/2015, a věc vrátil Obvodnímu soudu pro Prahu 4 k dalšímu řízení.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Obvodní soud pro Prahu 4 usnesením ze dne 22. 2. 2016, č. j. 13 EXE 1004/2015-6, prohlásil rozhodnutí vydané Okresním soudem ve Floridsdorfu, Rakouská republika, dne 14. 11. 2014, sp. zn. 12 E 1396/14g-2, za vykonatelné na území České republiky. Dospěl k závěru, že byly splněny všechny formální náležitosti stanovené nařízením Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. 12. 2000, o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (dále též jen „Nařízení“), pro prohlášení rozhodnutí za vykonatelné, s tím, že nerozhodoval o návrhu oprávněné na nařízení exekuce, neboť dle novely exekučního řádu platné od 1. 1. 2013 soud již nenařizuje exekuci, nýbrž na návrh exekutora jej pověřuje provedením exekuce.

2. K odvolání povinné Městský soud v Praze usnesením ze dne 16. 12. 2016, č. j. 12 Co 156/2016-98, potvrdil usnesení soudu prvního stupně. K námitkám odvolatelky, že oprávněná návrhem na prohlášení vykonatelnosti rakouského rozhodnutí o nařízení exekuce fakticky usiluje o exekuci rozsudků Knížecího zemského soudu ve Vaduzu, Lichtenštejnské knížectví, které vzhledem k tomu, že Lichtenštejnské knížectví není členem Evropské unie, rovněž mezi Českou republikou a Lichtenštejnským knížectvím nebyla uzavřena dvoustranná smlouva o právní pomoci, ani nejsou účastníky mnohostranné smlouvy o právní pomoci

a neexistuje mezi těmito státy vzájemnost, nelze prohlásit za vykonatelné, uvedl, že postup oprávněné neshledal za obcházení zákona, nýbrž za využití možností, které jí poskytuje jak rakouský, tak český právní řád. Soud prvního stupně tak podle názoru odvolacího soudu postupoval správně, když se zabýval pouze zjištěním, zda rakouské rozhodnutí splňuje náležitosti potřebné pro prohlášení vykonatelnosti, a když dospěl k závěru, že prohlášení vykonatelnosti je zcela v souladu s čl. 32 Nařízení, které mimo jiné umožňuje prohlásit vykonatelným rozhodnutí, jímž byl nařízen soudem členského státu výkon rozhodnutí. Dle odvolacího soudu přitom z Nařízení nevyplývá, že rozhodnutí, podle něhož by byl výkon rozhodnutí v členském státě nařízen, tedy exekuční titul, by muselo být vydáno v členském státě Evropské unie, případně ve státě, s nímž je dodržována v právních vztazích vzájemnost.

č. 108

II.

Dovolání a vyjádření k němu

3. Usnesení odvolacího soudu napadla povinná v celém rozsahu dovoláním, ve kterém (mimo jiné) namítá nesprávný právní závěr odvolacího soudu, že usnesení o nařízení exekuce je podřaditelné pod čl. 32 Nařízení, neboť zprostředkované exekuční řízení není možné, a nelze tak v jednom státě rozhodnout o nařízení exekuce s tím, že v dalším státě bude toto rozhodnutí vykonáno. Dle názoru povinné je postup oprávněné zjevně účelový, protože oprávněná si je vědoma nemožnosti vykonatelnosti rozsudků soudu Lichtenštejnského knížectví. Navrhla, aby dovolací soud usnesení odvolacího soudu a soudu prvního stupně zrušil a přiznal dovolatelce náhradu nákladů řízení.

4. Oprávněná se k dovolání povinné vyjádřila tak, že se ztotožňuje s právním posouzením věci odvolacím soudem i soudem prvního stupně, a navrhla, aby dovolací soud dovolání povinné odmítl pro nepřipustnost, případně zamítl. Na výzvu dovolacího soudu k vyčíslení nákladů řízení oprávněná vyjádřila názor, že dovolací soud nemůže vyhovět dovolání povinné bez toho, že by předložil Soudnímu dvoru Evropské unie žádost o rozhodnutí o předběžné otázce.

5. Nejvyšší soud usnesením ze dne 1. 6. 2017, č. j. 20 Cdo 776/2017-186, změnil usnesení Městského soudu v Praze ze dne 16. 12. 2016, č. j. 12 Co 156/2016-98, tak, že usnesení Obvodního soudu pro Prahu 4 ze dne 22. 2. 2016, č. j. 13 EXE 1004/2015-6, se mění tak, že návrh na prohlášení vykonatelnosti rozhodnutí vydaného Okresním soudem ve Floridsdorfu, Rakouská republika, dne 14. 11. 2014, č. j. 12 E 1396/14g-2, na území České republiky, se zamítá, a uložil oprávněné povinnost zaplatit povinné náhradu nákladů odvolacího a dovolacího řízení.

6. Usnesení dovolacího soudu napadla oprávněná ústavní stížností. Ústavní soud nálezem ze dne 4. 9. 2018, sp. zn. IV. ÚS 2607/17, napadené usnesení odvolacího soudu zrušil, neboť jím bylo porušeno právo na spravedlivý proces podle

čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod tím, že se Nejvyšší soud v odůvodnění svého rozhodnutí nijak nevypořádal s návrhem oprávněné na předložení předběžné otázky Soudnímu dvoru Evropské unie a s námitkou, zda jsou nevykonatelné všechny výroky rakouského rozhodnutí.

č. 108**III.****Přípustnost dovolání**

7. Za popsaného stavu Nejvyšší soud České republiky jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) dovolání projednal a rozhodl o něm podle občanského soudního řádu ve znění účinném od 1. 1. 2014 (srov. čl. II bod 2 zákona č. 293/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony), a po zjištění, že dovolání proti pravomocnému usnesení odvolacího soudu bylo podáno oprávněnou osobou (účastníkem řízení) ve lhůtě uvedené v § 240 odst. 1 o. s. ř. a že jde o rozhodnutí, proti kterému je dovolání přípustné podle § 237 o. s. ř., neboť napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky procesního práva, a to zda lze účinky nařízení exekuce v jiném státě rozšiřovat na území České republiky, která nebyla doposud v judikatuře Nejvyššího soudu vyřešena, přezkoumal napadené usnesení ve smyslu § 242 o. s. ř. bez nařízení jednání (§ 243 odst. 1 věta první o. s. ř.) a dospěl k závěru, že dovolání je opodstatněné.

IV.**Důvodnost dovolání**

8. Projednávanou věc je třeba i v současné době posuzovat podle nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. 12. 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech – s ohledem na to, že se v dané věci jedná o návrh na prohlášení vykonatelnosti rozhodnutí (exekučních titulů), která byla vydána v řízení zahájeném před 10. 1. 2015 (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. 10. 2016, sp. zn. 20 Cdo 3795/2016).

9. V projednávané věci podala oprávněná dne 11. 11. 2015 návrh na prohlášení vykonatelnosti rozhodnutí Okresního soudu ve Floridsdorfu, Rakouská republika, ze dne 14. 11. 2014, č. j. 12 E 1396/14g-2, kterým byla nařízena exekuce příkázáním pohledávky z účtu povinné a prodejem movitých věcí povinné, to vše pro vymožení pohledávky oprávněné ve výši 1 307 427,88 eur s příslušenstvím, a rovněž jím byly stanoveny náklady oprávněné na částku ve výši 5 225,44 eur. Exekuce byla nařízena podle vykonatelných rozsudků Knížecího soudu ve Vaduzu, Lichtenštejnské knížectví, ze dne 30. 12. 2003, sp. zn. 02 CG.2001.408 ON 65, ze dne 25. 8. 2004, sp. zn. 02 CG.2001.408 ON 79, ze dne 2. 6. 2005, sp. zn. 02 CG.2001.408 ON 92, ze dne 11. 12. 2006, sp. zn. 01 CG.2005.194 ON 56,

ze dne 29. 1. 2009, sp. zn. 01 CG 2005.194 ON 106, ze dne 3. 9. 2009, sp. zn. 01 CG.2005.194 ON 120, ze dne 12. 11. 2008, sp. zn. 08 CG.2006.27 ON 92, ze dne 20. 5. 2010, sp. zn. 08 CG.2006.27 ON 102, které byly prohlášeny za vykonatelné na území Rakouské republiky dne 27. 1. 2014, sp. zn. Ne7/14p, na základě dohody mezi Rakouskou republikou a Lichtenštejnským knížectvím o uznávání a výkonu soudních rozhodnutí. Oprávněná zároveň navrhla nařízení exekuce na základě výše uvedeného exekučního titulu a pověření soudního exekutora Mgr. J. P., Exekutorský úřad P., vedením exekuce.

10. Z úřední činnosti je soudu známo, že mezi Českou republikou a Lichtenštejnským knížectvím není uzavřena smlouva o právní pomoci, která by upravovala uznání a výkon rozhodnutí, a rovněž ve vztahu k Lichtenštejnskému knížectví neexistuje formální a materiální vzájemnost.

11. Podle ustanovení čl. 38 bodu 1 Nařízení rozhodnutí vydané v jednom členském státě, které je v tomto státě vykonatelné, bude vykonáno v jiném členském státě poté, co zde bylo na návrh kterékoli zúčastněné strany prohlášeno za vykonatelné.

12. Prohlášení vykonatelnosti je řízením, které se zahajuje na návrh, a jeho výsledkem je prohlášení cizího rozhodnutí za vykonatelné nebo zamítnutí návrhu. V případě, že je rozhodnutí za vykonatelné prohlášeno, lze vést výkon rozhodnutí nebo exekuci. Zároveň platí, že prohlášení vykonatelnosti je omezeno pouze na stát, v němž k němu došlo. Chce-li oprávněný vést exekuci ve více členských státech Evropské unie, musí o prohlášení vykonatelnosti požádat v každém z nich samostatně. Ze zásady omezenosti prohlášení vykonatelnosti pouze na stát uznání též vyplývá, že následně vedená exekuce může být provedena pouze v rámci tohoto státu. Nařízení neumožňuje, aby exekuce nařízená soudem jednoho členského státu byla fakticky provedena na území jiného členského státu Evropské unie, neboť tím by bylo zasaženo do jeho svrchovanosti. U výkonu rozhodnutí prodejem movitých věcí a nemovitostí je tato zásada vcelku samozřejmá, platí však stejně bezvýhradně u výkonu rozhodnutí příkázáním pohledávky (VAŠKE V. Uznání a výkon cizích rozhodnutí v České republice. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, 491 s., s. 67).

13. Podle ustanovení čl. 32 Nařízení pro účely tohoto nařízení se „rozhodnutím“ rozumí každé rozhodnutí vydané soudem členského státu bez ohledu na to, je-li označeno jako rozsudek, usnesení, příkaz nebo nařízení výkonu rozhodnutí, včetně rozhodnutí o nákladech řízení vydaného soudním úředníkem.

14. Rozhodnutím se rozumí pouze akt státní moci, jenž autoritativním způsobem potvrzuje, zakládá, mění či ruší práva a povinnosti účastníků občanskoprávního či obchodního právního vztahu. Zároveň se musí jednat o rozhodnutí vydané soudem členského státu Evropské unie, a to až po vstupu nařízení v platnost v obou státech.

15. V závěru příkladného výčtu typů rozhodnutí je v české jazykové verzi ustanovení čl. 32 Nařízení uvedeno nařízení výkonu rozhodnutí. Odborná lite-

ratura uvádí, že uznání a prohlášení nařízení výkonu rozhodnutí vykonatelným přichází ovšem v úvahu pouze ohledně těch výroků, které jsou titulem pro jiné, samostatné exekuční řízení. V českém právu je takovým výrokem kupříkladu výrok o nákladech výkonu rozhodnutí k vymození nepeněžitého plnění, jestliže oprávněný nenavrhł výkon rozhodnutí též k jejich vymození (§ 339 odst. 2 o. s. ř.); v takovém případě mu je soud v usnesení o nařízení výkonu rozhodnutí pouze přizná a tento výrok je titulem pro samostatný výkon rozhodnutí. Vlastní výrok o nařízení exekuce režimu Nařízení nepodléhá. V České republice tudíž nelze přiznat žádné (ani hmotněprávní) účinky kupříkladu rozhodnutí, kterým soud členského státu Evropské unie přikázal dlužníku povinného se sídlem v České republice zaplatit pohledávku povinného (s účinky splnění dluhu) přímo oprávněnému, nebo rozhodnutí, kterým tento soud zakázal bance se sídlem v České republice vyplácet peněžní prostředky povinnému. Zároveň nelze postupovat ani tak, že by české usnesení o nařízení výkonu rozhodnutí přikázáním pohledávky bylo v jiném členském státě Evropské unie prohlášeno vykonatelným a následně vykonáno, neboť nejde o exekuční titul ve smyslu čl. 32 Nařízení (VAŠKE V. Uznání a výkon cizích rozhodnutí v České republice. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, 491 s., s. 30–35).

16. V projednávané věci oprávněná navrhla, aby rozhodnutí rakouského soudu o nařízení exekuce přikázáním pohledávky z účtu povinné a prodejem movitých věcí povinné a o uložení povinnosti povinné nahradit oprávněné náklady exekučního řízení bylo prohlášeno vykonatelným na území České republiky. Dovolací soud se zcela příklání k závěru odborné literatury, že chce-li oprávněná vést exekuci ve více členských státech Evropské unie, musí v každém z nich samostatně požádat o prohlášení vykonatelnosti exekučního titulu. Následně vedená exekuce může být provedena pouze v rámci státu, v němž byla nařízena. Jestliže byla v cizím státě nařízena exekuce podle cizozemského rozhodnutí, nelze daný výrok o nařízení exekuce prohlásit vykonatelným na území České republiky. V souladu s tímto názorem je i výrok Okresního soudu ve Floridsdorfu ze dne 27. 1. 2014, sp. zn. 12 Nc 7/14p-ON2, kterým byly rozsudky lichtenštejnského soudu prohlášeny vykonatelnými „pro exekuci v Rakousku“, jinými slovy byly prohlášeny za vykonatelné toliko pro exekuci v Rakouské republice, a to na základě dohody mezi Rakouskou republikou a Lichtenštejnským knížectvím o uznávání a výkonu soudních rozhodnutí podle Spolkové sbírky zákonů (BGBl) 1975/114, která je vzhledem ke své bilaterální podobě platná toliko ve vztahu mezi Rakouskou republikou a Lichtenštejnským knížectvím. Vlastní výrok o nařízení exekuce nespádá do režimu čl. 32 Nařízení, protože účinky nařízení exekuce ve členském státě Evropské unie nelze rozšiřovat na území jiného členského státu Evropské unie a vzhledem k tomu nebylo na místě zcela vyhovět návrhu oprávněné na prohlášení vykonatelnosti rozhodnutí. Chce-li oprávněná dosáhnout exekučního postižení peněžních prostředků povinné na účtech v České republice, může tak

učinít pouze český soud v exekuci nařízené jím na podkladě cizozemského exekučního titulu, jenž byl v České republice prohlášen vykonatelným.

17. Nadto dovolací soud dodává, že s ohledem na to, že oprávněná fakticky usilovala o uznání a výkon rozhodnutí soudu nečlenského státu Evropské unie, jenž by v České republice nebyl přípustný s ohledem na neexistenci bilaterální úmluvy a vzájemnosti ve vztahu k Lichtenštejnskému knížectví, má dovolací soud za to, že v jednání oprávněně lze spatřovat znaky zneužití procesní úpravy ve smyslu § 2 o. s. ř. Zneužití práva není poskytována právní ochrana.

18. Vzhledem k tomu, že rozhodnutí Nejvyššího soudu nelze napadnout oprávněnými prostředky, bylo též třeba vyřešit, zda měl Nejvyšší soud povinnost obrátit se v dané věci na Soudní dvůr Evropské unie (dále též jen „SDEU“) s předběžnou otázkou podle čl. 267 písm. b) Smlouvy o fungování Evropské unie (dále též jen „SFEU“), týkající se výkladu čl. 32 Nařízení. V tomto směru je klíčový rozsudek Soudního dvora EU ze dne 5. 3. 1983 ve věci C-283/81 CILFIT [1982] ECR 3415 (dále též jen „CILFIT“), který formuloval tři výjimky, kdy národní soudy poslední instance nemají povinnost obrátit se na SDEU, a to v případě: 1. kdy evropské právo není relevantní pro řešení daného případu, 2. kdy k nastolené otázce existuje ustálená judikatura Soudního dvora nebo rozsudek Soudního dvora týkající se v zásadě identické otázky – tzv. *acte éclairé*, nebo 3. kdy jediné správné použití práva Společenství je tak zřejmé, že nezůstává prostor pro jakoukoliv rozumnou pochybnost – tzv. *acte clair*, avšak v tomto případě ještě předtím, než vnitrostátní soud rozhodne o tom, že takováto situace vznikla, musí si být jist, že stejnou jistotu by měly soudy ostatních členských států a Soudní dvůr (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 1. 2011, sp. zn. 29 Cdo 2181/2008, uveřejněný pod č. 95/2011 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 5. 2012, sen. zn. 29 NSČR 13/2010, uveřejněné pod č. 138/2012 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 8. 2012, sp. zn. 28 Cdo 2927/2010, nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. 3. 2013, sp. zn. 28 Nd 276/2012). V projednávané věci bylo evropské právo relevantní pro řešení daného případu, přičemž neexistuje ani rozsudek Soudního dvora EU týkající se v zásadě identické otázky. Dovolací soud má ale za to, že v tomto případě se jedná o tzv. *acte clair*, tedy že předmětná otázka výkladu unijního práva je zřejmá. V rozporu s tímto závěrem není ani skutečnost, že soud prvního stupně a odvolací soud o věci rozhodly odlišným způsobem, neboť Ústavní soud ve svém nálezu ze dne 11. 9. 2018, sp. zn. II. ÚS 3432/17, uvedl, že „z praktického hlediska je vznik automatické povinnosti soudu poslední instance položit předběžnou otázku při rozdílném výkladu práva Evropské unie přinejmenším v rámci stejného řízení obtížně udržitelný“ a že kritéria plynoucí z rozhodnutí CILFIT nelze vnímat absolutně a míru naplnění *acte clair* je vhodné posuzovat spíše materiálně, přičemž efektivnější je chybu v podobě neudržitelného výkladu unijního práva nižším soudem napravit přímo. Rovněž SDEU ve svém rozhod-

nutí ze dne 9. 9. 2015, Ferreira da Silva, C-160/14, uvedl, že „samotná existence protichůdných rozhodnutí vydaných ostatními vnitrostátními soudy nemůže být v tomto ohledu rozhodujícím prvkem pro uložení povinnosti stanovené v čl. 267 třetím pododstavci SFEU. Soud rozhodující v posledním stupni může mít totiž bez ohledu na určitý výklad některého ustanovení unijního práva podaný nižšími soudy za to, že jím navrhovaný výklad uvedeného ustanovení, který se liší od výkladu podaného těmito soudy, je mimo jakoukoli rozumnou pochybnost jediným správným“. Jelikož dovolací soud (na základě výše uvedené argumentace) neměl jakékoli pochybnosti o správnosti výkladu projednávané otázky, dospěl k závěru, že není povinen předložit předběžnou otázku SDEU.

19. Z výše uvedeného vyplývá, že právní posouzení věci odvolacím soudem je nesprávné. Protože nejsou dány podmínky pro zastavení dovolacího řízení, pro odmítnutí dovolání, pro zamítnutí dovolání nebo pro změnu usnesení odvolacího soudu, Nejvyšší soud České republiky dovoláním napadené usnesení odvolacího soudu zrušil (§ 243e odst. 1 o. s. ř.). Protože důvody, pro které bylo zrušeno rozhodnutí odvolacího soudu, platí také na rozhodnutí soudu prvního stupně, dovolací soud zrušil i toto rozhodnutí a podle § 243e odst. 2 věty druhé o. s. ř. věc vrátil k dalšímu řízení soudu prvního stupně. Právní názor vyslovený v tomto usnesení je závazný. V novém rozhodnutí též soud posoudí samostatně návrh na prohlášení vykonatelnosti rozhodnutí vzhledem k výroku o nákladech rakouského řízení, neboť z řízení není doposud zřejmé, zda výrok v usnesení o nařízení exekuce (týkající se nákladů exekuce) je vykonatelný v rámci nařízené exekuce (tak jako je tomu v našem exekučním řízení), či se jedná o nový exekuční titul, který je vykonatelný mimo probíhající vykonávací řízení, a tedy i mimo území státu, v němž exekuce probíhá; dále rozhodne nejen o náhradě nákladů nového řízení a dovolacího řízení, ale znovu i o nákladech původního řízení (§ 243g odst. 1 o. s. ř.), nebude-li o náhradě nákladů rozhodováno ve zvláštním režimu (§ 87 a násl. exekučního řádu).

Č. 109

Exekuce, Splnění závazku

§ 351 o. s. ř., § 268 odst. 1 písm. g) o. s. ř.

č. 109

Ukládá-li exekuční titul bez bližší specifikace zveřejnit omluvu na určité internetové stránce, lze tuto povinnost splnit pouze zveřejněním omluvy na této internetové stránce (jakožto jednotlivé webové stránce, která se zobrazí v okně internetového prohlížeče po zadání její adresy do adresního řádku).

(Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 1. 2019, sp. zn. 20 Cdo 4449/2018, ECLI:CZ:NS:2019:20.CDO.4449.2018.1)

Nejvyšší soud zamítl dovolání povinné proti usnesení Krajského soudu v Hradci Králové – pobočky v Pardubicích ze dne 14. 6. 2018, sp. zn. 22 Co 424/2017.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Výrokem IV. rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové – pobočky v Pardubicích ze dne 13. 12. 2016, č. j. 55 Cm 78/2012-550, byla povinné uložena povinnost po dobu 30 po sobě jdoucích dnů na webové stránce www.novabrik.cz zveřejnit tento text: „Společnost N. CZECH, s. r. o., se omlouvá společnosti K. B. s. r. o. a společnosti C. CH. F. s. r. o., výrobce odvětraných fasádních systémů L. za šíření sdělení o nekvalitních výrobcích a napodobeninách fasádního systému N. Informace o nekvalitních napodobeninách jsou nepravdivé.“

2. Vedením exekuce pro uspokojení práv na nepeněžitě plnění podle shora uvedeného exekučního titulu byl pověřením Okresního soudu ve Svitavách ze dne 24. 4. 2017, č. j. 10 EXE 338/2017-24, pověřen soudní exekutor JUDr. J. P., Ph.D., Exekutorský úřad P.

3. Okresní soud ve Svitavách usnesením ze dne 10. 10. 2017, č. j. 10 EXE 338/2017-59, zamítl návrh povinné na zastavení exekuce. Soud prvního stupně dospěl k závěru, že text omluvy byl sice zveřejněn ve znění a po dobu podle exekučního titulu, avšak nikoliv na internetové stránce www.novabrik.cz. Text omluvy se totiž nacházel pod odkazem označeným jako „Sdělení“ s doprovodným textem „Stanoviska, sdělení a informace společnosti“, a to až za jiným přibližně třístránkovým textem. Soud prvního stupně dospěl k závěru, že povinná svou povinnost podle exekučního titulu nesplnila, neboť na internetové stránce

www.novabrik.cz omluva zveřejněna nebyla, ani zde nebyl odkaz směřující přímo k textu omluvy, a omluvu tak mohl nalézt pouze ten, kdo ji cíleně hledal, což jistě nebylo smyslem rozhodnutí nalézacího soudu.

č. 109

4. Krajský soud v Hradci Králové – pobočka v Pardubicích k odvolání povinné usnesením ze dne 14. 6. 2018, č. j. 22 Co 424/2017-105, usnesení soudu prvního stupně potvrdil. Odvolací soud uvedl, že česká terminologie v této oblasti není zcela ustálená, přičemž někdy se různé pojmy užívají k označení téhož, zatímco naopak tentýž pojem může být užíván v různých významech. Původní anglická terminologie ovšem zřetelně rozlišuje mezi pojmy „web site“ (internetové či webové stránky) a „web page“ (internetová či webová stránka). V rámci české terminologie je uvedená distinkce původních anglických pojmů vyjadřována zejména pomocí jednotného a množného čísla. Odvolací soud uvedl, že hovoří-li se o internetových stránkách (web site) www.novabrik.cz, potom se tím mají na mysli všechny internetové stránky prezentované pod uvedenou doménou, je-li však v exekučním titulu uvedeno, že omluva má být zveřejněna na webové stránce (web page) www.novabrik.cz, pak se tím rozumí konkrétní jednotlivá stránka, která se v internetovém prohlížeči zobrazí, je-li do adresního řádku zadán právě text www.novabrik.cz.

II.**Dovolání a vyjádření k němu**

5. Usnesení odvolacího soudu napadla povinná dovoláním, jehož přípustnost dovozuje ze skutečnosti, že napadené rozhodnutí podle jejího názoru závisí na vyřešení otázky, zda v případě, kdy exekuční titul ukládá určitý text zveřejnit na webové stránce (např. www.novabrik.cz), je bez další identifikace takovou stránkou výlučně úvodní (hlavní) stránka webové prezentace povinné, která dosud nebyla v rozhodovací praxi dovolacího soudu vyřešena. Povinná zastává názor, že měla-li být omluva zveřejněna na hlavní stránce webových stránek, musela by tato skutečnost být uvedena v exekučním titulu, a odkazuje na několik soudních rozhodnutí, jejichž výroky obsahují různé formulace značící, že určitý text má být zveřejněn na „úvodní“ či „hlavní“ stránce určitých webových stránek. Neobsahuje-li exekuční titul takovouto formulaci, může být podle názoru povinné povinnost splněna zveřejněním omluvy v jakémkoliv pododdíle webové prezentace, tedy i např. na internetové stránce www.novabrik.cz/sdeleni/omluvy/krystalbeset. Na podporu této argumentace povinná připodobňuje webové stránky k tištěným periodikům. K pojmům „web site“ a „web page“ povinná uvádí, že oba výrazy jsou co do obsahu totožné a překládají se shodně jako internetové stránky. Povinná proto zastává názor, že povinnost stanovená exekučním titulem byla splněna, a exekuce tak má být zastavena. Navrhuje proto, aby Nejvyšší soud napadené rozhodnutí zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

6. Oprávněná se k dovolání nevyjádřila.

III. Přípustnost dovolání

7. Nejvyšší soud jako soud dovolací věc projednal podle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění účinném od 30. 9. 2017 (srov. čl. II bod 2 zákona č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony) – dále jen „o. s. ř.“, a po zjištění, že dovolání proti pravomocnému usnesení odvolacího soudu bylo podáno účastníci řízení, za splnění podmínky advokátního zastoupení (§ 241 odst. 1 a 4 o. s. ř.), ve lhůtě uvedené v § 240 odst. 1 o. s. ř., a že jde o rozhodnutí, proti kterému je dovolání přípustné podle § 237 o. s. ř., neboť napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky, zda v případě, kdy exekuční titul ukládá určitý text zveřejnit na webové stránce (např. www.novabrik.cz), je bez další identifikace takovou stránkou výlučně úvodní či hlavní stránka webových stránek povinného, která dosud nebyla v rozhodovací praxi dovolacího soudu vyřešena, přezkoumal napadené usnesení ve smyslu § 242 o. s. ř. bez nařízení jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.) a dospěl k závěru, že dovolání není důvodné.

č. 109

IV. Důvodnost dovolání

8. Nejvyšší soud souhlasí s povinnou v tom, že by jistě bylo možné ve výroku exekučního titulu použít formulaci „na úvodní stránce webových stránek“, „na úvodní straně webové prezentace“, „na úvodní webové stránce“ či „na hlavní internetové stránce“. To však neznamená, že lze použít výlučně tyto formulace a jiné vyjádření téhož není možné. Nelze bez dalšího dovodit, že není-li ve výroku exekučního titulu v souvislosti s identifikací konkrétní internetové stránky, na níž má být text uveřejněn, použit výraz „hlavní“ či „úvodní“, nemůže jím být ona hlavní (úvodní) stránka míněna.

9. Nejvyšší soud poznamenává, že pojmy internetová (či též webová) stránka ani internetové (či též webové) stránky nejsou žádným právním předpisem definovány. Odvolací soud správně uvedl, že česká terminologie v této oblasti není zcela ustálená, avšak zejména pomocí jednotného a množného čísla se rozlišují původní anglické výrazy „web site“ (internetové stránky jakožto souhrn jednotlivých webových stránek sjednocených pod určitou doménou) a „web page“ (internetová stránka jakožto jednotlivá webová stránka, která se zobrazí v okně internetového prohlížeče po zadání konkrétní adresy do adresního řádku). I přes absenci zákonné definice uvedených pojmů značné množství právních předpisů tyto výrazy používá. Výraz v množném čísle (internetové stránky) je obsažen např. v § 1830 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 330a odst. 2 písm. b)

zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, § 7 odst. 3 zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích, § 24 odst. 8 zákona č. 234/2014, o státní službě, § 31 odst. 4 zákona č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a v mnoha dalších. Výraz v jednotném čísle (internetová stránka) je potom obsažen např. v § 330a odst. 2 písm. c) zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, § 7 odst. 2 zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích, nebo v § 195 odst. 4 zákona č. 280/2009 Sb., daňový řád.

10. Používání těchto pojmů v právních předpisech přitom rovněž zpravidla odpovídá shora uvedené distinkci, kdy pojmem internetová stránka v jednotném čísle se rozumí jedna konkrétní webová stránka, zatímco pojmem internetové stránky v množném čísle je třeba rozumět souhrn vícero webových stránek dohromady tvořících určitou webovou prezentaci.

11. Pokouší-li se dovolatelka přesvědčit Nejvyšší soud o opaku za pomoci přirovnání webové prezentace k tištěnému periodiku, potom nezbyvá než uvést, že takové přirovnání není v daném ohledu přiléhavé. Byla-li by omluva zveřejněna v tištěném periodiku, čtenář na ni při pečlivém čtení vždy nutně narazí, ať už se nachází na titulní straně, či např. na straně 7 vlevo dole. Totéž však neplatí v případě internetových stránek. Zde může existovat i taková konkrétní internetová stránka, k níž se lze z hlavní stránky webové prezentace tzv. „proklikat“ jen velmi obtížně, např. skrze několik úrovní odkazů, nebo na kterou dokonce nemusí z hlavní (úvodní) stránky vést žádný odkaz. Sebeopornější čtenář potom omluvu „zveřejněnou“ na takovéto „skryté“ stránce nenalezne, pokud nezná přesnou adresu konkrétní stránky obsahující omluvu, popřípadě ji např. cíleně nevyhledá prostřednictvím internetového vyhledávače.

12. Pokud by Nejvyšší soud přijal názor dovolatelky, že součástí internetové stránky (např. www.novabrik.cz) je i jakýkoliv pododdíl webové prezentace povinné, znamenalo by to, že ke splnění povinnosti podle exekučního titulu postačí „zveřejnit“ omluvu třeba i na takto „skryté“ konkrétní internetové stránce (pododdílu), což by však zcela ztrácelo smysl. Pojmy „internetová stránka“ a „internetové stránky“ je proto v daném případě nepochybně nutno rozlišovat.

13. Uváděl-li by exekuční titul, že omluva má být zveřejněna na internetových stránkách (v množném čísle) www.novabrik.cz, potom by povinná své povinnosti skutečně dostála zveřejněním omluvy i např. na internetové stránce www.novabrik.cz/sdeleni. Jelikož však podle exekučního titulu má být omluva zveřejněna na internetové stránce (v jednotném čísle) www.novabrik.cz, je třeba tím rozumět právě a jen tuto jednu konkrétní internetovou stránku, a tedy nikoliv kteroukoliv internetovou stránku (pododdíl), jež je součástí webové prezentace povinné.

14. Odpověď na otázku položenou dovolatelkou, zda v případě, kdy exekuční titul ukládá určitý text zveřejnit na webové stránce, je bez další identifikace takovou stránkou výlučně úvodní stránka webových stránek povinného, tedy zní, že nikoli, ovšem s tím, že pokud v nyní řešeném případě exekuční titul stanovil

povinnost zveřejnit omluvu na webové stránce www.novabrik.cz, přičemž tato stránka je zároveň úvodní stránkou, potom lze povinnosti uložené exekučním titulem dostat jediné zveřejnění omluvy právě na této konkrétní a v tomto případě i úvodní internetové stránce.

15. Z uvedeného vyplývá, že rozhodnutí odvolacího soudu je z hlediska uplatněných dovolacích důvodů správné. Protože nebylo zjištěno, že by řízení bylo postiženo některou z vad, uvedených v § 229 odst. 1 o. s. ř., § 229 odst. 2 písm. a) a b) o. s. ř. nebo v § 229 odst. 3 o. s. ř. nebo jinou vadou, která by mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, Nejvyšší soud dovolání povinné podle § 243d odst. 1 písm. a) o. s. ř. zamítl.

č. 109

Č. 110

č. 110 Byt, Rodinná domácnost (o. z.), Manželství
§ 743 o. z., § 744 o. z., § 747 odst. 1 o. z.

Manžel, jemuž svědčí výhradní právo umožňující v domě nebo bytě bydlet, se nemůže zprostit ochrany bydlení druhého manžela (§ 747 odst. 1 o. z.) opuštěním rodinné domácnosti. Tímto jednostranným jednáním nezanikne právo bydlení druhého manžela vzniklé podle § 744 o. z., třebaže dům nebo byt přestanou být v důsledku zániku rodinné domácnosti obydlím manželů.

(Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 1. 2019, sp. zn. 26 Cdo 3975/2017, ECLI:CZ:NS:2019:26.CDO.3975.2017.1)

Nejvyšší soud k dovolání žalované zrušil usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 20. 4. 2017, sp. zn. 13 Co 100/2017, a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Žalobou podanou dne 29. 11. 2016 se žalobce domáhal, aby žalované byla uložena povinnost vyklidit pozemek st. p. č. XY, jehož součástí je stavba č. p. XY (rodinný dům), a pozemek p. č. XY, vše v k. ú. XY (dále jen „předmětné nemovitosti“, „nemovitosti“, příp. „dům“). Žalobu odůvodnil zejména tím, že účastníci jsou manželé, předmětné nemovitosti jsou v jeho výlučném vlastnictví, dům však užívá žalovaná spolu se dvěma nezletilými dětmi účastníků, za užívání mu nic nehradí, on sám v domě nebydlí. Žalovaná je přitom vlastníci mnoha dalších bytů.
2. Okresní soud v Rokycanech (soud prvního stupně) rozsudkem ze dne 15. 2. 2017, č. j. 5 C 183/2016-27, žalobu zamítl (výrok I.) a rozhodl o nákladech řízení (výrok II.). Uzavřel, že žalované svědčí ve smyslu § 744 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „o. z.“), právo bydlení v předmětné nemovitosti.
3. K odvolání žalobce Krajský soud v Plzni (soud odvolací) usnesením ze dne 20. 4. 2017, č. j. 13 Co 100/2017-40, rozsudek soudu prvního stupně zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení. Ztotožnil se s jeho názorem, že žalované vzniklo ve smyslu § 744 o. z. právo bydlení v rodinném domě ve vlastnictví žalobce, avšak poukázal na to, že k zániku práva bydlení dojde mimo jiné v případě, když zanikne rodinná domácnost, k čemuž může dojít též jednostranným jednáním jednoho

z manželů, tj. opuštěním společné domácnosti, tedy nikoli až rozvodem manželství. V takovém případě je třeba aplikovat s použitím § 10 odst. 1 o. z. analogicky § 769 ve spojení s § 767 odst. 2 o. z., což soud prvního stupně neučinil.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

č. 110

4. Proti usnesení odvolacího soudu podala žalovaná včasné dovolání, jehož přípustnost opřela o § 237 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále též jen „o. s. ř.“), s tím, že otázka zániku práva bydlení nebyla dosud vyřešena, a uplatnila dovolací důvod podle § 241a odst. 1 o. s. ř. Dovolatelka je přesvědčena, že odvolací soud vyložil § 744 o. z. v rozporu s účelem manželství, jeho názor o zániku práva bydlení je tak nesprávný a odporuje i § 691 odst. 2 o. z. Nesouhlasí ani s možností aplikace § 767 odst. 2 a § 769 o. z., která upravují vztahy po zániku manželství. Dále se domnívá, že je jednání žalobce v rozporu s dobrými mravy. Navrhla, aby Nejvyšší soud rozhodnutí odvolacího soudu změnil tak, že se rozsudek soudu prvního stupně potvrzuje.

III.

Přípustnost dovolání

5. Nejvyšší soud jako soud dovolací dovolání projednal a rozhodl o něm podle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění účinném od 1. 1. 2014 do 29. 9. 2017 (srov. čl. II bod 2. zákona č. 296/2017 Sb.). Přitom shledal, že dovolání bylo podáno včas, subjektem k tomu oprávněným – účastníci řízení (§ 240 odst. 1 o. s. ř.), za splnění podmínky advokátního zastoupení dovolatelky (§ 241 odst. 1 a 4 o. s. ř.) a je přípustné podle § 237 o. s. ř., neboť směřuje proti rozhodnutí, které závisí na vyřešení otázky (zda je trvání práva bydlení vázáno na manželství a končí až jeho rozvodem, nebo již zánikem rodinné domácnosti), která dovolacím soudem dosud nebyla řešena.

IV.

Důvodnost dovolání

6. Podle § 242 odst. 1 a 3 o. s. ř. dovolací soud přezkoumá rozhodnutí odvolacího soudu v rozsahu, ve kterém byl jeho výrok napaden. Rozhodnutí odvolacího soudu lze přezkoumat jen z důvodu vymezeného v dovolání. Je-li dovolání přípustné, dovolací soud přihlédne též k vadám uvedeným v § 229 odst. 1, § 229 odst. 2 písm. a) a b) a § 229 odst. 3 o. s. ř., jakož i k jiným vadám řízení, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci. Existence uvedených vad namítána nebyla a tyto vady nevyplývaly ani z obsahu spisu.

7. Prostřednictvím dovolacího důvodu podle § 241a odst. 1 o. s. ř. lze odvolacímu soudu vytknout, že jeho rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci. Právní posouzení věci je nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

8. Podle § 3028 odst. 1, 2 o. z. tímto zákonem se řídí práva a povinnosti vzniklé ode dne nabytí jeho účinnosti. Není-li dále stanoveno jinak, řídí se ustanoveními tohoto zákona i právní poměry týkající se práv osobních, rodinných a věcných; jejich vznik, jakož i práva a povinnosti z nich vzniklé přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona se však posuzují podle dosavadních právních předpisů. Protože v dané věci jde o práva rodinná, je třeba ji posoudit podle o. z.

9. Z hlediska skutkového bylo v řízení zatím zjištěno, že žalobce je výlučným vlastníkem předmětných nemovitostí, které nabyt před uzavřením manželství se žalovanou, k němuž došlo dne 6. 10. 2012. Dům užívá žalovaná spolu se dvěma nezletilými dětmi účastníků, žalobce se z něj v roce 2015 odstěhoval. Žalovaná je vlastníkem nemovitostí zapsaných na LV č. XY pro katastrální území XY a na LV č. XY pro katastrální území XY u Katastrálního úřadu pro Plzeňský kraj.

10. Se zřetelem k právnímu posouzení věci odvolacím soudem a k vymezení uplatněného dovolacího důvodu (§ 241a odst. 3 o. s. ř.) půjde v dovolacím řízení o posouzení správnosti právního názoru, že k zániku „práva bydlení“ (jež právní teorie, soudní praxe i současná právní úprava obsažená v o. z. používá k označení odvozeného právního důvodu bydlení – srov. např. § 744, § 767, § 768 odst. 2, § 769 či § 770 o. z.) dojde za trvání manželství v případě, kdy zanikne rodinná domácnost manželů jednostranným jednáním jednoho z nich, a to jejím opuštěním.

11. Podle § 743 odst. 1 o. z. manželé mají obydli tam, kde mají rodinnou domácnost.

Podle § 743 odst. 3 o. z. se manželé mohou dohodnout, že budou bydlet trvale odděleně. Dohoda manželů o odděleném bydlení má stejné právní účinky jako opuštění rodinné domácnosti s úmyslem žít trvale jinde.

Podle § 744 o. z., je-li obydli manželé dům nebo byt, k němuž má jeden z manželů výhradní právo umožňující v domě nebo bytě bydlet, a je-li to jiné právo než závazkové, vznikne uzavřením manželství druhému manželu právo bydlení. Vznikne-li jednomu z manželů takové výhradní právo za trvání manželství, vznikne tím druhému z manželů právo bydlení.

Podle § 747 odst. 1 o. z., má-li alespoň jeden z manželů právo nakládat domem nebo bytem, ve kterém se nachází rodinná domácnost manželů nebo rodiny, a tohoto domu nebo bytu je k bydlení manželů nebo rodiny nezbytně třeba, musí se zdržet všeho a předejít všemu, co může bydlení znemožnit nebo ohrozit. Manžel zejména nesmí bez souhlasu druhého manžela takový dům nebo byt zcizit nebo k domu, jeho části nebo k celému bytu zřídit právo, jehož výkon je neslučitelný

s bydlením manželů nebo rodiny, ledaže zajistí manželovi nebo rodině po všech stránkách obdobné bydlení s bydlením dosavadním.

12. Právní úprava obsahuje v § 743 a násl. o. z. relativně podrobná pravidla pro bydlení manželů, a to na rozdíl od úpravy dosavadní, účinné do 31. 12. 2013 (zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník – dále jen „obč. zák.“), která úpravu společného bydlení řešila pouze v souvislosti s nájmem bytu (institutem společného nájmu bytu manžely). Právo bydlení manžela v bytě nebo v domě, k němuž měl druhý z manželů výhradní právo umožňující v něm bydlet (o něž jde v dané věci), výslovně upraveno nebylo a dovozovalo se judikatorně. Soudní praxe (srov. stanovisko Nejvyššího soudu SR ze dne 15. 6. 1977, sp. zn. Cpj 11/77, uveřejněné pod č. 14/1978 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek) tak dovodila, že manžel, který užívá za trvání manželství byt v domě patřícímu druhému z nich, odvozuje své právo v tomto bytě bydlet od existujícího rodinně-právního vztahu manželů. Na tomto základě má manžel – nevlastník právo bydlet se svým manželem v bytě nacházejícím se v domě ve vlastnictví druhého manžela a druhý manžel (vlastník) má povinnost mu toto bydlení (užívání bytu) umožnit. Rozvodem manželství uvedený právní důvod bydlení manžela – nevlastníka zaniká a manžel vlastník domu se může úspěšně domáhat jeho vyklizení podle § 126 odst. 1 obč. zák. K uvedenému právnímu názoru se přihlásil Nejvyšší soud i v dalších svých rozsudcích, např. ze dne 8. 1. 2000, sp. zn. 26 Cdo 839/2000, ze dne 1. 10. 2004, sp. zn. 26 Cdo 1547/2003, nebo ze dne 12. 10. 2011, sp. zn. 26 Cdo 1290/2010.

13. Z výše uvedených rozhodnutí rovněž vyplývá, že rozvedený manžel, který i po zániku manželství rozvodem zůstal bydlet v domě (bytě) ve vlastnictví druhého z manželů, nebyl zásadně povinen vyklidit byt bez zajištění bytové náhrady. Jeho právní postavení – při zániku jeho právního důvodu bydlení – se posuzovalo analogicky (§ 853 obč. zák.) podle § 713 odst. 1 obč. zák., upravujícího nárok na bytovou náhradu rozvedeného manžela, jehož právní důvod užívání bytu byl – stejně jako v případě manžela užívajícího byt v domě ve vlastnictví druhého z manželů – za trvání manželství odvozen od existence manželství a jemuž rozvodem tento právní důvod bydlení zanikl. Druh (kvalita) bytové náhrady se odvozoval rovněž analogicky z § 712 odst. 3 věty druhé obč. zák.

14. Z citovaných rozhodnutí tedy plyne, že odvozené právo bydlení zanikalo až rozvodem manželství, neboť se odvíjelo od trvání manželství a z něho vyplývajících rodinných vztahů. Proto se za trvání manželství jeden z manželů jako vlastník domu nebo bytu nemohl úspěšně domoci jeho vyklizení druhým manželem, a to ani v případě, že trvale opustil společnou domácnost (srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu SR ze dne 20. 5. 1970, sp. zn. 6 Cz 27/70).

15. Současná právní úprava navázala na dřívější právní úpravu i závěry judikatury a v § 744 o. z. výslovně zakotvila právo bydlení druhého manžela v případě, je-li obydlím manželů dům nebo byt, k němuž má jeden z manželů výhradní

právo umožňující v domě nebo bytě bydlet a je-li to jiné právo než závazkové (typicky právo vlastnické). Právo bydlení vznikne druhému z manželů uzavřením manželství, vzniklo-li výhradní právo před jeho uzavřením, nebo vznikem tohoto výhradního práva za trvání manželství. Obydlím manželů je pak místo, kde je vedena jejich rodinná domácnost. Vymezení rodinné domácnosti manželů o. z. neobsahuje, lze však vyjít z definice formulované v souvislosti s výkladem § 743 o. z. komentářovou literaturou, podle níž je rodinnou domácností manželů společenství tvořené manžely, případně dalšími osobami trvale spolu žijícími ve společném obydlí (obydlí manželů) a společně hospodařícími (srov. MELZER, F.; TÉGL, P. a kol. Občanský zákoník: velký komentář. Svazek IV, § 655–975 a související společná a přechodná ustanovení. Praha: Leges, 2016, str. 649). Existence rodinné domácnosti v předmětném domě nebo bytě je tak jednou ze základních podmínek vzniku i trvání práva bydlení.

16. V souladu se zásadou zvýšené ochrany rodiny, rodičovství a manželství [§ 3 odst. 2 písm. b) o. z.] upravuje § 747 o. z. ochranu právního postavení manžela, který bydlí na základě odvozeného právního titulu tím, že stanoví tomu z manželů, jemuž náleží právo nakládat s domem nebo s bytem, povinnost zdržet se všeho, čímž by svým jednostranným jednáním znemožnil nebo ohrozil bydlení manželů nebo rodiny. Předpokladem ochrany podle tohoto ustanovení je a) právo jednoho z manželů nakládat domem nebo bytem, b) v domě nebo bytě se nachází rodinná domácnost manželů nebo rodiny, c) nezbytná potřeba tohoto domu nebo bytu k bydlení (srov. HRUŠÁKOVÁ, M.; KRÁLÍČKOVÁ, Z.; WESTPHALOVÁ, L. a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 414–421; MELZER, F.; TÉGL, P. a kol. Občanský zákoník: velký komentář. Svazek IV, § 655–975 a související společná a přechodná ustanovení. Praha: Leges, 2016, s. 671–680).

Ad a) Právo jednoho z manželů nakládat domem nebo bytem musí být samostatné a nezávislé na druhém manželovi, přičemž může se jednat o právo věčné, typicky vlastnické, nebo i závazkové, např. výpůjčka. Oprávnění nakládat je třeba vykládat široce, tedy jako souhrn všech subjektivních práv k domu či bytu. Podle názoru dovolacího soudu tak pojem nakládat zahrnuje i možnost domáhat se vyklizení domu nebo bytu.

Ad b) Podmínka umístění rodinné domácnosti manželů nebo rodiny znamená, že v domě nebo bytě mají společné obydlí buď oba manželé, případně s dalšími osobami (dětmi), nebo se tam nachází domácnost rodiny, kterou může tvořit i jen jeden manžel, ať již sám, či s dalšími osobami (dětmi).

Ad c) Třetí podmínkou je nezbytná potřeba realizovat právo bydlení právě v tomto domě nebo bytě, tedy jinak řečeno ochrana podle tohoto ustanovení se neuplatní v případě, že manžel nebo rodina mohou uspokojit svou potřebu bydlení jiným způsobem, přičemž je třeba zkoumat faktickou možnost bydlení, nepostačuje pouhý právní titul k jiné možnosti bydlení.

17. Opustí-li manžel, který má právo nakládat s domem nebo bytem, v němž se nachází rodinná domácnost, tuto domácnost s úmyslem se do ní nevrátit a neobnovit společné soužití, dojde k jejímu zániku. S ohledem na ochranu práva bydlení upravenou v § 747 odst. 1 o. z. i s přihlédnutím k účelu uvedeného ustanovení, jímž je ochrana nejen bydlení manželů, ale i rodiny, však lze uzavřít, že jsou-li splněny podmínky uvedené v tomto ustanovení, právo bydlení druhého manžela vzniklé podle § 744 o. z. tím nezanikne (třebaže dům nebo byt přestane být obydlím manželů v důsledku zániku rodinné domácnosti), neboť svým jednostranným jednáním se nemůže manžel, který rodinnou domácnost opustil, ochrany bydlení druhého manžela zprostit [srov. obdobně HRUŠÁKOVÁ, M.; KRÁLÍČKOVÁ, Z.; WESTPHALOVÁ, L. a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 399–404]. Jeho žaloba na vyklizení bytu nebo domu proto nemůže být úspěšná s výjimkou případu, kdy dům nebo byt nebude k bydlení druhého manžela nebo rodiny nezbytně třeba, tedy nebude splněna jedna ze shora uvedených podmínek ochrany bydlení podle § 747 odst. 1 o. z.

18. V projednávané věci vzniklo žalované uzavřením manželství ve smyslu § 744 o. z. právo bydlení v domě ve výlučném vlastnictví žalobce, neboť v něm měli účastníci rodinnou domácnost, a tím i obydlí. Jestliže se žalobce z domu odstěhoval a opustil rodinnou domácnost, právo bydlení žalované s ohledem na ochranu, jež poskytuje právu bydlení manžela, který bydlí na základě odvozeného právního titulu, a jeho rodině § 747 odst. 1 o. z., nezaniklo, ovšem za podmínky, že dům je k jejich bydlení nezbytně třeba.

19. Vzhledem k tomu je závěr odvolacího soudu, že zanikl-li předpoklad pro vznik práva bydlení (rodinná domácnost manželů) jednáním žalobce, došlo tím i k zániku tohoto práva, tedy že opuštěním rodinné domácnosti žalobcem došlo k zániku práva bydlení žalované, nesprávný a jeho rozhodnutí soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci (§ 241a odst. 1 o. s. ř.). Jelikož dovolací soud neshledal podmínky pro jeho změnu (dosavadní výsledky řízení neumožňují o věci rozhodnout), napadené usnesení bez jednání (§ 243a odst. 1 věty první o. s. ř.) zrušil (§ 243e odst. 1 o. s. ř.) a podle § 243e odst. 2 věty první o. s. ř. věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení s tím, že jeho úkolem bude vzhledem k prokázanému vlastnickému právu žalované k dalším nemovitostem posoudit, zda je k bydlení žalované a její rodiny nezbytně třeba dům žalobce, nebo zda mohou uspokojit svou potřebu bydlení jiným způsobem.

Č. 111

Č. 111 Podnájem bytu, Výpověď z nájmu bytu

§ 719 odst. 1 obč. zák., § 711 odst. 2 písm. b) obč. zák., § 689 odst. 2 obč. zák., § 2272 odst. 2 o. z., § 2274 o. z., § 2275 o. z., § 2276 o. z., § 2288 odst. 1 písm. a) o. z.

Pronajímatel si může vyhradit, že nájemce potřebuje k uzavření podnájemní smlouvy jeho písemný souhlas (§ 2272 odst. 2 o. z.) i při sjednání podnájmu jen části bytu, v němž nájemce bydlí (§ 2274 o. z.).

O hrubé porušení povinností nájemce podle ustanovení § 2288 odst. 1 písm. a) ve spojení s § 2276 o. z. jde i v případě, přenechá-li byt (jeho část) do užívání bezúplatně jinému.

(Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 12. 2018, sp. zn. 26 Cdo 4157/2017, ECLI:CZ:NS:2018:26.CDO.4157.2017.1)

Nejvyšší soud k dovolání žalované zrušil rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 3. 5. 2017, sp. zn. 62 Co 78/2017, a rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 9 ze dne 14. 12. 2016, sp. zn. 8 C 56/2016, a věc vrátil Obvodnímu soudu pro Prahu 9 k dalšímu řízení.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Žalobou došlou soudu dne 10. 3. 2016 se žalobkyně domáhala přezkoumání oprávněnosti výpovědi z nájmu bytu č. 4 v XY o velikosti 2 + 1 s plochou 55 m² ve třetím nadzemním podlaží s příslušenstvím (dále též jen „Byt“) ze dne 11. 1. 2016, která jí byla doručena 20. 1. 2016 a s odkazem na § 2288 odst. 1 písm. a) zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „o. z.“), byla odůvodněna tím, že hrubě porušila povinnosti vyplývající z nájmu, neboť dala Byt do podnájmu K. S., a to bez souhlasu žalované, a sama užívá nemovitost na adrese XY (dále též jen „Výpověď“). S Výpovědí nesouhlasila, tvrdila, že chtěla bydlet společně se svou sestřenicí K. S., v červenci 2011 proto nahlásila žalované zvýšení počtu osob v Bytě, následně byly vypočteny nové náklady na služby a K. S. se v Bytě přihlásila k trvalému pobytu. Od září 2011 začala pečovat o svou těžce nemocnou babičku v XY, Byt neopustila trvale, ale jen dočasně – pro účely poskytování péče a také pro účely rekreace.

2. Městský soud v Praze (odvolací soud) rozsudkem ze dne 3. 5. 2017, č. j. 62 Co 78/2017-89, potvrdil rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 9 (soud prvního stupně) ze dne 14. 12. 2016, č. j. 8 C 56/2016-68, kterým určil, že Výpověď z nájmu Bytu je neoprávněná a rozhodl o nákladech řízení, současně rozhodl o nákladech odvolacího řízení.

3. Shodně se soudem prvního stupně zjistil, že dne 10. 2. 2011 žalovaná (pro-najímatelka) souhlasila s přechodem nájmu Bytu z matky žalobkyně na žalobkyni, následně dne 4. 4. 2011 uzavřely smlouvu, v níž se – s poukazem na to, že došlo k přechodu nájmu – dohodly na obsahu smlouvy o nájmu, mj. si i sjednaly, že Byt nebo jeho část může dát žalobkyně do podnájmu jen s písemným souhlasem žalované. Dne 25. 7. 2011 žalobkyně u společnosti, která vykonává správu bytů pro žalovanou, nahlásila svého syna a sestřenici jako spolužijící osoby (později i manžela sestřenice a jejich děti), od září 2011 pečuje o babičku bydlící v XY, jejíž zdravotní stav vyžaduje trvalou péči, byl jí proto přiznán i sociální příspěvek, k 17. 5. 2016 byla zapsána jako podílový spoluvlastník nemovitosti v XY. Sestřenice žalobkyně bydlí v Bytě od roku 2011, nyní i s manželem a dvěma dětmi, dne 26. 11. 2014 se obrátila dopisem na žalovanou, aby jí poradila ohledně dalšího bydlení v Bytě, neboť žalobkyně, která pečuje o babičku v K., se chce z Bytu odhlásit, a byli by rádi, kdyby jí (a manželovi) Byt zůstal, v Bytě bydlí více než 3 roky a od roku 2011 je hlášena k trvalému pobytu. Dne 2. 11. 2015 žalovaná sdělila žalobkyni, že neakceptuje přechod nájmu na její sestřenici, a požádala ji o ukončení nájmu. Dne 20. 1. 2016 ji doručila Výpověď podle § 2288 odst. 1 písm. a) o. z. s tím, že hrubě porušila povinnosti nájemce tím, že poskytla Byt do podnájmu třetí osobě bez jejího souhlasu. Dále zjistil, že nájemné a úhradu za služby platila žalovaná žalobkyně, sestřenice jí přispívala na tyto platby podle rozsahu užívání Bytu žalobkyní.

4. Takto zjištěný skutkový stav posoudil (stejně jako soud prvního stupně) s ohledem na § 3074 o. z. podle právní úpravy účinné od 1. 1. 2014. Dospěl k závěru, že žaloba byla podána ve lhůtě stanovené v § 2290 o. z., Výpověď obsahuje všechny zákonné náležitosti podle § 2286 o. z. Žalobkyně je nájemkyní Bytu, který s ní obývají další osoby, jež řádně nahlásila jako osoby spolužijící, postupovala podle § 689 odst. 2 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění účinném do 31. 10. 2011 (dále též jen „obč. zák.“). Měl za to, že v řízení nebylo prokázáno, že by žalobkyně dala Byt do podnájmu třetí osobě bez souhlasu žalované. Podnájem je vztahem úplatným, nebylo prokázáno, že by o takový vztah šlo, ani z čeho žalovaná dovozuje, že žalobkyně dala K. S., která je její příbuznou, Byt právě do podnájmu. Sestřenice žalobkyně Byt užívá od léta 2011 s vědomím žalované (§ 689 odst. 2 obč. zák.). Skutečnost, zda žalobkyně Byt užívá, či jej užívá jen občas, nepovažoval za významnou, neboť podle § 2288 o. z. není neužívání bytu důvodem pro výpověď z nájmu bytu. Uzavřel, že Výpověď je neoprávněná, uplatněný výpovědní důvod podle § 2288 odst. 1 písm. a) o. z. nebyl dán, neboť

č. 111

nebylo prokázáno, že žalobkyně hrubě porušila svou povinnost vyplývající z nájmu tím, že Byt dala do podnájmu jiné osobě. K. S. spolu se svými rodinnými příslušníky Byt užívá se souhlasem nájemkyně (žalobkyně) a tato skutečnost byla žalované známa již od léta roku 2011 splněním oznamovací povinnosti žalobkyně podle § 689 odst. 2 obč. zák.

č. 111

II.

Dovolání a vyjádření k němu

5. Proti rozsudku odvolacího soudu podala žalovaná dovolání. Měla za to, že se odvolací soud při posuzování otázky, zda jde o podnájemní vztah i v případě bezúplatného poskytnutí bytu k užívání, zda bylo možné přenechat byt do úplatného či bezúplatného užívání třetí osobě bez předchozího písemného souhlasu pronajímatele, když nájemce v bytě nebydlí, a jestli lze za poskytnutí souhlasu s podnájmem považovat přihlášení podnájemce u společnosti vykonávající správu domu pro účely úhrad záloh na služby poskytované v souvislosti s užíváním bytu, odchýlil od ustálené rozhodovací praxe odvolacího soudu. Protože tyto otázky byly v rozhodovací praxi odvolacího soudu řešeny jen za účinnosti obč. zák., jde o otázky v poměrech o. z. dosud neřešené. Poukázala na rozhodnutí Nejvyššího soudu (např. sp. zn. 26 Cdo 3416/2008, 26 Cdo 701/2000), podle nichž je podnájmem i poskytnutí bytu nájemcem do bezúplatného užívání třetí osobě, a je proto k tomu potřeba předchozí písemný souhlas pronajímatele, tato povinnost vyplývala i ze smlouvy o nájmu. Nešlo ani o společné soužití více osob spolu s žalovanou, neboť ta s nimi již společnou domácnost nesdílela. Vytkla odvolacím soudu, že se (stejně jako soud prvního stupně) v důsledku svého nesprávného právního posouzení nijak nezabýval neexistencí jejího souhlasu s užíváním Bytu třetí osobou. Namítala, že nahlášení podnájemce u společnosti vykonávající správu domu (která není oprávněna dávat souhlas s podnájmem) pro účely úhrad záloh na služby poskytované v souvislosti s užíváním Bytu, nelze považovat za souhlas s podnájmem, zvláště když nájemce zároveň nesdělil, že sám Byt opouští. Žalobkyně tím, že poskytla Byt třetí osobě (sestřenicí a její rodině) do podnájmu bez jejího předchozího písemného souhlasu, hrubě porušila svou povinnost nájemce. Navrhla, aby odvolací soud rozsudek odvolacího soudu zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

III.

Přípustnost dovolání

6. Nejvyšší soud v souladu s čl. II bodem 2 zákona č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, projednal dovolání a rozhodl o něm podle zákona

č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění účinném do 29. 9. 2017 (dále jen „o. s. ř.“).

7. Dovolání podané včas, subjektem k tomu oprávněným – účastnicí řízení (§ 240 odst. 1 o. s. ř.), za splnění zákonné podmínky zastoupení advokátem (§ 241 odst. 1 a 4 o. s. ř.), proti rozhodnutí odvolacího soudu, kterým bylo skončeno odvolací řízení, je přípustné, neboť při řešení otázek, zda porušením povinnosti nájemce bytu ve smyslu § 719 odst. 1 obč. zák. [§ 711 odst. 2 písm. b) obč. zák.] je přenechání bytu (jeho části) nájemcem do podnájmu jinému, aniž by za to nájemce získal od podnájemce protiplnění, a jestli lze za poskytnutí souhlasu s podnájmem považovat nahlášení podnájemce pro účely úhrad záloh na služby poskytované v souvislosti s užíváním bytu, se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu.

č. 111

IV.

Důvodnost dovolání

8. Otázku, zda žalobkyně v roce 2011 poskytla Byt do podnájmu, posuzoval dovolací soud podle obč. zák., oprávněnost Výpovědi ze dne 11. 1. 2016 pak podle o. z. (§ 3074 odst. 1 o. z.).

9. Nejvyšší soud v řadě svých rozhodnutí [srovnej např. rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 16. 5. 2000, sp. zn. 26 Cdo 250/99, ze dne 20. 9. 2007, sp. zn. 26 Cdo 3492/2006 (ústavní stížnost podanou proti tomuto rozhodnutí odmítl Ústavní soud usnesením ze dne 9. 1. 2008, sp. zn. II. ÚS 3091/07), ze dne 13. 6. 2012, sp. zn. 26 Cdo 3407/2011] zdůraznil, že právo uzavřít smlouvu o podnájmu je jedním z dispozičních oprávnění nájemce bytu. Podnájemní vztah je v podstatě zvláštním případem nájemního vztahu, na jehož základě nájemce přenechává jinému – podnájemci – své nájemní právo k bytu (jeho části), jde o vztah zásadně úplatný. Smlouvu o podnájmu lze uzavřít jen s písemným souhlasem pronajímatele (§ 719 odst. 1 věta první obč. zák.), jinak je neplatná (§ 719 odst. 1 věta druhá obč. zák.), přenechání bytu (jeho části) do podnájmu bez písemného souhlasu pronajímatele je zároveň výpovědním důvodem podle § 711 odst. 2 písm. b) obč. zák. (§ 719 odst. 1 věta třetí obč. zák.). Zároveň dovolací soud v těchto rozhodnutích dospěl k závěru, že i když je podnájem vztahem zásadně úplatným, o porušení povinnosti nájemce ve smyslu § 711 odst. 2 písm. b) ve spojení s § 719 odst. 1 obč. zák. jde i v případě, přenechá-li nájemce byt (jeho část) do užívání jiného, aniž by za to od něj získal úplatu.

10. Pro závěr, zda žalobkyně hrubě porušila své povinnosti vyplývající z nájmu tím, že Byt přenechala do užívání své sestřenici, jejímu manželovi a dětem, není proto významné, zda žalovaná v řízení prokázala, že se jednalo o vztah úplatný, a zda mezi nimi byla uzavřena písemná smlouva, podstatné je, zda se tak stalo s písemným souhlasem žalované (§ 719 odst. 1 obč. zák.). Jestliže by žalobkyně

přenechala třetí osobě Byt do podnájmu bez předchozího souhlasu žalované, který musel být poskytnut v písemné formě, porušila by hrubě své povinnosti nájemce ve smyslu § 711 odst. 2 písm. b) obč. zák. ve spojení s § 719 odst. 1 obč. zák., i kdyby za to nezískala od této osoby žádnou úplatu.

č. 111

11. Podle ustálené judikatury Nejvyššího soudu (viz např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 7. 2001, sp. zn. 20 Cdo 2492/99, uveřejněný pod č. 40/2002 Sb. rozh. obč., rozsudky téhož soudu ze dne 30. 6. 2003, sp. zn. 26 Cdo 1403/2002, ze dne 15. 10. 2013, sp. zn. 26 Cdo 577/2013) postup pracovníka obce, který v souvislosti s plněním úkolů obce při výkonu státní správy vyznačil trvalý (dříve i přechodný) pobyt další osoby v tomto bytě, nelze bez dalšího považovat za projev vůle obce (pronajímatele), jež by směřovala k udělení písemného souhlasu pronajímatele s podnájmem bytu. Vyznačení trvalého pobytu má jen evidenční účinky, nepůsobuje vznik, změnu nebo zánik (pod)nájemních vztahů. Obdobně nelze bez dalšího považovat za písemný souhlas s podnájmem ani přijetí oznámení nájemce o změně počtu osob, kteří s ním žijí v bytě podle § 689 odst. 2 obč. zák., jehož účelem je stanovení výše záloh na služby poskytované v souvislosti s užíváním bytu přiměřeně podle počtu osob bydlících v bytě. Jen z vědomosti obce, která je zároveň i pronajímatelem, že s nájemcem žijí v bytě i další osoby, tak nelze dovodit, že udělila nájemci písemný souhlas s tím, aby tyto osoby užívaly byt jako podnájemci. I na úkon obce, kterým měl být udělen souhlas s podnájmem (způsob udělení souhlasu s podnájmem není kromě požadavku písemné formy stanoven), se použijí výkladová pravidla stanovená v § 35 obč. zák., rozhodná je tak vůle toho, kdo uvedený právní úkon činí, přičemž právně významná je jen v případě, že je projevena v písemné formě.

12. Od výše uvedených závěrů není důvod se odchýlit ani za účinnosti o. z., tedy od 1. 1. 2014. Nově může dát nájemce bez souhlasu pronajímatele třetí osobě do podnájmu část bytu, pokud v něm trvale bydlí (§ 2274 o. z.); nejedná-li se o osobu blízkou (§ 22 odst. 1 o. z.) nebo případ zvláštního zřetele hodný, může však pronajímatel podmínit i takový podnájem svým písemným souhlasem (§ 2274 o. z. ve spojení s § 2272 odst. 2 o. z.). Chce-li nájemce dát do podnájmu celý byt nebo v něm trvale nebydlí (v takovém případě není rozhodné, zda chce dát do podnájmu byt celý, či jen jeho část), může tak učinit vždy jen s písemným souhlasem pronajímatele (§ 2275 odst. 1, 2 o. z.). Jestliže si pronajímatel s nájemcem ujedná (jako v tomto případě) v nájemní smlouvě, že nájemce může dát byt či jeho část do podnájmu jen s jeho souhlasem, pak si zjevně pronajímatel i při sjednání podnájmu jen části bytu ujednal výhradu ve smyslu § 2272 odst. 2 o. z., a nájemce tak k uzavření podnájemní smlouvy, jejímž předmětem bude jen část bytu, potřebuje jeho písemný souhlas i v případě, že sám v bytě trvale bydlí. V případech, kdy o. z. vyžaduje souhlas pronajímatele s podnájmem, nelze – stejně jako za účinnosti obč. zák. – bez dalšího považovat za souhlas vyznačení trvalého bydliště v tomto bytě pracovníkem

obce či přijetí oznámení nájemce o zvýšení počtu osob žijících v bytě, rozhodná bude vůle obce při právním jednání.

13. Obsahu spisu neodpovídá ani závěr odvolacího soudu, že není významné (a proto tvrzení a dokazování ohledně této otázky ani nijak nehodnotil), zda žalobkyně Byt od září 2011 do doručení Výpovědi užívala, či nikoliv, protože podle § 2288 o. z. není neužívání bytu výpovědním důvodem. Z Výpovědi je totiž zřejmé, že žalovaná za důvod k výpovědi nájmu považuje skutečnost, že žalobkyně dala Byt do podnájmu bez jejího souhlasu (a sama bydlí jinde), nikoliv to, že by ho neužívala. Okolnost, zda žalobkyně bydlí jinde, a tedy Byt neužívá, by pak mohla být významná v případě, že by soud zvažoval, zda jde o podnájem jen části bytu podle § 2274 o. z. (a zároveň nebyla sjednána výhrada souhlasu pronajímatele jako v dané věci), nebo zda třetí osoba (zde sestřenice žalobkyně) užívá byt na základě jiného vztahu, než je smlouva o podnájmu, např. jako člen domácnosti (§ 2272 odst. 1, 2 o. z.). Jestliže by nájemce v bytě nebydlel (a za trvalé bydlení nelze považovat jen občasně návštěvy), nemohl by ani tvořit s takovou osobou společnou domácnost.

14. Lze tak shrnout, že umožnila-li žalobkyně od roku 2011 užívat Byt své sestřenici (tedy osobě, kterou nelze bez dalšího považovat za osobu blízkou ve smyslu § 116, 117 obč. zák., § 22 odst. 1 o. z.), a v tomto jednání pokračovala i za účinnosti o. z., pak neměla-li k tomu písemný souhlas žalované, i v případě, že za toto užívání od ní nezískala žádnou úplatu, hrubě porušila své povinnosti nájemce [§ 2288 odst. 1 písm. a) ve spojení s § 2272 odst. 2, § 2276 o. z.]; pro závěr, zda žalovaná písemně souhlasila s podnájmem (užíváním Bytu), není významné, zda pracovníkem téže obce byl vyznačen osobám bydlícím v Bytě trvalý pobyt a zda žalobkyně splnila svou povinnost oznámit zvýšení počtu osob bydlících v Bytě.

15. Protože rozsudek odvolacího soudu není z hlediska uplatněných dovolacích námitek správný, dovolací soud ho podle § 243e odst. 1 o. s. ř. zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení (§ 243e odst. 2 věta první o. s. ř.). Jelikož důvod, pro který bylo zrušeno rozhodnutí odvolacího soudu, platí i pro rozsudek soudu prvního stupně, zrušil Nejvyšší soud i toto rozhodnutí a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení (§ 243e odst. 2 o. s. ř.).

Č. 112**č. 112 Výpověď z nájmu bytu**
§ 2290 o. z.

Vypoví-li pronajímatel nájem bytu z jiných než zákonem stanovených důvodů, jde o výpověď neoprávněnou, nikoliv neplatnou; její neoprávněnost musí nájemce uplatnit žalobou podle § 2290 o. z.

(Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 11. 2018, sp. zn. 26 Cdo 3328/2017, ECLI:CZ:NS:2018:26.CDO.3328.2017.1)

Nejvyšší soud zamítl dovolání žalovaného proti rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 17. 1. 2017, sp. zn. 20 Co 408/2016.

I.**Dosavadní průběh řízení**

1. Žalobou došlou soudu dne 1. 10. 2015 se žalobkyně domáhala, aby soud uložil žalovanému vyklidit byt č. 800/15 nacházející se ve třetím nadzemním podlaží domu XY na pozemku XY, sestávající z pokoje, kuchyně, předsíně, spíže, koupelny s WC, o celkové ploše 47 m², na adrese XY (dále též jen „Byt“). Tvrdila, že se stala vlastnící Bytu na základě darovací smlouvy ze dne 23. 12. 2013, žalovaný byl nájemcem Bytu, s předchozími vlastníky Bytu uzavřel nájemní smlouvu. Protože Byt potřebuje pro sebe, dala mu podle § 2288 odst. 2 písm. a) zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „o. z.“), výpověď z nájmu (dále též jen „Výpověď“), která mu byla osobně předána dne 30. 3. 2015 a doručena poštou dne 31. 3. 2015. Žalovaný nepodal žalobu na přezkum její oprávněnosti, ač o tomto právu byl poučen. Byt po uplynutí výpovědní doby nevyklidil, a to ani poté, co ho k vyklizení vyzvala dopisem ze dne 3. 8. 2015.

2. Krajský soud v Hradci Králové (soud odvolací) rozsudkem ze dne 17. 1. 2017, č. j. 20 Co 408/2016-69, potvrdil rozsudek Okresního soudu v Havlíčkově Brodě (soud prvního stupně) ze dne 21. 9. 2016, č. j. 7 C 223/2015-49, jímž žalovanému uložil povinnost vyklidit Byt a předat jej žalobkyni do 3 měsíců od právní moci rozsudku a rozhodl o náhradě nákladů řízení; současně rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení.

3. Zjistil (ztotožnil se se skutkovými zjištěními soudu prvního stupně), že žalovaný uzavřel dne 23. 7. 2008 s předchozími vlastníky smlouvu o nájmu Bytu,

doba nájmu byla sjednána do konce jeho života, nájemné bylo dohodnuto ve výši 1 Kč ročně. Dne 23. 12. 2013 uzavřela žalobkyně jako obdarovaná s předchozími vlastníky darovací smlouvu k Bytu. Dne 31. 3. 2015 byla žalovanému doručena poštou Výpověď, kterou mu dala žalobkyně podle § 2288 odst. 2 písm. a) o. z. s odůvodněním, že Byt potřebuje pro sebe a s poučením o výpovědní době, povinnosti Byt vyklidit a právu podat proti Výpovědi námitky a návrh k soudu na přezkum oprávněnosti Výpovědi ve lhůtě 2 měsíců od jejího doručení. Žalovaný dne 14. 4. 2015 sdělil žalobkyni, že Výpověď považuje za neplatnou, protože nájem byl sjednán na dobu určitou a použitý výpovědní důvod lze uplatnit pouze u nájmu bytu na dobu neurčitou. Žalobu na přezkum oprávněnosti Výpovědi u soudu nepodal, Byt nevyklidil. Dopisem ze dne 3. 8. 2015 vyzvala žalobkyně žalovaného k vyklizení a předání Bytu do 31. 8. 2015.

4. Shodně se soudem prvního stupně dospěl k závěru, že Výpověď je platná, obsahuje všechny náležitosti požadované zákonem. Protože žalovaný nepodal ve hmotněprávní prekluzivní lhůtě stanovené v § 2290 o. z. žalobu na přezkum její oprávněnosti, nemůže se soud zabývat existencí výpovědního důvodu (i kdyby výpovědní důvod nebyl použit po právu, jako v této věci), a to ani v řízení o vyklizení. Po marném uplynutí lhůty k podání žaloby na přezkum oprávněnosti již nájemce nemůže úspěšně zpochybnit existenci výpovědního důvodu; může jen namítat neplatnost či nicotnost výpovědi pro jiné vady (např. neuvedení výpovědního důvodu, nedostatek písemné formy, absence podpisu pronajímatele), k nim by soud musel přihlédnout z úřední povinnosti. O takové vady však v projednávané věci nešlo. Protože právo nájmu skončilo uplynutím výpovědní doby, žalovaný užívá Byt bez právního důvodu, soud prvního stupně mu tak správně uložil, aby ho vyklidil.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

5. Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalovaný dovolání, měl za to, že v rozhodovací praxi Nejvyššího soudu nebyla doposud řešena otázka, zda výpověď z nájmu bytu sjednaného na dobu určitou podle § 2288 odst. 2 o. z. je neplatná, či jde o přezkum naplněnosti výpovědního důvodu, kterým se lze zabývat jen v řízení o přezkum oprávněnosti výpovědi podle § 2290 o. z. Vytýkal odvolacímu soudu, že tuto otázku nesprávně právně posoudil. V o. z. není nikde definován pojem „oprávněná“ výpověď, jestliže zákonodárce nepoužil pojem „platná“, zřejmě neoprávněnost výpovědi chápe jako situaci, kdy pronajímatel dá nájemci výpověď sice platnou, ale použitý výpovědní důvod pronajímateli nesvědčí. Zdůraznil, že je významné vymezit pojmy „neoprávněná“ a „neplatná“ výpověď a rozdíl mezi nimi. Měl za to, že v případě použití jiného výpovědního důvodu, než připouští o. z., jde o výpověď absolutně neplatnou, která nevyvolává

č. 112

žádné právní účinky. Poukázal přitom na silnou ochranu nájemce bytu vyplývající např. z § 2235, 2239 o. z., jejímž smyslem a účelem je mj. i to, že pronajímatel může dát nájemci výpověď jen z důvodů stanovených zákonem, a na skutečnost, že absolutní neplatnost výpovědi podané z jiného důvodu, než který připouští o. z. vyplývá i z § 580 o. z., neboť jde o jednání, které odporuje zákonu. K takové neplatnosti musí soud podle § 588 o. z. přihlédnout i bez návrhu. Protože byl nájemcem bytu na dobu určitou a žalobkyně použila výpovědní důvod určený pouze pro nájem na dobu neurčitou, je Výpověď absolutně neplatná, nebyl proto povinen podat žalobu na přezkoumání její oprávněnosti a neplatnosti Výpovědi se musí soud zabývat v řízení o vyklizení. Navrhl, aby dovolací soud rozsudek odvolacího soudu změnil tak, že se žaloba zamítá, případně jej zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

6. Žalobkyně ve vyjádření k dovolání uvedla, že má za to, že šlo o nájem na dobu neurčitou, jinak se ztotožnila se závěry odvolacího soudu. Navrhla, aby dovolání bylo zamítnuto.

III.

Přípustnost dovolání

7. Nejvyšší soud v souladu s čl. II bod 2 zákona č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, projednal dovolání a rozhodl o něm podle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění účinném do 29. 9. 2017 (dále jen „o. s. ř.“).

8. Dovolání podané včas, subjektem k tomu oprávněným – účastníkem řízení (§ 240 odst. 1 o. s. ř.), za splnění podmínky zastoupení advokátem (§ 241 odst. 1 a 4 o. s. ř.), proti rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, je přípustné, neboť v rozhodnutích Nejvyššího soudu doposud nebyla výslovně řešena otázka, zda výpověď, již pronajímatel vypověděl nájem bytu z jiného než zákonem stanoveného důvodu, je neplatná, či neoprávněná. Není však důvodné.

IV.

Důvodnost dovolání

9. Projednávanou věc je třeba posuzovat – vzhledem k okamžiku dání Výpovědi – podle zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, dále opět jen „o. z.“ (§ 3074 odst. 1 o. z.).

10. Podle § 2290 o. z. má nájemce právo podat návrh soudu, aby přezkoumal, zda je výpověď oprávněná, do dvou měsíců ode dne, kdy mu výpověď došla.

11. Institutem přezkumu oprávněnosti výpovědi z nájmu bytu upraveným v § 2290 o. z. se již Nejvyšší soud ve svých rozhodnutích zabýval (srovnej např.

rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 1. 2017, sp. zn. 26 Cdo 4249/2016, uveřejněný pod č. 75/2018 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, dále též jen „R 75/2018“, rozsudek téhož soudu ze dne 21. 9. 2017, sp. zn. 26 Cdo 5679/2016, rozsudek ze dne 17. 12. 2015, sp. zn. 26 Cdo 3862/2015, uveřejněný pod č. 21/2017 Sb. rozh. obč.).

č. 112

12. V R 75/2018 dospěl k závěru, že žaloba podle § 2290 o. z. se obsahově liší od žaloby na určení neplatnosti výpovědi z nájmu bytu, kterou upravoval § 711 odst. 3 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění účinném do 31. 12. 2013. Nájemce se v řízení podle § 2290 o. z. domáhá přezkoumání, zda je výpověď oprávněná, tedy „zkontrolování oprávněnosti (správnosti) výpovědi“. Soud se tak v tomto řízení zabývá naplněností uplatněného výpovědního důvodu, a zjistí-li, že výpovědní důvod nebyl dán, rozhodne, že výpověď je neoprávněná. Dále zdůraznil, že přezkum oprávněnosti výpovědi podle tohoto ustanovení je třeba chápat v širším smyslu, a zjistí-li soud v řízení podle § 2290 o. z., že výpověď je z nějakého důvodu neplatná (absolutně, relativně) či zdánlivá, žalobě nájemce vyhoví, neboť ani taková výpověď nebyla dána „po právu“, a je proto „v širším smyslu“ neoprávněná.

13. Z výše uvedeného plyne, že naplněností uplatněného výpovědního důvodu se může soud zabývat jen v řízení podle § 2290 o. z., tedy jen v případech, že nájemce, kterému byla výpověď doručena (dostala se do sféry jeho dispozice), podal ve lhůtě stanovené v § 2290 o. z. žalobu, jíž se domáhá přezkumu oprávněnosti výpovědi. Jde o specifickou žalobu, definovanou v hmotněprávním předpise, žalobce nemusí v řízení prokazovat naléhavý právní zájem. Ustanovení § 2290 o. z. brání tomu, aby naplněnost výpovědního důvodu uplatněného ve výpovědi z nájmu bytu byla posuzována v jiném řízení, a to ani jako otázka předběžná. Pod pojem „oprávněnost“ (v užším smyslu) tak lze podřadit důvodnost, naplněnost uplatněného výpovědního důvodu (zda nájemce skutečně nezaplatil nájemné, dal celý byt bez souhlasu pronajímatele do podnájmu, neoznámil zvýšení počtu osob žijících v bytě atd.); důvodnost výpovědi tak nelze zkoumat v jiném řízení než v řízení podle § 2290 o. z.

14. Ustanovení § 2290 o. z. naopak nebrání, aby soud k neplatnosti či zdánlivosti výpovědi přihlédl i v jiném řízení. V R 75/2018 Nejvyšší soud formuloval a odůvodnil závěr, že zjistí-li soud již v řízení podle § 2290 o. z., že výpověď je neplatná či zdánlivá, bude to mít za následek rozhodnutí o neoprávněnosti takové výpovědi (tedy vyhovění žalobě). Neuplatní-li však žalobce v řízení podle § 2290 o. z. důvody neplatnosti (absenci písemné formy, neuvedení výpovědního důvodu, nepoučení nájemce o možnosti podat žalobu podle § 2290 o. z., rozpor s dobrými mravy atd.) či zdánlivosti výpovědi (výpovědní důvod je uveden neurčitě, nesrozumitelně apod.) a v řízení nevyjdou najevo ani jinak, nebrání to jejich uplatnění v dalších řízeních. Zákon nestanoví žádnou lhůtu ani neupravuje žádné zvláštní řízení k jejich uplatnění.

15. Uvede-li pronajímatel dostatečně určitě a srozumitelně ve výpovědi důvod, pro který nájem vypovídá (skutkově ho vylicí), pak otázka, zda uplatnil zákonem stanovený důvod (§ 2288, 2291 o. z.), je otázkou důvodnosti dané výpovědi, tedy otázkou její oprávněnosti v užším smyslu. Má-li proto nájemce za to, že důvod uvedený ve výpovědi není dán – ať již proto, že se vytýkaný skutek nestal (např. nájem zaplatil), nebo proto, že zákon pronajímateli z takového důvodu vypovědět nájem bytu neumožňuje (má v nájmu více bytů apod.) – musí se žalobou podle § 2290 o. z. domáhat přezkumu její oprávněnosti. Uplatnil-li pronajímatel „nesprávný“ výpovědní důvod, nejde o výpověď neplatnou (absolutně či relativně), ale jen o výpověď neoprávněnou.

16. Nelze přisvědčit námitkám dovolatele, že může-li pronajímatel vypovědět nájem bytu jen ze zákonem stanovených důvodů, pak výpověď, v níž uplatnil jiný důvod, odporuje zákonu a ochraně nájemce, kterou o. z. upravuje, a proto je podle § 580 o. z. neplatná. Úprava nájmu bytu v o. z. je úpravou relativně kogentní, chrání práva nájemce, v jeho neprospěch se nelze od této úpravy odchýlit. Součástí této ochrany nájemce je i skutečnost, že pronajímatel může nájem bytu vypovědět jen ze zákonem stanovených důvodů. Současně o. z. upravuje – ve prospěch nájemce – speciální žalobu, kterou se může takové výpovědi bránit. Jen okolnost, že aktivitu při nesouhlasu s výpovědí z nájmu bytu přenechává zákonná úprava na nájemci (je jen na něm, aby zvážil, zda se chce výpovědi a tím i možnému skončení nájmu bránit), neznamená, že by tím byla jeho ochrana oslabena.

17. Vypoví-li pronajímatel nájem bytu z jiných než zákonem stanovených důvodů, jde o výpověď neoprávněnou, nikoliv neplatnou, její neoprávněnost proto musí nájemce uplatit žalobou podle § 2290 o. z.

18. Lze tak uzavřít, že rozsudek odvolacího soudu je z pohledu uplatněných dovolacích námitek věcně správný, Nejvyšší soud – aniž ve věci nařídil jednání (§ 243a odst. 1 o. s. ř.) – proto dovolání jako nedůvodné zamítl [§ 243d písm. a) o. s. ř.].

Č. 113

Pojištění, Pojištění osob, Forma právních jednání (o. z.) [Právní jednání (o. z.)]
§ 4 odst. 4 zákona č. 37/2004 Sb., § 4 odst. 5 zákona č. 37/2004 Sb.

Č. 113

Vyžaduje-li ustanovení § 4 odst. 4 zákona č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě, aby byl pojistník prokazatelně seznámen s pojistnými podmínkami, které mají tvořit nedílnou součást pojistné smlouvy, je nezbytné tuto povinnost vztáhnout na všechny pojistné podmínky, které mají tvořit součást pojistné smlouvy a mají být pro smluvní strany závazné, bez ohledu na jejich formální označení.

Z toho, že pojistník byl informován o možnosti kdykoliv nahlédnout do pojistných podmínek, resp. že pojistné podmínky jsou k nahlédnutí ve všech obchodních místech pojistitele, neplyne, že byl prokazatelně seznámen s pojistnými podmínkami.

(Rozsudek velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 13. 2. 2019, sp. zn. 31 Cdo 1566/2017, ECLI:CZ:NS:2019:31.CDO.1566.2017.1)

Nejvyšší soud k dovolání žalobkyně zrušil rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové – pobočky v Pardubicích ze dne 10. 11. 2016, sp. zn. 23 Co 235/2016, a rozsudek Okresního soudu v Pardubicích ze dne 11. 4. 2016, sp. zn. 27 C 120/2014, ve výrocích pod body II a III a věc v tomto rozsahu vrátil Okresnímu soudu v Pardubicích k dalšímu řízení.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Okresní soud v Pardubicích v pořadí druhým rozsudkem ze dne 11. 4. 2016, č. j. 27 C 120/2014-156, uložil žalované, aby zaplatila žalobkyni částku 84 000 Kč se 7,05% úrokem z prodlení od 22. 5. 2012 do zaplacení (výrok pod bodem I), v částce 114 000 Kč s příslušenstvím žalobu zamítl (výrok pod bodem II) a rozhodl o náhradě nákladů řízení (výrok pod bodem III).
2. Soud prvního stupně zjistil, že strany uzavřely dne 20. 2. 2010 pojistnou smlouvu (Flexi životní pojištění), která zahrnovala mimo jiné i pojištění denního odškodného úrazu žalobkyně s minimální dobou léčení v délce 8 dnů s pojist-

č. 113

nou částkou ve výši 3 000 Kč denně. Nedílnou součástí pojistné smlouvy byly Všeobecné pojistné podmínky pro pojištění spojená s investičními fondy OSO-INV 3 (dále jen „všeobecné pojistné podmínky“) a Speciální pojistné podmínky pro FLEXI životní pojištění (dále jen „speciální pojistné podmínky“). Žalobkyně svým podpisem potvrdila, že souhlasí s pojistnými podmínkami a potvrzuje jejich převzetí. Speciální pojistné podmínky ve svém čl. 6 písm. I upravovaly pojištění denního odškodného úrazů tak, že úrazy, za které pojistitel poskytuje pojistné plnění, jsou přesně specifikovány v tabulce „Maximální hodnoty plnění denního odškodného za dobu léčení úrazu“ platné v době vzniku úrazu (dále jen „oceňovací tabulky“). V tomto oddíle speciálních pojistných podmínek bylo dále uvedeno, že oceňovací tabulky může pojistitel doplňovat a měnit a pojištěný do nich může kdykoliv nahlédnout. Oceňovací tabulky dále stanovily maximální počet dnů, za které bude sjednané denní odškodné pro příslušnou diagnózu vyplaceno. Podmínkou výplaty sjednaného denního odškodného je skutečnost, že stanovená diagnóza musí být potvrzena přítomností objektivních příznaků zjištěných při lékařském vyšetření. Podle kódu 134 oceňovacích tabulek v případě podvrtnutí bederní páteře náleží odškodné za max. 28 dnů, pokud je zjištěna porucha dynamiky páteře způsobená spasmami paravertebrálních svalů nebo je-li na rtg. příp. vyšetřeními jinými zobrazovacími metodami prokázáno poúrazové blokové postavení obratlů + odpovídající způsob léčby. Soud prvního stupně zjistil, že žalobkyně utrpěla v době trvání pojistné smlouvy dne 28. 1. 2012 úraz spočívající v distorzi páteře, která nezanechává známky na rentgenovém obraze. Žalobkyně absolvovala léčbu magnetoterapií. Žalobkyně se s distorzi páteře léčila do 2. 4. 2012. Pojistnou událost nahlásila dne 19. 4. 2012.

3. Při právním posouzení vycházel soud prvního stupně ze zákona č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě, ve znění účinném do 31. 12. 2013 (dále jen „zákon o pojistné smlouvě“), a dále ze závazného právního názoru odvolacího soudu promítnutého do jeho zrušovacího usnesení ze dne 1. 10. 2015, č. j. 23 Co 255/2015-137, podle kterého nelze použít ustanovení tzv. oceňovacích tabulek o výlukách z pojistného plnění, pokud tato ustanovení nebyla součástí všeobecných pojistných podmínek o výlukách z pojištění, a že naopak lze připustit použití těchto oceňovacích tabulek při limitaci odškodnění počtem dní, za které náleží pojištěnému odškodnění. Odvolací soud ve svém právním závěru vycházel rovněž z usnesení Ústavního soudu České republiky ze dne 30. 11. 2011, sp. zn. III. ÚS 3079/11, který ve skutkově obdobné věci připustil možnost použití oceňovacích tabulek při limitaci pojistného plnění maximálním počtem dnů léčení úrazu, přestože oceňovací tabulky nebyly stěžovatelce předány. Soud prvního stupně proto žalobě vyhověl co do částky 84 000 Kč, která představuje pojistné plnění za 28 dnů podle oceňovacích tabulek ($28 \times 3\,000$ Kč).

4. K odvolání žalobkyně Krajský soud v Hradci Králové – pobočka v Pardubicích rozsudkem ze dne 10. 11. 2016, č. j. 23 Co 235/2016-184, rozsudek soudu

prvního stupně v napadených výrocích pod body II a III potvrdil (výrok pod bodem I) a rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení (výrok pod bodem II).

5. Podle odvolacího soudu žalobkyně svým podpisem potvrdila uzavření pojistné smlouvy a také to, že byla před uzavřením smlouvy seznámena s všeobecnými a speciálními pojistnými podmínkami. Při posuzování nároku žalobkyně je proto třeba vycházet také z pojistných podmínek, neboť byly součástí smluvních ujednání (podle § 4 odst. 4 a 5 zákona o pojistné smlouvě). Speciální pojistné podmínky pro určení výše pojistného plnění dále odkazovaly na oceňovací tabulky; jejich existenci předjímá i pojistná smlouva samotná. Odvolací soud připomněl rozhodnutí Ústavního soudu ze dne 30. 11. 2011, sp. zn. III. ÚS 3079/2011, který ve skutkově obdobné věci akceptoval stanovení výše pojistného plnění jako násobku denního odškodného a maximální doby léčby pro daný úraz podle oceňovacích tabulek (které byly podle pojistných podmínek součástí pojistné smlouvy, nebyly při uzavření smlouvy fakticky předány, ale byly k dispozici ve všech obchodních místech pojistitele). Odvolací soud nespatořoval důvod k odchýlení se od svého názoru vyjádřeného již v předcházejícím rozhodnutí, které vychází z citovaného rozhodnutí Ústavního soudu, když stanovení limitu odškodného počtem dnů nelze považovat za vyluku pojištění, nýbrž pouze za určení rozsahu pojistného plnění.

6. Odvolací soud odmítl argumentaci žalobkyně opírající se o rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 3. 6. 2013, sp. zn. 32 Cdo 3183/2012, neboť v citovaném rozhodnutí se Nejvyšší soud zabýval výkladem § 273 zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník (dále jen „obch. zák.“), v souvislosti s otázkou, za jakých předpokladů jsou obchodní podmínky součástí smlouvy (zda musí smlouva obsahovat výslovný odkaz na obchodní podmínky, či zda postačuje, že jsou podmínky její přílohou). V souzené věci je ale předmětem řízení nárok z pojistné smlouvy, který je třeba posuzovat podle zákona o pojistné smlouvě, jenž má v § 4 odst. 4 speciální právní úpravu, podle níž jsou pojistné podmínky vydané pojistitelem součástí pojistné smlouvy ze zákona (nejsou-li přímo uvedeny v pojistné smlouvě). Zákon pouze vyžaduje, aby s nimi byl pojistník před uzavřením pojistné smlouvy prokazatelně seznámen. Této své zákonné povinnosti žalovaná dostála, neboť žalobkyně v pojistné smlouvě potvrdila svým podpisem, že se s pojistnými podmínkami seznámila; pojistné podmínky poté odkazovaly na oceňovací tabulky.

7. Podle odvolacího soudu na souzenou věc nedopadá ani rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 5. 8. 2008, sp. zn. 28 Cdo 864/2008, v němž Nejvyšší soud kladl důraz na určitost a srozumitelnost pojistných podmínek pro účely vyluky z pojistného plnění. Uvedení maximální doby léčby pro daný úraz v oceňovacích tabulkách není vylukou z pojištění, ale stanovením rozsahu pojistného plnění; pojistné podmínky navíc nebyly neurčité nebo nesrozumitelné.

8. Odvolací soud rovněž odmítl nesoulad rozhodnutí soudu prvního stupně se závěry obsaženými v nálezu Ústavního soudu ze dne 11. 11. 2013, sp. zn. I. ÚS

3512/11, neboť má za to, že ujednání spočívající ve stanovení rozsahu pojistného plnění, které bylo předjímano přímo v pojistné smlouvě, neznamená významnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran ve smyslu závěrů obsažených ve shora citovaném nálezu Ústavního soudu.

č. 113**II.****Dovolání a vyjádření k němu**

9. Proti rozsudku odvolacího soudu podala žalobkyně dovolání, jehož přípustnost spatřuje ve vyřešení otázky hmotného práva, která v rozhodování odvolacího soudu nebyla dosud vyřešena, konkrétně, zda hranicí pro výplatu pojistného plnění (denní odškodnění za dobu léčby úrazu) je skutečná doba léčení, nebo limit stanovený v oceňovacích tabulkách, které pojistitel pojištěnému nepředal a neseznámil jej s nimi. Svým rozhodnutím se odvolací soud také odchýlil od ustálené rozhodovací praxe odvolacího soudu při řešení otázky hmotného nebo procesního práva, představované rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 5. 8. 2008, sp. zn. 28 Cdo 864/2008, a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 3. 6. 2013, sp. zn. 32 Cdo 3183/2012, v nichž Nejvyšší soud konstatoval, že pojistná smlouva je smlouvou spotřebitelskou podle § 52 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, (dále jen „obč. zák.“). Proto se podle § 56 odst. 1 a 3 obč. zák. smluvní ujednání spotřebitelských smluv nemohou odchýlit od zákona v neprospěch spotřebitele a spotřebitel se zejména nemůže vzdát práv, která mu zákon poskytuje, nebo jinak zhoršit své smluvní postavení. V pochybnostech o významu spotřebitelských smluv platí výklad pro spotřebitele příznivější. Odvolací soud podle dovolatelky svým rozhodnutím povolil značnou nerovnováhu v právech a povinnostech k újmě spotřebitele.

10. Dovolací důvod nesprávného právního posouzení věci shledává dovolatelka v závěru odvolacího soudu, který sice posuzoval uzavřenou pojistnou smlouvu podle § 4 a 5 zákona o pojistné smlouvě, nicméně odkázal na skutečnost, že dovolatelka svým podpisem potvrdila, že byla seznámena s pojistnými podmínkami, včetně speciálních pojistných podmínek, které odkazovaly na oceňovací tabulky, nezohlednil však skutečnost, že oceňovací tabulky nebyly dovolatelce předány, a ani jinak s nimi nebyla seznámena. Dovolatelka nesouhlasí s právním posouzením věci odvolacím soudem a považuje je za nesprávné, neboť má za to, že odvolací soud sice správně určil právní normu, podle které věc posoudil – podle zákona o pojistné smlouvě (zejména jeho § 4 odst. 4), tuto právní normu však nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval. Podle názoru dovolatelky nemělo být použito omezení výše pojistného plnění maximální dobou léčby úrazu stanovenou v oceňovacích tabulkách, a proto jí náleží pojistné plnění za dobu skutečného léčení úrazu. Odvolací soud se měl odchýlit od závěrů obsažených v rozhodnutí Krajského soudu v Hradci Králové – pobočky

v Pardubicích ze dne 7. 6. 2012, č. j. 22 Co 365/2011-150, a od závěrů obsažených v rozhodnutí Ústavního soudu ze dne 11. 11. 2013, sp. zn. I. ÚS 3512/11.

11. Dovolatelka navrhla zrušení rozsudku odvolacího soudu a vrácení věci tomtu soudu k dalšímu řízení.

12. Žalovaná ve vyjádření k dovolání vyslovila nesouhlas s argumentací dovolatelky. Má za to, že žalobkyně byla s oceňovacími tabulkami seznámena, což je zřejmé z její volby mezi pojištěním denního odškodného pro úraz a připojištěním k dennímu odškodnému – nad limit stanovený oceňovací tabulkou, když volila první, levnější variantu. Rozhodnutí dovolacího soudu ze dne 5. 8. 2008, sp. zn. 28 Cdo 864/2008, kterým dovolatelka argumentovala, na věc nedopadá, neboť řeší otázku určitosti a srozumitelnosti pojistných podmínek. Má za to, že žalobkyně byla seznámena s tím, že pojistné plnění bude limitováno. Navrhla odmítnutí dovolání.

č. 113

III.

Přípustnost dovolání

13. Rozhodné znění občanského soudního řádu pro dovolací řízení (do 29. 9. 2017) se podává z bodu 2 čl. II části první zákona č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony (dále opět jen „o. s. ř.“).

14. Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) po zjištění, že dovolání bylo podáno řádně a včas, osobou k tomu oprávněnou a řádně zastoupenou podle § 241 odst. 1 o. s. ř., posuzoval, zda je dovolání přípustné.

15. Podle § 236 odst. 1 o. s. ř. lze dovoláním napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští.

16. Podle § 237 o. s. ř., není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně, anebo má-li být dovolacím soudem vyřešena právní otázka posouzena jinak.

17. Tříčlenný senát soudního oddělení č. 23, který měl podle rozvrhu práce Nejvyššího soudu dovolání projednat a rozhodnout o něm, při posouzení otázky, zda jsou ve smyslu § 4 odst. 4 zákona o pojistné smlouvě součástí pojistné smlouvy oceňovací tabulky, na něž odkazují pojistné podmínky, ačkoliv tyto oceňovací tabulky nebyly pojistníkovi při podpisu smlouvy předloženy a nebyl s jejich obsahem seznámen, zjistil, že předmětná otázka je v rozhodovací praxi Nejvyššího soudu rozhodována rozdílně. Z toho důvodu senát soudního oddělení č. 23 rozhodl o postoupení věci (podle § 20 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích,

přisedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů) velkému senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu (dále jen „velký senát“). Velký senát pak věc projednal a rozhodl o ní v souladu s § 19 a § 20 odst. 1 uvedeného zákona.

č. 113

18. Dovolání podané proti pravomocnému rozsudku odvolacího soudu žalobkyně bylo podle § 237 o. s. ř. shledáno přípustným, neboť shora vymezená právní otázka je v rozhodovací praxi Nejvyššího soudu rozhodována rozdílně, a to např. v rozsudku ze dne 16. 10. 2017, sp. zn. 32 Cdo 787/2017, a rozsudku ze dne 27. 2. 2018, sp. zn. 23 Cdo 2865/2016.

IV.**Důvodnost dovolání**

19. Dovolání je i důvodné.

20. Podle § 4 odst. 4 zákona o pojistné smlouvě (ve znění účinném do 31. 12. 2013) jsou součástí pojistné smlouvy pojistné podmínky vydané pojistitelem, nejsou-li uvedeny přímo v pojistné smlouvě. Pojistník s nimi musí být před uzavřením pojistné smlouvy prokazatelně seznámen, s výjimkou § 23 odst. 4, a bez jeho souhlasu nelze tyto pojistné podmínky měnit.

21. Podle § 4 odst. 5 zákona o pojistné smlouvě pojistné podmínky obsahují zejména vymezení podmínek vzniku, trvání a zániku pojištění, vymezení pojistné události, stanovení podmínek, za kterých nevzniká pojistiteli povinnost poskytnout pojistné plnění (výluky z pojištění), způsob určení rozsahu pojistného plnění a jeho splatnost.

22. V nyní posuzované věci nebylo mezi účastnicemi sporu o tom, že součástí pojistné smlouvy ze dne 20. 2. 2010 se staly všeobecné pojistné podmínky a speciální pojistné podmínky, na něž pojistná smlouva odkazovala a s nimiž byla žalobkyně před uzavřením smlouvy seznámena. Spor ovšem panuje ohledně závaznosti oceňovacích tabulek, na něž odkazovaly speciální pojistné podmínky v čl. 6 písm. I, které upravovaly rozsah pojištění denního odškodného úrazů. Oceňovací tabulky stanovovaly maximální počet dnů, za které bude sjednané denní odškodné pro příslušnou diagnózu vyplaceno. Oceňovací tabulky nebyly žalobkyni před podpisem pojistné smlouvy předloženy. V textu speciálních pojistných podmínek, které byly před uzavřením smlouvy žalobkyni předloženy, byla zmíněna existence dokumentu nesoucího název „Maximální hodnoty plnění denního odškodného za dobu léčení úrazu“ (Oceňovací tabulky) v souvislosti s tím, že úrazy, za něž pojistitel poskytuje plnění, jsou v tomto dokumentu přesně specifikovány. Ze zjištění soudu prvního stupně vyplývá, že ve speciálních pojistných podmínkách bylo dále uvedeno, že pojištěný do oceňovacích tabulek může kdykoliv nahlédnout. Ze skutkových zjištění soudů se však již nepodává, že by pojistitel pojistníka před uzavřením smlouvy jinak výslovně informoval o tom, kde je možné se sezná-

mit s dalšími pojistnými podmínkami, které nebyly pojistníkovi před uzavřením smlouvy předloženy a na něž pojistná smlouva či jiné před uzavřením smlouvy předložené pojistné podmínky odkazují.

23. Na základě učiněných skutkových zjištění měl odvolací soud za to, že žalovaná dostala své povinnosti vyplývající z § 4 odst. 4 zákona o pojistné smlouvě, když žalobkyně v pojistné smlouvě svým podpisem potvrdila, že se seznámila s pojistnými podmínkami, které odkazovaly na oceňovací tabulky.

č. 113

24. Odvolací soud při svém právním posouzení vycházel ze závěrů obsažených v usnesení Ústavního soudu ze dne 30. 11. 2011, sp. zn. III. ÚS 3079/11, v němž podle odvolacího soudu Ústavní soud ve skutkově obdobné věci nepovažoval okolnost, že oceňovací tabulky nebyly pojistníkovi předány při uzavření smlouvy, za takovou, která by mohla vést k závěru o tom, že by neměly být v případě pojistné události aplikovány.

25. Nejvyšší soud ve svém rozsudku ze dne 16. 10. 2017, sp. zn. 32 Cdo 787/2017, uvedenému závěru v zásadě přisvědčil, když uvedl, že „jsou-li oceňovací tabulky součástí pojistné smlouvy, platí i ve vztahu k nim povinnost pojistitele seznámit s nimi pojistníka, která vyplývá z § 4 odst. 4 zákona o pojistné smlouvě a kterou pojistitel splní tím, že je před uzavřením pojistné smlouvy pojistníkovi předloží, nebo tím, že uvede místo, kde se s nimi může pojistník seznámit. V nyní projednávané věci odvolatel jako pojistník podpisem pojistné smlouvy přijal druhý způsob splnění této povinnosti a nic mu nebránilo, aby se s oceňovacími tabulkami seznámil (odvolatel nikdy netvrdil, že by mu oceňovací tabulky byly před podepsáním smlouvy objektivně nepřístupné)“.

26. Takový závěr ovšem nelze označit za správný, na rozdíl od závěrů obsažených v rozsudku ze dne 27. 2. 2018, sp. zn. 23 Cdo 2865/2016 (viz dále).

27. Povinností pojistitele podle § 4 odst. 4 zákona o pojistné smlouvě je prokazatelně seznámit pojistníka s pojistnými podmínkami, které mají tvořit nedílnou součást pojistné smlouvy.

28. Z § 4 odst. 4 zákona o pojistné smlouvě se podává, že pojistné podmínky vydané pojistitelem jsou součástí pojistné smlouvy, a to i přesto, že nejsou uvedeny přímo v pojistné smlouvě. Aby se pojistitel znění těchto pojistných podmínek mohl vůči pojistníkovi dovolávat, musí prokázat, že pojistník byl s těmito pojistnými podmínkami prokazatelně seznámen. Zákon neurčuje pojistiteli konkrétní způsob, jakým má výše uvedeného cíle dosáhnout; pro posouzení závaznosti pojistných podmínek pro smluvní strany je však nezbytné, aby s těmito pojistnými podmínkami byl pojistník seznámen prokazatelně.

29. Co se rozumí pojistnými podmínkami, určuje demonstrativní výčet obsahových náležitostí, které (zpravidla) tvoří obsah pojistné smlouvy, obsažený v § 4 odst. 5 zákona o pojistné smlouvě. Mezi tyto náležitosti spadá mimo jiné vymezení způsobu určení rozsahu pojistného plnění. Zejména pro pojistníka je informace o tom, jak vysoké pojistné plnění může očekávat v případě té které

pojistné události, pro uzavření předmětné pojistné smlouvy zcela zásadní. Pokud si smluvní strany přímo v pojistné smlouvě sjednaly pojištění denního odškodného úrazu s minimální dobou léčení v délce 8 dnů s pojistnou částkou ve výši 3 000 Kč denně, lze nepochybně na základě uvedeného ujednání stanovit způsob určení rozsahu pojistného plnění. Podle čl. 6 písm. I speciálních pojistných podmínek však měl být způsob určení rozsahu pojistného plnění (oproti výše uvedenému) modifikován tak, že úrazy, za které pojistitel pojistné plnění poskytuje, jsou přesně specifikovány v oceňovacích tabulkách platných v době vzniku úrazu. Bez znalosti oceňovacích tabulek ovšem není možné tímto způsobem určit rozsah pojistného plnění. Aby bylo možné stanovit způsob určení rozsahu pojistného plnění v souladu s čl. 6 písm. I speciálních pojistných podmínek, je nezbytné učinit součástí smlouvy též oceňovací tabulky. Oceňovací tabulky tak ve spojení s čl. 6 písm. I speciálních pojistných podmínek nepředstavují nic jiného než stanovení způsobu určení rozsahu pojistného plnění. Dovolává-li se žalovaná aplikace předmětného ustanovení a oceňovacích tabulek, je na ní, aby prokázala, že žalobkyni s těmito pojistnými podmínkami prokazatelně seznámila, a to dříve, než došlo k uzavření pojistné smlouvy.

30. Sdělení místa, kde se s pojistnými podmínkami může pojistník seznámit, nesvědčí o tom, že byl pojistník s pojistnými podmínkami (tj. s jejich obsahem) prokazatelně seznámen, nýbrž pouze o tom, že byl pojistník seznámen s místem, kde se pojistné podmínky nachází.

31. Podle rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 27. 2. 2018, sp. zn. 23 Cdo 2865/2016, § 4 odst. 4 zákona o pojistné smlouvě představuje zvláštní právní úpravu inkorporace nepřímých smluvních ujednání pro pojistné smlouvy. Nepřímá smluvní ujednání, která obsahují pojistné podmínky, se stanou součástí pojistné smlouvy jen tehdy, jestliže je s nimi pojistník před uzavřením pojistné smlouvy prokazatelně seznámen. To platí i v případě, kdy až do pojistné smlouvy včleněné pojistné podmínky odkazují na další (druhou) úroveň nepřímých smluvních ujednání, např. tzv. oceňovací tabulky. Ty musí být inkorporovány za stejných podmínek jako podmínky první.

32. Nejvyšší soud v odůvodnění předmětného rozsudku mimo jiné vyložil, že „oproti úpravě § 273 obch. zák., která pro řádné včlenění obchodních podmínek do smlouvy předpokládá odkaz na obchodní podmínky spolu se známostí obchodních podmínek stranami, anebo jejich přiložení k návrhu, volí zákon o pojistné smlouvě pro tyto vztahy striktnější konstrukci. Dle výslovného znění § 4 odst. 4 zákona o pojistné smlouvě se nepřímá smluvní ujednání, která obsahují pojistné podmínky, stanou součástí pojistné smlouvy jen tehdy, jestliže je s nimi pojistník před uzavřením pojistné smlouvy prokazatelně seznámen (nejde-li o výjimku dle § 23 odst. 4 zákona o pojistné smlouvě). Nicméně i v případě nepřímých smluvních ujednání obsažených v pojistných podmínkách se bezesporu přiměřeně uplatní závěry uvedené v rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 24. 2.

1998, sp. zn. 5 Cmo 318/97, uveřejněného v časopise Soudní rozhledy č. 10, ročník 1998, str. 259, (které Nejvyšší soud přejal např. v usnesení ze dne 3. 6. 2013, sp. zn. 32 Cdo 3183/2012) o tom, že „obchodní podmínky, na které ve smyslu § 273 odst. 1 obch. zák. smlouva odkazuje a jež jsou k ní připojeny nebo jsou smluvním stranám známy, nemusí být samostatně podepisovány účastníky smluvního vztahu. V pochybnostech však musí ten, kdo se jich dovolává, prokázat, že byly ke smlouvě připojeny anebo že byly druhé straně známy“. V případě pojistných podmínek včleňovaných do pojistné smlouvy podle § 4 odst. 4 zákona o pojistné smlouvě tak platí, že ten, kdo se pojistných podmínek dovolává (v prodávané věci žalovaná), musí prokázat, že pojistník (žalobce) byl s dovolávaným zněním pojistných podmínek seznámen před uzavřením pojistné smlouvy“. K tomu Nejvyšší soud doplnil, že „k takovéto konstrukci pojistných podmínek – tedy konstrukci, kdy až do pojistné smlouvy včleněné pojistné podmínky odkazují na další úroveň nepřímých smluvních ujednání – dovolací soud uvádí, že sice možná je, ovšem za dodržení stejných podmínek inkorporace, jaké jsou stanoveny pro celé pojistné podmínky. Jinými slovy, i o „oceňovacích tabulkách“ platí, že aby se staly součástí pojistné smlouvy, musí být prokázáno, že na ně bylo řádně odkázáno a že s nimi byl pojistník před uzavřením smlouvy výslovně seznámen. Z tohoto pohledu je pro řádné včlenění nerozhodné, na jaké „úrovni“ je která část pojistných podmínek do pojistné smlouvy začleňována. Shodný závěr je vyjádřen i v literatuře. M. Hulmák tak upozorňuje, že v praxi se stává, že ani všeobecné obchodní podmínky neobsahují všechna ujednání a odkazují na další podmínky. Ty musí být připojeny za stejných podmínek jako podmínky první (HULMÁK, M. Uzavírání smluv v civilním právu. 1. vyd., Praha 2008, s. 62)“.

33. S tímto výkladem se velký senát ztotožňuje.

34. V nyní posuzované věci žalovaná, aby dostála své povinnosti podle § 4 odst. 4 zákona o pojistné smlouvě, předložila žalobkyni před uzavřením smlouvy 2 dokumenty obsahující (nějaké) pojistné podmínky, jejich převzetí nechala žalobkyni stvrdit podpisem. Takový postup by bylo lze označit za správný a souladný s požadavky zákona, pokud by ovšem tyto dokumenty obsahovaly veškeré pojistné podmínky, které tvoří obsah smlouvy a kterých se mohou smluvní strany následně dovolávat. V daném případě však žalovaná část pojistných podmínek vtělila do samostatného dokumentu, na nějž sice odkázala v speciálních pojistných podmínkách, žalobkyni jej ovšem spolu s ostatními pojistnými podmínkami před uzavřením smlouvy nepředložila. Je jistě akceptovatelné, aby obsah části pojistných podmínek (oceňovacích tabulek) vtělila žalovaná do samostatného dokumentu (zřejmě z důvodu přehlednosti), to ovšem nemůže implikovat vynětí těchto pojistných podmínek též z povinnosti žalované seznámit žalobkyni s pojistnými podmínkami před uzavřením smlouvy.

35. Pokud zákon vyžaduje, aby byl pojistník prokazatelně seznámen s pojistnými podmínkami, které mají tvořit nedílnou součást pojistné smlouvy, je nezbytné

tuto povinnost vztáhnout na všechny pojistné podmínky, které mají tvořit součást pojistné smlouvy a mají být pro smluvní strany závazné, bez ohledu na jejich formální označení. Je nepřijatelné, aby pojistitel svou zákonnou povinnost vyjádřenou v § 4 odst. 4 zákona o pojistné smlouvě obcházel tím, že část pojistných podmínek včlenil do dalších dokumentů, aniž by s nimi pojistníka prokazatelně seznámil, přičemž se následně dovolával toho, že pojistník s těmito dokumenty musel být seznámen, neboť je o nich zmínka v pojistné smlouvě či pojistných podmínkách, s nimiž prokazatelně seznámen byl. Takovému jednání nelze poskytnout právní ochranu. Za předpokladu, že žalovaná nechtěla ve svůj prospěch využít neznalosti obsahu oceňovacích tabulek žalobkyní, není rozumného důvodu, proč žalovaná, když žalobkyni před uzavřením pojistné smlouvy předložila speciální pojistné podmínky i všeobecné pojistné podmínky (a tuto skutečnost nechala žalobkyni písemně stvrdit), stejně nepostupovala rovněž v případě oceňovacích tabulek. Jak správně vyložil Nejvyšší soud v rozhodnutí ze dne 27. 2. 2018, sp. zn. 23 Cdo 2865/2016, další (druhá) úroveň pojistných podmínek musí být inkorporována do pojistné smlouvy za stejných podmínek jako ta první.

36. Uvedený závěr nelze vykládat tak, že jediným přípustným a s § 4 odst. 4 zákona o pojistné smlouvě souladným způsobem seznámení pojistníka s pojistnými podmínkami je jejich předložení před uzavřením smlouvy, jedná se však o způsob nejprůkaznější, nejtransparentnější a pro smluvní strany nejprůhlednější. Zvolí-li pojistitel postup jiný, je na něm, aby prokázal, že pojistník byl před uzavřením smlouvy prokazatelně seznámen se všemi pojistnými podmínkami. Zmínka v textu pojistné smlouvy či pojistných podmínek o dalších pojistných podmínkách však nenaplníje zákonem požadovanou intenzitu obeznámení se s obsahem pojistných podmínek, podle níž má být pojistník s pojistnými podmínkami seznámen prokazatelně a před uzavřením smlouvy. Za prokazatelné seznámení s pojistnými podmínkami ve smyslu § 4 odst. 4 zákona o pojistné smlouvě nelze považovat údaj, že do pojistných podmínek může pojistník kdykoli nahlédnout, či údaj o tom, že pojistné podmínky jsou k nahlédnutí ve všech obchodních místech pojistitele.

37. Interpretace závěrů obsažených v usnesení Ústavního soudu ze dne 30. 11. 2011, sp. zn. III. ÚS 3079/11, ze strany odvolacího soudu je přitom nepřesná, neboť Ústavní soud se v předmětném rozhodnutí vyjádřil tak, že neshledal existenci zásahu do ústavně zaručených základních práv a svobod. Podle Ústavního soudu v tehdy projednávané věci závěr soudu o tom, že tzv. oceňovací tabulky byly součástí pojistné smlouvy, nepředstavoval ústavněprávně relevantní interpretační exces či svévoli. Přestože Ústavnímu soudu nepřísluší korigovat „prostou“ nesprávnost (tj. nikoli nesprávnost založenou flagrantním ignorováním příslušné kogentní normy či zjevným a neodůvodněným vybočením ze standardů právního výkladu, jež je v soudní praxi respektován), nelze podle jeho názoru přehlédnout, že režim, v němž se tyto tabulky staly součástí toho, co bylo stranami pojist-

né smlouvy dohodnuto, není „přivětivý“ k pojištěnému a obava z „nerovnováhy v právech“ není bez významu. Z uvedeného v žádném případě nelze dovodit, že „Ústavní soud v obdobné skutkové věci nepovažoval okolnost, že oceňovací tabulky nebyly pojistníkovi předány při uzavření smlouvy, za takovou, která by mohla vést k závěru o tom, že by neměly být v případě pojistné události aplikovány“.

č. 113

38. Z výše uvedeného se podává, že závěr odvolacího soudu v otázce řádné inkorporace oceňovacích tabulek do pojistné smlouvy není správný. Protože nejsou splněny předpoklady pro to, aby Nejvyšší soud napadené rozhodnutí změnil, Nejvyšší soud, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), rozsudek odvolacího soudu podle § 243e odst. 1 o. s. ř. zrušil. Vzhledem k tomu, že důvod nesprávnosti se vztahuje i na rozsudek soudu prvního stupně, zrušil Nejvyšší soud v dotčeném rozsahu i tento rozsudek a věc v tomto rozsahu vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení (§ 243e odst. 2 o. s. ř.).

Č. 114

Č. 114 Pojištění odpovědnosti za škodu

§ 43 zákona č. 37/2004 Sb. ve znění do 31. 12. 2013, § 44 zákona č. 37/2004 Sb. ve znění do 31. 12. 2013

Pojištěný z odpovědnosti za škodu je oprávněn domáhat se v soudním řízení po pojistiteli toho, aby za něj uhradil škodu přímo poškozenému.

(Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. 12. 2018, sp. zn. 23 Cdo 5969/2017, ECLI:CZ:NS:2018:23.CDO.5969.2017.1)

Nejvyšší soud k dovolání žalobkyně zrušil rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 31. 5. 2017, sp. zn. 23 Co 164/2017, a rozsudek Obvodního soudu pro Prahu I ze dne 23. 9. 2016, sp. zn. 15 C 322/2014, a věc vrátil Obvodnímu soudu pro Prahu I k dalšímu řízení.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Obvodní soud pro Prahu I rozsudkem ze dne 23. 9. 2016, č. j. 15 C 322/2014-99, zamítl žalobu s návrhem, že žalovaná je povinna uhradit za žalobkyni částku ve výši 2 608 667 Kč spolu se zákonným úrokem z prodlení ve výši 6 % z částky 2 600 000 Kč, jdoucím od 1. 1. 2008 do zaplacení, obchodní společnosti c.T., s. r. o. (výrok pod bodem I), a rozhodl o náhradě nákladů řízení (výrok pod bodem II).

2. Soud prvního stupně rozhodoval o uplatněném nároku žalobkyně, jako pojistníka, dovozaného z pojistné smlouvy uzavřené dne 9. 12. 2010 žalobkyní s žalovanou, a to na zaplacení pojistného plnění, které má (podle návrhu žalobkyně) žalovaná za žalobkyni uhradit poškozené společnosti c.TE. s. r. o. Soud prvního stupně při rozhodování aplikoval § 43 odst. 3 a § 44 odst. 1 a 3 zákona č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě, v rozhodném znění, tj. ve znění do 31. 12. 2013 (dále též jen „ZPS“), z jehož § 43 odst. 3 vyplývá, že náhradu škody platí pojistitel poškozenému; poškozený však právo na pojistné plnění proti pojistiteli nemá, nestanoví-li zvláštní právní předpis nebo pojistná smlouva jinak; vyšel dále z § 44 odst. 1 ZPS, stanovíc, že z pojištění odpovědnosti za škodu má pojištěný právo, aby za něj pojistitel v případě vzniku pojistné události uhradil v rozsahu a ve výši určené právním předpisem škodu, za kterou pojištěný podle zákona od-

povídá, a to až do výše limitu pojistného plnění sjednaného v pojistné smlouvě, a dále též z § 44 odst. 3 ZPS, které stanoví, že pokud pojištěný uhradil škodu, za kterou odpovídá přímo poškozenému, má proti pojistiteli právo na úhradu vyplacené částky, a to až do výše, do které by byl jinak povinen plnit poškozenému pojistitel. Při právním posouzení vyšel soud prvního stupně zároveň ze zjištění, že žalobkyně způsobenou škodu poškozené společnosti c.T. s. r. o. dosud neuhradila. Své rozhodnutí podpořil i odkazem na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. 4. 2008, sp. zn. 30 Cdo 1354/2006, v němž Nejvyšší soud, řešící otázku uplatněného nároku pojištěné vůči pojistiteli ve prospěch třetí osoby – poškozené, dospěl k závěru, že v občanskoprávním řízení se vždy (kromě zákonem stanovených výjimek) rozhoduje o právech a povinnostech účastníků řízení – nikdy ne o právech a povinnostech jiných osob – jinak řečeno – že pouze osobě účastníka řízení vznikají procesní práva a povinnosti a pouze o jeho právech se jedná, jak během řízení, tak i v jeho výsledku. Soud prvního stupně uzavřel, že žalobkyně není ve sporu aktivně legitimována, nemůže-li soud žalované uložit plnit ve prospěch osoby, která nebyla účastníkem řízení. Za neodůvodněný považoval argument žalobkyně, že by se v případě plnění žalované ve prospěch společnosti c.T. s. r. o. jednalo jen o určení platebního místa.

č. 114

3. K odvolání žalobkyně Městský soud v Praze rozsudkem ze dne 31. 5. 2017, č. j. 23 Co 164/2017-177, potvrdil rozsudek soudu prvního stupně (výrok pod bodem I) a rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení (výrok pod bodem II).

4. Odvolací soud, s ohledem na tvrzení žalobkyně v odvolání, že dne 2. 12. 2016 (tj. po vyhlášení rozsudku soudem prvního stupně) provedla prostřednictvím účtu jiné osoby platbu ve prospěch společnosti c.T. s. r. o., se zabýval tím, zda jsou splněny zákonné předpoklady pro připuštění změny žaloby požadované žalobkyní tak, že žalovaná je povinna uhradit žalobkyni 2 608 667 Kč s příslušenstvím. Odvolací soud konstatoval, že žalobkyně ve svém odvolání uplatňuje nový nárok, a to nárok na plnění, nikoliv ve prospěch třetí osoby, jak se původně domáhala, ale ve svůj vlastní prospěch, a proto rozhodl, že změna žaloby, učiněná žalobkyní v odvolání, se nepřipouští, resp. zamítá. Zároveň dovedl, že i kdyby se nejednalo o nový nárok, změna žaloby by nebyla přípustná, neboť dosavadní výsledky řízení nemohly být podkladem pro řízení o navržené změně návrhu (§ 95 odst. 2 věta první zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, dále jen „o. s. ř.“). Odvolací soud se plně ztotožnil se závěrem soudu prvního stupně, že nelze zavázat žalovanou k plnění ve prospěch osoby, která není účastníkem řízení, kdy takové rozhodnutí by nebylo ani vykonatelné (viz závěry rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 10. 4. 2008, sp. zn. 30 Cdo 1354/2006).

II.

Dovolání a vyjádření k němu

č. 114

5. Proti rozhodnutí odvolacího soudu podala žalobkyně dovolání, jímž jej napadla v celém rozsahu. Žalobkyně nesouhlasí se závěrem odvolacího soudu a je přesvědčena, že je ve věci aktivně legitimována, a to nikoliv z důvodu, že by snad škodu poškozenému již zaplatila či nikoliv, ale z důvodu, jak vyplývá z konstantní judikatury vztahující se k řešené problematice s ohledem na § 43 a 44 ZPS. Podle žalobkyně je pojistitel povinen platit náhradu škody za a jménem pojištěného, tzn. že je obligačně zavázán přímo pojištěnému, nikoliv poškozenému. Dovolatelka je přesvědčena, že pojištěný je oprávněn, a tedy aktivně legitimován dané plnění závazku po pojistiteli požadovat, resp. požadovat, aby za něho pojistitel zmíněnou škodu uhradil. Poškozený je podle žalobkyně pouze platebním místem, které plnění z titulu náhrady škody od pojistitele eventuálně fakticky přijímá. Pokud se týká nepřipuštění změny žaloby v odvolacím řízení, domnívá se, že nebyl uplatněn nový nárok, jak nesprávně dovodil odvolací soud, proto má za to, že nepřipuštění změny žaloby nebylo po právu. Argumentuje tím, že existoval stejný skutkový stav (nárok), stejní účastníci a nelze uvažovat o jiném nároku. Přípustnost dovolání dovozuje z absence judikatury Nejvyššího soudu týkající se řešení těchto sporů a ve vztahu k první formulované otázce z důvodu, že má být předmětná otázka dovolacím soudem rozhodnuta jinak. Dovolatelka navrhl, aby napadený rozsudek odvolacího soudu byl zrušen.

6. Přípisem ze dne 27. 9. 2017 označeným jako „DOPLNĚNÍ“ žalobkyně doplnila odůvodnění podaného dovolání.

7. Žalovaná ve vyjádření k dovolání žalobkyně navrhla jeho odmítnutí, neboť má za to, že dovolání žalobkyně není přípustné, jestliže dovolatelka nevznáší žádnou konkrétní otázku, kterou dovolací soud dosud neřešil, a ani neuvádí, se kterými rozhodnutími je napadené rozhodnutí odvolacího soudu v rozporu. Podle žalované soudy vyřešily otázku aktivní legitimace žalobkyně zcela správně a v souladu s rozhodnutím Nejvyššího soudu ze dne 10. 4. 2008, sp. zn. 30 Cdo 1354/2006. Je přesvědčena, že odvolací soud posoudil správně i otázku nepřipuštění změny žaloby navržené žalobkyní v odvolání, jestliže žalobkyně nový návrh uplatněný v odvolacím řízení stavěla na zcela odlišné skutečnosti.

III.

Přípustnost dovolání

8. Nejvyšší soud, jako soud dovolací, postupoval v dovolacím řízení a o dovolání žalobkyně podaném dne 7. 8. 2017 rozhodl podle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění účinném do 29. 9. 2017 (čl. II. bod 2. zákona

č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů; dále opět jen „o. s. ř.“).

9. K přípisu žalobkyně ze dne 27. 9. 2017, označenému jako „DOPLNĚNÍ“, podanému dne 17. 10. 2017, Nejvyšší soud nemohl přihlédnout, neboť lhůta k doplnění dovolání skončila dne 7. 8. 2017 (§ 242 odst. 4 o. s. ř. ve spojení s § 240 odst. 1 o. s. ř.).

10. Podle § 236 odst. 1 o. s. ř. lze dovoláním napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští.

11. Podle § 237 o. s. ř., není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe odvolacího soudu nebo která v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešena právní otázka posouzena jinak.

12. Přípustnost dovolání podle § 237 o. s. ř. není založena již tím, že dovolatel tvrdí, že jsou splněna kritéria přípustnosti dovolání obsažená v tomto ustanovení. Přípustnost dovolání nastává tehdy, jestliže dovolací soud, který jediný je oprávněný tuto přípustnost zkoumat (srov. § 239 o. s. ř.), dospěje k závěru, že kritéria přípustnosti dovolání uvedená v § 237 o. s. ř. jsou skutečně splněna.

13. Žalobkyně v dovolání především namítala, že by Nejvyšší soud měl rozhodnout jinak, než jak v dosavadní praxi rozhodoval, otázku aktivní legitimace ve sporu o pojistné plnění proti pojistiteli, resp. nároku pojištěného, aby pojistitel za pojištěného uhradil vzniklou škodu přímo poškozenému. Nejvyšší soud shledal dovolání žalobkyně přípustné, neboť otázka možnosti u soudu uplatnit právo pojištěného na to, aby za něj pojistitel uhradil vzniklou škodu přímo poškozenému, byla odvolacím soudem rozhodnuta v rozporu s rozsudkem velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 18. 10. 2017, sp. zn. 31 Cdo 1704/2016.

IV.

Důvodnost dovolání

14. Podle § 43 odst. 3 ZPS náhradu škody platí pojistitel poškozenému; poškozený však právo na pojistné plnění proti pojistiteli nemá, nestanoví-li zvláštní právní předpis nebo pojistná smlouva jinak.

Podle § 44 odst. 1 ZPS z pojištění odpovědnosti za škodu má pojištěný právo, aby za něj pojistitel v případě vzniku pojistné události uhradil v rozsahu a ve výši určené právním předpisem škodu, za kterou pojištěný podle zákona odpovídá, a to až do výše limitu pojistného plnění sjednaného v pojistné smlouvě.

Podle § 44 odst. 3 ZPS, uhradil-li pojištěný škodu, za kterou odpovídá přímo poškozenému, má proti pojistiteli právo na úhradu vyplacené částky, a to až do výše, do které by byl jinak povinen plnit poškozenému pojistitel.

15. Z uvedeného se tak jednoznačně podává, že zákon výslovně zakotvuje právo pojištěného požadovat, aby za něj pojistitel v případě vzniku pojistné události uhradil škodu poškozenému, za kterou podle zákona pojištěný odpovídá, a to až do výše limitu pojistného plnění sjednaného v pojistné smlouvě.

16. Ačkoliv Nejvyšší soud v rozhodnutí ze dne 10. 4. 2008, sp. zn. 30 Cdo 1354/2006, v souvislosti s výkladem obsahově shodných § 822 a § 823 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění účinném do 31. 12. 2004 (dále jen „obč. zák.“), dospěl ve vazbě na výklad § 159a o. s. ř. k závěru, že proti pojistiteli může nárok na pojistné plnění pojištěný uplatnit až poté, co je mu pravomocně uložena povinnost k náhradě škody, k níž se pojištění vztahuje, a kterou byl nucen uhradit, byl tento názor pozdější judikaturou překonán.

17. V rozsudku velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia ze dne 18. 10. 2017, sp. zn. 31 Cdo 1704/2016, Nejvyšší soud uvedl, že pojištěný je legitimován k uplatnění práva vůči pojistiteli na uhrazení vzniklé škody přímo poškozenému. Byť tento závěr nebyl v předmětném rozhodnutí blíže rozveden, je zřejmé, že Nejvyšší soud revidoval své dřívější závěry, které v aplikační praxi vzbuzovaly rozpory.

18. Závěr o tom, že úmyslem zákonodárce bylo § 44 odst. 1 ZPS přiznat pojištěnému právo požadovat po pojistiteli, aby za něj plnil v souladu s podmínkami pojistné smlouvy ve prospěch poškozeného, je nepochybný nejen ze samotného textu uvedeného ustanovení zákona, ale též z důvodové zprávy k zákonu o pojistné smlouvě, v níž se uvádí, že „z tohoto pojištění vzniká pojištěnému právo, aby za něj pojistitel v souladu s obsahem pojistné smlouvy nahradil škodu, kterou způsobil jinému a za kterou odpovídá podle zvláštního zákona nebo ke které se smluvně zavázal. Plnění pojistitele může být smluvně omezeno limitem pojistného plnění. Nebylo-li omezeno, je pojistitel povinen plnit v rozsahu a ve výši skutečné škody, za kterou pojištěný odpovídá. Pokud pojištěný uhradil poškozenému škodu přímo, vzniká mu proti pojistiteli právo na úhradu vyplacené částky, kterou by jinak v souladu s pojistnou smlouvou plnil pojistitel. Náhradu škody platí pojistitel poškozenému. Ten však nemá přímý nárok vůči pojistiteli, pokud zvláštní zákon nebo pojistná smlouva nestanoví jinak.“

19. Záměrem zákonodárce bylo tedy upravit postup, podle něž má škodu za pojištěného škůdce, za níž je pojištěný odpovědný a na níž se vztahuje předmětné pojištění, nahradit zásadně pojistitel v souladu s obsahem pojistné smlouvy, přičemž tuto škodu má pojistitel nahradit přímo poškozenému (srov. § 43 odst. 3 a § 44 odst. 1 ZPS). Pouze v případě, že pojištěný sám (dobrovolně) uhradí škodu přímo poškozenému, vzniká mu (pojištěnému) proti pojistiteli právo na úhradu vyplacené částky, tj. částky, kterou by jinak v souladu s pojistnou smlouvou a zákonem měl povinnost plnit pojistitel (srov. § 44 odst. 3 ZPS). Na uvedeném nemůže nic změnit ani to, že zákonodárce výslovně upravil, že poškozený nemá přímý nárok na zaplacení škody v souladu s pojistnou smlouvou vůči pojistiteli,

není-li jiným zákonem či pojistnou smlouvou stanoveno jinak. Účastníky právního vztahu z pojištění jsou totiž zásadně pojistitel a pojištěný (event. pojistník) a přímé právo poškozeného ve vztahu k pojistiteli může být založeno jen právním předpisem nebo pojistnou smlouvou (k tomu viz závěry rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 10. 4. 2008, sp. zn. 30 Cdo 1354/2006). V řešené věci se ovšem nedomáhá náhrady škody po pojistiteli poškozený, nýbrž pojištěný, který požaduje, aby pojistitel v souladu s § 44 odst. 1 ZPS za něj uhradil škodu poškozenému. Pojištěný se tak domáhá po pojistiteli svého práva způsobem výslovně upraveným a předpokládaným v zákoně, konkrétně v již citovaných ustanoveních § 43 odst. 3 ZPS a § 44 odst. 1 ZPS.

20. Závěr o tom, že pojištěný je v řešené věci oprávněn domáhat se po pojistiteli, aby za něj uhradil škodu přímo poškozenému, vyplývá jednak přímo ze zákona (§ 43 odst. 3 ZPS a § 44 odst. 1 ZPS), jednak z úmyslu zákonodárce vyjádřeného důvodovou zprávou a v neposlední řadě také z rozhodovací praxe Nejvyššího soudu. Uvedený závěr je rovněž v souladu se smyslem a účelem dané právní úpravy.

21. Nejvyšší soud již dříve vyjádřil názor, že pojištění odpovědnosti za škodu plní společensky žádoucí ochranu zájmů poškozených, kteří nejsou v uspokojení svých nároků na náhradu škody závislí na platební schopnosti škůdce tam, kde je jeho odpovědnost pojištěna (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. 4. 2008, sp. zn. 30 Cdo 1354/2006). Uvedenému účelu právní úpravy pojištění odpovědnosti za škodu odpovídá závěr, že pojištěný má právo domáhat se po pojistiteli, aby za něj uhradil způsobenou škodu přímo poškozenému. Smyslu a účelu uvedené právní úpravy by naopak neodpovídal takový výklad § 44 odst. 1 ZPS, který by ospravedlňoval závěr, podle něhož osoba, která se pojistila proti riziku způsobení škody (pojištěný), nebude v případě vzniku pojistné události oprávněna domoci se po pojistiteli pojistného plnění v souladu s pojistnou smlouvou, bez toho aniž by nejprve sama uhradila způsobenou škodu. Povinnost pojištěného nejprve nahradit škodu poškozenému a až následná (podmíněná) možnost pojištěného požadovat pojistné plnění po pojistiteli může totiž vést (zejména v případě způsobení velké škody, jejíž nahrazení je pro pojištěného objektivně nemožné) k porušení chráněných zájmů pojištěného i poškozeného.

22. Dříve uvedený závěr rozhodovací praxe o tom, že pojištění odpovědnosti za škodu plní společensky žádoucí ochranu zájmů poškozených, kteří nejsou v uspokojení svých nároků na náhradu škody závislí na platební schopnosti škůdce tam, kde je jeho odpovědnost pojištěna, je tak třeba doplnit též o ochranu zájmů pojištěného, který se (zpravidla) dobrovolně pro případ vzniku odpovědnosti za škodu pojistí za účelem ochrany jeho majetkových zájmů a eliminace negativních důsledků spojených se vznikem jeho odpovědnosti za škodu.

23. Postupu, při němž se pojištěný může domáhat toho, aby za něj pojistitel nahradil škodu přímo poškozenému, nebrání ani § 159a o. s. ř., podle nějž je výrok pravomocného rozhodnutí závazný pouze pro účastníky řízení.

24. Rozhodnutí, kterým je pojistiteli uložena povinnost nahradit za pojištěného poškozenému v souladu s pojistnou smlouvou škodu způsobenou pojištěným, zavazuje pouze pojistitele a opravňuje pouze pojištěného, tedy účastníky řízení. Pojistiteli uložená povinnost svědčí pouze ve prospěch pojištěného, který se na základě uzavřené pojistné smlouvy domohl svého práva, aby za něj byla pojistitelem uhrazena škoda, kterou by v případě neuzavření předmětné pojistné smlouvy byl povinen hradit sám. Skutečnost, že pojistné plnění má být uhrazeno k rukám poškozeného, nečiní poškozeného osobou oprávněnou domáhat se výkonu předmětného rozhodnutí. Poškozený bude vždy moci uplatňovat své právo na náhradu škody pouze vůči škůdci. Škůdce (pojištěný) však na základě předmětného rozhodnutí bude oprávněn domáhat se toho, aby jej pojistitel zbavil povinnosti (tj. aby konal v jeho prospěch) nahradit jím způsobenou škodu v uvedené výši. Jelikož předmětné rozhodnutí zakládá právo na plnění pouze ve prospěch pojištěného (byť k rukám poškozeného), nelze akceptovat závěr odvolacího soudu o jeho nevykonatelnosti.

25. Namítala-li dále dovolatelka absenci judikatury Nejvyššího soudu k procesní otázce nepřipuštění návrhu na změnu žaloby, resp. zamítnutí změny žaloby odvolacím soudem, pak tato otázka nenaplnuje předpoklad přípustnosti dovolání jako otázky neřešené, jestliže její řešení vyplývá přímo z občanského soudního řádu. Podle § 202 odst. 1 písm. d) o. s. ř. není přípustné odvolání proti usnesení, jímž byla nebo nebyla připuštěna změna návrhu. Není-li tedy možné se podle zákona proti usnesení o nepřipuštění změny návrhu odvolat, občanský soudní řád ani neupravuje funkci příslušnost Nejvyššího soudu pro projednání „dovolání“ proti rozhodnutí, proti němuž není přípustné ani odvolání. Nepřipadá-li tedy v úvahu uplatnění mimořádného opravného prostředku proti usnesení soudu o připuštění či nepřipuštění změny žaloby, není možno dovodit ani možnost přípustnosti dovolání proti takovému usnesení.

26. Protože se odvolací soud odchýlil od rozhodovací praxe Nejvyššího soudu při řešení otázky oprávněnosti nároku pojištěného, aby za něj pojistitel uhradil vzniklou škodu přímo poškozenému, a tuto otázku tak vyřešil nesprávně, Nejvyšší soud napadený rozsudek v celém rozsahu podle § 243e odst. 1 o. s. ř. zrušil. Vzhledem k tomu, že důvod nesprávnosti se vztahuje i na rozsudek soudu prvního stupně, zrušil Nejvyšší soud i tento rozsudek a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení (§ 243e odst. 2 o. s. ř.).

Č. 115

Smlouva kupní, Postoupení pohledávky, Započtení pohledávky, Úroky z prodlení

č. 115

čl. 14 nařízení (ES) č. 593/2008, čl. 17 nařízení (ES) č. 593/2008, čl. 1 odst. 1 písm. a) sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 160/1991Sb.

Vznik smluvního vztahu z kupní smlouvy uzavřené mezi prodávajícím se sídlem ve Slovenské republice a kupujícím se sídlem v České republice se posoudí podle Úmluvy OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží vyhlášené pod č. 160/1991 Sb. („Vídeňská úmluva“), ledaže účastníci její použití dohodou vyloučili.

Otázky postoupení pohledávky z takové smlouvy, jednostranného započtení a úroku z prodlení představují tzv. mezeru v aplikaci Vídeňské úmluvy. Rozhodné právo se proto určí podle kolizních norem obsažených v nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008, o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy („nařízení Řím I“).

(Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 1. 2019, sp. zn. 23 Cdo 427/2017, ECLI:CZ:NS:2019:23.CDO.427.2017.2)

Nejvyšší soud k dovolání žalované zrušil rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 7. 9. 2016, sp. zn. 21 Co 217/2016, ve znění usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 28. 11. 2016, sp. zn. 21 Co 217/2016, a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Okresní soud v Rakovníku v pořadí již druhým rozsudkem ze dne 11. 2. 2016, č. j. 3 C 147/2014-232, zamítl žalobu na uložení povinnosti žalované zaplatit původní žalobkyni – společnosti V. F., a. s., se sídlem v B., Slovenská republika, částku 95 519,65 eur s příslušenstvím ve výroku blíže specifikovaným (bod I. výroku) a rozhodl o povinnosti žalobkyně zaplatit žalované náhradu nákladů řízení (bod II. výroku).

2. Soud prvního stupně rozhodoval o žalobě, kterou se původní žalobkyně domáhala zaplacení žalované částky s tím, že žalované byly společností I. s. r. o.

dodávány komponenty k výrobě plastových nádob, dodávky byly vyfakturovány jednotlivými fakturami, ze kterých žalovaná neuhradila částku 95 519,65 eur. Původní žalobkyně tvrdila, že na ni byly postoupeny pohledávky z těchto faktur rámcovou smlouvou ze dne 16. 1. 2013 s tím, že pohledávky sice měly být předmětem dalšího postoupení na společnost F. KB, a. s., ale protože se toto postoupení *de facto* nerealizovalo, je původní žalobkyně stále věřitelem z uvedených pohledávek. Součástí žalobních tvrzení bylo, že uvedená skutečnost byla žalovaná oznámena a že byla vyzvána k úhradě pohledávek, ale ta nic nezaplátila.

3. Soud prvního stupně uzavřel, že vzhledem k nedostatečně vyličeným skutkovým tvrzením byla původní žalobkyně soudem vyzvána, aby žalobní tvrzení doplnila, a to jak ohledně právního důvodu a okolností vzniku jednotlivých uplatněných pohledávek, tak ohledně podrobných okolností údajného postoupení pohledávek na společnost F. KB, a. s., případně důvodu, proč k postoupení pohledávek poté nedošlo. Připomněl, že původní žalobkyně byla současně vyzvána, aby k prokázání svých tvrzení označila příslušné důkazy, a že byla zároveň poučena, že v případě nesplnění této výzvy hrozí nebezpečí, že neunesla břemeno tvrzení nebo břemeno důkazní, a nebude tak ve věci samé úspěšná. Soud prvního stupně konstatoval, že ani po uvedené výzvě a poučení o následcích jejího nesplnění původní žalobkyně skutková tvrzení potřebným způsobem a v nezbytném rozsahu nedoplnila. Poukázal na to, že neuvedla okolnosti ani důvod, ze kterého mělo dojít ke vzniku žalobou uplatněných pohledávek, a dále přesně neuvedla, k jakému datu měly pohledávky vzniknout, ani způsob jejich splatnosti. Uzavřel, že tvrzení původní žalobkyně jsou i po doplnění žaloby nejasná, když za důvod vzniku pohledávek považuje objednávku ze dne 16. 7. 2013, ačkoliv jednotlivé dodávky měly být uskutečňovány v období od 23. 1. 2013, tedy datu uvedení objednávky předcházejícím. Konstatoval, že původní žalobkyně tedy ani po jeho výzvě neunesla povinnosti vyplývající z § 101 odst. 1 písm. a) zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, a proto mu nezbylo, než žalobu zamítnout s tím, že není nutné dále řešit otázku unesení důkazního břemene ve shora uvedeném smyslu. Uvedl, že dalším důvodem pro zamítnutí žaloby je nedostatek aktivní věcné legitimace na straně původní žalobkyně související s otázkou postoupení pohledávek, neboť tato nespĺnila jeho výzvu a nedoplnila žalobu o tvrzení, ze kterých by bylo možné vyvodit okolnosti postoupení pohledávek na společnost F. KB, a. s., jakož i toho, proč k tomuto postoupení nedošlo. Konstatoval, že pokud původní žalobkyně poukazovala na oznámení společnosti I. s. r. o. uvedené v jednotlivých fakturách, pak je toto oznámení neurčité a tudíž neplatné, protože podle tohoto oznámení měly být pohledávky postoupeny na společnost F. KB, a. s., ale platby by měly být prováděny na účet původní žalobkyně. Připomněl, že navíc jde o oznámení o postoupení pohledávek na společnost F. KB, a. s., nikoliv na původní žalobkyni. Uvedl, že nebylo prokázáno, že oznámení na fakturách učinila oprávněná osoba, a proto se nejedná o právní jednání, které by bylo ve vztahu k žalované platné,

když plná moc pro datována později než všechny faktury a na nich uvedená oznámení o postoupení pohledávky.

4. K odvolání původní žalobkyně odvolací soud rozsudkem, ve znění jeho opravného usnesení – obě v záhlaví uvedené – rozsudek soudu prvního stupně změnil tak, že žalovaná je povinna zaplatit původní žalobkyni částku 95 519,65 eur s příslušenstvím (první výrok), a uložil žalované povinnost zaplatit původní žalobkyni náhradu nákladů řízení před soudy obou stupňů (druhý výrok).

č. 115

5. Odvolací soud uvedl, že soud prvního stupně provedl obsáhlé a úplné dokazování, z něhož odvolací soud vycházel, přičemž se však neztotožnil se závěrem soudu prvního stupně, že absentovala žalobní tvrzení ohledně právního důvodu a okolností vzniku jednotlivých uplatněných pohledávek, jakož i okolnosti postoupení pohledávek na společnost F. KB, a. s. Uvedl, že původní žalobkyně ke všem svým tvrzením, která byla úplná, předložila důkazy, které soud prvního stupně provedl, a dále prokázala i svou aktivní věcnou legitimaci. Soud prvního stupně z listinných důkazů správně zjistil, že si žalovaná od společnosti I. s. r. o. objednala zboží, které jí bylo řádně dodáno a poté i fakturováno. Jednotlivé faktury obsahovaly sdělení, že každá z uvedených pohledávek byla postoupena na společnost F. KB, a. s., se sídlem P., která se tak stala jejich vlastníkem, a částka na faktuře uvedená má být zaplacená na účet této společnosti. Na všechny faktury žalovaná uhradila toliko částku 3 500,90 eur (o tomto nebylo mezi účastníky sporu), neuhrazená tedy zůstala částka 95 519,65 eur. Pohledávky v této celkové výši byly následně smluvně postoupeny na původní žalobkyni a toto postoupení bylo žalované vždy a řádně oznámeno. Postoupení pohledávek a oznámení tohoto žalované bylo prokázáno oznámením ze dne 21. 5. 2014, doručeným žalované 5. 6. 2014. Tím totiž společnost F. KB, a. s., oznámila žalované, že v tomto oznámení specifikované pohledávky za ní z dodávek materiálů společností I. s. r. o. byly dne 14. 5. 2014 postoupeny na společnost VÚB F., a. s., se sídlem B., a to v dlužné částce 113 368,40 eur. Obchodní společnost I. s. r. o., se sídlem P., navázala spolupráci s factoringovou společností F. KB, a. s., s tím, že od 16. 1. 2013 budou veškeré pohledávky společnosti, které vzniknou z důvodu obchodního styku, postoupeny na společnost F. KB, a. s., které je třeba hradit veškeré pohledávky. Uvedl, že ohledně postoupení pohledávek je soud oprávněn zkoumat pouze otázky, zda k postoupení došlo a zda došlo k oznámení této skutečnosti, není však oprávněn zkoumat otázku platnosti tohoto postoupení.

6. Při určení hmotného práva vycházel odvolací soud z nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008, o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (dále jen „nařízení Řím I“), a z Úmluvy OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží vyhlášené pod č. 160/1991 Sb. (dále jen „Viedeňská úmluva“). Uvedl, že podle uvedených norem platí, že v případě, pokud si sporné strany nezvolí rozhodné právo, bude určeno na základě práva země bydliště hlavního aktéra provádějícího smlouvu. S ohledem na to, že tímto hlavním aktérem je prodávající, je

třeba posuzovat věc podle hmotného práva Slovenské republiky, konkrétně podle zákona č. 44/1964 Zb., „občiansky zákonník“ (pozn.: správně „č. 40/1964 Zb.“), jakož i zákona č. 513/1991 Zb., „obchodný zákonník“.

č. 115

7. Odvolací soud uvedl, že žalovaná uzavřela se společností I. s. r. o. kupní smlouvu ve smyslu § 409a (správně „§ 409“) a násl. zákona č. 513/1991 Zb., na jejímž základě jí byly postupně dodávány komponenty k výrobě plastových nádob. Na základě této smlouvy jí vznikla povinnost za odebrané věci zaplatit dohodnutou cenu, když tyto dodávky byly vyfakturovány jednotlivými fakturami, ze kterých dosud nezaplatila částku 95 519,65 eur. Na původní žalobkyni pak byly pohledávky z těchto faktur postoupeny rámcovou smlouvou ze dne 16. 1. 2013. Pokud měly být poté předmětem dalšího postoupení na společnost F. KB, a. s., tak toto postoupení se *de facto i de iure* nikdy nerealizovalo, takže původní žalobkyně je stále věřitelem z těchto pohledávek. Ta prokázala, že uvedené skutečnosti byly žalované oznámeny a že byla vyzvána k úhradě pohledávek.

8. Námitku započtení vznesenou žalovanou odvolací soud s odkazem na § 529 zákona č. 44/1964 Zb., občiansky zákonník (pozn.: správně „č. 40/1964 Zb.“), neshledal důvodnou. Uvedl, že žalovaná v průběhu řízení nevnesla jakékoliv námitky týkající se dodávek zboží, jehož zaplacení je předmětem tohoto řízení, když zároveň nebyla z její strany prokázána pohledávka existující v čase, kdy bylo postoupení oznámeno. Nebylo ani prokázáno, že by existenci takového pohledávky žalovaná původní žalobkyni oznámila bez zbytečného odkladu potom, co jí bylo oznámeno postoupení pohledávek. K uvedené námitce tedy odvolací soud nepřihlížel.

9. V otázce příslušenství, zákonného úroku z prodlení, odvolací soud rozhodl tak, že původní žalobkyně má na něj právo podle § 369 odst. 1 a 2 zákona č. 513/1991 Zb., když výše úroku z prodlení je dána Nařízením vlády Slovenské republiky č. 21/2013 Z. z., ve výši základní úrokové sazby Evropské centrální banky platné k prvnímu dni prodlení zvýšené o 9 procentních bodů, která ke dni 10. 2. 2014 činila 9,25 %.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

10. Proti rozsudku odvolacího soudu, ve znění jeho opravného usnesení, výslovně do všech jeho výroků, podala žalovaná (dále též „dovolatelka“) dovolání s tím, že je považuje za přípustné dle § 237 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále jen „o. s. ř.“), neboť podle jejího názoru rozhodnutí odvolacího soudu závisí na vyřešení otázek hmotného práva, při jejichž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu. Dovolání považuje za důvodné, protože napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci podle § 241a odst. 1 o. s. ř.

11. Dovolatelka předně namítá, že odvolací soud nesprávně aplikoval slovenský obchodní a občanský zákoník namísto Vídeňské úmluvy. Předkládá dovolacímu soudu soubor otázek, o nichž se domnívá, že je odvolací soud posoudil v rozporu s rozhodovací praxí dovolacího soudu, a které specifikuje takto:

[1] Zda vznikly žalobou uplatněné pohledávky, přičemž toto právní posouzení v sobě obsahuje (poté, co je zjištěn a v odůvodnění vymezen relevantní skutkový stav) zejména určení rozhodného práva, posouzení, zda došlo k uzavření kupních smluv (setkání projevu vůle), a pokud ano, zda se staly splatnými kupní ceny uvedené původní žalobkyní v žalobě.

[2] Zda vznikla povinnost žalované hradit takové pohledávky původní žalobkyní (která nebyla původním věřitelem žalobou uplatněných pohledávek), přičemž toto právní posouzení aktivní věcné legitimace žalobkyně po zjištění a formulování relevantního skutkového stavu v sobě obsahuje vedle určení rozhodného práva zejména posouzení, zda ze zjištěného skutkového stavu vyplývá existence skutečností, se kterými právní předpisy spojují možnost, aby pohledávky z kupních smluv vymáhal jiný subjekt než prodávající (zde je relevantní posouzení existence platných postupních smluv, resp. existence platných oznámení o postoupení pohledávek).

[3] Zda existuje rovněž zápočtem uplatněná pohledávka žalované vůči společnosti I. s. r. o. a zda jsou splněny podmínky, za nichž byla žalovaná oprávněna tuto pohledávku započíst proti pohledávkám původní žalobkyně uplatněným žalobou.

[4] Zda původní žalobkyně splnila povinnost doplnit skutková tvrzení dle výzvy soudu prvního stupně ze dne 18. 12. 2014 a případně jaké jsou důsledky nesplnění takové povinnosti, přičemž „toto právní posouzení v sobě zahrnuje zejména posouzení podání původní žalobkyně, hodnocení jejich souladu s výzvou z 18. 12. 2014 a posouzení důsledků případně zjištěné skutečnosti, že původní žalobkyně příslušná skutková tvrzení nedoplnila“.

12. V průběhu dovolacího řízení původní žalobkyně společnost V. F., a. s., se sídlem v B., Slovenská republika, zanikla a jejím právním nástupcem se stala společnost V., a. s., se sídlem v B., Slovenská republika. Nejvyšší soud proto rozhodl usnesením ze dne 17. 7. 2018, č. j. 23 Cdo 427/2017-318, že v řízení bude namísto původní žalobkyně pokračováno se společností V., a. s. (dále jen „žalobkyně“).

13. Žalobkyně se k dovolání žalované vyjádřila tak, že je navrhuje zamítnout.

III.

Přípustnost dovolání

14. Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) po zjištění, že dovolání bylo podáno řádně a včas, osobou k tomu oprávněnou a řádně zastoupenou podle § 241 odst. 1 o. s. ř., se zabýval přípustností dovolání.

15. Podle § 236 odst. 1 o. s. ř. dovoláním lze napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští.

16. Podle § 237 o. s. ř., není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe odvolacího soudu nebo která v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešená právní otázka posouzena jinak.

17. Dovolání je přípustné podle § 237 o. s. ř., neboť odvolací soud se při posouzení kupní smlouvy s mezinárodním prvkem odchýlil od ustálené rozhodovací praxe odvolacího soudu a současně v judikatuře Nejvyššího soudu nebyly dosud řešeny otázky určení rozhodného práva podle kolizních norem pro přeshraniční postoupení pohledávek, úrok z prodlení u takových pohledávek a přeshraniční jednostranné započtení.

IV.

Důvodnost dovolání

18. Odvolací soud při posuzování jednotlivých pohledávek vycházel ze skutkových zjištění, podle kterých žalovaná (se sídlem v České republice) si od společnosti I. s. r. o. (se sídlem ve Slovenské republice) na základě telefonické či e-mailové objednávky objednala zboží, které jí bylo vždy řádně dodáno a poté i fakturováno. Podle odvolacího soudu, pokud si sporné strany nezvolí rozhodné právo, bude určeno na základě práva země bydliště hlavního aktéra provádějícího smlouvu. S ohledem na to, že tímto hlavním aktérem je prodávající, je třeba posuzovat věc podle slovenského občanského a obchodního zákoníku. Uzavřel, že žalovaná uzavřela se společností I. s. r. o. kupní smlouvu ve smyslu § 409a (pozn.: správně „§ 409“) a násl. zákona č. 513/1991 Zb.

19. S odkazem na tyto důvody odvolací soud podle slovenského práva posoudil jak otázky vzniku a existence pohledávek, tak otázku jejich postoupení, otázku jednostranného zápočtu i otázku úroků z prodlení. Takové právní posouzení je však neúplné, tudíž nesprávné.

a) K určení rozhodného práva pro posouzení vzniku pohledávek

20. Česká republika je smluvním státem Vídeňské úmluvy. Vídeňská úmluva se použije pro kupní smlouvy stran, které mají místa podnikání v různých smluvních státech, a tato skutečnost byla předvídatelná dle čl. 1 odst. 2 Vídeňské úmluvy. V dotčeném případě je Vídeňská úmluva přímou právní normou podle čl. 1 odst. 1 písm. a) Vídeňské úmluvy. Kupní smlouva musí splňovat znaky podle

čl. 30 a 53 Vídeňské úmluvy. Rovněž nesmí být Vídeňská úmluva vyloučena skrze čl. 2 Vídeňské úmluvy a nesmí existovat odchýlné ujednání stran ve smyslu čl. 6 Vídeňské úmluvy.

21. Smlouva o dodávce zboží se podle čl. 3 Vídeňské úmluvy považuje za smlouvu o koupi zboží vyjma případů, kdy strana, která zboží objednává, se zavazuje dodat podstatnou část věcí nutných pro jejich výrobu nebo zhotovení. Vídeňská úmluva se rovněž nepoužije na smlouvy, v nichž převažující část závazků strany, která dodává zboží, spočívá ve vykonání prací nebo poskytování služeb.

č. 115

22. Vídeňská úmluva ve svém čl. 4 upravuje pouze uzavírání smlouvy o koupi a práva a povinnosti prodávajícího a kupujícího vznikající z takové smlouvy. Pokud není ve Vídeňské úmluvě stanoveno jinak, nedotýká se zejména platnosti smlouvy nebo kteréhokoliv jejího ustanovení nebo jakékoliv zvyklosti a účinku, který může mít smlouva na vlastnické právo k prodávanému zboží.

23. Za předpokladu, že jsou splněny výše popsané podmínky, a tedy není v případě další specifikum, jež by aplikaci vylučovalo (např. ujednání smluvních stran), pro smluvní vztah o koupi zboží mezi společností Interplastics s. r. o. a žalovanou se Vídeňská úmluva použije.

24. K uvedeným závěrům dospívá i judikatura Nejvyššího soudu.

25. V rozsudku ze dne 31. 3. 2011, sp. zn. 23 Cdo 4197/2009, rozhodoval Nejvyšší soud v situaci, kdy mezi žalobcem jakožto prodávajícím (sídlem Slovenská republika) a žalovanou jakožto kupující (sídlem Česká republika) byla uzavřela kupní smlouva, přičemž uvedl, že v dané věci je třeba na kupní smlouvu uzavřenou mezi účastníky aplikovat Vídeňskou úmluvu.

26. V usnesení ze dne 30. 1. 2013, sp. zn. 23 Cdo 875/2011, Nejvyšší soud neshledal pochybení odvolacího soudu, který posuzoval vznik smluvního vztahu mezi žalobcem (se sídlem v Polsku) a žalovaným (se sídlem v České republice) o dodávce zboží podle Vídeňské úmluvy, přičemž uzavřel, že odvolací soud věc posuzoval podle odpovídajících právních předpisů (obdobně srov. rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 5. 11. 2002, sp. zn. 8 Cmo 254/2002, uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 63/2006). Pro vztah účastníků smlouvy o koupi zboží, kteří mají místo podnikání v různých státech, jež jsou smluvními stranami Vídeňské úmluvy, se před právem těchto států použijí ustanovení této úmluvy, ledaže účastníci její použití dohodou vyloučili.

27. Odvolací soud proto postupoval nesprávně, neposuzoval-li vznik (existenci) jednotlivých pohledávek podle Vídeňské úmluvy a neaplikoval ji jako úmluvu obsahující hmotněprávní přímé normy, která je přímo použitelná ve smyslu čl. 10 Ústavy České republiky, a posuzoval-li otázky vzniku jednotlivých pohledávek vyplývajících z uzavřených kupních smluv bez dalšího podle § 409 a násl. zákona č. 513/1991 Zb. (slovenský obchodní zákoník).

28. Přitom z dosud zjištěného skutkového stavu lze dovodit, že jsou naplněny aplikační podmínky pro použití Vídeňské úmluvy stanovené v čl. 1 odst. 1

písm. a), tj. strany kupní smlouvy mají místo podnikání v různých smluvních státech Vídeňské úmluvy, skutečnost existence místa podnikání v různých státech stranám smlouvy byla známa před uzavřením smlouvy či při jejím uzavření, smlouva sama se netýká obchodů či problematiky vymezené v čl. 2 Vídeňské úmluvy, Vídeňská úmluva nebyla stranami na základě čl. 6 Vídeňské úmluvy vyloučena a současně jsou naplněny obecné podmínky pro její aplikaci.

b) K otázce postoupení pohledávek obecně a ke vztahu postupitele a postupníka

29. Mezi otázky, které Vídeňská úmluva výslovně neupravuje, patří postoupení pohledávek. Jde o tzv. mezeru v aplikaci Vídeňské úmluvy.

30. Mezery Vídeňské úmluvy mohou být vnější a vnitřní. Mezi vnější mezery spadají otázky, jež jsou Vídeňskou úmluvou výslovně vyloučeny, nebo které nejsou Vídeňskou úmluvou upraveny vůbec, což je případ postoupení pohledávek (VALDHANS, J. Postoupení a započtení pohledávek v režimu Úmluvy OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží. In: ROZEHNALOVÁ, N. a kol. Úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží – ano či ne? Brno: Masarykova univerzita, 2012, s. 134). V takovém případě se využije kolizních norem fóra, podle nichž je potřeba určit právo rozhodné (ROZEHNALOVÁ, N. Právo mezinárodního obchodu. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2010, s. 270).

31. Kolizní norma pro určení rozhodného práva je nařízení Řím I, pokud jsou v daném případě splněny podmínky jeho aplikace – jedná se tedy o působnost místní (forum je soud členského státu), věcnou (závazek ze smluv v oblasti občanského a obchodního práva tam, kde dochází ke kolizi právních řádů), osobní (univerzální) a časovou (smlouvy uzavřené po 17. 12. 2009) a rovněž se nesmí jednat o problematiku dle čl. 1 odst. 2 nařízení Řím I.

32. K otázce posouzení případné existence přímých mezinárodních norem pro postoupení pohledávek je třeba uvést, že v roce 2001 vytvořila UNCITRAL Úmluvu o postoupení pohledávek v mezinárodním obchodě, do dnešního dne však nedošlo k její ratifikaci dostatečným množstvím států. Přímá norma pro mezinárodní faktoring je tzv. Ottawská úmluva o mezinárodním faktoringu z roku 1988 od Unidroit. Účinnosti ale nabyla pouze pro zlomek států.

33. Pro postoupení pohledávek v daném případě tak není možné použít žádnou přímou mezinárodní normu, jež by měla přednost před normou kolizní. Pro postoupení pohledávek je tedy nezbytné aplikovat kolizní normu – nařízení Řím I.

34. Postoupení pohledávky předpokládá souhlasný projev vůle postupitele a postupníka, rozhodné právo je tak určováno podle kolizní úpravy smluvních závazků, konkrétně čl. 14 nařízení Řím I. V souladu s čl. 14 odst. 1 bude vztah mezi postupitelem a postupníkem řešen dle práva rozhodného pro smlouvu o postoupení pohledávky. Toto právo bude nutné určit dle obecných ustanovení nařízení Řím I pro určení

práva rozhodného pro smlouvy, tj. čl. 3 umožňujícího volbu práva, nebo v případě jejího nevyužití dle náhradních hraničních určovatelů v čl. 4 nařízení Řím I.

35. V případě náhradních hraničních určovatelů je dále nutno zohlednit, jestli bylo postoupení pohledávek součástí rozsáhlejší např. faktoringové transakce, při níž faktor poskytuje služby postupiteli. V kladném případě lze využít čl. 4 odst. 1 písm. b) nařízení Řím I, a tedy právo obvyklého bydliště poskytovatele služby, tj. faktora. V případě samostatných postupů by bylo nutné postupovat v souladu s čl. 4 odst. 2, a právem rozhodným by tak bylo právo bydliště poskytovatele plnění charakteristického pro smlouvu. V případě samostatných postupů je plněním charakteristickým pro smlouvu o postoupení pohledávky samotná pohledávka. Stranou, která ji poskytuje, je postupitel. Dosah práva rozhodného pro smlouvu o postoupení pohledávky se pak vztahuje na samotnou platnost smlouvy, ale i na obligační účinky smlouvy, mezi které lze řadit např. i otázku, která ze stran postoupení nese povinnost informovat o této skutečnosti dlužníka (srov. VALDHANS, J. Postoupení a započtení pohledávek v režimu Úmluvy OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží. In: ROZEHNALOVÁ, N. a kol. Úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží – ano či ne? Brno: Masarykova univerzita, 2012, s. 144–145).

36. Lze tak uzavřít, že pro určení rozhodného práva pro postoupení pohledávky je nutné aplikovat čl. 14 odst. 1 nařízení Řím I a rozhodné právo tak určit dle obecných ustanovení nařízení Řím I (čl. 3, 4 a násl.). Jedná-li se o poskytování služeb v podobě faktoringu a zároveň neproběhla volba práva podle čl. 3, rozhodné právo se určí podle čl. 4 odst. 1 písm. b) nařízení Řím I. Jedná-li se však o samostatné postoupení pohledávky (tedy nikoliv faktoring), rozhodné právo se určí podle čl. 4 odst. 2 nařízení Řím I. Rozhodným právem pro vztah mezi postupitelem a postupníkem se řídí všechna práva a povinnosti mezi nimi vycházející ze smlouvy, včetně otázek výkladu, platnosti nebo toho, kdo je povinen oznámit postoupení dlužníkovi. Takové rozhodné právo se vztahuje i na smluvní důsledky, pokud postoupení není účinné (například vůči dlužníkovi nebo třetím stranám).

c) K otázkám vztahu postupníka a dlužníka

37. V souladu s čl. 14 odst. 2 nařízení Řím I se vztah mezi postupníkem a dlužníkem řídí právem rozhodným pro postoupenou pohledávku. Právo rozhodné pro postoupenou pohledávku se určí v závislosti na *legis causae* smlouvy, na základě níž postoupená pohledávka vznikla. *Legis causae* původní pohledávky určuje převoditelnost pohledávky, vztah mezi postupníkem a dlužníkem, podmínky, za kterých může být postoupení uplatněno vůči dlužníkovi, a zprošťující účinek dlužníkovy plnění. Právo rozhodné pro postupovanou pohledávku bude určováno v souladu s jejím charakterem podle nařízení Řím I, konkrétně podle čl. 4 odst. 1 písm. a) tohoto nařízení.

38. Pohledávka vzniká v kontextu určitého práva, které stanoví její atributy, přičemž následný postup pohledávky by na některé z nich neměl mít dopad. Účelem čl. 14 odst. 2 je ochrana dlužníka (shodně VALDHANS, J. Postoupení a započtení pohledávek v režimu Úmluvy OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží. In: ROZEHNALOVÁ, N. a kol. Úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží – ano či ne? Brno: Masarykova univerzita, 2012, s. 147).

39. Právo rozhodné pro vztah mezi dlužníkem a postupníkem dopadá na otázky, zda je postoupení možné (podmínky postupitelnosti), zda lze postoupení uplatnit vůči dlužníku [srov. BĚLOHLÁVEK, A. J. Římská úmluva a Nařízení Řím I: komentář v širších souvislostech evropského a mezinárodního práva soukromého. II. díl. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1541–1546, či ROZEHNALOVÁ, N.; VALDHANS, J.; DRLIČKOVÁ, K.; KYSELOVSKÁ, T. Mezinárodní právo soukromé Evropské unie (Nařízení Řím I, Nařízení Řím II, Nařízení Brusel I). Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 143–144].

40. V otázce postoupení odvolací soud přitom nejprve uvádí, že postoupení pohledávek a oznámení tohoto postoupení žalované bylo prokázáno oznámením ze dne 21. 5. 2014, doručené žalované 5. 6. 2014. Tímto společnost F. KB, a. s., oznámila žalované, že v tomto oznámení specifikované pohledávky za ní z dodávek materiálů společnosti I. s. r. o. byly dne 14. 5. 2014 postoupeny na společnost původní žalobkyně a že obchodní společnost I. s. r. o. navázala spolupráci s faktoringovou společností F. KB, a. s., s tím, že od 16. 1. 2013 budou veškeré pohledávky společnosti, které vzniknou z důvodu obchodního styku, postoupeny na společnost F. KB, a. s. V další části odůvodnění pak ale odvolací soud uvádí, že na původní žalobkyni byly pohledávky postoupeny rámcovou smlouvou ze dne 16. 1. 2013 a že pokud měly být poté předmětem dalšího postoupení na společnost F. KB, a. s., tak toto postoupení se *de facto i de iure* nikdy nerealizovalo, takže původní žalobkyně je stále věřitelem z těchto pohledávek. Spolu s určením rozhodného práva odvolací soud proto v dalším řízení posoudí rovněž tento rozpor ve svých závěrech podle odpovídajících skutkových zjištění.

d) K otázkám zápočtu pohledávek

41. Ve vztahu k Vídeňské úmluvě jsou tři situace, které mohou s ohledem na započtení nastat. První je situace, kdy započítávané pohledávky vzešly z různých smluv uzavřených dle odlišného vnitrostátního práva, a nespadají tak do působnosti Vídeňské úmluvy. Ve druhém případě jsou započítávány nároky z rozdílných smluv, které jsou v působnosti Vídeňské úmluvy, a v posledním případě se jedná o situace, kdy jsou započítávány pohledávky ze stejné smlouvy upravené Vídeňskou úmluvou (KRÖLL, S. Selected problems concerning the GISG's scope of application. Journal of Law and Commerce, vol. 25, 2005 až 2006, s. 50–51).

42. V rozhodovací praxi zahraničních soudů je převažující shoda na tom, že problematika započtení obecně nespadá do působnosti Vídeňské úmluvy, a ve všech třech situacích je tak započtení posuzováno dle vnitrostátního práva určeného dle norem mezinárodního práva soukromého (UNCITRAL, Digest of Case Law on the United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods. New York: United Nations, 2016, s. 25).

43. Teorie rozlišuje mezi započtením na základě jednostranného právního úkonu, iniciovaném jedním ze dvou subjektů majících vzájemné pohledávky, a započtením na základě dohody stran. V dané věci bude tak pro případnou otázku jednostranného započtení rozhodná kolizní norma nařízení Řím I, konkrétně čl. 17 nařízení Řím I (jde tedy rovněž o mezeru v aplikaci Vídeňské úmluvy), dle kterého pokud se strany na právu započtení nedohodly, řídí se započtení právem rozhodným pro pohledávku, vůči které se uplatňuje započtení. Pro aplikační praxi se jedná o řešení dostatečně chránící postavení věřitele pasivní pohledávky (srov. VALDHANS, J. Postoupení a započtení pohledávek v režimu Úmluvy OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží. In: ROZEHNALOVÁ, N. a kol. Úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží – ano či ne? Brno: Masarykova univerzita, 2012, s. 151, 155, obdobně srov. BĚLOHLÁVEK, A. J. Římská úmluva a Nařízení Řím I: komentář v širších souvislostech evropského a mezinárodního práva soukromého. II. díl. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1506–1507). Při určení práva rozhodného pro pohledávku, vůči které se uplatňuje započtení, lze při neexistenci dohody stran na právu na započtení použít čl. 4 odst. 1 písm. a) nařízení Řím I.

e) K otázkám posouzení úroků z prodlení

44. Jde-li o příslušenství (výši úroků z prodlení), tato otázka rovněž není upravena ve Vídeňské úmluvě.

45. Dle literatury (ROZEHNALOVÁ, N. Právo mezinárodního obchodu. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2010, s. 374) je tato otázka typickou mezerou Vídeňské úmluvy, která musí být vyplněna dle čl. 7 odst. 2 Vídeňské úmluvy. Nabízí se tak aplikace obecných zásad Vídeňské úmluvy anebo aplikace ustanovení právního řádu rozhodného podle ustanovení mezinárodního práva soukromého.

46. V rozhodovací praxi některých zahraničních soudů, které Vídeňskou úmluvu aplikují, lze nalézt různé závěry o tom, zda lze při stanovení výše úroků vyjít z obecných zásad Vídeňské úmluvy, anebo zda je potřeba užít obecných kolizních norem. Některé soudy se odvolávají na obecné zásady Vídeňské úmluvy, a úroky tak určují dle obchodních zvyklostí. Dle jejich argumentace by aplikace kolizních norem a určení rozhodného vnitrostátního práva vedlo proti cílům sledovaným Vídeňskou úmluvou. Úroková míra by tak v některých případech byla určena na základě principu plné kompenzace, avšak ta je současně omezena dalším principem, dle kterého se nesmí věřitel dostat do lepšího postavení, než ve kterém

by byl, kdyby bylo plněno dle smlouvy (UNCITRAL, Digest of Case Law on the United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods. New York: United Nations, 2016, s. 365).

č. 115

47. Převažujícím názorem u většiny orgánů rozhodujících o sporech v souvislosti s Vídeňskou úmluvou však je, že stanovení výše úroků z prodlení je mimo rámec Vídeňské úmluvy a je nutné na ni aplikovat vnitrostátní normy mezinárodního práva soukromého tak, aby mohlo být určeno rozhodné právo (UNCITRAL, Digest of Case Law on the United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods. New York: United Nations, 2016, s. 365).

48. Pro určení rozhodného práva je tak třeba na věc aplikovat obecné kolizní normy. V případě České republiky se tedy jedná o nařízení Řím I a konkrétně jeho čl. 12 odst. 1 písm. c), který stanoví, že právem rozhodným pro smlouvu se podle tohoto nařízení řídí zejména důsledky úplného nebo nebo částečného porušení těchto závazků včetně stanovení škody, jsou-li stanoveny právem, a to v rámci pravomoci přiznaných soudu příslušným procesním právem. Úroky z prodlení jsou příslušenstvím vzniklým právě porušením původního závazku (BĚLOHLÁVEK, A. J. Římská úmluva a Nařízení Řím I. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1497).

49. Cílem čl. 12 je podřítit v co největší možné míře celé závazkové vztahy jednemu právnímu řádu – obligacnímu statutu. Na určení rozhodného práva v otázce posouzení úroků z prodlení se proto aplikuje čl. 12 odst. 1 písm. c) nařízení Řím I. [shodně MAGNUS U., MANKOWSKI P. Rome I Regulation (European Commentaries on Private International Law), 2017, s. 720 a 729].

50. Lze tak uzavřít, že vznik smluvního vztahu z kupní smlouvy uzavřené mezi prodávajícím se sídlem ve Slovenské republice a kupujícím se sídlem v České republice se posoudí podle Vídeňské úmluvy.

51. Otázky postoupení pohledávky z takové smlouvy, jednostranného započtení a úroku z prodlení představují tzv. mezeru v aplikaci Vídeňské úmluvy. Rozhodné právo se proto určí podle kolizních norem obsažených v nařízení Řím I.

52. Právní posouzení odvolacího soudu je v otázce aplikace rozhodného práva při posouzení vzniku smluvního vztahu z kupní smlouvy s mezinárodním prvkem nesprávné a v otázkách určení rozhodného práva přeshraničního postoupení pohledávky z takové smlouvy, přeshraničního jednostranného započtení a úroku z prodlení dosud neúplné. Dovolací soud se proto nezabýval dalšími dovolacemi námitkami žalované. Z vyložených důvodů Nejvyšší soud, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), zrušil rozhodnutí odvolacího soudu a věc mu vrátil k dalšímu řízení (§ 243e odst. 1 a 2 o. s. ř.).

53. Před zahájením dovolacího řízení mělo podle tvrzení původní žalobkyně na základě smlouvy o postoupení pohledávek ze dne 16. 12. 2016 dojít k postoupení předmětných pohledávek z původní žalobkyně na společnost F. KB, a. s. Za dovolacího řízení je přitom rozhodování o návrhu podle § 107a o. s. ř. vyloučeno (§ 243b o. s. ř.).

54. Právní názor dovolacího soudu je pro soudy nižších stupňů závazný (§ 243g odst. 1 část první věty za středníkem ve spojení s § 226 odst. 1 o. s. ř.).

Č. 116

Insolvenční řízení, Započtení pohledávky, Odporovatelnost
§ 111 odst. 1 a 2 IZ, § 140 IZ

č. 116

Započtení není způsobem či formou (s)plnění dluhu, takže pro účely posouzení, zda nejde o neúčinný právní úkon ve smyslu § 111 insolvenčního zákona, započtení nemůže (objektivně vzato) odporovat pravidlu vyjádřenému v odstavci 1 větě druhé tohoto ustanovení. Započtení, k němuž došlo poté, co nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení na majetek dlužníka, není ani úkonem vedoucím k „nikoli zanedbatelnému zmenšení majetku náležejícího do majetkové podstaty dlužníka“. Jestliže právní úkon, jímž dlužník poté, kdy nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení, započtl svou pohledávku proti pohledávce věřitele, nevedl k podstatné změně ve skladbě, využití nebo určení majetku, který může náležet do jeho majetkové podstaty, pak nejde o neúčinný právní úkon bez zřetele k tomu, že současně nešlo o právní úkon ve smyslu § 111 odst. 2 insolvenčního zákona.

(Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 11. 2018, sen. zn. 29 ICdo 85/2017, ECLI:CZ:NS:2018:29.ICDO.85.2017.1)

Nejvyšší soud odmítl dovolání žalobce proti rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 2. 2. 2017, sp. zn. 41 ICm 298/2015, 101 VSPH 613/2016 (KSHK 41 INS 22280/2013), v rozsahu, v němž směřovalo proti druhému výroku o nákladech odvolacího řízení a proti té části prvního výroku rozsudku, kterou odvolací soud potvrdil rozsudek soudu prvního stupně v bodu I. výroku a ve výroku o nákladech řízení; ve zbývajících částech dovolání zamítl.

I.**Dosavadní průběh řízení**

1. Rozsudkem ze dne 13. 4. 2016, č. j. 41 ICm 298/2015-122, Krajský soud v Hradci Králové (dále jen „insolvenční soud“):

[1] Zamítl žalobu, kterou se žalobce (Česká insolvenční v. o. s., jako insolvenční správce dlužníka R. H. a. s.) domáhal vůči žalovanému (L. I. D., s. r. o.) určení, že dohoda o vzájemném zápočtu závazků a pohledávek uza-

vřená mezi dlužníkem a žalovaným dne 16. 8. 2013 (dále též jen „dohoda o započtení“) je neplatná (bod I. výroku).

[2] Zamítl žalobu, kterou se žalobce domáhal vůči žalovanému určení, že dohoda o započtení je vůči věřitelům dlužníka právně neúčinná (bod II. výroku).

[3] Zamítl žalobu, kterou se žalobce domáhal vůči žalovanému zaplacení částky 319 392 Kč do majetkové podstaty dlužníka (bod III. výroku).

[4] Určil, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení (bod IV. výroku).

2. Insolvenční soud – vycházejí z § 37 a násl. a § 49a zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník (dále jen „obč. zák.“), z § 267 a násl. zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, a z § 111, § 140, § 205 odst. 2, § 231, § 239 odst. 3, § 240 a § 241 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenčního zákona) – dospěl po provedeném dokazování k následujícím závěrům:

3. Dohoda o započtení není neplatná ve smyslu § 37 a násl. obč. zák., ani pro obcházení insolvenčního zákona nebo pro rozpor se zákonem daný přímým úmyslem obou smluvních stran krátit ostatní věřitele.

4. Dohoda o započtení není neúčinná; jelikož k ní došlo po zahájení insolvenčního řízení, nelze její neúčinnost posuzovat podle § 240 až § 242 insolvenčního zákona a předpoklady neúčinnosti podle § 111 insolvenčního zákona nejsou splněny.

5. Zamítnutí žaloby o vydání plnění z neúčinného právního úkonu do majetkové podstaty dlužníka plyne ze zamítnutí žaloby o určení, že tento právní úkon (dohoda o započtení) je neúčinný (určení neúčinnosti a vydání plnění z neúčinného právního úkonu bylo požadováno formou tzv. eventuálního petitu k požadavku o určení neplatnosti dohody o započtení uplatněnému tzv. petitem primárním).

6. K odvolání žalobce Vrchní soud v Praze rozsudkem ze dne 2. 2. 2017, č. j. 41 ICm 298/2015, 101 VSPH 613/2016-144 (KSHK 41 INS 22280/2013):

[1] Potvrdil rozsudek insolvenčního soudu (první výrok).

[2] Určil, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů odvolacího řízení (druhý výrok).

7. Odvolací soud – odkazuje na § 111, § 140 a § 240 až § 242 insolvenčního zákona – dospěl po přezkoumání napadeného rozhodnutí k následujícím závěrům:

8. Insolvenční soud si pro své rozhodnutí obstaral dostatek skutkových podkladů a také jeho právní argumentace je správná a lze na ni odkázat.

9. Odvolací soud sdílí bez výhrad závěr insolvenčního soudu, že žalobce nepředložil žádné relevantní důkazy vedoucí k závěru, že smluvní strany uzavřely dohodu o započtení s přímým úmyslem krátit ostatní věřitele dlužníka.

10. Odvolací soud nesdílí názor žalobce, že neúčinnost právního úkonu, který dlužník učinil po zahájení insolvenčního řízení, je nutné posuzovat nejen z hledi-

sek uvedených v § 111 odst. 1 insolvenčního zákona, ale též podle § 240 až § 242 insolvenčního zákona. Neúčinnost právního úkonu, který dlužník učinil (jako v této věci) po zahájení insolvenčního řízení, lze dovodit jen podle zákonných předpokladů uvedených v § 111 odst. 1 insolvenčního zákona.

11. Jestliže insolvenční zákon připouští (v § 140 odst. 2), že započtení vzájemných pohledávek dlužníka a věřitele je přípustné i po rozhodnutí o úpadku, jestliže zákonné podmínky tohoto započtení byly splněny před rozhodnutím o způsobu řešení úpadku, a jestliže bylo prokázáno, že v této věci dlužník uzavřel se žalovaným dohodu o započtení ještě před vykonatelností předběžného opatření, kterým soud zakázal zápočty mezi dlužníkem a jeho věřiteli do právní moci rozhodnutí o insolvenčním návrhu, a není-li dohoda o započtení nepřipustnou z hledisek uvedených v § 140 odst. 3 insolvenčního zákona (což nebylo ani tvrzeno, ani prokázáno), pak je třeba pokládat dohodu o započtení za platnou a její případnou neúčinnost lze dovodit, jen kdyby jí byla porušena zákonná omezení dlužníka v nakládání s majetkovou podstatou uvedená v § 111 odst. 1 insolvenčního zákona.

12. Odvolací soud sdílí názor insolvenčního soudu, že dohoda o započtení není neúčinným právním úkonem dlužníka již proto, že v jejím důsledku nedošlo k podstatné změně skladby v majetkové podstatě dlužníka, v jejím využití nebo určení, stejně tak jako v jejím důsledku nedošlo k nikoliv zanedbatelnému zmenšení majetku dlužníka; tato dohoda byla naopak učiněna za podmínek obvyklých v obchodním styku a dlužník na jejím základě obdržel i přiměřené protiplnění.

13. Dohodou o započtení se majetek dlužníka podstatně nezmenšil a v jejím důsledku nedošlo k podstatné změně ve skladbě tohoto majetku, uváží-li se, že předmětem započtení byla částka 319 392 Kč, kdežto hodnota majetku dlužníka v době uzavření dohody o započtení činila přes 490 milionů Kč. O neúčinnou dohodu o započtení by za této situace nešlo, ani kdyby byl dlužník v době jejího uzavření v úpadku.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

14. Proti rozsudku odvolacího soudu (a to výslovně proti oběma jeho výrokům) podal žalobce dovolání, jehož přípustnost vymezuje ve smyslu § 237 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále též jen „o. s. ř.“), argumentem, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného práva, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena. Dovolatel namítá, že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci (dovolací důvod dle § 241a odst. 1 o. s. ř.), a požaduje, aby Nejvyšší soud napadené rozhodnutí zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

15. V mezích uplatněného dovolacího důvodu dovolatel především nesouhlasí se závěrem, že při posuzování neúčinnosti dohody o započtení nelze aplikovat § 240 až § 242 insolvenčního zákona.

16. Pro případ, že by se dovolací soud ztotožnil s názorem, že je namístě aplikovat pouze § 111 odst. 1 insolvenčního zákona, nelze podle dovolatele vycházet z té části tohoto ustanovení, která určuje, že dlužník je povinen zdržet se od okamžiku, kdy nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení, nakládání s majetkovou podstatou a s majetkem, který do ní může náležet, pokud by mělo jít o podstatné změny ve skladbě, využití nebo určení tohoto majetku anebo o jeho nikoli zanedbatelné zmenšení, přičemž toto omezení se netýká úkonů nutných k provozování podniku v rámci obvyklého hospodaření. Podle dovolatele by bylo možné vyjít pouze z § 111 odst. 1 druhé věty insolvenčního zákona, když takové závazky (jako pohledávka žalovaného) byl dlužník oprávněn plnit pouze v režimu těch ustanovení insolvenčního zákona, která upravují konkurs (prohlášený na majetek dlužníka po zápočtu).

17. Závěr soudů, že dohoda o započtení byla úkonem uskutečněným za podmínek obvyklých v obchodním styku, na jehož základě dlužník obdržel i přiměřené protiplnění, neplyne podle dovolatele z provedených důkazů. Předpoklad, že peněžitý závazek vzniklý před zahájením insolvenčního řízení splnil dlužník za podmínek stanovených insolvenčním zákonem (§ 111 odst. 1 druhé věty insolvenčního zákona), dohoda o započtení též nesplňuje, když dlužník provedl zápočet jen vůči některým věřitelům, což odporuje základním zásadám insolvenčního řízení [§ 5 písm. b) insolvenčního zákona], neboť někteří z věřitelů byli zápočtem nespravedlivě poškozeni, a jiní naopak nedovoleně zvýhodněni.

18. Dále je v dovolání (jeho čl. IV.) argumentováno za použití § 235 a § 237 odst. 1 insolvenčního zákona ve spojení s § 240 až § 242 insolvenčního zákona ve prospěch závěru, že zápočet uskutečněný po zahájení insolvenčního řízení je právním úkonem, který dlužník učinil v době, kdy byl v úpadku, že zápočtem „došlo ke zvýhodňujícímu právnímu úkonu“ a že zápočet lze hodnotit jako úkon úmyslně zkracující ve smyslu § 242 insolvenčního zákona. Tamtéž se uvádí, že ze zápočtu je dále zřejmé, že dlužník se zavázal uhradit žalovanému částku 1 361 977,78 Kč, čemuž s ohledem na zahájení insolvenčního řízení nemohl dostát, přičemž k takovému jednání nebyl dle § 111 insolvenčního zákona ani oprávněn (potřeboval k němu souhlas insolvenčního soudu).

19. Žalovaný ve vyjádření navrhuje dovolání zamítnout, maje napadené rozhodnutí za správné.

III.

Přípustnost dovolání

20. Rozhodné znění občanského soudního řádu pro dovolací řízení (ve znění účinném do 29. 9. 2017) se podává z bodu 2. čl. II části první zákona

č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

21. Nejvyšší soud se nejprve zabýval přípustností dovolání v dané věci.

22. Dovolatel podal dovolání výslovně proti oběma výrokům napadeného rozhodnutí, přičemž v textu dovolání k tomu zmiňuje, že výrok o nákladech řízení napadá jako závislý na úspěchu ve věci samé. V rozsahu, v němž dovolání směřovalo proti té části prvního výroku napadeného rozhodnutí, kterou odvolací soud potvrdil rozsudek insolvenčního soudu ve výroku o nákladech řízení, a v rozsahu, v němž směřovalo proti druhému výroku napadeného rozhodnutí o nákladech dovolacího řízení, je Nejvyšší soud odmítl podle § 243c odst. 1 věty první o. s. ř., jelikož potud dovolatel (ve vztahu k těmto výrokům) způsobem odpovídajícím požadavku § 241a odst. 2 o. s. ř. nevymezil důvod přípustnosti dovolání. To, že jde o výroky závislé na výroku o věci samé, přípustnost dovolání nezakládá, a otázky položené ve vztahu k výroku o věci samé jsou pro účely posouzení přípustnosti dovolání proti výrokům o nákladech řízení právně bezcenné [k přípustnosti dovolání u akcesorických výroků srov. shodně např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 3. 2011, sen. zn. 29 NSČR 12/2011, uveřejněné pod č. 110/2011 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, které je (stejně jako další rozhodnutí Nejvyššího soudu zmíněná níže) dostupné i na webových stránkách Nejvyššího soudu]. K vymezení přípustnosti dovolání srov. především usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 9. 2013, sp. zn. 29 Cdo 2394/2013, uveřejněné pod č. 4/2014 Sb. rozh. obč., jakož i stanovisko pléna Ústavního soudu ze dne 28. 11. 2017, sp. zn. Pl ÚS-st. 45/16, uveřejněné pod č. 460/2017 Sb.

23. V rozsahu, v němž dovolání směřovalo proti té části prvního výroku napadeného rozhodnutí, kterou odvolací soud potvrdil rozsudek insolvenčního soudu v zamítavém výroku o věci samé ohledně primárního petitu (co do požadavku o určení neplatnosti dohody o započtení), je Nejvyšší soud rovněž odmítl podle § 243c odst. 1 věty první o. s. ř., jelikož potud dovolatel způsobem odpovídajícím požadavku § 241a odst. 2 o. s. ř. též nevymezil důvod přípustnosti dovolání (dovolací argumentace se netýká otázek neplatnosti dohody o započtení, nýbrž pouze otázek její neúčinnosti).

24. V rozsahu, v němž dovolání směřuje proti té části prvního výroku napadeného rozhodnutí, kterou odvolací soud potvrdil rozsudek insolvenčního soudu v zamítavém výroku o věci samé ohledně eventuálního petitu (co do požadavku o určení neúčinnosti dohody o započtení a o vydání plnění z neúčinného právního úkonu do majetkové podstaty), může být přípustné jen podle § 237 o. s. ř., když pro ně neplatí žádné z omezení přípustnosti vypočtených v § 238 o. s. ř.

25. Důvod připustit dovolání v mezích vytyčených předchozím odstavcem k prověření správnosti závěru odvolacího soudu, že § 240 až § 242 insolvenčního zákona nejsou na danou věc aplikovatelná (reprodukce dovolání, odstavec [15] výše), jakož

i k řešení dalších otázek vyplývajících z aplikace § 237 odst. 1 a § 240 až § 242 insolvenčního zákona (reprodukce dovolání, odstavec [18] výše) Nejvyšší soud také nemá.

26. V rozsudku ze dne 31. 10. 2017, sen. zn. 29 ICdo 76/2015, Nejvyšší soud vysvětlil, že právní úkon, který dlužník učinil po zahájení insolvenčního řízení, nepodléhá úpravě obsažené v § 240 až § 242 insolvenčního zákona (srov. § 240 odst. 3, § 241 odst. 4 a § 242 odst. 3 insolvenčního zákona); jde o právní úkon, jehož neúčinnost má být poměřována úpravou obsaženou v § 111 insolvenčního zákona (srov. odstavec [58] tamtéž). V témže rozsudku Nejvyšší soud dále uzavřel (srov. jeho odstavec [61]), že předpoklady, za nichž lze vyslovit neúčinnost právních úkonů, které dlužník učinil před zahájením insolvenčního řízení vedeného na jeho majetek, jsou obecně (a logicky) nastaveny (v § 240 až § 242 insolvenčního zákona) přísněji než předpoklady, za nichž lze označit za neúčinné právní úkony, které dlužník učinil poté, co nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení (§ 111 insolvenčního zákona). Jinak řečeno, není pochyb o tom, že právní úkon, jímž dlužník poruší pravidla formulovaná v § 111 odst. 1 insolvenčního zákona (aniž by šlo o případ, kdy to dovoluje § 111 odst. 2 insolvenčního zákona), bude zásadně právním úkonem, kterým dlužník zkracuje možnost uspokojení věřitelů nebo zvýhodňuje některého věřitele na úkor jiných. Odkazovat v této souvislosti na § 235 odst. 1 insolvenčního zákona však potřebné není. K těmto závěrům se Nejvyšší soud přihlásil dále např. též v rozsudku ze dne 27. 9. 2018, sen. zn. 29 ICdo 108/2016.

27. V mezích otázek souvisejících s přímou aplikací § 111 insolvenčního zákona je dovolání přípustné podle § 237 o. s. ř., když potud jde o otázky dovolacím soudem beze zbytku nezodpovězené.

IV.

Důvodnost dovolání

28. Vady řízení, k nimž Nejvyšší soud u přípustného dovolání přihlíží z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3 o. s. ř.), nejsou dovoláním namítány a ze spisu se nepodávají, Nejvyšší soud se proto – v hranicích právních otázek vymezených dovoláním – zabýval tím, zda je dán dovolací důvod uplatněný dovolatelem, tedy správností právního posouzení věci odvolacím soudem.

29. Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

30. Skutkový stav věci, jak byl zjištěn soudy nižších stupňů, dovoláním nebyl (ani nemohl být) zpochybněn a Nejvyšší soud z něj při dalších úvahách vychází. Pro právní posouzení věci jsou rozhodná následující skutková zjištění (z nichž vyšly oba soudy):

- 31.** Dlužník (jako objednatel) a žalovaný (jako zhotovitel) uzavřeli v roce 2011 smlouvu o dílo, na jejímž základě žalovaný postupně vyfakturoval dlužníku cenu díla ve výši 18 177 168,62 Kč.
- 32.** Dlužník vyúčtoval žalovanému 14. 6. 2013 částku 5 060 Kč z důvodu úpravy na předmětné zakázce.
- 33.** Dlužník v souladu se smlouvou o dílo vyúčtoval žalovanému fakturou ze dne 16. 7. 2013 na zařízení staveniště 1,5 % z ceny díla (tj. 314 332,52 Kč, po odečtení dílčího plnění ve výši 12 878,59 Kč).
- 34.** Podle bankovních výpisů uhradil dlužník 31. 7. 2013 žalovanému 7 faktur v celkové výši 1 500 035,58 Kč.
- 35.** Dne 13. 8. 2013 nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení na majetek dlužníka.
- 36.** Dne 16. 8. 2013 uzavřel dlužník se žalovaným dohodu o vzájemném započtení pohledávek tak, že pohledávky dlužníka ve výši 319 392,52 Kč (5 060 Kč + 314 332,52 Kč) byly započteny proti pohledávce žalovaného z titulu doplatku ceny díla, přičemž rozdíl ve výši 1 361 977,78 Kč se dlužník zavázal žalovanému uhradit.
- 37.** Dne 28. 8. 2013 podal dlužník návrh na nařízení předběžného opatření, jímž by insolvenční soud zakázal osobám, které mají pohledávky vůči dlužníku, započtení těchto pohledávek.
- 38.** Usnesením ze dne 30. 8. 2013 (č. j. KSHK 41 INS 22280/2013-A-13) nařídil insolvenční soud předběžné opatření, jímž zakázal do právní moci rozhodnutí o insolvenčním návrhu započtení vzájemných pohledávek dlužníka a jeho věřitelů.
- 39.** Usnesením ze dne 21. 1. 2014 (č. j. KSHK 41 INS 22280/2013-A-86) zjistil insolvenční soud úpadek dlužníka.
- 40.** Usnesením ze dne 8. 4. 2014 (č. j. KSHK 41 INS 22280/2013-B-112) povolil insolvenční soud reorganizaci dlužníka.
- 41.** Usnesením ze dne 4. 11. 2014 (č. j. KSHK 41 INS 22280/2013-B-158) rozhodl insolvenční soud o přeměně reorganizace v konkurs.
- 42.** Pro další úvahy Nejvyššího soudu jsou rozhodná následující ustanovení insolvenčního zákona:

Nakládání s majetkovou podstatou
§ 111 (insolvenčního zákona)

(1) Nerozhodne-li insolvenční soud jinak, je dlužník povinen zdržet se od okamžiku, kdy nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení, nakládání s majetkovou podstatou a s majetkem, který do ní může náležet, pokud by mělo jít o podstatné změny ve skladbě, využití nebo určení tohoto majetku anebo o jeho nikoli zanedbatelné zmenšení. Peněžité závazky vzniklé před zahájením insolvenčního řízení je dlužník oprávněn plnit jen v rozsahu a za podmínek stanovených tímto zákonem.

(2) Omezení podle odstavce 1 se netýká úkonů nutných ke splnění povinností stanovených zvláštními právními předpisy, k provozování podniku v rámci obvyklého hospodaření, k odvrácení hrozící škody, k plnění zákonné vyživovací povinnosti a ke splnění procesních sankcí.

(3) Právní úkony, které dlužník učinil v rozporu s omezeními stanovenými v důsledku účinků spojených se zahájením insolvenčního řízení, jsou vůči věřitelům neúčinné.

§ 140 (insolvenčního zákona)

Účinky rozhodnutí o úpadku

...

(2) Započtení vzájemných pohledávek dlužníka a věřitele je po rozhodnutí o úpadku přípustné, jestliže zákonné podmínky tohoto započtení byly splněny před rozhodnutím o způsobu řešení úpadku, není-li dále stanoveno jinak.

(3) Započtení podle odstavce 2 není přípustné, jestliže dlužníkům věřitel

a) se ohledně své započitatelné pohledávky nestal přihlášeným věřitelem, nebo

b) získal započitatelnou pohledávku neúčinným právním úkonem, nebo

c) v době nabytí započitatelné pohledávky věděl o dlužníkově úpadku, anebo

d) dosud neuhradil splatnou pohledávku dlužníka v rozsahu, v němž převyšuje započitatelnou pohledávku tohoto věřitele.

(4) Započtení podle odstavce 2 není rovněž přípustné v případech stanovených dále tímto zákonem nebo předběžným opatřením insolvenčního soudu.

V této podobě, pro věc rozhodné, platila citovaná ustanovení insolvenčního zákona v době, kdy nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení, i v době uzavření dohody o započtení.

43. Judikatura Nejvyššího soudu k § 111 insolvenčního zákona je ustálena [vedle závěrů citovaných výše (v odstavci [26]) z rozsudků Nejvyššího soudu sen. zn. 29 ICdo 76/2015 a sen. zn. 29 ICdo 108/2016] v těchto závěrech:

44. Podal-li insolvenční správce u insolvenčního soudu žalobu, kterou odporoval dlužníkovu právnímu úkonu, v době po 31. 12. 2013, je pro posouzení, jakým způsobem měl uplatnit zákonnou neúčinnost takového úkonu (§ 111 odst. 3 insolvenčního zákona), rozhodné znění insolvenčního zákona od 1. 1. 2014; skutečnost, že dlužník učinil právní úkon před tímto datem, není významná (rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 8. 2018, sp. zn. 29 Cdo 5517/2016).

45. Právní úkony, které dlužník učinil v rozporu s omezeními nastalými v důsledku účinků spojených se zahájením insolvenčního řízení, jsou ve smyslu § 111 odst. 3 insolvenčního zákona (ve znění účinném do 31. 12. 2013) vůči věřitelům dlužníka neúčinné za předpokladu, že byl posléze zjištěn úpadek dlužníka (usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 2. 2016, sen. zn. 29 NSČR 67/2014, uveřejněné pod č. 62/2017 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek).

46. Pro účely posouzení, zda jde o neúčinný právní úkon ve smyslu § 111 odst. 1 a 3 insolvenčního zákona, není významné, zda se takto věřiteli dostalo na úkor

ostatních věřitelů vyššího uspokojení, než jaké by mu jinak náleželo v konkursu. Podstatné je, že šlo o právní úkon, který není podřaditelný některé z výjimek nastavených v § 111 odst. 2 insolvenčního zákona. Jedinou další korekcí je rozhodnutí insolvenčního správce, že neúčinnost právního úkonu dlužníka neuplatní, neboť je pro majetkovou podstatu dlužníka v konečném důsledku výhodný (rozsudek Nejvyššího soudu sen. zn. 29 ICdo 108/2016).

47. Platba, kterou dlužník učinil poté, co nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení, na peněžitý závazek vzniklý v souvislosti s omezením jeho podnikatelské činnosti (s rušením „dílčích provozoven“ dlužníka), není úkonem nutným k provozování podniku dlužníka v rámci obvyklého hospodaření (§ 111 odst. 2 insolvenčního zákona). Pro posouzení, zda dlužník platbou odvracel hrozící škodu, je zpravidla rozhodující povaha platbou hrazeného plnění a jeho význam pro majetkovou podstatu dlužníka (rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 3. 2018, sen. zn. 29 ICdo 17/2016).

48. K započtení pohledávek pak byly v rozhodovací praxi Nejvyššího soudu zformulovány (zčásti i pro poměry ustavené § 140 insolvenčního zákona) následující závěry:

49. Započtení (kompenzace) je způsob zániku vzájemně se kryjících pohledávek dlužníka a věřitele, jímž odpadá dvojí splnění vzájemných pohledávek. Ustanovení § 580 obč. zák. vymezuje (i pro obchodněprávní vztahy) předpoklady, při jejichž splnění k započtení dochází. Mezi základní předpoklady započtení tak patří vzájemnost pohledávek (musí jít o dva závazky mezi týmiž subjekty, kdy věřitel jedné pohledávky je zároveň dlužníkem druhé a naopak), stejný druh plnění, způsobilost pohledávek k započtení a právní úkon směřující k započtení [srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. 2. 2010, sp. zn. 32 Cdo 4407/2009, uveřejněný v časopise Soudní judikatura číslo 9, ročník 2010, pod číslem 127, nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2016, sp. zn. 29 Cdo 1430/2014, uveřejněný pod č. 63/2018 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (dále jen „R 63/2018“)].

50. Započtení pohledávek nelze považovat za „nějaký jiný“ způsob či formu plnění dluhu; jde o způsob zániku nesplněného závazku, při němž naopak dvojí plnění odpadá (povinnost plnit zaniká) [srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 1. 2006, sp. zn. 32 Odo 1143/2004, uveřejněný pod č. 90/2006 Sb. rozh. obč., nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2017, sen. zn. 29 ICdo 12/2015, uveřejněný pod číslem 92/2018 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (dále jen „R 92/2018“)].

51. Započtením se stranám zápočtu nedostává žádného plnění, natož takového plnění, které by mohlo být využitelné k (byť jen částečnému) uspokojení přihlášených pohledávek jiných věřitelů dlužníka; nelze však přehlédnout, že započtením dlužník „ztrácí“ majetek (pohledávku), který by mohl být využitelný k shora zmíněnému účelu. Z povahy započtení přitom současně plyne, že jde vždy o úkon

„ekvivalentní“ (vzájemné pohledávky zanikají jen v rozsahu, v němž se kryjí). Není-li započtení plněním dluhu, je zároveň pojmově vyloučeno, aby šlo o neúčinný právní úkon podle § 240 insolvenčního zákona (R 92/2018).

č. 116

52. Insolvenční řízení je soudním řízením, jehož předmětem je dlužníkův úpadek nebo hrozící úpadek a jeho řešení některým ze stanovených způsobů tak, aby došlo k uspořádání majetkových vztahů k osobám dotčeným dlužníkovým úpadkem nebo hrozícím úpadkem a k co nejvyššímu a zásadně poměrnému uspokojení dlužníkových věřitelů [srov. § 1 písm. a) a § 2 písm. a) insolvenčního zákona]. Toto řízení musí být vedeno tak, aby žádný z účastníků nebyl nespravedlivě poškozen nebo nedovoleně zvýhodněn [§ 5 písm. a) insolvenčního zákona]. Vzhledem k účelu insolvenčního řízení proto zákonodárce upravil možnost započtení v jednotlivých fázích insolvenčního řízení tak, aby vyřešil střet mezi zájmy jednotlivých věřitelů uspokojit v maximální možné míře svou pohledávku a nadřazeným společným zájmem, jehož cílem by, při respektování postavení věřitelů, mělo být maximální možné uspokojení pohledávek všech věřitelů (R 63/2018).

53. Ve fázi od podání insolvenčního návrhu do rozhodnutí, kterým se zjišťuje úpadek dlužníka, není zásadně započtení zakázáno (za dodržení § 111 insolvenčního zákona). Výjimku představuje doba, po kterou trvá moratorium (§ 122 odst. 3 insolvenčního zákona). Od účinnosti rozhodnutí o úpadku (jež nastává zveřejněním tohoto rozhodnutí v insolvenčním rejstříku, srov. § 89 insolvenčního zákona) je započtení přípustné pouze za podmínek uvedených v § 140 odst. 2 až 4 insolvenčního zákona (R 63/2018).

54. U pohledávek za majetkovou podstatou (§ 168 insolvenčního zákona) a pohledávek postavených na roveň pohledávkám za majetkovou podstatou (§ 169 insolvenčního zákona) bude vyplývat nepřipustnost započtení zpravidla již z nemožnosti dostat podmínce uvedené v § 140 odst. 3 písm. a) insolvenčního zákona (tyto pohledávky nebudou přihlášeny do insolvenčního řízení) [R 63/2018].

55. Je-li úpadek řešen reorganizací, je započítávání zakázáno od doby zveřejnění návrhu na povolení reorganizace (§ 324 odst. 3 insolvenčního zákona) bez ohledu na to, zda k němu mohlo dojít (již) ve fázi před rozhodnutím o úpadku. Předběžným opatřením insolvenčního soudu může být pro určité pohledávky stanovena výjimka a započtení může být připuštěno [§ 82 odst. 3 písm. b) insolvenčního zákona]. Samotné povolení reorganizace nemá na zákaz započtení plynoucí z § 324 odst. 3 insolvenčního zákona vliv, a to přesto, že právní mocí rozhodnutí o povolení reorganizace se ruší omezení dispozičních oprávnění dlužníka, ke kterým došlo ze zákona nebo rozhodnutím insolvenčního soudu v dosavadním průběhu insolvenčního řízení, ledaže insolvenční soud rozhodne podle § 332 jinak (§ 330 odst. 1 insolvenčního zákona) [R 63/2018].

56. Zákaz započtení plynoucí z § 324 odst. 3 insolvenčního zákona pomíjí buď rozhodnutím insolvenčního soudu dle § 237 odst. 1 insolvenčního zákona, účinností reorganizačního plánu (§ 352 odst. 3 insolvenčního zákona), nebo přeměnou

reorganizace v konkurs (§ 363 odst. 5 věta druhá insolvenčního zákona). Přitom je nepochybné, že rozhodnutím insolvenčního soudu dle § 237 odst. 1 insolvenčního zákona či přeměnou reorganizace v konkurs před účinností reorganizačního plánu nepomínají omezení započtení plynoucí z § 140 odst. 2 až 4 insolvenčního zákona (R 63/2018).

57. Vzhledem k odlišnostem v právní úpravě institutu započtení v insolvenčním zákoně (oproti úpravě obsažené v zákoně č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání) je nezbytné judikатурní výstupy, k nimž dospěla soudní praxe při posuzování odporovatelnosti a neúčinnosti započtení v konkursním právu, pro poměry té které věci vždy poměřovat úpravou, která v insolvenčním zákonu započtení (za určitých podmínek, a nikoli v každé fázi insolvenčního řízení) připouští. Korektivem by zde měla být úvaha, že započtení nebude neúčinným právním úkonem, kdyby se stejným výsledkem mohlo být provedeno i v průběhu insolvenčního řízení. Přitom i v poměrech zákona o konkursu a vyrovnání se judikatura vyslovovala k neúčinnosti započtení vždy ve vazbě na (ne)účinnost smlouvy, z níž vzešla započítávaná pohledávka. Jinými slovy, na „neúčinnost“ započtení lze zásadně usuzovat jen na základě posouzení právního úkonu, z nějž vzešla pohledávka, kterou věřitel dlužníka, ohledně kterého je vedeno insolvenční řízení, použil k započtení, jako neúčinného (R 92/2018).

58. Ve výše uvedeném judikатурním rámci lze k právním otázkám, pro jejichž zodpovězení Nejvyšší soud připustil dovolání, přijmout následující závěry:

59. Dohoda o započtení byla uzavřena 16. 8. 2013, tedy poté, co dne 13. 8. 2013 nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení (okamžikem zveřejnění vyhlášky, kterou se oznamuje zahájení insolvenčního řízení, v insolvenčním rejstříku), a předtím, než insolvenční soud zjistil úpadek dlužníka (21. 1. 2014), předtím, než byl v insolvenčním rejstříku zveřejněn dlužníkův návrh na povolení reorganizace z 24. 3. 2014 (25. 3. 2014, B-93), a předtím, než insolvenční soud reorganizaci povolil (8. 4. 2014). V intencích závěrů plynoucích z R 63/2018 (srov. odstavce [52], [53], [55] a [56] výše) tak započtení bylo možné či přípustné (insolvenční zákon je nevylučoval) při současném dodržení podmínek uvedených v § 111 insolvenčního zákona.

60. Z dovolací argumentace (jak byla reprodukována výše v odstavcích [16] a [17]) se rovněž podává, že dovolatel pokládá započtení za způsob (s)plnění dluhu. Judikatura Nejvyššího soudu však stojí na závěru jiném; totiž na tom, že započtení není nějakým „jiným“ způsobem či formou splnění dluhu (R 92/2018, jak citováno v odstavci [50] a [51] výše). To ovšem činí nesprávným dovolatelův názor, že dohoda o započtení má být při konfrontaci s úpravou obsaženou v § 111 insolvenčního zákona poměřována pouze pravidlem vyjádřeným v odstavci 1 větě druhé tohoto ustanovení. Ve skutečnosti je tomu právě naopak. Započtení není způsobem či formou (s)plnění dluhu, takže pro účely posouzení, zda nejde o neúčinný právní úkon ve smyslu § 111 insolvenčního zákona, započtení nemůže

(objektivně vzato) odporovat pravidlu vyjádřenému v odstavci 1 větě druhé tohoto ustanovení. Dovolání proto není ani potud opodstatněné.

61. Započtení, k němuž došlo poté, co nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení na majetek dlužníka, není ani úkonem vedoucím k „nikoli zanedbatelnému zmenšení majetku náležejícího do majetkové podstaty dlužníka“; z jeho povahy totiž plyne, že jde vždy o úkon ekvivalentní (R 92/2018, jak citováno v odstavci [51] výše). Takové započtení však může vést „k podstatné změně ve skladbě, využití nebo určení majetku náležejícího do majetkové podstaty dlužníka“. V dané věci nebyla otázka změny ve využití nebo určení majetku ani nastolena (že by dohoda o započtení směřovala k porušení těchto pravidel, nebylo ani tvrzeno); s otázkou, zda uzavřením dohody o započtení v dané věci nedošlo k podstatné změně ve skladbě majetku náležejícího do majetkové podstaty dlužníka, se pak odvolací soud přílehavě vypořádal (srov. odstavce [12] a [13] výše).

62. Ve vztahu k jiným částem § 111 insolvenčního zákona (než k odstavci 1 větě druhé tohoto ustanovení) dovolatel zpochybňuje výklad podaný odvolacím soudem jen potud, že závěr, že dohoda o započtení byla úkonem uskutečněným za podmínek obvyklých v obchodním styku, neplyne z provedených důkazů (srov. odstavec [17] výše). Dovolatel nicméně přehlédl, že § 111 odst. 2 insolvenčního zákona se coby výjimka ze zákazu formulovaného v § 111 odst. 1 insolvenčního zákona může prosadit (a je důvod je zkoumat) za předpokladu, že právní úkon dlužníka vybočil z rámce vytyčeného mu pro nakládání s majetkovou podstatou a s majetkem, který do ní může náležet, právě § 111 odst. 1 insolvenčního zákona. Jinak řečeno, jestliže právní úkon, jímž dlužník poté, kdy nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení, započtl svou pohledávku proti pohledávce věřitele, nevedl k podstatné změně ve skladbě, využití nebo určení majetku, který může náležet do jeho majetkové podstaty, pak nejde o neúčinný právní úkon bez zřetele k tomu, že současně nešlo o právní úkon ve smyslu § 111 odst. 2 insolvenčního zákona. Zkoumání, zda dohoda o započtení byla úkonem uskutečněným za podmínek obvyklých v obchodním styku, tak nemělo (a nemá) žádný vliv na výsledek řízení.

63. Ke vztahu základních zásad insolvenčního řízení k institutu započtení v průběhu insolvenčního řízení se Nejvyšší soud již vyjádřil v R 63/2018 (srov. opět odstavec [52] výše), přičemž k dovolatelově námitce v uvedeném směru lze jen dodat, že pouze z toho, že dohoda o započtení se týkala pouze jednoho z dlužnickových věřitelů, žádný rozpor se zásadami insolvenčního řízení neplyne a plynout nemůže. Zjevně nezákonné by naopak byly postupy, jimiž by insolvenční soud započtení jen proto zakazoval.

64. Tento závěr s sebou nese konečné posouzení podaného dovolání jako nedůvodného; Nejvyšší soud proto, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), dovolání ve zbývajících částí zamítl [§ 243d písm. a) o. s. ř.].

65. Výrok o nákladech dovolacího řízení se opírá o § 243c odst. 3, § 224 odst. 1, § 142 odst. 1 a § 146 odst. 3 o. s. ř., když dovolání bylo zčásti odmítnuto a zčásti zamítnuto, čímž žalovanému vzniklo právo na náhradu účelně vynaložených nákladů dovolacího řízení.

66. Náklady žalovaného v dovolacím řízení sestávají z odměny advokáta za jeden úkon právní služby (vyjádření k dovolání z 2. 6. 2017), určené podle vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění účinném do 30. 6. 2018.

67. Incidenční spor o odpůřčí žalobě je ve smyslu ustanovení § 9 odst. 4 písm. c) advokátního tarifu sporem ve věcech rozhodovaných v insolvenčním nebo obdobném řízení, u kterého se považuje za tarifní hodnotu částka 50 000 Kč (srov. dále § 7 bod 5. advokátního tarifu). Tomu odpovídá mimosmluvní odměna za 1 úkon právní služby ve výši 3 100 Kč [srov. § 11 odst. 1 písm. k) advokátního tarifu]. Spolu s náhradou hotových výdajů dle § 13 odst. 3 advokátního tarifu ve výši 300 Kč a částkou odpovídající 21% dani z přidané hodnoty (714 Kč) tak dovolací soud přiznal žalovanému k tíži žalobce celkem částku 4 114 Kč.

68. V tom, že jde o odpůřčí žalobu a že žalobcem je insolvenční správce, v žádném případě netkví (jak pro případ, že s dovoláním neuspěje, tvrdil dovolatel) důvod hodný zvláštního zřetele pro nepřiznání náhrady nákladů dovolacího řízení úspěšnému žalovanému (§ 150 o. s. ř.).

č. 116

Č. 117

č. 117

Insolvenční řízení, Způsob řešení úpadku, Incidenční spory, Výkon rozhodnutí § 192 odst. 3 IZ, § 410 odst. 2 IZ, § 312 odst. 4 IZ

Popření pohledávky dlužníkem má vždy za následek, že v rozsahu popření není upravený seznam přihlášených pohledávek exekucním titulem. Tento zvláštní důsledek popření pohledávky dlužníkem není možné nijak zvrátit.

Pominou-li účinky schválení oddlužení, přestává popření pohledávky dlužníkem mít (v rozsahu popření) vliv na zjištění pohledávky. Žalobu, kterou se věřitel proti popírajícímu dlužníku domáhá určení pravosti pohledávky, soud v této situaci odmítne jako podanou osobou, která k tomu nebyla oprávněna (§ 160 odst. 4 insolvenčního zákona).

(Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 11. 2018, sen. zn. 29 ICdo 121/2016,) ECLI:CZ:NS:2018:29.ICDO.121.2016.1)

Nejvyšší soud zamítl dovolání žalobkyně proti rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 29. 4. 2016, sp. zn. 129 ICm 3843/2014, 102 VSPH 645/2015 (KSPL 56 INS 10684/2014).

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Krajský soud v Plzni (dále též jen „insolvenční soud“) rozsudkem ze dne 18. 3. 2015, č. j. 129 ICm XY, určil, že pohledávka žalobkyně ve výši 2 135 621,40 Kč přihlášená pod pořadovým číslem 12 do insolvenčního řízení dlužníka V. V. vedeného u insolvenčního soudu pod sp. zn. KSPL 56 INS XY je po právu (výrok I.), a rozhodl o nákladech řízení (výrok II.).

2. Insolvenční soud vyšel z toho, že:

[1] Žalobkyně přihlásila do insolvenčního řízení pod číslem P12 pohledávku v celkové výši 2 135 621,40 Kč, a to z titulu ručitelského závazku dlužníka za úplné a včasné zaplacení kupní ceny za zboží dodané žalobkyní společnosti V. s. r. o. (dále jen „pohledávka“).

[2] Na přezkumném jednání konaném dne 8. 10. 2014 dlužník pohledávku popřel z důvodu neplatnosti ručitelského prohlášení a duplicity pohledávky s pohledávkou přihlášenou žalobkyní pod číslem P13.

[3] Žaloba v projednávané věci byla u soudu podána 6. 11. 2014.

3. Vycházejí z takto zjištěného skutkového stavu, insolvenční soud – poté, co dovodil, že žaloba byla podána včas [viz § 198 odst. 1 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenčního zákona)], a to v třicetidenní lhůtě od konání přezkumného jednání, na němž byla pohledávka popřena – uzavřel, že je pohledávka po právu (z důvodů podrobně popsanych v odůvodnění rozhodnutí insolvenčního soudu).
4. K odvolání žalovaného Vrchní soud v Praze rozsudkem ze dne 29. 4. 2016, č. j. 129 ICm XY, 102 VSPH XY (KSPL 56 INS XY), změnil rozsudek soudu prvního stupně tak, že žalobu odmítl (první výrok), a rozhodl o nákladech řízení před soudy obou stupňů (druhý výrok).
5. Vyšel přitom z toho, že usnesením ze dne 27. 11. 2015, č. j. KSPL 29 INS XY, insolvenční soud neschválil oddlužení dlužníka, prohlásil na jeho majetek konkurs a rozhodl, že konkurs bude projednáván jako konkurs nepatrný. Uvedené rozhodnutí potvrdil Vrchní soud v Praze usnesením ze dne 8. 4. 2016, č. j. KSPL 29 INS XY, 4 VSPH XY. Obě rozhodnutí nabyly právní moci dne 12. 4. 2016.
6. Odvolací soud zdůraznil, že podle § 192 odst. 3 insolvenčního zákona nemá popření pohledávky dlužníkem vliv na její zjištění, nestanoví-li zákon jinak. Takovou výjimku zakotvuje § 410 odst. 2 insolvenčního zákona, jenž stanoví, že popření pohledávky nezajištěného věřitele dlužníkem má za trvání účinků schválení oddlužení tytéž účinky jako popření pohledávky insolvenčním správcem.
7. Jelikož v projednávané věci bylo pravomocně rozhodnuto o neschválení oddlužení a o prohlášení konkursu na majetek žalovaného (dlužníka), účinky schválení oddlužení dle § 410 odst. 2 insolvenčního zákona pominuly (již netrvaly). Popěrný úkon žalovaného přestal mít vliv na zjištění pohledávky, ta se stala zjištěnou, v důsledku čehož žalobkyně již není „aktivně legitimována“ k podání žaloby. Odvolací soud proto napadený rozsudek insolvenčního soudu změnil tak, že žalobu odmítl podle § 160 odst. 4 insolvenčního zákona.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

8. Proti rozsudku odvolacího soudu podala žalobkyně dovolání, opírajíc jeho přípustnost o § 237 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále též jen „o. s. ř.“), uplatňujíc dovolací důvod dle § 241a odst. 1 o. s. ř. a navrhuje, aby Nejvyšší soud rozsudek odvolacího soudu zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.
9. Dovolatelka má za to, že odvolací soud nesprávně posoudil otázku účinků popření pohledávky dlužníkem a jejich trvání, a v důsledku toho i „aktivní legitimaci“ dovolatelky k podání žaloby o určení pravosti pohledávky.
10. Podle dovolatelky odvolací soud zcela opomíjí § 192 odst. 3 části věty za středníkem insolvenčního zákona, podle něhož má popření pohledávky dluž-

nikem vždy ten účinek, že upravený seznam přihlášených pohledávek není po skončení insolvenčního řízení v rozsahu popření exekucním titulem. Tento účinek není nikterak vázán na způsob řešení dlužníkovu úpadku a trvá jak za schválení oddlužení, tak po prohlášení konkursu. V projednávané věci tak existuje „naléhavý právní zájem“ dovolatelky na zjištění pravosti její pohledávky. Nedojde-li k němu, bude v případě zrušení konkursu nucena svou pohledávku znovu uplatnit u soudu a teprve poté ji bude moci vymáhat v exekucním řízení. To pro dovolatelku znamená vynaložení dalších, v podstatě zbytečných nákladů na uplatňování pohledávky.

11. Současně nelze dle názoru dovolatelky přehlédnout, že podle § 198 odst. 1 ve spojení s § 410 odst. 2 insolvenčního zákona lze žalobu o určení pohledávky popřené dlužníkem podat pouze v prekluzivní lhůtě 30 dnů od přezkumného jednání, resp. od uveřejnění rozhodnutí o schválení oddlužení v insolvenčním rejstříku. Po uplynutí této lhůty nemá věřitel již žádnou možnost domáhat se určení pravosti své pohledávky, bez ohledu na další vývoj insolvenčního řízení.

12. Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 10. 9. 2015, č. j. KSPL 29 INS XY, 1 VSPH XY, jímž bylo zrušeno rozhodnutí o schválení oddlužení, bylo přitom napadeno dovoláním, o němž dovolací soud dosud nerozhodl. V případě, že by Nejvyšší soud tomuto dovolání vyhověl, nastaly by v projednávané věci opětovně účinky schválení oddlužení, tj. popření pohledávky dlužníkem by mělo opět stejné účinky jako popření insolvenčním správcem. Prekluzivní lhůta k podání žaloby o určení pravosti pohledávky však dovolatelce uplynula již 18. 11. 2014, takže by její nová žaloba byla odmítnuta pro opožděnost. Odvolací soud tak měl řízení přerušit až do rozhodnutí dovolacího soudu o uvedeném dovolání, neboť tímto rozhodnutím bude vyřešena předběžná otázka účinků popěrného úkonu žalovaného.

13. Z uvedených důvodů se dovolatelka domnívá, že její „aktivní legitimace“ v projednávané věci trvá.

III.

Přípustnost dovolání

14. Nejvyšší soud předesílá, že rozhodné znění občanského soudního řádu pro dovolací řízení (účinné od 1. 1. 2014 do 29. 9. 2017) se podává z bodu 2. čl. II části první zákona č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

15. Námitka, podle níž dovolatelce za situace, kdy odvolací soud její žalobu odmítl, hrozí, že bude muset podat žalobu o určení pravosti pohledávky znovu, neboť proti usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 10. 9. 2015, č. j. KSPL 29 INS XY, 1 VSPH XY, jímž bylo zrušeno rozhodnutí o schválení oddlužení, bylo

podáno dovolání, na jehož základě může být uvedené usnesení zrušeno a oddlužení, jakož i účinky popření pohledávky dlužníkem, obnoveny, přípustnost dovolání založit nemůže.

16. Je tomu tak již jen proto, že Nejvyšší soud (po podání dovolání v projednávané věci) usnesením ze dne 30. 8. 2018, sen. zn. 29 NSČR 83/2016, dovolání proti shora citovanému usnesení Vrchního soudu v Praze odmítl pro bezpředmětnost, z důvodu pravomocného skončení insolvenčního řízení ve věci žalovaného zrušením konkursu po splnění rozvrhového usnesení (viz usnesení insolvenčního soudu ze dne 2. 2. 2018, č. j. KSPL 29 INS XY, uveřejněné v insolvenčním rejstříku téhož dne, jež nabylo právní moci dne 20. 2. 2018). K dovolatelkou předestřené situaci tak již dojít nemůže.

17. Jelikož v incidenčním sporu o určení pravosti pohledávky lze v souladu s § 159 odst. 4 insolvenčního zákona pokračovat i po skončení insolvenčního řízení zrušením konkursu podle § 308 odst. 1 písm. c) insolvenčního zákona, a to s dlužníkem (§ 159 odst. 5 insolvenčního zákona) [což se promítlo i v označení účastníků v záhlaví tohoto rozhodnutí], zabýval se Nejvyšší soud i další (v pořadí první) dovolací námitkou.

18. Přitom shledal, že dovolání je přípustné podle § 237 o. s. ř., neboť napadené rozhodnutí odvolacího soudu závisí na vyřešení dovoláním otevřené otázky vlivu § 192 odst. 3 části věty za středníkem insolvenčního zákona na trvání oprávnění dovolatelky (nezajištěné věřitelky) k podání žaloby o určení pravosti pohledávky proti popírajícímu dlužníku po zániku účinků schválení oddlužení, jež nebyla v rozhodování dovolacího soudu dosud vyřešena.

IV.

Důvodnost dovolání

19. Dovolání však není důvodné.

20. Nad rámec výše popsaných skutkových zjištění učiněných soudy jsou po skutkové stránce pro posouzení důvodnosti podaného dovolání rozhodné následující skutečnosti, které vyplývají z insolvenčního rejstříku:

[1] Usnesením ze dne 5. 8. 2014, č. j. KSPL XY, jež nabylo právní moci dne 1. 9. 2014, insolvenční soud zjistil úpadek dlužníka a povolil řešení úpadku dlužníka oddlužením.

[2] Vrchní soud v Praze usnesením ze dne 10. 9. 2015, č. j. KSPL XY, 1 VSPH XY, jež nabylo právní moci dne 12. 10. 2015, zrušil usnesení insolvenčního soudu ze dne 13. 10. 2014, č. j. KSPL 29 INS XY, o schválení oddlužení dlužníka plněním splátkového kalendáře a věc vrátil insolvenčnímu soudu k dalšímu řízení.

21. S ohledem na datum právní moci usnesení č. j. KSPL 29 INS XY, 1 VSPH XY, jímž Vrchní soud v Praze zrušil usnesení insolvenčního soudu o schválení

řešení úpadku dlužníka oddlužením, jsou pro projednávanou věc rozhodná následující ustanovení insolvenčního zákona ve znění účinném ke 12. 10. 2015, tj. naposledy ve znění zákona č. 205/2015 Sb.

č. 117

22. Podle § 192 odst. 3 insolvenčního zákona, není-li dále stanoveno jinak, nemá popření pohledávky dlužníkem vliv na její zjištění; jeho účinkem však vždy je, že pro pohledávku, kterou dlužník popřel co do její pravosti nebo výše, není v rozsahu popření upravený seznam přihlášených pohledávek exekucním titulem. Z § 410 odst. 1 věty první insolvenčního zákona plyne, že není-li dále stanoveno jinak, platí o přezkoumání přihlášených pohledávek za trvání účinnosti oddlužení obdobně § 190 až 202.

Podle § 410 odst. 2 insolvenčního zákona popření pohledávky nezajištěného věřitele dlužníkem má za trvání účinků schválení oddlužení tytéž účinky jako popření pohledávky insolvenčním správcem, ustanovení § 51 odst. 2 tím však není dotčeno; pro toto popření platí obdobně ustanovení o zjištění pohledávky týkající se insolvenčního správce. Jestliže dlužník popřel pohledávku při přezkumném jednání, které se konalo před schválením oddlužení, nastávají účinky tohoto popření dnem, kdy nastaly účinky oddlužení; tento den je rozhodný i pro počátek běhu lhůt k podání žaloby o určení pravosti, výše nebo pořadí pohledávky. Věřitelé nevykonatelné pohledávky, která byla popřena dlužníkem, podávají žalobu vždy vůči dlužníku.

Z § 312 odst. 4 insolvenčního zákona se podává, že na základě upraveného seznamu pohledávek lze po zrušení konkursu podat návrh na výkon rozhodnutí nebo exekuci pro zjištěnou neuspokojenou pohledávku, kterou dlužník nepopřel; toto právo se promlčí za 10 let od zrušení konkursu. To neplatí, jde-li o neuspokojenou pohledávku nebo její část, která zaniká podle § 311.

Podle § 201 odst. 1 insolvenčního zákona je pohledávka zjištěna, jestliže ji nepopřel insolvenční správce ani žádný z přihlášených věřitelů [písm. a)]. ... rozhodnutím insolvenčního soudu ve sporu o její pravost, výši nebo pořadí [písm. d)].

23. Z výslovné dikce § 192 odst. 3 části věty za středníkem ve spojení s § 312 odst. 4 insolvenčního zákona se zjevně podává, že popře-li dlužník pohledávku přihlášeného věřitele co do pravosti nebo výše, není v rozsahu popření upravený seznam přihlášených pohledávek nikdy exekucním titulem (bez ohledu na to, zda pohledávka byla v insolvenčním řízení zjištěna – viz zejména § 312 odst. 4 větu první insolvenčního zákona, jež hovoří o „zjištěné“ nepopřené pohledávce).

24. Jinými slovy, i v případě, že dlužníkem popřená pohledávka je zjištěna, ať už proto, že je úpadek řešen konkursem, v jehož rámci nemá popření pohledávky dlužníkem vliv na její zjištění [§ 201 odst. 1 písm. a) insolvenčního zákona], nebo proto, že je úpadek řešen oddlužením a věřitel uspěl se svou určovací žalobou vůči popírajícímu dlužníku [§ 201 odst. 1 písm. d) insolvenčního zákona], má popření pohledávky dlužníkem vždy za následek, že v rozsahu popření není upravený seznam přihlášených pohledávek exekucním titulem. Tento zvláštní důsledek

popření pohledávky dlužníkem není možné nijak zvrátit, nelze se mu tedy ubránit ani žalobou o určení pravosti či výše pohledávky; jeho existence aktivní věcnou legitimaci k podání takové žaloby nezakládá.

25. Poté, kdy pominuly účinky schválení oddlužení, tedy popření pohledávky dlužníkem přestalo mít (v rozsahu popření) vliv na zjištění pohledávky. Žaloba v projednávané věci se od tohoto okamžiku stala žalobou, kterou se věřitel domáhal určení pravosti již zjištěné pohledávky. Odpovídající reakcí na takový stav věci je (stejně jako kdyby tomu tak bylo již při podání žaloby) odmítnutí žaloby coby podané osobou, která k tomu nebyla oprávněna (§ 160 odst. 4 insolvenčního zákona).

č. 117

26. Závěr odvolacího soudu, podle něhož žalobkyně v důsledku změny způsobu řešení úpadku dlužníka z oddlužení na konkurs ztratila oprávnění domáhat se proti popírajícímu dlužníku určení pravosti své (nadále zjištěné) pohledávky, je tudíž správný.

27. Jelikož se dovolatelce prostřednictvím uplatněného dovolacího důvodu a jeho obsahového vymezení správnost rozhodnutí odvolacího soudu zpochybnit nepodařilo a Nejvyšší soud v řízení neshledal ani vady, k jejichž existenci u přípustného dovolání přihlíží z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3 o. s. ř.), zamítl dovolání podle § 243d písm. a) o. s. ř.

Č. 118

Č. 118 **Insolvence, Oddlužení, Majetková podstata, Úroky**
§ 171 IZ, § 290 IZ, § 398 IZ, § 408 IZ, § 409 odst. 3 IZ

Při oddlužení zpeněžením majetkové podstaty se pohledávka zajištěného věřitele úročí podle ustanovení § 171 insolvenčního zákona jen tehdy, je-li majetková podstata zpeněžena (v intencích § 290 insolvenčního zákona) jedinou smlouvou.

(Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 09. 2018, sen. zn. 29 NSČR 175/2016, ECLI:CZ:NS:2018:29.NSCR.175.2016.1)

Nejvyšší soud zamítl dovolání zajištěného věřitele proti usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 15. 6. 2016, sp. zn. KSPL 56 INS 7924/2013, 3 VSPH 2394/2015-B.

I.**Dosavadní průběh řízení**

1. Usnesením ze dne 12. 10. 2015, č. j. KSPL 56 INS 7924/2013-B-30, Krajský soud v Plzni (dále jen „insolvenční soud“):

[1] Vyslovil souhlas s tím, aby JUDr. P. M., insolvenční správce dlužnice J. M., vydal zajištěnému věřiteli A. s. r. o. (dále též jen „zajištěný věřitel“) výtěžek zpeněžení spoluvlastnického podílu na nemovitosti zapsané na listu vlastnictví pro katastrální území K. Ú., obec N., u Katastrálního úřadu pro Plzeňský kraj, katastrální pracoviště P. (dále též jen „nemovitost“), ve výši 96 204,80 Kč (bod I. výroku).

[2] Udělil insolvenčnímu správci souhlas s vyplacením zálohy na odměnu z výtěžku zpeněžení ve výši 10 476,70 Kč (včetně daně z přidané hodnoty) a odsouhlasil hotové výdaje a ostatní náklady na správu zajištěného majetku a náklady na zpeněžení ve výši 29 920,75 Kč (bod II. výroku).

[3] Uložil insolvenčnímu správci:

- vydat výtěžek zpeněžení podle upraveného seznamu přihlášek do 15 dnů od právní moci rozhodnutí [bod III. písm. a) výroku],
- zapsat do upraveného seznamu přihlášek k pohledávce zajištěného věřitele, jaká částka na ni byla vyplacena [bod III. písm. b) výroku],
- podat insolvenčnímu soudu do 30 dnů písemnou zprávu o provedeném vydání výtěžku zpeněžení [bod III. písm. c) výroku].

2. Insolvenční soud vyšel z toho, že:

[1] Usnesením ze dne 19. 7. 2013, č. j. KSPL 56 INS 7924/2013-B-7, schválil insolvenční soud oddlužení dlužnice zpeněžením majetkové podstaty.

[2] Insolvenční správce obdržel od zajištěného věřitele pokyn ke zpeněžení nemovitosti podle § 293 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenčního zákona), i souhlas insolvenčního soudu s jejím přímým prodejem (B-15).

[3] Insolvenční správce podal 26. 8. 2015 návrh na vydání výtěžku zpeněžení (dále jen „návrh“) zajištěnému věřiteli; návrh byl zveřejněn v insolvenčním rejstříku 30. 8. 2015 (B-23).

[4] Dne 14. 9. 2015 zveřejnil insolvenční soud v insolvenčním rejstříku výzvu k podání námitek proti tomuto návrhu (B-25).

[5] Podáním ze 4. 9. 2015 (B-24) uplatnil zajištěný věřitel proti návrhu námity, maje za to, že k částce 96 204,80 Kč mají být připočteny smluvní úroky podle § 171 insolvenčního zákona, ve výši 128 389,42 Kč (21 % z částky 313 858 Kč za dobu od 20. 7. 2013 do 1. 7. 2015), a dále ve výši 21 % z částky 85 885,80 Kč za dobu od 2. 7. 2015 do zaplacení.

[6] Námitky zajištěného věřitele projednal insolvenční soud při jednání konaném 12. 10. 2015.

3. Na výše uvedeném základě insolvenční soud – vycházejí z § 167 odst. 1, § 170, § 171, § 289 a § 298 insolvenčního zákona – dospěl k následujícím závěrům:

4. Ve smyslu § 170 písm. a) insolvenčního zákona se v insolvenčním řízení neuspokojují žádným ze způsobů řešení úpadku mimo jiné úroky a úroky z prodlení, přirostlé po rozhodnutí o úpadku, nestanoví-li zákon jinak. „Jinak“ určuje § 171 insolvenčního zákona, které se nevztahuje na řešení úpadku oddlužením.

5. Při řešení úpadku konkursem je možné úročení pohledávek pouze tehdy, je-li veškerý majetek zařazený do majetkové podstaty zpeněžen jedinou smlouvou o prodeji podniku. Při jakémkoli jiném způsobu zpeněžení majetku (při řešení úpadku konkursem) se pohledávky zajištěných věřitelů nenavýší o úroky přirostlé po rozhodnutí o způsobu řešení úpadku dlužníka. To platí i tehdy, je-li zpeněžována pouze část dlužníkovy podniku, nebo je-li zpeněžována celá majetková podstata jedinou smlouvou, aniž by šlo o dlužníkův podnik.

6. V daném případě není úpadek dlužnice řešen konkursem a při oddlužení nedochází k úročení ve smyslu § 171 insolvenčního zákona; ke zpeněžení majetkové podstaty došlo navíc přímým prodejem podle § 289 insolvenčního zákona. Insolvenční soud proto neshledal námitky zajištěného věřitele důvodnými.

7. K odvolání zajištěného věřitele Vrchní soud v Praze usnesením ze dne 15. 6. 2016, č. j. KSPL 56 INS 7924/2013, 3 VSPH 2394/2015-B-44, potvrdil usnesení insolvenčního soudu.

8. Odvolací soud – vycházejí z § 167 odst. 1, § 170 písm. a), § 171, § 290 odst. 1, § 298 a § 398 insolvenčního zákona – dospěl po přezkoumání napadeného usnesení k následujícím závěrům:

9. Úpadek dlužnice je řešen zpeněžením majetkové podstaty, proto na její zpeněžování a shodně i na uspokojování zajištěných věřitelů dopadá obdobně právní úprava zpeněžování majetkové podstaty v konkursu, včetně úpravy § 171 insolvenčního zákona. Odvolací soud tak nesdílí názor zajištěného věřitele, že tato úprava se netýká zpeněžování majetku v konkursu, neboť naopak obsahuje pravidla úročení zajištěné pohledávky při zpeněžování zajištění v konkursu a zjevně doplňuje právní úpravu zpeněžování v konkursu (§ 283 až 295 insolvenčního zákona). Tomu odpovídá, že v citovaném ustanovení není výslovně upraveno úročení zajištěné pohledávky v oddlužení, nýbrž jen při řešení úpadku konkursem nebo reorganizací.

10. Otázka úročení zajištěné pohledávky proto závisí na způsobu zpeněžení zajištění v konkursu ve smyslu 398 odst. 2 a 3 insolvenčního zákona. Ke zpeněžení nemovitosti došlo za podmínek § 289 insolvenčního zákona prodejem mimo dražbu, nikoliv podle § 290 insolvenčního zákona. Je tak namístě závěr, že výjimka ze zásady upravené v § 170 písm. a) insolvenčního zákona, obsažená v § 171 odst. 1 insolvenčního zákona ve smyslu § 171 odst. 3 insolvenčního zákona, se v projednávané věci neuplatní. Zajištěná pohledávka se neúročí a uplatňuje se zde zcela § 170 písm. a) insolvenčního zákona. Závěr insolvenčního soudu, že výjimka upravená v § 171 insolvenčního zákona nedopadá na řešení oddlužení, odvolací soud nesdílí, připouští však, že kdyby zpeněžení zajištění bylo realizováno podle § 290 insolvenčního zákona, uplatnila by se dle § 171 odst. 2 insolvenčního zákona a zajištěná pohledávka by byla úročena. V důsledku poněkud odlišného právního posouzení věci odvolacím soudem pak výše uvedený závěr není v rozporu s argumentací zajištěného věřitele, že § 171 odst. 1 insolvenčního zákona má obecnou povahu.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

11. Proti usnesení odvolacího soudu podal zajištěný věřitel dovolání, jehož přípustnost vymezuje ve smyslu § 237 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále též jen „o. s. ř.“), argumentem, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení právní otázky, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena, nebo „má být dovolacím soudem vyřešena jinak“, namítaje, že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci (dovolací důvod dle § 241a odst. 1 o. s. ř.), a požaduje, aby Nejvyšší soud zrušil rozhodnutí soudů obou stupňů a věc vrátil insolvenčnímu soudu k dalšímu řízení.

12. Dovolatel míní, že insolvenční zákon nikterak neomezuje aplikaci § 171 insolvenčního zákona i pro případy oddlužení, zejména pak § 171 odst. 1 insol-

venčního zákona. Jako zajištěný věřitel uplatnil dovolatel nárok na úhradu smlouveného úroku zcela v souladu s obecným ustanovením § 171 odst. 1 insolvenčního zákona, zahrnutým v Hlavě V insolvenčního zákona Věřitelé a uplatňování pohledávek. Jde proto o ustanovení, které se již dle svého místa v zákoně a své struktury týká obecně věřitelů a uplatňování pohledávek v insolvenčním řízení.

č. 118

13. Je pravdou, že § 170 insolvenčního zákona nesporně obecně vylučuje uspokojení úroku v insolvenčním řízení, to vše však s výhradou, neupravují-li další ustanovení insolvenčního zákona jinak (jak v napadeném usnesení zdůrazňuje i odvolací soud). Takovou jinou úpravou je pak např. úprava obsažená obecně v § 171 odst. 1 insolvenčního zákona a speciálně v § 171 odst. 2 a 3 insolvenčního zákona.

14. Podle § 171 odst. 3 insolvenčního zákona se § 171 odst. 1 insolvenčního zákona skutečně nepoužije, je-li majetková podstata představující podnik nebo závod dlužníka v konkursu zpeněžena jinak než jednou smlouvou, tedy jinak než dle § 290 odst. 1 insolvenčního zákona. Dle § 171 odst. 2 insolvenčního zákona se pak právě § 171 odst. 1 insolvenčního zákona použije, je-li majetková podstata představující podnik nebo závod dlužníka v konkursu zpeněžena jednou smlouvou.

15. V uvedených souvislostech dovolatel dále poukazuje na § 398 odst. 2 a 3 insolvenčního zákona odkazující při realizaci způsobu oddlužení formou prodeje majetkové podstaty dlužníka nebo oddlužení splátkovým kalendářem podpůrně na ustanovení o konkursu a na postup při zpeněžení zajištění v konkursu. Dovolatel však nemá pochybnost o tom, že tím zákonodárce jednoznačně označuje ustanovení části druhé Hlavy I insolvenčního zákona, tedy na § 244 až 315 insolvenčního zákona. Nikterak tím tedy neodkazuje na obecnou část zákona, ve které je zařazeno § 171 insolvenčního zákona. Podle dovolatele pak ani není rozhodné, zda se prodej majetku z majetkové podstaty v oddlužení či konkursu uskutečňuje jednou smlouvou. Podstatný rozdíl má ve vztahu k § 171 insolvenčního zákona pouze zpeněžení dlužníkovu podniku v konkursu jednou smlouvou či jinak. Ustanovení § 290 insolvenčního zákona a § 170 odst. 2 a 3 insolvenčního zákona jsou zvláštními ustanoveními ve vztahu k ustanovením týkajícím se zpeněžení podniku nebo závodu dlužníka v konkursu. Zjevně nejde o obecná ustanovení o prodeji majetku či zpeněžení majetkové podstaty v konkursu ani v oddlužení.

16. Ustanovení § 171 odst. 1 insolvenčního zákona je ustanovením obecné povahy vůči zajištěným věřitelům. Dovolatel se ztotožňuje s komentářem obsaženým v díle HÁSOVÁ, J. a kol. Insolvenční zákon. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014 (dále jen „Komentář“), str. 609–610, podle nějž:

„V komentovaném ustanovení je reagováno na skutečnost, že účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení v § 109 odst. 1 insolvenčního zákona znemožňují věřitelům zejména individuální procesní postup – nejčastěji v podobě vymáhání své pohledávky za dlužníkem, například zpeněžením zástavy. Zákonodárce proto

v § 171 insolvenčního zákona chrání časovou hodnotu kapitálu tohoto zajištěného věřitele. Koncepce úročení je zde zvolena tak, aby zajištěnému věřiteli byly kompenzovány vzniklé finanční náklady, které mu vznikly v souvislosti se znemožněním realizace samotné zástavy v důsledku zahájeného insolvenčního řízení ohledně majetku dlužníka.“

č. 118

17. Jak z Komentáře, tak z hlediska logiky a racionality věci dovolateli vyplývá, že § 171 odst. 1 insolvenčního zákona je ustanovením obecným, které dopadá na zajištěné pohledávky věřitelů v insolvenčním řízení. Toto ustanovení je pak vtčeno do obecné části insolvenčního zákona, nikoli výlučně do části upravující způsob řešení úpadku dlužníka konkursem či reorganizací. Toto ustanovení není nikterak omezeno pouze na věřitele v konkursu či reorganizaci. Další § 171 insolvenčního zákona (zejména odstavce 2 a 3) jsou pak ustanoveními speciálními ve vztahu k § 290 insolvenčního zákona a postupu při prodeji podniku či závodu dlužníka, nikoli k obecným ustanovením o konkursu. K tomu dovolatel cituje z usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 19. 5. 2016, č. j. KSBR 44 INS 34129/2014, 3 VSOL 1312/2015-B-22, tuto pasáž:

„Odvolací soud nicméně pro úplnost považuje za potřebné uvést, že není správný závěr soudu prvního stupně, podle něhož aplikace § 171 odst. 1 insolvenčního zákona nepřichází v úvahu v případě, je-li rozhodnuto o řešení úpadku dlužníka oddlužením. Podle přesvědčení odvolacího soudu se z § 171 insolvenčního zákona podává, že možnost úročení pohledávek po rozhodnutí o způsobu řešení úpadku se zajištěným věřitelům poskytuje bez ohledu na způsob řešení dlužníkovy úpadku. Ustanovení § 171 odst. 2 až odst. 4 insolvenčního zákona ‚toliko‘ obsahují zvláštní úpravu, která stanoví odchylky pro uspokojení zajištěných věřitelů v konkursu a v reorganizaci.“

18. Závěrem dovolatel cituje § 5 insolvenčního zákona, z něž dovozuje, že insolvenční řízení nemá být na újmu věřitelů a jejich práv, zejména práv nabytých v dobré víře před zahájením insolvenčního řízení. Takovým právem je pak zcela nesporně i právo zajištěného věřitele na uspokojení ze zajištění. Pakliže mají mít věřitelé, tedy i zajištění věřitelé, rovné postavení, není zde důvod pro to, aby zajištění věřitelé v určitých druzích insolvenčního řízení byli zvýhodněni úročením zajištěných pohledávek, a to oproti věřitelům zajištěným v oddlužení a v reorganizaci.

III.

Přípustnost dovolání

19. Rozhodné znění občanského soudního řádu pro dovolací řízení (ve znění účinném od 1. 1. 2014 do 29. 9. 2017) se podává z bodu 2. čl. II části první zákona č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních,

ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. Srov. k tomu dále (ve vazbě na skutečnost, že insolvenční řízení bylo zahájeno před 1. lednem 2014) i usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 4. 2014, sen. zn. 29 NSČR 45/2014, uveřejněné pod č. 80/2014 Sb. rozh. obč. [usnesení je (stejně jako další rozhodnutí Nejvyššího soudu zmíněné níže) dostupné i na webových stránkách Nejvyššího soudu].

20. Dovolání v dané věci je přípustné podle § 237 o. s. ř., když pro ně neplatí žádné z omezení přípustnosti dovolání vypočtených v § 238 o. s. ř., a v posouzení otázky dovoláním otevřené jde o věc dovolacím soudem neřešenou.

č. 118

IV.

Důvodnost dovolání

21. Vady řízení, k nimž Nejvyšší soud u přípustného dovolání přihlíží z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3 o. s. ř.), nejsou dovoláním namítány a ze spisu se nepodávají, Nejvyšší soud se proto – v hranicích právních otázek vymezených dovoláním – zabýval tím, zda je dán dovolací důvod uplatněný dovolatelem, tedy správností právního posouzení věci odvolacím soudem.

22. Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

23. Skutkový stav věci, jak byl zjištěn soudy nižších stupňů, dovoláním nebyl (ani nemohl být) zpochybněn a Nejvyšší soud z něj při dalších úvahách vychází.

24. Pro další úvahy Nejvyššího soudu jsou rozhodná následující ustanovení insolvenčního zákona:

§ 8 (insolvenčního zákona)

Ustanovení části první a třetí tohoto zákona se použijí, jen nestanoví-li tento zákon v části druhé ohledně některého ze způsobů řešení úpadku jinak.

§ 167 (insolvenčního zákona)

(1) Zajištění věřitelé se v rozsahu zajištění uspokojují ze zpeněžení věci, práva pohledávky nebo jiné majetkové hodnoty, jimiž byla jejich pohledávka zajištěna, nestanoví-li zákon jinak. Pro pořadí jejich uspokojení je rozhodující doba vzniku zástavního práva nebo doba vzniku zajištění, nedohodnou-li se zajištění věřitelé písemně jinak.

...

(4) Zpeněžením věci, práva, pohledávky nebo jiné majetkové hodnoty v insolvenčním řízení zaniká zajištění pohledávky zajištěného věřitele, a to i v případě, že nepodal přihlášku své pohledávky.

...

§ 170 (insolvenčního zákona)

V insolvenčním řízení se neuspokojují žádným ze způsobů řešení úpadku, není-li dále stanoveno jinak,

č. 118

a) úroky, úroky z prodlení a poplatek z prodlení z pohledávek přihlášených věřitelů, vzniklých před rozhodnutím o úpadku, pokud přirostly až v době po tomto rozhodnutí,

b) úroky, úroky z prodlení a poplatek z prodlení z pohledávek věřitelů, které se staly splatné až po rozhodnutí o úpadku,

...

§ 171 (insolvenčního zákona)

(1) Byl-li sjednán úrok, zajištěná pohledávka se úročí v rozsahu zajištění ode dne následujícího po dni rozhodnutí o způsobu řešení úpadku úrokovou sazbou dohodnutou před tím, než se dlužník dostal do prodlení; to neplatí, jde-li o úrok z prodlení.

(2) Je-li způsobem řešení úpadku konkurs a majetková podstata je zpeněžena podle § 290, zvyšuje se přihlášená pohledávka zajištěného věřitele o úroky přirostlé podle odstavce 1.

(3) Je-li způsobem řešení úpadku konkurs a majetková podstata je zpeněžena jinak než podle § 290, odstavec 1 se nepoužije.

(4) Je-li způsobem řešení úpadku reorganizace, přirůstají úroky podle odstavce 1 věta před středníkem k pohledávce zajištěného věřitele ode dne následujícího po dni rozhodnutí o způsobu řešení úpadku a splatné jsou měsíčně, jakmile znalec ocení hodnotu zajištění.

§ 290 (insolvenčního zákona)

(1) Dlužníkům podnik může insolvenční správce zpeněžit jedinou smlouvou.

(2) Výtěžek zpeněžení dlužníkovy podniku jedinou smlouvou je součástí celkového výtěžku zpeněžení majetkové podstaty a nemůže sloužit pouze ke krytí závazků souvisejících s prodáváním podnikem.

§ 398 (insolvenčního zákona)

(1) Oddlužení lze provést zpeněžením majetkové podstaty nebo plněním splátkového kalendáře.

(2) Při oddlužení zpeněžením majetkové podstaty se postupuje obdobně podle ustanovení o zpeněžení majetkové podstaty v konkursu a zpeněžení majetkové podstaty při oddlužení má tytéž účinky jako zpeněžení majetkové podstaty v konkursu. Není-li dále stanoveno jinak, při tomto způsobu oddlužení do majetkové podstaty nenáleží majetek, který dlužník nabyl v průběhu insolvenčního řízení poté, co nastaly účinky schválení oddlužení.

(3) Při oddlužení plněním splátkového kalendáře je dlužník povinen po dobu 5 let měsíčně splácet nezajištěným věřitelům ze svých příjmů částku ve stejném rozsahu

hu, v jakém z nich mohou být při výkonu rozhodnutí nebo při exekuci uspokojeny přednostní pohledávky. Tuto částku rozvrhne dlužník prostřednictvím insolvenčního správce mezi nezajištěné věřitele podle poměru jejich pohledávek způsobem určeným v rozhodnutí insolvenčního soudu o schválení oddlužení. Zajištění věřitelé se uspokojí jen z výtěžku zpeněžení zajištění; při tomto zpeněžení se postupuje obdobně podle ustanovení o zpeněžení zajištění v konkursu.

č. 118

§ 408 (insolvenčního zákona)

(1) O účincích schválení oddlužení zpeněžením majetkové podstaty platí ohledně majetku náležícího do majetkové podstaty v době schválení oddlužení obdobně ustanovení tohoto zákona o účincích prohlášení konkursu, včetně zániku společného jmění dlužníka a jeho manžela. Jde-li o oddlužení povolené na základě společného návrhu manželů (§ 394a), považuje se od okamžiku, kdy nastanou účinky schválení oddlužení zpeněžením majetkové podstaty, všecken majetek těchto manželů za majetek ve společném jmění manželů, které nezaniká.

(2) Dispoziční oprávnění k majetku, který dlužník získá poté, co nastanou účinky schválení oddlužení, má od právní moci rozhodnutí o schválení oddlužení zpeněžením majetkové podstaty dlužník. Výkon rozhodnutí nebo exekuci, která by postihovala takový majetek, lze za trvání oddlužení nařídít nebo zahájit a provést jen pro pohledávky, které nemají být uspokojeny při oddlužení a současně které vzniknou poté, co nastanou účinky schválení oddlužení.

(3) Majetek, který slouží k zajištění, insolvenční správce po schválení oddlužení zpeněžením majetkové podstaty zpeněží jen na žádost zajištěného věřitele, jestliže zpeněžením ostatního majetku dojde k plnému uspokojení pohledávek nezajištěných věřitelů nebo jestliže zajištěná pohledávka zjevně přesahuje hodnotu zajištění.

(4) Poté, co insolvenční správce zpeněží majetek, který podléhá oddlužení zpeněžením majetkové podstaty, se v insolvenčním řízení dále postupuje podle ustanovení tohoto zákona o konečné zprávě a rozvrhu v konkursu.

§ 409 (insolvenčního zákona)

(3) Majetek, který slouží k zajištění, zpeněží insolvenční správce po schválení oddlužení plněním splátkového kalendáře, nejdříve však po zjištění pravosti, výše a pořadí zajištěné pohledávky, požádá-li o to zajištěný věřitel. Výtěžek zpeněžení vydá zajištěnému věřiteli; přitom postupuje obdobně podle ustanovení o zpeněžení zajištění v konkursu.

V této podobě, pro věc rozhodné, platila § 8, § 170 písm. a) a b), § 171, § 290 odst. 1, § 398 odst. 1 a 3 a § 409 odst. 3 insolvenčního zákona již v době zahájení insolvenčního řízení na majetek dlužnice (21. března 2013) a do vydání napadeného rozhodnutí nedoznala změn. Ustanovení § 167 odst. 1 a 4, § 290 odst. 2,

§ 398 odst. 2 a § 408 insolvenčního zákona v citované podobě, pro věc opět rozhodné, platila od 1. ledna 2014 a do vydání napadeného rozhodnutí rovněž nedoznala změn. Přitom § 290 odst. 2 v rozhodném znění doznalo oproti stavu k 31. 12. 2013 změny jen potud, že se ve struktuře předmětného ustanovení posunulo z odstavce 3 do odstavce 2.

č. 118

25. Judikatura Nejvyššího soudu týkající se postavení zajištěných věřitelů v insolvenčním řízení je ustálena v následujících závěrech:

26. Pro uspokojení pohledávky zajištěného věřitele při oddlužení platí zjednodušeně řečeno konkursní režim, když má právo požadovat uspokojení z plného výtěžku zpeněžení zajištění a při zpeněžování se postupuje podle konkursních pravidel, na druhé straně ale nemá při oddlužení plněním splátkového kalendáře právo na jiné uspokojení zajištěné pohledávky než jen ze zajištění (§ 398 odst. 3 poslední věta insolvenčního zákona), takže po vyčerpání hodnoty zajištění již při oddlužení nedostává ničeho dalšího (k ústavnosti uvedeného řešení srov. argumentaci obsaženou v usnesení Ústavního soudu ze dne 6. 2. 2014, sp. zn. I. ÚS 3271/13, dostupném na webových stránkách Ústavního soudu). Zajištění věřitelé jsou také (právě proto, že se uspokojují jinak) vyloučeni z hlasování o způsobu oddlužení (§ 402 odst. 1 insolvenčního zákona). Insolvenční zákon tím pouze bere na vědomí fakt, že zajištění věřitelé nemají důvod ovlivňovat způsob (formu) oddlužení proto, že práva ze zajištění jsou jim garantována ve stejném rozsahu, bez zřetele k tomu, jak budou hlasovat (srov. § 398 odst. 2 insolvenčního zákona při oddlužení zpeněžením majetkové podstaty a opět § 398 odst. 3 poslední větu insolvenčního zákona při oddlužení plněním splátkového kalendáře) [usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 8. 2016, sen. zn. 29 ICdo 60/2014].

27. Insolvenční zákon ve znění účinném do 31. 12. 2013 obsahoval pravidlo, že ta část pohledávky zajištěného věřitele, která nebyla uspokojena z výtěžku zpeněžení zástavy, se uspokojí stejně jako ostatní (nezajištěné) pohledávky, v § 299 odst. 1 větě druhé insolvenčního zákona. Od 1. 1. 2014 není v insolvenčním zákoně žádné obdobné pravidlo obsaženo, leč právní praxe je ve shodě v tom, že toto pravidlo má vzhledem k dikci § 167 odst. 1 věty první insolvenčního zákona (spojení „v rozsahu zajištění“) a § 165 odst. 1 insolvenčního zákona obecnou platnost. Může však být (v insolvenčním zákoně je) ve shodě s § 8 insolvenčního zákona modifikováno zvláštní úpravou obsaženou v části druhé insolvenčního zákona u některého ze způsobů řešení úpadku. Část druhá insolvenčního zákona pak nestanoví „jinak“ jen při řešení úpadku konkursem. Při reorganizaci je pro postavení zástavního věřitele (včetně vymezení míry jeho uspokojení z nezajištěných částí dlužníkovy majetkové podstaty) určující obsah účinného reorganizačního plánu a při oddlužení „plněním splátkového kalendáře“ platí odchylka zakotvená v § 398 odst. 3 ve spojení s § 409 odst. 3 insolvenčního zákona (zajištění věřitelé se uspokojí jen z výtěžku zpeněžení zajištění) [usnesení Nejvyššího soudu ze dne

27. 3. 2018, sen. zn. 29 NSČR 34/2016, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 8. 2018, sen. zn. 29 NSČR 150/2016].

28. Z § 171 insolvenčního zákona se podává, že zajištěným věřitelům se po rozhodnutí o způsobu řešení úpadku poskytuje jiná protihodnota za to, že nemohou okamžitě realizovat právo na uspokojení ze zajištění, konkrétně možnost úročení jejich pohledávek (coby zásadní výjimka z pravidla zakotveného v § 170 insolvenčního zákona); srov. k tomu i důvodovou zprávu k vládnímu návrhu insolvenčního zákona, jež projednávala Poslanecká Sněmovna ve svém 4. volebním období 2002–2006 jako tisk č. 1120 (zvláštní část důvodové zprávy k § 165 až 172 osnovy) [usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 4. 2015, sen. zn. 29 NSČR 31/2013, uveřejněné pod č. 95/2015 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (dále jen „R 95/2015“)].

č. 118

29. V takto ustaveném judikatorním základě Nejvyšší soud především uvádí, že odkaz dovolatele na literární zdroj (Komentář) citovaný výše v odstavci [16] je do jisté míry neúplný (sám o sobě dovolatelovu tezi, že jeho zajištěná pohledávka se úročí, nepodporuje). Ve 3. vydání tohoto díla (HÁSOVÁ, J.; MORAVEC, T. a kol.: Insolvenční zákon. Komentář. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018) totiž citovaná pasáž pokračuje (srov. str. 708) tak, že „... v případě zajištěné pohledávky se úročení promítá do oddlužení stejně jako při konkursu dle § 408 (insolvenčního zákona) nebo § 409 odst. 3 (insolvenčního zákona)“.

30. Z citované judikatury pak plyne, že pro uspokojení pohledávky zajištěného věřitele při oddlužení platí zjednodušeně řečeno konkursní režim. Tato skutečnost se projevuje při oddlužení zpeněžením majetkové podstaty pravidly vyjádřenými v § 398 odst. 2 věty první a § 408 odst. 1 insolvenčního zákona a při oddlužení plněním splátkového kalendáře pravidly vyjádřenými v § 398 odst. 3 poslední věty a § 409 odst. 3 insolvenčního zákona.

31. Nezmiňuje-li se tedy § 171 insolvenčního zákona výslovně o oddlužení, je tomu tak proto, že onen „konkursní režim“ při oddlužení se prosadí též aplikací obecného pravidla vyjádřeného pro účely konkursu v § 171 odst. 2 insolvenčního zákona. Jde-li (jako v tomto případě) o oddlužení zpeněžením majetkové podstaty dlužníka, pak neexistuje rozumný důvod pro takový výklad, jenž by zajištěnému věřiteli garantoval při oddlužení úročení zajištěné pohledávky bez zřetele k tomu, zda půjde o zpeněžení podle § 290 insolvenčního zákona (jedinou smlouvou), kdežto zajištěnému věřiteli při konkursu jen tehdy, půjde-li o zpeněžení podle § 290 insolvenčního zákona (jedinou smlouvou).

32. Ostatně, účel předmětné úpravy, k němuž se dovolatel přihlašuje citací Komentáře („Koncepce úročení je zde zvolena tak, aby zajištěnému věřiteli byly kompenzovány vzniklé finanční náklady, které mu vznikly v souvislosti se zne-možněním realizace samotné zástavy v důsledku zahájeného insolvenčního řízení ohledně majetku dlužníka.“), a jenž je patrný i z R 95/2015, by byl popřen právě výkladem prosazovaným dovolatelem. Vzhledem k pravidlům vyjádřeným

č. 118

v § 408 odst. 3 insolvenčního zákona (pro oddlužení zpeněžením majetkové podstaty) a v § 409 odst. 3 větě první insolvenčního zákona (pro oddlužení plněním splátkového kalendáře), tedy k tomu, že zpeněžení předmětu zajištění při oddlužení závisí (může záviset) na tom, zda k němu zajištěný věřitel udělí pokyn, totiž o úročení zajištěné pohledávky coby kompenzací za oddálení zpeněžení zajištění nelze hovořit.

33. Nejvyšší soud tudíž uzavírá, že (také) při oddlužení zpeněžením majetkové podstaty se pohledávka zajištěného věřitele úročí podle § 171 insolvenčního zákona jen tehdy, je-li majetková podstata zpeněžena (v intencích § 290 insolvenčního zákona) jedinou smlouvou. Rozpor se základními zásadami insolvenčního řízení vyjádřenými v § 5 insolvenčního zákona zjevně dán není.

34. Nejvyšší soud proto, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), dovolání zamítl [§ 243d písm. a) o. s. ř.].

Č. 119

č. 119

Insolvence, Oddlužení, Exekuce, Zastavení exekuce

§ 5 písm. d) IZ, § 140e IZ, § 165 odst. 1 IZ, § 173 odst. 2 IZ, § 178 IZ. ve znění od 31. 3. 2011, § 268 odst. 1 písm. h) o. s. ř.

Účinky osvobození od placení pohledávek se ve smyslu ustanovení § 414 odst. 1 a 2 insolvenčního zákona vztahují i na věřitele, který svou pohledávku nepřihlásil do insolvenčního řízení vedeného na majetek dlužníka proto, že před rozhodnutím o úpadku soud jeho žalobu o zaplacení této pohledávky dlužníkem pravomocně zamítl.

(Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 10. 2018, sp. zn. 20 Cdo 2755/2018, ECLI:CZ:NS:2018:20.CDO.2755.2018.1)

Nejvyšší soud k dovolání oprávněného zrušil usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 19. 4. 2018, sp. zn. 20 Co 354/2017, a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Soudní exekutorka Mgr. Z. K., Exekutorský úřad V., usnesením ze dne 24. 8. 2017, č. j. 114 EX 297/17-8, zastavila (výrokem I.) exekuční řízení zahájené dne 4. 8. 2017 k vymození peněžité povinnosti povinné, stanovené na základě vykonatelného rozsudku Městského soudu v Brně ze dne 28. 8. 2013, č. j. 255 C 59/2009-169 (exekuční titul), a dále rozhodla tak, že oprávněný je povinen uhradit jí náklady exekuce ve výši 847 Kč (výrok II.).
2. Krajský soud v Brně usnesením ze dne 19. 4. 2018, č. j. 20 Co 354/2017, rozhodnutí soudní exekutorky potvrdil (výrok I.) a dále rozhodl tak, že žádnému z účastníků ani soudní exekutorce právo na náhradu nákladů odvolacího řízení nepřiznal (výrok II.).
3. Odvolací soud, jakož i soudní exekutorka, dospěli k závěru, že nepřihlásil-li oprávněný včas svoji pohledávku (ač tak učinit měl, chtěl-li být uspokojen) do probíhajícího insolvenčního řízení, vztahuje se na ni osvobození od placení vyslovené ve výroku usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 2. 6. 2017, č. j. KSBR 40 INS 18010/2011-B-53; pohledávka je proto sice i nadále existentní, avšak toliko ve formě tzv. naturální obligace, což znamená, že se s úspěchem jejího vymození v exekuci domáhat nelze. Exekuční řízení proto nezbylo než pro nedostatek

podmínek řízení podle § 103 a § 104 odst. 1 o. s. ř., ve spojení s § 52 exekučního řádu, zastavit. Odvolací soud též neshledal nesprávným postup nalézacího soudu, jestliže označený exekuční titul vydal před 1. 1. 2014 – tedy až poté, co byl zjištěn úpadek povinné – neboť tehdy účinné znění zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (dále též jen „IZ“), pokračování v nalézacím řízení nebránilo (dosud nebyla účinná § 140a–140e a § 141a Ins. z.).

II.

Dovolání a vyjádření k němu

4. Oprávněný v podaném dovolání obšírně opakuje dosavadní průběh řízení, z něhož dokládá, že se jak soudní exekutorka, tak i odvolací soud dopustily nesprávného právního posouzení věci, jelikož po dobu trvání lhůty pro přihlášení pohledávek věřitelů do insolvenčního řízení nemohl či neměl svoji pohledávku (objektivně) přihlásit; v průběhu označené lhůty totiž neměl k dispozici více nežli pravomocné rozhodnutí soudu o tom, že se mu pohledávka nepřiznává (tj. že jím uplatňované právo zde není). Takový výrok je závazný nejen pro účastníky řízení, nýbrž i pro soudy samotné; i kdyby svoji pohledávku přesto do insolvenčního řízení přihlásil, došlo by nepochybně k jejímu popření insolvenčním správcem a ani v posléze vyvolaném incidenčním řízení by insolvenční soud nemohl vyslovit více, než že je předešlým pravomocným rozhodnutím soudu vázán. Nadto se obával i možných důsledků vyplývajících pro něj z § 178 IZ, podle kterého mohl být sankcionován takový věřitel, který do insolvenčního řízení přihlásil pohledávku co do pravosti či výše nepodloženou.

5. Naplnění předpokladu přípustnosti dovolání oprávněný spatřuje v tom, že v rozhodovací praxi Nejvyššího soudu dosud nebyla vyřešena otázka, zda měl věřitel, jehož žaloba o plnění byla před rozhodnutím o zjištění úpadku dlužníka a povolení oddlužení pravomocně zamítnuta, tuto pohledávku přihlásit do insolvenčního řízení, a zda se tedy na takový případ vztahuje § 414 odst. 2 IZ. Její řešení pak shledává dovolatel v názoru, že nemohl-li v dané věci svoji pohledávku v průběhu k tomu určené lhůty přihlásit, neboť ta dosud neexistovala (byla oslabena pravomocným rozhodnutím soudu), nejde o pohledávku zahrnutou do oddlužení, a osvobození od placení se na ni tudíž nevztahuje.

6. Dovolatel proto navrhl, aby Nejvyšší soud změnil napadené rozhodnutí soudní exekutorky Mgr. Z. K., Exekutorský úřad V., ze dne 24. 8. 2017, č. j. 114 EX 297/17-8, tak, že se exekuční řízení zahájené dne 4. 8. 2017 k vymození peněžité povinnosti povinné, stanovené na základě vykonatelného rozsudku Městského soudu v Brně ze dne 28. 8. 2013, č. j. 255 C 59/2009-169, nezastavuje; z obsahu dovolání je však rovněž možno uzavřít, že dovolatel brojí též i proti rozhodnutí soudu odvolacího, ačkoli jeho zrušení se v dovolacím petitu výslovně nedovolává.

7. Povinná se k podanému dovolání nevyjádřila.

III. Přípustnost dovolání

č. 119

8. Nejvyšší soud dovolání projednal a rozhodl o něm podle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění účinném od 30. 9. 2017 (srov. čl. II bod 2. zákona č. 293/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, jakož i čl. II bod 2. zákona č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony), dále jen „o. s. ř.“, jestliže směřuje proti usnesení odvolacího soudu vydanému dne 19. 4. 2018 a exekuční řízení bylo zahájeno dne 4. 8. 2017.

9. Dovolání bylo podáno včas a osobou k tomu oprávněnou (§ 240 odst. 1 o. s. ř.), řádně zastoupenou advokátem (§ 241 o. s. ř.), odpovídá i požadavku náležitosti uvedení, v čem je spatřováno splnění předpokladů přípustnosti dovolání (§ 237, § 241a odst. 2 o. s. ř.), a obsahuje též srozumitelně formulovaný dovolací důvod (§ 241a odst. 1, odst. 2, odst. 3 o. s. ř.), které tyto předpoklady přípustnosti dovolání obsahově (věcně) vystihují.

10. Dovolání je tak podáním formálně bezvadným.

11. Nejvyšší soud shledává dovolání rovněž přípustným, a to pro řešení otázky procesního práva, která dosud nebyla v úplnosti v jeho rozhodovací praxi vyřešena, totiž zda bylo před 1. 1. 2014 povinností žalobce přihlásit do insolvenčního řízení i takovou peněžitou pohledávku, o níž před zjištěním úpadku dlužníka (nalézací) soudy pravomocně rozhodly, že zde právo není (žaloba byla zamítnuta), a tedy zda v případě, že ve lhůtách k tomu určených přihlášená nebyla, má žalobce možnost dosáhnout jejího nuceného uspokojení v exekuci, když mu později byla soudem přiznána.

12. Naplnění tohoto předpokladu přípustnosti však samo o sobě neznamená, že dovolání je rovněž i důvodné.

IV. Důvodnost dovolání

13. Z přiloženého exekučního spisu vedeného soudní exekutorkou Mgr. Z. K., Exekutorský úřad V., pod sp. zn. 114 EX 297/17, jakož i ze spisu vedeného u Nejvyššího soudu pod sp. zn. 21 Cdo 915/2012, a rovněž i z údajů obsažených v insolvenčním rejstříku o řízení vedeném u Krajského soudu v Brně pod sp. zn. KSBŘ 40 INS 18011/2011 proti V. H., se podává následující:

14. Městský soud v Brně rozsudkem ze dne 30. 6. 2010, č. j. 255 C 59/2009-68, zamítl žalobu žalobce Statutárního města B., Městské policie B., v níž se domáhal, aby soud uložil žalované V. H. povinnost zaplatit mu částku 200 581 Kč s tam

specifikovaným příslušenstvím od 1. 7. 2008 do zaplacení; Krajský soud v Brně rozsudkem ze dne 4. 10. 2011, č. j. 15 Co 373/2010-91, k podanému odvolání žalobce rozhodnutí soudu prvního stupně potvrdil a toto rozhodnutí nabylo podle vyznačené doložky právní moci ke dni 7. 11. 2011.

č. 119

15. Dne 5. 10. 2011 bylo zahájeno insolvenční řízení ve věci dlužnice V. H. Usnesením ze dne 5. 12. 2011 (s účinností k tomuto dni), č. j. KSRB 40 INS 18010/2011-A-13, rozhodl Krajský soud v Brně tak, že se zjišťuje úpadek dlužníka (výrok I.), a dále též, že se povoluje její oddlužení (výrok II.); dalším výrokem (V.) soud vyzval věřitele, kteří dosud nepřihlásili své pohledávky, aby tak učinili ve lhůtě 30 dnů ode dne zveřejnění rozhodnutí o úpadku, a poučil je, že k přihláškám podaným později insolvenční soud nepřihlíží a takto uplatněné pohledávky se v insolvenčním řízení neuspokojují.

16. Dne 30. 12. 2011 napadl žalobce výše zmíněný rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 4. 10. 2011, č. j. 15 Co 373/2010-91, dovoláním, na jehož základě Nejvyšší soud rozsudkem ze dne 21. 1. 2013, č. j. 21 Cdo 915/2012-132, toto rozhodnutí, jakož i rozhodnutí soudu prvního stupně, zrušil a věc vrátil Městskému soudu v Brně k dalšímu řízení.

17. Rozsudkem ze dne 28. 8. 2013, č. j. 255 C 59/2009-169, Městský soud v Brně zastavil řízení do částky 61 787 Kč s tam specifikovaným příslušenstvím (výrok I.) a uložil žalované povinnost zaplatit žalobci částku 139 064 Kč s tam uvedeným příslušenstvím (výrok II.); toto rozhodnutí, jež představuje exekuční titul nyní vedeného exekučního řízení, nabylo právní moci dne 30. 10. 2013.

18. Usnesením ze dne 18. 5. 2017, č. j. KSRB 40 INS 18010/2011-B-52, Krajský soud v Brně vzal na vědomí splnění oddlužení a k návrhu dlužnice usnesením ze dne 2. 6. 2017, č. j. KSRB 40 INS 18010/2011-B-53, rozhodl tak, že se dlužník osvobozuje od placení pohledávek zahrnutých do oddlužení, v rozsahu, v němž nebyly uspokojeny. Osvobození se vztahuje také na věřitele, k jejichž pohledávkám se v insolvenčním řízení nepřihlíželo, a na věřitele, kteří své pohledávky do insolvenčního řízení nepřihlásili, ač tak učinit měli.

19. Dne 4. 8. 2017 podal oprávněný exekuční návrh k vymození povinnosti přiznané shora zaznamenaným rozsudkem Městského soudu v Brně ze dne 28. 8. 2013, č. j. 255 C 59/2009-169, s návrhem na pověření soudní exekutorky Mgr. Z. K., Exekutorský úřad V., vedením exekuce; na základě žádosti o pověření a nařízení exekuce z téhož dne (č. 1. 6) dal Městský soud v Brně dne 18. 8. 2017 pokyn soudní exekutorce, aby zastavila exekuční řízení pro nedostatek podmínek řízení podle § 103 a § 104 odst. 1 o. s. ř. ve spojení s § 52 e. ř.

20. Soudní exekutorka Mgr. Z. K., Exekutorský úřad V., usnesením ze dne 24. 8. 2017, č. j. 114 EX 297/17-8, exekuční řízení zastavila a odvolací soud nyní dovoláním napadeným rozhodnutím toto usnesení potvrdil.

21. Jak bylo již výše zaznamenáno, dovolatel ve svém dovolání především pro-
sazuje názor, že v dané věci existovaly objektivní důvody, pro které nemohl do

insolvenčního řízení svoji pohledávku přihlásit, jelikož by byla s největší pravděpodobností popřena co do pravosti insolvenčním správcem, a ani v následném incidenčním sporu by nemohl být úspěšný, jelikož insolvenční soud by byl pro překážku věci pravomocně rozsouzené vázán rozhodnutím soudu nalézacího.

22. Nejvyšší soud předesílá, že při posouzení argumentace dovolatele vycházel z právní úpravy insolvenčního zákona účinné před 1. 1. 2014, tedy před změnami provedenými účinností zákona č. 294/2013 Sb., pakliže jde v první řadě o to zhodnotit, zda vskutku po zjištění úpadku žalované, k němuž došlo před tímto datem, mohly existovat natolik významné okolnosti, pro které dovolatel nemohl svoji pohledávku do insolvenčního řízení přihlásit.

č. 119

23. Ačkoli způsob řešení otázky, pro niž bylo dovolání shledáno přípustným, nebyl – jak konstatováno shora – dosud v rozhodovací praxi Nejvyššího soudu výslovně stanoven, je přesto možno vysledovat již taková rozhodnutí, jejichž závěry jsou i pro současné poměry přiměřeně instruktivní.

24. Předně je totiž z pohledu obecného možno zohlednit ustálené pravidlo, že věřitel má povinnost přihlásit do insolvenčního řízení zásadně všechny pohledávky [§ 165 odst. 1 IZ v návaznosti na § 5 písm. d) IZ *a contr.*], které jsou (mají být) existentní (zpravidla) ke dni rozhodnutí o úpadku – vyjma případů pohledávek zvláštních, na které se hledí, jako by přihlášeny již byly, pohledávek za majetkovou podstatou a jim postaveným pohledávkám na roveň (§ 168 a § 169 IZ), anebo pohledávek, jež jsou z uspokojení vyloučeny či se žádným způsobem neuspokojují z majetkové podstaty dlužníka – a to dokonce i takové, které jsou již vykonatelné (§ 174 odst. 4 IZ) či které (§ 173 odst. 2 IZ) již byly uplatněny u soudu (k tomu srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2011, sen. zn. 29 NSČR 16/2011, uveřejněné pod číslem 54/2012 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek); pročež nemůže být pochyb o tom, že insolvenční zákon výslovně, ba ani nepřímou, nikterak z přihlašovací povinnosti takovou pohledávku, o níž soud pravomocně a pro žalobce s negativním výsledkem již rozhodl v nalézacím řízení, nevylučuje. Takové pohledávky totiž – jak se snad dovolatel nesprávně domnívá – nejsou z pohledu insolvenčního práva ke dni zjištění úpadku dlužníka pohledávkami neexistujícími.

25. Tímto pravidlem se Nejvyšší soud – ač stále ve smyslu obecném – inspiroval též v usnesení ze dne 30. 11. 2015, sen. zn. 29 NSČR 110/2015, uveřejněném pod číslem 83/2016 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, jehož závěry jsou pro nyní řešenou věc rovněž nepominutelné:

1. Nejvyšší soud zde totiž postavil najisto, že „insolvenční zákon ve znění účinném do 31. 12. 2013 umožňoval věřitelům dlužníka pokračovat ve sporech o peněžitě pohledávky zahájených před zahájením insolvenčního řízení vedeného na majetek dlužníka i po rozhodnutí o úpadku dlužníka, jakož i poté, co byl úpadek dlužníka řešen oddlužením (povolením oddlužení a následným schválením jedné z forem oddlužení)“,

2. zdůraznil však též co do pohledávek, které měly být přihlášeny do insolvenčního řízení, že „možnost pokračovat ve vedení sporů o ně nebyla zjevně motivována snahou zákonodárce zajistit, aby se jejich věřitelům dostalo (v rozsahu, jenž nebyl podložen přihláškou pohledávky) jiného (vyššího) uspokojení za trvání insolvenčního řízení. Právní úprava pouze dovolovala ... věřiteli zajistit si (v rozsahu, v němž pohledávka nebude uspokojena v průběhu insolvenčního řízení) exekuční titul pro případ, že dlužník nevyjde z insolvenčního řízení oddlužen“.

26. Z takto vyslovených závěrů lze seznat, že ačkoli tehdejší úprava insolvenčního práva umožňovala věřiteli pokračovat v nalézacím řízení ve sporu o peněžitou pohledávku – a to pochopitelně, resp. zvláště i v takovém řízení, v němž dosud úspěšný nebyl – i poté, co byl zjištěn úpadek dlužníka, Nejvyšší soud nezapochyboval, že by povinnost věřitele svoji pohledávku do insolvenčního řízení řádně přihlásit měla odpadat tehdy, pakliže by o ní soudy v nalézacím řízení již pravomocně rozhodly.

27. Zvláštnost – jež bude namísto podrobit samostatnému posouzení – však v daných poměrech představuje ještě dodatečné tvrzení dovolatele, které blížeji rozvádí tím způsobem, že i tehdy, pakliže by býval svoji pohledávku do insolvenčního řízení řádně a včas uplatnil, nejenže by nemohla být uspokojena, jelikož insolvenční správce by ji s určitostí popřel co do pravosti a též insolvenční soud by v posléze zahájeném incidenčním řízení musel s ohledem na otázku již pravomocně rozsouzenou postup insolvenčního správce potvrdit, nýbrž nadto by se vystavil rizikům sankce podle § 178 IZ.

28. Ani takto dovolatelem formulovanou oponenturu však není možno považovat za důvod pro přehodnocení výše vyslovených závěrů.

29. Již v poměrech zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, totiž Vrchní soud v Praze usnesením ze dne 19. 12. 2006, sp. zn. 15 Cmo 256/2006, nepřiznal opodstatněnost názoru, že pohledávka, o níž bylo před prohlášením konkursu na majetek dlužníka pravomocným a vykonatelným rozsudkem vydaným ve sporném řízení rozhodnuto, že věřitel nemá na její úhradu právo, vytváří překážku věci pravomocně rozsouzené pro řízení o incidenční žalobě podané poté, co správce konkursní podstaty popřel do konkursu přihlášenou pohledávku.

30. Na takto vytvořenou argumentační základnu navázal Nejvyšší soud rozsudkem ze dne 25. 2. 2009, sp. zn. 29 Odo 1767/2006, v němž bylo (opět v poměrech konkursních) dosaženo následujících závěrů:

1. zaprvé Nejvyšší soud sice shledal, že tam, kde předmětem sporu o určení pravosti pohledávky v konkursu není pohledávka vykonatelná, nýbrž pohledávka, o které soud dříve pravomocně rozhodl tak, že požadavek věřitele na její úhradu dlužníkem (pozdějším úpadcem) zamítl jako nedůvodný, platí, že soud se při zamítnutí žaloby o určení pravosti takové pohledávky v konkursu může omezit na pouhé konstatování výsledku sporu o její zaplacení pravomocně skončeného (zamítnutím žaloby) před prohlášením konkursu,

2. zadruhé však výslovně ponechal stranou svých úvah otázku, jaký byl důvod přihlášení pravomocně zamítnuté pohledávky do konkursu vedeného na majetek dlužníka, tj. zda zde nejsou takové nové skutečnosti, jež by – nebýt účinků konkursu – dovolovaly podat návrh na obnovu řízení. Nadto ani zde, v poměrech konkursních, Nejvyšší soud nevyjádřil pochybnosti o povinnosti věřitele svoji pohledávku řádně přihlásit.

31. Není důvod, proč by se zaznamenané úvahy neměly prosadit i v poměrech insolvenčních.

32. Dovolatel se tudíž mylí, pakliže se domnívá, že by mu přihláška pohledávky nemohla jakkoli zajistit uspokojení v insolvenčním řízení (resp. že pro něj negativní výsledek incidenčního řízení je dán najisto), neboť vzhledem k výše zaznamenaným judikatorním závěrům lze usoudit, že insolvenční soud není vázán způsobem, jakým by měl v incidenčním sporu o pravost pohledávky postupovat a rozhodnout; vedle výše ohlášené (připustěné) možnosti zamítnout incidenční žalobu pouze na základě odkazu na pravomocně skončený výsledek sporu o její zaplacení mohl totiž nepochybně (vzhledem ke specifikům konkrétní věci) rozhodnout i tak, že se řízení o určení pravosti pohledávky přerušuje až do skončení řízení (kupříkladu o dovolání), kterým bylo zamítavé rozhodnutí nalézacího soudu napadeno.

33. Rovněž není ani vyloučeno, aby – za předpokladu, že by pohledávka byla řádně a včas přihlášena – s poukazem na nový výsledek nalézacího řízení, soustředěný do nového (pravomocného) rozhodnutí vydaného nalézacím soudem poté, co soud dovolací předchozí zamítavá rozhodnutí zrušil a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení, žalobce nedosáhl obnovy incidenčního sporu s tím, že tentokrát by již disponoval dokonce pohledávkou vykonatelnou (§ 174 odst. 4 IZ).

34. V úplnosti nelze pominout, že ani dovolatelem vyjadřovaná obava z případného postupu podle § 178 IZ namístě není, pakliže ji považuje za paušální důsledek přihlášení pohledávky, jejíž skutečná hodnota byla podle zásad tam uvedených zjištěna jako nižší; „sankci“ podle tohoto ustanovení totiž „může insolvenční soud věřiteli na návrh insolvenčního správce uložit, aby ve prospěch majetkové podstaty zaplatil částku, kterou určí se zřetelem ke všem okolnostem přihlášení a přezkoumání pohledávky“. Již z jazykového výkladu tohoto ustanovení je totiž zřejmé, že postup podle § 178 IZ (v rozhodném znění) není nevyhnutelným a insolvenční soud jej smí využít pouze v tam stanovených a nadto jinak odůvodněných případech, a to i se zřetelem k motivu přihlášení pohledávky.

35. Ostatně ve stejném duchu hovoří i důvodová zpráva k zákonu č. 69/2011 Sb., kterým byla s účinností od 31. 3. 2011 provedena změna § 178 IZ, čímž bylo postaveno najisto, že „rozhodnutí insolvenčního soudu o uložení případného postihu je výrazem jeho úvahy zohledňující v jednoznačně upřesněném rozpětí všechny okolnosti případu. Těmi se zásadně rozumí okolnosti

přihlášení ‚nadsazené‘ pohledávky, důvody, pro které byla při přezkumu pohledávky pohledávka zjištěna v jiné než přihlášené výši a míra ohrožení zájmů chráněných touto úpravou tím, že přihlášený věřitel vykonával v insolvenčním řízení svá práva v rozsahu, v němž k tomu podle výsledků přezkumu nebyl oprávněn“.

č. 119

36. Názor opačný již nadto Nejvyšší soud výslovně odmítl v rozsudku ze dne 22. 2. 2018, sen. zn. 29 ICdo 30/2016, v němž dovodil, že pouhé podání přihlášky pohledávky včetně dispozice s ní, jakož ani podání žaloby o určení pravosti, pořadí či výše přihlášené popřené pohledávky, není vyložitelné jako „výkon práv spojených s nezjištěnou pohledávkou ve smyslu § 180 IZ a postup podle sankčního § 178 IZ jen na základě této skutečnosti proto uvažovat nelze“.

37. Shrnutím řečeného je doloženo, že vskutku nebylo překážky bránící žalobci v přihlášení pravomocně soudem zamítnuté pohledávky jako nevykonatelné do insolvenčního řízení; v návaznosti na dříve judikaturou docílených závěrech je naopak vysvětleno, že insolvenční zákon na žádném místě nepředpokládal, že co do pravomocně „nepřiznaných“ pohledávek povinnost jejich přihlašování odpadá, a že věřitelé budou moci dosáhnout (v případě úspěchu např. v řízení dovolacím) uspokojení způsoby zvláštními a mimo ta instrumentária, která jim sama právní úprava insolvenčního zákona poskytovala. I před 1. 1. 2014 tudíž měli věřitelé povinnost přihlásit do insolvenčního řízení pohledávku, o níž soudy před zjištěním úpadku pravomocně rozhodly, že na jejich plnění právo není (žaloby o plnění byly zamítnuty).

38. V nyní souzené věci však dovolatel namísto řádného přihlášení své pohledávky na jakýkoli postup v insolvenčním řízení rezignoval s přesvědčením, že by pro něj výsledek takového řízení tak jako tak musel dopadnout negativně, čímž se vědomě zbavil možnosti uspokojit svoji pohledávku v insolvenčním řízení poměrně vzhledem k ostatním věřitelům. Pravidla, na nichž je insolvenční řízení založeno, a která ukládají (zásadně) všem věřitelům pohledávek, aby je přihlásili ve lhůtách a způsobem k tomu určeným, však nemohou být obcházena či opomíjena jen pouhým poukazem na předpokládaný neúspěch v takovém řízení.

39. Nelze než uzavřít, že pakliže dovolatel trval na tom, že mu právo na zaplacení i přes zamítavá rozhodnutí nalézacích soudů svědčí – což posléze nalezlo svůj průběh do jím podaného dovolání – neměl při vědomí zjištění úpadku svého dlužníka insolvenční řízení pomíjet, jelikož neexistovaly takové důvody, jež by mu v přihlášce bránily, resp. jež by pro něj výsledek insolvenčního řízení za všech okolností předjímaly jako nepřiznivý.

40. Závěr odvolacího soudu o tom, že žalobce (oprávněný) nesplnil svoji povinnost přihlásit do insolvenčního řízení pravomocně zamítnutou pohledávku, na kterou tudíž dopadají účinky usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 2. 6. 2017, č. j. KsBR 40 INS 18010/2011-B-53, o osvobození od placení pohledávek, je tudíž správný, a dovolání potud není důvodné.

41. Napadené rozhodnutí odvolacího soudu však v úplnosti obstat přesto nemůže.

42. Dovolací soud je totiž z úřední povinnosti povinen přihlédnout k vadám tzv. zmatečnostním, jakož i k vadám řízení jiným, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, a to vždy tehdy (jako je tomu i v dané věci), pakliže je dovolání přípustné (§ 242 odst. 3 věta druhá o. s. ř.), což se v poměrech napadeného rozhodnutí odvolacího soudu jakož i rozhodnutí soudní exekutorky zjevuje v závěru, že důsledkem usnesení insolvenčního soudu o osvobození od placení pohledávek je zastavení exekučního řízení pro nedostatek podmínek řízení podle § 103 a § 104 odst. 1 o. s. ř. ve spojení s § 52 exekučního řádu.

43. Soudní exekutorka (vázána předešlým pokynem exekučního soudu) jakož i soud odvolací očividně vycházely z názoru vyjádřeného v komentářové literatuře (KASÍKOVÁ, M. a kol. Exekuční řád. Komentář. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 287), že z § 140e IZ pro exekuční soud plyne povinnost před pověřením exekutora zjistit, zda nebylo ohledně povinného vydáno rozhodnutí o úpadku, a pokud ano, je třeba exekuční řízení zastavit, neboť není dána podmínka řízení. To platí i pro ta insolvenční řízení, v nichž i v době po 1. 1. 2014 trvají účinky rozhodnutí o úpadku vydaných před 1. 1. 2014.

44. I kdyby bylo namístež odtud vycházet, výše ohlašovaná vada rozhodnutí odvolacího soudu je ztotožnitelná právě s jím učiněnou nesprávnou aplikací § 140e insolvenčního zákona ve znění od 1. 1. 2014 (podle nějž v době, po kterou trvají účinky rozhodnutí o úpadku, nelze nařídít nebo zahájit výkon rozhodnutí nebo exekuci, která by postihovala majetek ve vlastnictví dlužníka, jakož i jiný majetek, který náleží do majetkové podstaty), které ovšem není na poměry této věci uplatnitelné, jelikož účinky rozhodnutí o úpadku trvaly pouze ke dni 25. 5. 2017, tj. k okamžiku právní moci usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 18. 5. 2017, č. j. KSBR 40 INS 18010/2011-B-52, jímž vzal na vědomí splnění oddlužení povinné a jímž bylo insolvenční řízení skončeno; pakliže však k podání exekučního návrhu (zahájení exekučního řízení) došlo až posléze, tj. dne 4. 8. 2017, nelze uvažovat, že účinky rozhodnutí o úpadku povinné nadále přetrvávaly, a že zde byl tudíž takový „nedostatek procesních podmínek“ (ve smyslu komentářové literatury výše), pro které by bylo namístež exekuční řízení zastavit.

45. Řečené platí tím spíše se zřetelem k závěrům – jimiž se dokonce soud odvolací, byť nedostatečně inspiroval – vyjádřeným Nejvyšším soudem v rozsudku ze dne 24. 11. 2010, sp. zn. 29 Cdo 3509/2010, uveřejněném pod číslem 63/2011 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, v němž – co do důsledků podání návrhu na nařízení exekuce (pověření soudního exekutora) ohledně pohledávky, na kterou se vztahuje rozhodnutí o osvobození dlužníka od placení – vysvětlil, že ačkoli pohledávka v neuhrazeném rozsahu nezanikla, věřitel ji nemůže úspěšně vymáhat; v soudním či jiném řízení již nelze takovou pohledávku věřiteli přiznat

(pohledávka má povahu naturální obligace) a ve vykonávacím řízení má taková pohledávka stejný režim jako pohledávka promlčená.

č. 119

46. Z čehož se ovšem konkrétněji podává, a to i s přihlédnutím k okolnostem ustáleně zkoumaným při rozhodování o nařízení výkonu rozhodnutí či exekuce (viz např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. 4. 1999, sp. zn. 21 Cdo 2020/98), že nelze dospět k jinému úsudku, než že uplatnění takové pohledávky v daném případě nezakládá důvod ani pro zastavení exekučního řízení ani pro zamítnutí exekučního návrhu, nýbrž že jde o okolnost rozhodnou, a to podobně jako u pohledávky promlčené, až v řízení o zastavení exekuce podle § 268 odst. 1 písm. h) o. s. ř.

47. Takto dovozená vada řízení způsobuje, že jím trpící rozhodnutí odvolacího soudu musí být včetně závislého výroku o nákladech řízení podle § 243e odst. 1 o. s. ř. zrušeno a věc vrácena tomuto soudu k dalšímu řízení.

48. V novém rozhodnutí rozhodne soud též o náhradě nákladů řízení včetně nákladů řízení dovolacího (ustanovení § 226 odst. 1 v návaznosti na § 243g odst. 1 část první věty za středníkem a věta druhá, o. s. ř.), případně o nich rozhodne soudní exekutor ve zvláštním režimu (§ 87 a násl. exekučního řádu).

49. Právní názor vyslovený dovolacím soudem je pro další řízení závazný (§ 243g odst. 1 část věty první za středníkem).

50. V dalším řízení půjde o to, řádně a v úplnosti posoudit důsledky podání návrhu na nařízení exekuce (pověření soudního exekutora) ohledně pohledávky, na kterou se vztahuje rozhodnutí o osvobození dlužníka od placení, pakliže účinky rozhodnutí o úpadku již nadále nepřetrvávají.

INHALT

Entscheidungen in Strafsachen

Nr. 46 Das über die Berufung entscheidende Gericht muss grundsätzlich eine Strafe auferlegen, wenn infolge seiner Entscheidung ein Teil des verurteilenden Urteils des erstinstanzlichen Gerichts Rechtskraft erlangt und wenn es gleichzeitig dieses Urteil sowohl im Schuldspruch, als auch im daran anknüpfenden Strafausspruch teilweise aufhebt und die Sache ans erstinstanzliche Gericht zur Neuverhandlung und Entscheidung zurückverweist. Sofern das erstinstanzliche Gericht den Angeklagten dann auch im restlichen Teil der zusammenlaufenden Straftätigkeit für schuldig befindet, auferlegt es eine Gesamtstrafe gemäß § 43, Abs. 2 des StGB, und dies unter gleichzeitiger Aufhebung des Strafausspruches im vorangegangenen Urteil des Berufungsgerichts, als auch aller sonstigen, inhaltlich an diesen Ausspruch anknüpfender Entscheidungen, sofern diese angesichts der durch diese Aufhebung verursachten Änderung ihrer Grundlage entbehren, ggf. sieht es gemäß § 44 StGB von der Auferlegung der Strafe ab.

Sofern ausnahmsweise, namentlich wenn es keine ausreichende Grundlage für solch eine Entscheidung und deren Maßnahmen hat und seine Maßnahme mit einer umfangreichen und schwierig durchführbaren Beweisführung verbunden wäre, auferlegt das Berufungsgericht dem Angeklagten die Strafe nicht selbst und verweist die Sache lediglich hinsichtlich des Schuld- und Strafteils zur Neuverhandlung und Entscheidung an das erstinstanzliche Gericht zurück, worauf das erstinstanzliche Gericht eine Gesamtstrafe gemäß § 43, Abs. 1 des StGB sowohl für den Teil der Schuld verhängt, der bereits im früheren Urteil enthalten war und der in diesem Umfang bereits rechtskräftig ist, als auch für den Teil der Schuld, über den es nach Zurückverweisung der Sache zur Neuverhandlung und Entscheidung durch das Berufungsgericht nun neu in seiner verurteilenden Entscheidung entschieden hat.

Nr. 47 In Falle des Vergehens der Falschdarstellung der Angaben über die Wirtschafts- und Vermögenslage laut § 254 StGB ist nicht auszuschließen, dass der Straftäter in einer Tat die Rechnungsführung verheimlicht hat und so die Vermögensrechte einer anderen Person oder die rechtzeitige und ordentliche Steuerbemessung im Sinne des § 254, Abs. 1 des StGB gefährdet hat (beispielsweise, indem er nach Erwerb eines Geschäftsanteils und der Ernennung zum Geschäftsführer der Bücher (Rechnungsführung) habhaft geworden ist, diese jedoch an einem unbekannten Ort aufbewahrt und behauptet, er habe sie nie erhalten), wobei eine weitere Tat darin besteht, dass er falsche Angaben in den Unterlagen gemacht hat, die im Sinne des § 254, Abs. 2 des StGB zur Eintragung im Handelsregister dienen (indem er z.B. eine fiktiven Sitz/Niederlassung, eine nicht existierende Person als Mitglied des satzungsmäßigen Organs der Handelsgesellschaft, usw. angeführt hat). Diesem Umstand muss dann auch der Urteilsspruch Rechnung tragen, in dem beide Tatumstände so beschrieben werden müssen, dass sie ausreichend differenzierbar sind.

Um eine Falschangabe im Sinne des § 254, Abs. 2 alinea 1 des StGB geht es dann nicht, wenn eine tatsächlich existierende Person als satzungsmäßiges Organs der Handelsgesellschaft angeführt ist, die mit ihrer eigenen Einwilligung und auf for-

mell einwandfreie Weise zu diesem satzungsmäßigen Organ geworden ist, obwohl sie selbst kein Interesse hat, diese Funktion tatsächlich auszuüben und in der Regel auch die grundlegenden fachlichen Voraussetzungen und Kenntnisse dafür vermissen lässt und gewöhnlich für eine geringe Vergütung bereit ist in den Organen der Handelsgesellschaft aufzutreten und die vorgelegten Dokumente zu unterzeichnen, deren Inhalt sie nicht kennt, ja oftmals nicht einmal versteht , usw. (ein sog. Strohmännchen). Dies gilt auch dann, wenn die Geschäftsleitung derselben Gesellschaft real von einer anderen, sich vom neu gewählten satzungsmäßigen Organ abweichenden Person ausgeübt wird.

Nr. 48 Zum Straftäter des Vergehens der Falschdarstellung der Angaben über die Wirtschafts- und Vermögenslage gemäß § 254, Abs. 1 alinea 3 des StGB kann jede beliebige physische (oder auch juristische) Person werden, welcher die entsprechenden Rechnungsbücher, Aufzeichnungen oder sonstigen Unterlagen zur Verfügung stehen, ohne dabei deren besondere Eigenschaft, Befähigung oder Position im Sinne des § 114, Abs. 1 des StGB vorauszusetzen.

So kann dies auch eine Person sein, die aufgrund einer vertraglichen Beziehung zu einer bestimmten Bilanzeinheit verpflichtet ist, deren Buchführung zu führen und zu bearbeiten. Somit kann auch das satzungsmäßige Organ oder ein Mitglied des satzungsmäßigen Organs einer Handelsgesellschaft zum Straftäter dieses Vergehens werden, das die Buchführung einer anderen Bilanzeinheit führt, sofern es vorsätzlich abgelehnt hat, ihr die Buchungsunterlagen auszuhändigen und so die Abgabe der Steuererklärung dieser Bilanzeinheit und deren Steuerbemessung durch das Finanzamt vereitelt hat.

Buchungsunterlagen dürfen kein Gegenstand des Zurückbehaltungsrechts sein, kraft dessen die Verpflichtung zwischen der Bilanzeinheit und derjenigen Person „gesichert“ werden soll, die deren Rechnungswesen führt und bearbeitet.

Nr. 49 Die Straftat des in § 211 Abs. 1 StGB definierten Kreditbetrugs wird schon dadurch verübt, dass der Straftäter bei der Vereinbarung des Kreditvertrags oder bei der Kreditschöpfung Falschangaben oder grob verfälschte Angaben macht oder wesentliche Angaben verheimlicht. Wenn der Straftäter die Merkmale des grundlegenden Tatbestands der Straftat des Kreditbetrugs gemäß § 211, Abs. 1 des StGB in der Absicht erfüllt, Schaden in der die Schadensgrenze erreichenden Höhe zu verursachen, die als zur Anwendung eines höheren Strafmaßes bedingender Umstand angeführt ist [siehe § 211 Abs. 4, Abs. 5 Buchst. c), Abs. 6 Buchst. a) StGB], welche Merkmal des qualifizierten Tatbestands ist, jedoch nicht eintritt (typischerweise bleibt die Kreditgewährung aus) muss solch eine erfolglose Handlung notwendigerweise als eine Straftat angesehen werden und zwar als versuchte Straftat des Kreditbetrugs gemäß § 21, Abs. 1; § 211, Abs. 1, Abs. 4, oder Abs. 5, Buchst. c) oder Abs. 6 Buchst. a) des StGB.

Nr. 50 Das Vergehen der Kindeswohlgefährdung gemäß § 201, Abs. 1 des StGB hat den Charakter eines konkreten Gefährdungsdelikts, dessen Auswirkung in der Gefährdung der intellektuellen, emotionellen und moralischen Entwicklung des Kindes besteht. Es ist nicht erforderlich, dass es faktisch zu einer Störung der intellektuellen, emotionellen und moralischen Entwicklung des Kindes gekommen ist, die beispielsweise im Drogen- oder Alkoholkonsum, Ausübung der Prostitution usw. besteht.

Entscheidungen in Sachen des bürgerlichen, Handels - und Verwaltungsrechts

- Nr. 106** Die Umstände, die eine außerordentliche Erhöhung der außervertraglichen Anwaltsvergütung gemäß § 12, Abs. 1 der Verordnung Nr. 177/1996 Slg. begründen, beruhen auf den außergewöhnlich erhöhten sachverständigen oder professionellen Ansprüchen an den Anwalt bei der Realisierung einer konkreten Rechtsleistung und kann nicht pauschal von der Kompliziertheit der Sache abgeleitet werden, in deren Rahmen die Rechtsleistung gewährt wird.
- Nr. 107** Der Charakter eines Widerspruchsverfahrens gegen einen Wechselzahlungsbefehl schließt es nicht aus, das laufende Verfahren per gerichtlicher Schlichtung gemäß § 99 der ZPO zu beenden. Wenn das Gericht die Schlichtung der Beteiligten billigt, entscheidet es gleichzeitig über die Annullierung des Wechselzahlungsbefehls.
- Nr. 108** Der Ausspruch des Vollstreckungsbefehls laut einer ausländischen Entscheidung, die vom Gericht eines anderen Mitgliedsstaats der Europäischen Union gefällt worden ist, kann nicht als vollstreckbar auf dem Gebiet der Tschechischen Republik erklärt werden.
- Nr. 109** Wenn der Vollstreckungstitel ohne nähere Spezifikation auferlegt, eine Entschuldigung auf einer bestimmten Website zu veröffentlichen, lässt sich diese Pflicht (auch) nur durch Veröffentlichung der Entschuldigung auf dieser Website (d.h. der einzelnen Website erfüllen, die im Fenster des Webbrowsers nach Eingabe ihrer Adresse (URL) in der Adresszeile aufgerufen wird) erfüllen.
- Nr. 110** Der Ehegatte, der das Exklusivrecht genießt, das es ihm ermöglicht, im Haus oder der Wohnung zu wohnen, kann sich nicht dadurch des Wohnschutzes des Ehepartners (§ 747 Abs. 1 des BGB) entledigen, indem er den Familienhaushalt verlässt. Durch diese einseitige Handlung erlischt keineswegs das gemäß § 744 des BGB entstandene Wohnrecht seines Ehepartners, auch wenn das Haus oder die Wohnung infolge des Erlöschens des Familienhaushalts nunmehr keine „Familienwohnung“ ist.
- Nr. 111** Der Vermieter kann vorbehalten, dass der Mieter zum Abschluss eines Untermieterverhältnisses (§ 2272, Abs. 2 des BGB) auch bei Vereinbarung der Untervermietung auch nur eines Teils der Wohnung, in welcher der Mieter wohnt (§ 2274 BGB), seiner schriftlichen Einwilligung bedarf.
Um einen groben Verstoß des Mieters entsprechend der Bestimmung des § 2288, Abs. 1, Buchst. a) in Verbindung mit § 2276 BGB geht es auch dann, wenn er die Wohnung (oder deren Teil) unentgeltlich einer anderen Person zur Nutzung überlässt.
- Nr. 112** Wenn der Vermieter das Mietverhältnis aus einem anderen, als den gesetzlich festgelegten Gründen aufkündigt, handelt es sich um eine unberechtigte, mitnichten jedoch ungültige Kündigung; ihre Ungültigkeit muss der Mieter per Klage gemäß § 2290 des BGB betreiben.
- Nr. 113** Wenn es die Bestimmung des § 4, Abs. 4, Gesetz Nr. 37/2004 Slg., über den Versicherungsvertrag erforderlich macht, den Versicherungsnehmer nachweislich mit den Versicherungsbedingungen vertraut zu machen, die einen untrennbaren Teil des Versicherungsvertrags bilden, dann betrifft diese Pflicht notwendigerweise auch sämtliche Versicherungsbedingungen, die einen Teil des Versicherungsvertrags bilden und – ohne Rücksicht auf ihre formelle Bezeichnung – für die Vertragsseiten verbindlich sein sollen.
Der Umstand, dass der Versicherungsnehmer über die Möglichkeit in Kenntnis gesetzt wurde, jederzeit Einsicht in die Versicherungsbedingungen nehmen zu können,

bzw. dass die Versicherungsbedingungen in allen Geschäftsstellen des Versicherungsgebers einsehbar sind, bedeutet nicht, dass er nachweislich mit den Versicherungsbedingungen vertraut gemacht wurde.

- Nr. 114** Der Versicherungsnehmer der Haftpflichtversicherung ist berechtigt, im Gerichtsverfahren vom Versicherungsgeber zu verlangen, den Schadenersatz für ihn direkt an den Geschädigten zu leisten.
- Nr. 115** Die Entstehung einer Vertragsbeziehung aus einem Kaufvertrag, der von einem Verkäufer auf dem Gebiet der Slowakischen Republik und einem Käufer mit Sitz in der Tschechischen Republik abgeschlossen wurde, wird laut dem Übereinkommen der Vereinten Nationen über Verträge über den internationalen Warenkauf (UN-Kaufrecht) unter Nr. 160/1991 Slg. („Wiener Übereinkommen“) beurteilt, es sei denn, die Beteiligten haben dessen Anwendung per Vereinbarung ausgeschlossen. Fragen bezüglich der Abtretung von Forderungen aus solch einem Vertrag, die einseitige Aufrechnung und Verzugszinsen stellen eine sog. „Lücke“ in der Anwendung des „Wiener Übereinkommen“ dar. Das anwendbare Recht wird deshalb anhand der in der Verordnung (EG) Nr. 593/2008 des Europäischen Parlaments und des Rates vom 17. Juni 2008 über das auf vertragliche Schuldverhältnisse anzuwendende Recht (Rom I) enthaltenen Kollisionsnormen bestimmt.
- Nr. 116** Die Aufrechnung gilt nicht als Art oder Form der Schuldentilgung, deshalb kann zu Zwecken der Beurteilung, ob es um einen unwirksamen Rechtsakt im Sinne des § 111 des Insolvenzgesetzes geht oder nicht, die Aufrechnung (objektiv gesehen) nicht der in Absatz 1, Satz zwei dieser Bestimmung geäußerten Regel widersprechen. Eine Aufrechnung, zu der es kam, nachdem die mit der Eröffnung des Insolvenzverfahrens verbundenen Wirkungen auf das Vermögen des Schuldners eingetreten sind, ist daher auch keine Handlung, die zu einer „nicht unerheblichen Verringerung des zur Vermögensmasse des Schuldners gehörenden Vermögens“ führt. Wenn die Rechtshandlung, kraft derer der Schuldner nach Eintreten der mit der Eröffnung des Insolvenzverfahrens verbundenen Wirkungen seine Forderung gegen die Forderung des Gläubigers aufgerechnet hat, zu keiner wesentlichen Veränderung der Zusammensetzung, Verwendung oder Bestimmung des Vermögens geführt hat, das zur Vermögensmasse gehören kann, dann geht es um keinen unwirksamen Rechtsakt, ohne Rücksicht darauf, dass es gleichzeitig um keine Rechtshandlung im Sinne des § 111, Abs. 2 des Insolvenzgesetzes ging.
- Nr. 117** Die Bestreitung einer Forderung durch den Schuldner hat immer zu Folge, dass im Umfang dieser Bestreitung die berichtigte Liste der angemeldeten Forderungen kein Vollstreckungstitel ist. Diese besondere Auswirkung der Anfechtung der Forderung durch den Schuldner ist unumstößlich. Wenn die Wirkungen der Entschuldungsgenehmigung erlöschen, beeinflusst die Anfechtung der Forderung durch den Schuldner (im Umfang der Anfechtung) nicht weiter die Feststellung der Forderung. Die Klage, kraft derer der Gläubiger gegenüber dem bestreitenden Schuldner die Bestimmung der Echtheit der Forderung anstrebt, lehnt das Gericht in dieser Situation aus dem Grund ab, weil sie von einer hierzu unberechtigten Person eingereicht wurde (§ 160 Abs. 4 des Insolvenzgesetzes).
- Nr. 118** Bei der Entschuldung durch Verwertung (Monetisierung) der Vermögensmasse wird die Forderung eines gesicherten Gläubigers laut der Bestimmung des § 171 des Insolvenzgesetzes nur dann verzinst, wenn die Vermögensmasse (in den Intensionen des § 290 des Insolvenzgesetzes) durch einen einzigen Vertrag monetisiert wird.
- Nr. 119** Die Auswirkungen der Entschuldung (Befreiung von der Zahlung der Forderungen)

im Sinne der Bestimmungen des § 414, Abs. 1 und 2 des Insolvenzgesetzes beziehen sich auch auf denjenigen Gläubiger, der seine Forderung deshalb nicht zu dem auf das Vermögen des Schuldners geführte Insolvenzverfahren angemeldet hat, weil das Gericht vor der Insolvenzzur Entscheidung seine Klage betreffs der Bezahlung dieser Forderung durch den Schuldner rechtskräftig abgewiesen hat.

CONTENTS

Resolution in Criminal Law Cases

No. 46 An appellate court ruling on an appeal should always impose punishment if, in consequence of its decision, a part of a first-level court's judgement of conviction becomes final and if, concurrently, the appellate court partly overrules the judgement in the verdict of guilty and in the subsequent verdict of punishment and returns the case to the first-level court for a new hearing and decision. When the first-level court then finds the accused guilty also with respect to the remaining part of concurrent criminal activities, the court shall, subject to the fulfilment of statutory conditions, impose summary punishment pursuant to Section 43(2) of the Penal Code while simultaneously cancelling the verdict of punishment in the previous judgement of the appellate court, as well as in all other decisions contentually linked to the verdict, provided that, with a view to the change resulting from such cancellation, grounds no longer exist and/or the court shall desist from imposing summary punishment pursuant to Section 44 of the Penal Code.

Where in exceptional situations, especially if sufficient grounds for such decision do not exist and measures would be associated with extensive and hard to accomplish introduction of evidence, the appellate court shall not impose punishment upon the accused itself and shall return the case to the first-level court for a new hearing and decision only with the respect to the part concerning guilt and punishment, the first-level court shall impose summary punishment pursuant to Section 43(1) of the Penal Code for the part of guilt contained in the previous judgement, which has become final in the same scope, and for the part of guilt, which has been newly decided upon by the judgement of conviction following the return of the case by the appellate court for a new hearing and decision by the first-level court.

No.47 As regards the misdemeanour of distorting data on the status of management and assets pursuant to Section 254 of the Penal Code, it is not excluded for the offender to conceal accounting records by one act and thereby jeopardise the property rights of another person or the due and timely assessment of tax within the meaning of Section 254(1) of the Penal Code (e.g. they move the accounting records to an unknown place after having obtained the same as a result of acquiring a business share and being appointed company executive and they claim not to have the same in their possession), and by another act, the offender stated false information in underlying documents serving for the entry in the Commercial Register within the meaning of Section of 254(2) of the Penal Code (e.g. by indicating a fictional registered office, a non-existent person as a member of the statutory body of the company, etc.). However, the verdict of the judgement should reflect that and should describe both acts in a way allowing their sufficient differentiation.

When an actually existing person is registered as the statutory body of a company who has become the statutory body with their consent in a formally flawless manner although not being interested in discharging such function in real and who, as a rule, lacks basic professional qualification and knowledge for discharging the same, but who is willing, usually for minor consideration, to act as a member of the statutory

body of the company and to sign presented documents, the content of which is unknown to them and, quite often, is beyond their comprehension, etc. (the so-called „straw man“), cannot be considered false information within the meaning of the first alinea of Section 254(2) of the Penal Code. The same applies also in the case when the management of the same company is actually executed by a person other than the newly appointed statutory body.

No.48 The offender of the misdemeanour of distorting data on the status of management and assets pursuant to the third alinea of Section 254(1) of the Penal Code may be any natural (or also legal) person who has in their possession the relevant accounting books, records or other documents without being required to have special characteristics, competences or status within the meaning of Section 114(1) of the Penal Code.

It may be a person who, based on a contractual relationship with a particular accounting entity, is obligated to keep and process its accounts. Thus, the offender of the misdemeanour may be the statutory body or a member of the statutory body of a company who processes the accounts of another accounting entity provided that they intentionally refused to hand over accounting documents and thereby prevented the accounting entity from submitting its tax return and the subsequent assessment of tax by the tax office.

Accounting documents cannot be subjected to the right of retention whereby a liability between the accounting entity and the person keeping and processing its accounts should be secured.

No.49 The criminal offence of credit fraud defined by Section 211(1) of the Penal Code is accomplished when an offender states false or grossly distorted information or conceals substantial information when agreeing on a credit contract or when drawing credit. When the offender fulfils the characteristics of the basic body of the crime of credit fraud pursuant to Section 211(1) of the Penal Code with the intent to inflict damage, whereas the thereof reaches the damage limit indicated as a circumstance conditioning the use of a higher sentence of punishment [see Section 211(4), (5)(c) and (6)(a) of the Penal Code], which is the characteristic of the qualified body of the crime and which, however, does not come into existence (typically credit is not extended), such unsuccessful act should be adjudged as a single criminal offence, namely as the attempted crime of credit fraud in accordance with Section 21(1), Section 211(1), (4) or (5)(c) or (6)(a) of the Penal Code.

No.50 The misdemeanour of endangering a child's upbringing pursuant to Section 201(1) of the Penal Code has the character of a concrete jeopardising delict, the consequence of which consists in endangering the intellectual, emotional or ethical development of a child. It is not necessary for the factual disruption of the child's intellectual, emotional or ethical development to occur, e.g. by way of the child's drug or alcohol abuse, prostitution, etc.

Resolutions in Civil Law, Business Law and Administration Law Cases

- No. 106** Circumstances justifying an extraordinary increase of a legal counsel's non-contractual fee in accordance with Section 12(1) of Decree No. 177/1996 Coll. are based on unusually elevated expert or professional requirements on the legal counsel while performing a specific act of legal services and cannot be derived en bloc from the difficulty of the case within which the legal service is provided.
- No. 107** The nature of the proceedings on objections against a bill payment order does not rule out the discontinuance of pending proceedings by a consent decree pursuant to Section 99 of the Civil Procedure Code. If the court approves the conciliation of the parties, the court shall likewise rule on the cancellation of the bill payment order.
- No. 108** A verdict ordering distraint according to a foreign judgement awarded by a court of another member state of the European Union cannot be declared enforceable in the territory of the Czech Republic.
- No. 109** Where an enforcement title imposes the publication of an apology on a certain website without any further specification, this obligation may be fulfilled solely by publishing the apology on the website (as a single web page appearing in the internet browser window after entering the page address in the address line).
- No. 110** The spouse having the exclusive right, which allows him or her to reside in a house or a flat, cannot discharge himself/herself of protecting the occupancy of the other spouse (Section 747(1) of the Civil Code) by leaving the family household. Such unilateral act shall not result in the forfeiture of the right of occupancy of the other spouse established by Section 744 of the Civil Code even if the house or flat are no longer the dwelling of the spouses in consequence of the extinction of the family household.
- No. 111** The lessor may reserve that the lessee shall be required to obtain the lessor's written consent in order to conclude a sublease agreement (Section 2272(2) of the Civil Code) even if subletting only a part of the flat occupied by the lessee (Section 2274 of the Civil Code).
A gross breach of the lessee's obligations pursuant to the provisions of Section 2288(1)(a) in combination with Section 2276 of the Civil Code is also the case when the lessee lets the flat (or a part thereof) to be used free of charge by another person.
- No. 112** In the event the lessor terminates the lease of a flat by notice due to reasons other than those stipulated by law, such termination by notice is unlawful but not invalid, whereas the unlawfulness thereof shall be enforced by the lessee by filing an action in accordance with Section 2290 of the Civil Code.
- No. 113** Where the provision of Section 4(4) of Act No. 37/2004 Coll., on the Insurance Policy, requires the policy holder to be demonstrably familiarised with the terms and conditions of insurance that are to form an integral part of the insurance policy, this obligation should be applied to all terms and conditions of insurance that are to form a part of the insurance policy and are to be binding upon the parties regardless of their formal designation.
The fact that the policy holder was informed of the possibility to consult the terms and conditions of insurance at any time, respectively that they are available for consultation at all business offices of the insurer, does not imply that the policy holder was demonstrably familiarised with the terms and conditions of insurance.
- No. 114** An insured covered by liability insurance may demand the insurer by way of court proceedings to indemnify the aggrieved party directly on their behalf.
- No. 115** The establishment of a contractual relationship from a purchase contract concluded between a seller with registered office in the Slovak Republic and a buyer with

registered office in the Czech Republic shall be adjudged in compliance with the UN Convention on Contracts for the International Sale of Goods declared under No. 160/1991 Coll. ("Vienna Convention"), unless the parties agreed on excluding the application thereof.

The questions of the assignment of a claim from such contract, unilateral setoff and interest on delayed payment represent the so-called gap in the application of the Vienna Convention. Therefore, governing law shall be determined according to the conflict-of-law rules contained in Regulation (EC) No. 593/2008 of the European Parliament and of the Council on the law applicable to contractual obligations ("Rome I Regulation").

- No. 116** Setoff is not a method or form of the (full) settlement of a debt and thus, for the purposes of adjudging whether the same does not involve an ineffective legal act within the meaning of Section 111 of the Insolvency Act, setoff cannot (from an objective perspective) be in conflict with the rule expressed in the second clause of paragraph 1 thereof. Likewise, setoff occurring after the commencement of the effects associated with the initiation of insolvency proceedings involving the debtor's assets is not an act leading to "a non-negligible reduction of the assets belonging to the debtor's bankruptcy estate". If a legal act whereby the debtor, after the commencement of the effects associated with the initiation of insolvency proceedings, set off their claim against a creditor's claim, did not result in a substantial change to the composition, use or designation of assets that may belong to the debtor's bankruptcy estate, such act does not constitute an ineffective legal act regardless of the fact that it concurrently does not constitute a legal act within the meaning of Section 111(2) of the Insolvency Act.
- No. 117** The debtor's denial of a claim always results in the modified list of submitted claims ceasing to be an enforcement title in the scope of such denial. This special consequence of the debtor's denial of a claim cannot be reversed in any way. When the effects of the approval lapse, the debtor's denial of a claim ceases to affect (in the scope of the denial) the determination of the claim. An action whereby a creditor seeks the determination of the authenticity of a claim against a debtor denying the same shall be dismissed by the court as lodged by a person not authorised to do so (Section 160(4) of the Insolvency Act).
- No. 118** In case of discharge by means of realisation of the bankruptcy estate, the claim of a secured creditor shall bear interest in accordance with the provision of Section 171 of the Insolvency Act only if the bankruptcy estate is realised (in the intentions of Section 290 of the Insolvency Act) by a single agreement.
- No. 119** The effects of exemption from the payment of claims within the meaning of the provisions of Section 414(1) and (2) of the Insolvency Act shall also apply to creditors who did not submit their claim in insolvency proceedings involving the debtor's assets because their action seeking the settlement of their claim by the debtor had been finally dismissed prior to deciding on insolvency.

Tisk a distribuci zajišťuje Wolters Kluwer ČR, a. s., U Nákladového nádraží 10, 130 00 Praha 3.
Ročně vycházejí sešity 1–10 a sešit rejstříků.
Cena základního předplatného je 2 130 Kč bez DPH.

Odpovědná redaktorka:	PhDr. Mgr. Marie Novotná, tel. 246 040 417, 603 826 881, e-mail: marie.novotna@wolterskluwer.com
Administrace předplatného:	Wolters Kluwer ČR, a. s., U Nákladového nádraží 10, 130 00 Praha 3
Zákaznická linka:	tel. 246 040 400, 246 040 401 e-mail: zakaznicke@wolterskluwer.com
Distribuce:	CASUS direct mail, a. s., Žilinská 5/2773, 141 00 Praha 4
Tisk:	Serifa, s. r. o.

Vytištěno na 100%
recyklovaném papíru se
značkou Eco-label EU

Archiv časopisu je v systému ASPI.

